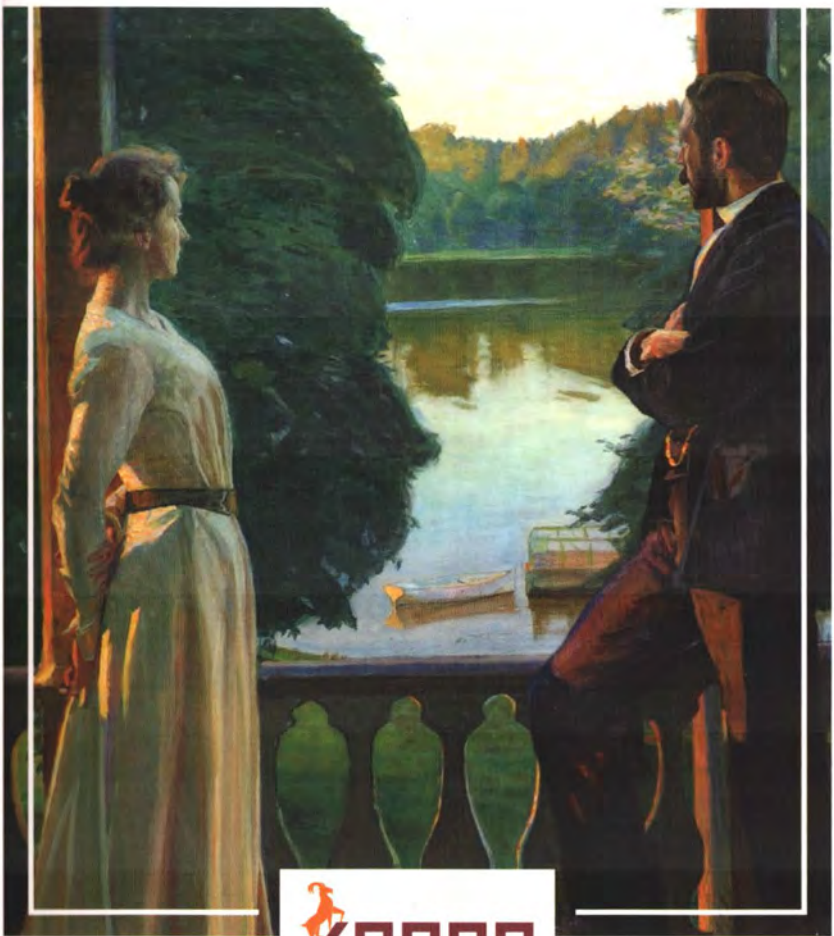
HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

GÖNÜL BİR YEL DEĞİRMENİDİR SEVDA ÖĞÜTÜR

KAPRA

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

GÖNÜL BİR YEL DEĞİRMENİDİR SEVDA ÖĞÜTÜR

Toplumsal ahlakı özgün üslubuyla eserlerinde irdeleyen Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Gönül Bir Yel Değirmenidir Sevda Öğütür* adlı romanında Şadan Bey, çapkın ve zevkine düşkün bir adamdır. Anne ve babası tarafından hovardalığı bırakır umuduyla Sabiha Hanım'la evlendirilir. Sabiha'nın kendisinden çok daha zeki ve entelektüel oluşu Şadan Bey'de aldatma fikrini tetikler. Karısını aldatarak zekâsını alt edecek ve evliliğinde kendisini Sabiha'yla eşitleyecektir. Fakat olaylar planladığından çok daha farklı gelişir ve ikili ilişkilerin zayıf yanları, aldatma ve ikiyüzlülük üzerine eğlenceli bir macera romanı ortaya çıkar. Hüseyin Rahmi'nin nüktedan dili, insan ilişkilerine alaycı yaklaşımı *Gönül Bir Yeldeğirmenidir Sevda Öğütür*'de de okurun karşısına çıkar.

KAPRA YAYINCILIK

/kaprayayinlari
/kaprayayinlari
/kaprayayinlari
/kaprayayinlari

ISBN: 978-625-7751-21-6

9 786257 751216

GÖNÜL BİR YEL DEĞİRMENİDİR
SEVDA ÖĞÜTÜR

Hüseyin Rahmi Gürpınar

KAPRA
YAYINCILIK

GÖNÜL BİR YEL DEĞİRMENİDİR
SEVDA ÖĞÜTÜR / *Hüseyin Rahmi Gürpınar*

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Kadir Yılmaz

YAYIMA HAZIRLAYAN
Emine Hızır

EDİTÖR
Sevdagül Kasap

REDAKSİYON
Emine Hazır

SON OKUMA
Havva Akdağ

KAPAK GÖRSELİ
Richard Bergh,
***Nordic Summer's Evening*, 1899**

KAPAK TASARIM
FOLX

SAYFA DÜZENİ
Oğuz Yılmaz

BASIM VE CİLT
Repar Dijital Matbaası

BASKI
Ekim 2020 - 1. Basım

ISBN
978-625-7751-21-6

SERTİFİKA NO
40675

Kapra Yayıncılık, Repar Tasarım Matbaa ve Reklamcılık Ticaret Limited Şirketi'nin tescilli markasıdır.

Mimar Sinan Mah., Selami Ali Efendi Cad., No: 5 34672 Üsküdar/İstanbul Tel: 0 (212) 522 48 45

© Bu kitabın tüm hakları saklıdır. Tanıtım amaçlı, kısa alıntılar dışında metin ya da görseller yayınevinin izni olmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864 – 1944)

Hüseyin Rahmi Gürpınar, 19 Ağustos 1864 tarihinde, İstanbul'da dünyaya geldi. Babası hünkâr yaveri Mehmet Sait Paşa'dır. Üç yaşındayken annesinin ölümü üzerine, Girit'te bulunan babasının yanına gönderildi. Hüseyin Rahmi, ilk olarak 1887'de *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde yazmaya başladı. Ardından *İkdam* ve *Sabah* gazetelerinde çalıştı. II. Meşrutiyet döneminde otuz yedi sayı süren *Boşboğaz ve Gül-lâbi* adlı bir gazete çıkardı. Daha sonraları da birçok gazetede çalışmaya devam etti. Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kütahya milletvekilliği de yapan Hüseyin Rahmi, ömrünün son otuz bir yılını Heybeliada'da geçirmiştir.

Eserlerinde Anadolu'ya yer vermeyen Hüseyin Rahmi, İstanbul halkının toplumsal ve kültürel yaşantılarını, aile hayatını, batıl inançlarını mizah ve hicivle kaleme almıştır. Ahmet Mithat Efendi'nin temsil ettiği edebî geleneği sürdüren Hüseyin Rahmi, natüralist tarza sahip, gerçekçi ve yalın bir dil kullanmayı benimseyen, bundan dolayı da halk tarafından sevilen ve benimsenen bir yazar olmuştur.Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın ilk romanı *Şık*'tır. Ahmet Mithat Efendi tarafından bu eser çok beğenilince, *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde tefrika şeklinde yayımlanmaya başlamıştır. Altmışa yakın eseri olan Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın bazı eserleri şunlardır:

ROMANLAR:

Şık (1889), İffet (1896), Mutallâka (1898), Mürebbiye (1899), Bir Muadele-i Sevda (1899), Metres (1900), Tesadüf (1900), Şıpsevdi (1911), Nimetşinas (1911), Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç (1912), Gulyabani (1913), Cadı (1912),

Sevda Peşinde (1912), Hayattan Sayfalar (1919), Hakka Sığındık (1919), Toraman (1919), Son Arzu (1922), Tebessüm-i Elem (1923), Cehennemlik (1924), Efsuncu Baba (1924), Meyhanede Hanımlar (1924), Ben Deli miyim (1925), Tutuşmuş Gönüller (1926), Billur Kalp (1926), Evlere Şenlik, Kaynanam Nasıl Kudurdu (1927), Mezarından Kalkan Şehit (1928), Kokotlar Mektebi (1928), Şeytan İşi (1933), Utanmaz Adam (1934), Eşkıya İninde (1935), Kesik Baş (1942), Gönül Bir Yeldeğirmenidir Sevda Öğütür (1943), Ölüm Bir Kurtuluş mudur (1954), Dirilen İskelet (1946), Dünyanın Mihveri Para mı Kadın mı (1949), Deli Filozof (1964), Kaderin Cilvesi (1964), İnsanlar Maymun muydu (1968), Can Pazarı (1968), Ölüler Yaşıyor mu (1973), Namuslu Kokotlar (1973)

ÖYKÜLER:

Kadınlar Vaizi (1920), Namusla Açlık Meselesi (1933), Katil Bûse (1933), İki Hödüğün Seyahati (1934), Tünelden İlk Çıkış (1934), Gönül Ticareti (1939), Melek Sanmıştım Şeytanı (1943), Eti Senin Kemiği Benim (1963)

OYUNLAR:

Hazan Bülbülü (1916), Kadın Erkekleşince (1933), Tokuşan Kafalar (1973), İki Damla Yaş (1973), Gülbahar Hanım

TARTIŞMA:

Cadı Çarpıyor (1913), Şekavet-i Edebiye Tartışmaları (1913), Sanat ve Edebiyat (Ölümünden sonra H. A. Önelçin derledi, 1972)

İÇİNDEKİLER

KADINA DOYMAZ
BİR ÇAPKININ HİKÂYESİ

BİRİNCİ KISIM
Karımı Nasıl Aldattım? 9

İKİNCİ KISIM
Karım Beni Nasıl Aldattı? 125

KADINA DOYMAZ
BİR ÇAPKININ HİKÂYESİ

BİRİNCİ KISIM
Karımı Nasıl Aldattım?

I

Karımı nasıl aldattım? Bu dehşetli başlık üzerine birçok evlinin itiraz eden öfkeli gözlerinin dikileceğini bilirim. Gençten, ihtiyardan beni ayıplamayan kalmayacak... Bayağı ayıplamaları da çoğunlukla şu şekilde olacak: "Aman ya Rabbi, ne ahlaksızlık. Karısını aldatmış, peki bir halttır etmiş, lakin büyük bir marifet gibi bunu iftiharla âleme bağırmakta ne mana var?"

Aşağı yukarı buna benzer pek çok safdilce söz... Bu riyakâr itirazcılara karşı sergüzeşt sahibi ben, ince bir gülümsemeyle yüzümü kızdırıp derim ki:

"Evli olduğu bir kadınla beş on sene yaşayıp da içinizden onu aldatmamış olanlarınız varsa beri tarafa gelsinler... Alınlarına birer sadakat çelengi takayım. Fakat maalesef bu takdir alâmetini taşımaya müstahak kocalar devede kulak bile değildir. Eğer bu itirafım büyük bir kabahat ise bu suçta âlemi kendimle müşterek görerek iri bir nefes alıyorum. Şu farkla ki ben söylüyorum siz saklıyorsunuz."

***

"İbadet de gizli kabahat de gizli" mi diyeceksiniz? Ben bu düstur karşısında cesaretlenerek kötülük defterimi koltuğuma alıp ortaya çıkmak cesaretini göstereceğim. Çünkü ekseriya çirkin şeyler saklanabilir. Ve bu gizli şeyde daima

insanların zararına bir veya birkaç kişinin menfaati vardır. Her şey mutlak surette açıkça yapılsa, ahlakın bünyesinde fesat mikropları barınamaz. En ayıp, en ağır fiilleri, onları gizli tutabilmek kanaatine bağlanarak ve böyle bir saklayışa güvenerek yaparız. Yapacağımız kabahatin bir anda telefonlar, telgraflar, gazeteler ve ismimiz, resmimizle âleme muhakkak ilan olunacağını bilsek çoğumuz nefsimizi ıslah etmek mecburiyetinde kalırız. Hercailikte ben tipte kocaları olup da şu itiraflarımı okuyan kadınların faltaşı gibi gözleri açılır. Bayanlar kızmayınız. Ben hilesini halka gösteren bir hokkabazım.

***

Affedersiniz. Şu satırları okuyan erkeklere soruyorum. Kaç yaşındasınız? Evli misiniz? Evlenmeden evvel sevda günahlarından uzak bir melek hayatı mı yaşadınız? Evlendikten sonra karınıza karşı dümdüz bir doğrulukla sadık kalabildiniz mi? Dışarıda güzel kadınlar gördüğünüz zaman bunlardan bazılarını içiniz çekmez mi? Evlilik kanunnamesinde adına hıyanet denilen kaçamaklardan sonra pişmanlık duyar mısınız? Yoksa bu gibi hâlleri kanıksadınız mı? İmkân olsa karılarınızın üzerine evlenmek veya metres tutmak istemez misiniz? Karınızda hoşlanmadığınız fiziksel, ruhsal bazı kusurlar var mıdır? Bunlardan duyduğunuz rahatsızlıkları azaltmak için çareler düşünebiliyor musunuz? Sevildiğinizden ve karınıza nahoş gelen belki de ıstırap veren bazı huylarınız, çirkinlikleriniz bulunmadığından emin misiniz? Eğer henüz ikiniz de genç ve biriniz ötekinden veyahut her ikiniz birbirinizden bıkmış iseniz bu işin sonunun neye varacağını ara sıra düşünmez misiniz?

Karı kocanın uyum dengesinde hafif yahut ağır basan daha böyle binbir sual var. Yaratılıştan gelen zaafımız nedeniyle hepimiz nefsimizi temize çıkarmaya, her kim olursa olsun karşımızdakini suçlamaya çabalarız. Hakikati dosdoğru ve apaçık görmek aydınlığına ve insafına ersek, illeti sürdü-

rerek bizi zorla sevemeyen kalbi kurşunla delmek çaresizliğine düşmeyiz.

Şimdi sorularıma vereceğiniz cevapları tabii ben işitmeyeceğim. İşitmeme de lüzum yok. Siz bu cevapları vicdanınıza vereceksiniz. Yalnız eşinize karşı düşman durumunda kalmayınız, kendi kendinizin de davacısı olunuz. Benliğinizden uzaklaşarak kendinizi kuş bakışı bir nazarla görmeye uğraşınız. Zorla güzellik, yani zorbalıkla karı kocalık olmaz.

***

Yüzünü görmek değil, daha ismini bile bilmeden evvel ben eşimi aldattım. Müstakbel karıma, bu adsız, şekilsiz hayale karşı nasıl sadık kalabilirdim? Evliliğimizden hayli müddet sonra şimdi bugün ben onu yine aldatıyorum. Ve bunu gayet tabii buluyorum. Eğer siz aldatmıyorsanız bu sadakatinizin bir veya birkaç koskocaman sebebi olacak... Affedersiniz, ya kadınların sizden hoşlanmayacakları bir yaratılıştasınız ya da kadın kalplerini ele geçirme hünerine hiç aşina değilsiniz... Veyahut ki para tutmuyorsunuz. Bu son kusur pek üzücü fakat bu zamanda hiç ayıp değil.

Genç, güzel, zenginseniz siz kendinizi ne kadar sakınsanız da zaten kadınlar sizi rahat bırakmazlar. Bir erkeğin gözü sevdaya, şöyle böyle gelişigüzel kavuşmalara ne kadar tok olsa erkek cinsi bu cici mama hususunda obur çocuklara benzerler. Bu açgözlülerin bayramda midelerini ne kadar şekerle doldursanız bunlar yine camekânda iştahlarını çekecek bir bonbona tesadüf ederler. Ve bunun için cüzdanlarının köşesindeki en temiz parayı fedadan çekinmezler...

***

Erkeklerle kadınlar eskiden beri aralarında ebedî bir anlayış telifi meselesiyle yorgundurlar. Tabiatın kilit ve anahtar gibi birbirini tamamlamak için yarattığı bu çift arasındaki geçimsizlik nedir? Daha beşiklerimizde uyurken ilk işittiğimiz dırıltı anamızla babamızın etrafımızda uçuşan kavgaları

değil midir? Hatta onlar fazla bağırdıkları zaman biz de ağlamaz mıydık? İşte o kavga büyüdü, büyüdü. Bugün tam bir harp şeklini aldı. İki saf olarak karşı karşıya düşman vaziyetinde durdular.

Daha dün, yabancı önünde asıl isminin anılması büyük bir ayıp hatta günah sayılan bacı veyahut eş, bugün kısacık püften bir sileceğe[1] bürünmüş deniz hamamı soygunu teklifsizliğiyle meydana çıkıverdi. Medeniyetin coşkulu ilerleyişi altındaki bu tabak gibi açılışa içimizde sevinenler, ağlayanlar var. Sevinenler bu açılmanın gayesini bilerek sevinmiyorlar. Ağlayanlar neye kederlendiklerinin sebebinden habersizlerdir. Çünkü onlara sorunuz: "Sizin arzunuzca kadın nasıl olmalıdır?" Alacağınız cevapların saçmalığına şaşırırsınız. Çünkü batımızda da bir Avrupa var ki din, âdet, ahlak, sanat, siyaset vesair hiçbir şeyin bünyesinde örtülü bir sır bırakmak istemiyor. Doğumuzda da öyle değişmez memleketler duruyor ki oralarda her şey karanlık muammalara gömülü. Kadının yüzü nefesini tıkayan sık kıl peçelerle örtülü. Biz bu uç noktaların orta yerindeyiz. Şimdi söyleyiniz, nasıl istiyorsunuz? Doğumuza bakıp kadını mumya gibi örtülerle kefenleyelim mi? Yoksa batımıza dönüp onları taklit ederek mahrem her nemiz varsa Mikelanj'ın "Kaptif" heykeli gibi[2] çırılçıplak ortaya dökelim mi?

Ah efendim, maalesef artık zaman bizim fikrimizi sormuyor. Her şeyi kökünden söküp atıyor. Kasırga Batı'dan koptu. Beşeriyeti önüne kattı. Sürüyor... Sürüyor... Hangi uçuruma? İşte bu soru cevapsız dudaklarda donuyor. Öküz arabasıyla, kağnıyla bu lokomotiflerin, otomobillerin, uçakların önlerinden kaçabilirsek bizi bulamayacakları bir selamet iline çekilelim. Fakat Dai Lama'yı[3] esrar sarayından çıkardıkları bu keşif zamanında bizim geçen asırlara sığınmamız mümkün

1 Hamam havlusu

2 Rönesans ressamı Michelangelo'nun "Captive" heykeli

3 Dalai Lama, Budizm'in kurucusu olan Shakyamuni'nin reenkarnasyon sürecini tamamlayarak, yeniden doğduğu düşünülen kişilere verilen isimdir. (y.h.n)

mü? Hiçbir şeyi doğru kestiremezsek yalnız şunu iyi bilelim ki, bu fırtınanın önünde bundan sonra ne yakın ve uzak Doğu'da ne de cihanın ötesinde artık yüzü kıl peçeli bir kadın kalacak, bu duyulmamış şeyi torunlarımız masallarda okuyarak şaşacaklardır.

***

Evlilik düğümüyle birleşen iki hayattan kadın ve erkek için bir üçüncü devre doğuyor. Buna evlilik hayatı diyoruz. Bu hayatın tâbi olduğu kanunlar ve karı koca arasındaki karşılıklı hukuk neden ibarettir? Bunu evlilerden pek az kişi bilir. Bu hukuka tamamıyla uyan aileler dünya yüzünde mevcut mudur? Doğrusu işte bundan şüphe ediyorum.

Mesele içten içe bir tahakküm, yani birbirini alt etme meselesidir. Karı kocadan hangisi ötekinin burnuna hırızmayı takarsa[4] mağlup taraf için zincirin çekildiği tarafa gitmekten başka bir hak ve çare kalmaz.

Bir delikanlı, gençlik ateşinin zihninde yarattığı tasvire kavuşmak için evlenir. Bu hayalin kollarının arasında canlandığı gün, hasretin kavuşmaktan tatlı olduğunu anlar. Bundan dolayı çoğunlukla bu tatmin olunanın haricinde arzular tutuşur, işte bu sebeple erkek aşkta hercaidir. Ettiği sadakat vaadine olduğu gibi inananlar aldanırlar.

İleri gidiyorum galiba? Bu sözlerimle kocaları, karılarının şüpheleri altında ezdirmekten korkuyorum. Ancak bu itiraflarıma yalan karıştırmayacağım. Riyakâr toplumsal âdetlerimizin, mecburi tuttuğumuz hile ve yalanlarımızın dışına çıkacağım. Karının kocayı, kocanın karıyı bunca asırlardan beri aldattığı yetmez mi? Bu hakikate renksiz gözlükle bakamayanlar, yaraları olup da gocunanlardır.

Karımı aldatmakla yeni bir hıyanet icat etmiş olmuyorum. Babamın anama, ceddimin ceddime yaptığını yapıyorum. Birçok hanımın yumruk kaldırarak beylerine şöyle dedikle-

4 Hükmü altına almak, istediği gibi oynatmak

rini işitiyorum: "Söyle bakayım beni kaç defa aldattın? Seni gidi babasının oğlu seni..."

Bu yumruk altında bey, bıyık altından incecik bir tebessümle "inkâr" mastarının bütün kiplerini bülbül gibi çekiyor değil mi? İşte bütün hileler bu gülümsemede gizlidir. Fakat hanımefendiler acele etmeyiniz. Ben günah defterimin yapraklarını huzurunuzda yüksek sesle okuyarak çevirirken hayatınıza temas eden satırlara rast geleceksiniz sanırım. Çünkü her koca bir parça benim gibidir. Sevdada açgözlü, sinsi ve inkârcı.

II

Havalanan delikanlıları ne yaparlar bilirsiniz. Hemen evlendirirler. Bu genç uçurtmaların ipleri mahir ellerde idare olunmazsa onlar, yine havalanırlar. Hem de evvelkinin birkaç misli irtifada bir haşarılığa... Çünkü kadın, kocadan küçük bir çocuktur. Tecrübeli, yaşlı kadınların zapt edemedikleri bu sevda azgınlarıyla nasıl baş edebilecek?

***

Anamın babamın beni evlendirmekteki acelelerinde önemli bir sebep daha vardı. Onlar beni kendi münasip gördükleriyle evlendirmezlerse benim başlarına, kendilerinin hiç hoşlarına gitmeyecek bir gelin getirmemden korkuyorlardı. Bu endişelerinde pek de haksız değildiler. Ben, kıraathaneci komşumuzun kızı Mesrure'ye mektup yazmakla işe başladım. O bana cevap verdi. Çarpık satırlı, fe'lerin, mim'lerin[5] başları belirsiz, cımcılız bir yazısı vardı. Fakat her kelimesi büyük bir sihir kuvvetiyle beni çıldırtırdı. İkimiz de çıra gibi tutuştuk. Bir aman aralık bulup da görüşemezdik. Pek nadiren fırsat düşürdükçe iki evin tahtaboşunu ayıran tahta perdenin arasından ancak birkaç kelimecik konuşabilirdik. Ağlayarak rica ederdim.

5 Osmanlı Türkçesindeki fe (ف) ve mim (م) harfleri

Mesrure, yeni kopmuş bir goncaya benzeyen parmağının başını budak deliğinden bizim tarafa uzatırdı. Öperdim, öperdim, öperdim. Doyamazdım. Bazen dişlerimin kıskacı arasında tutar salıvermezdim: "Aman bırak, annem geliyor," diye yalvarırdı.

Bir gün gözüm o kadar kararmış ki tahtaboşta gezinen anayı, kızı zannederek, "Dön biraz yüzünü göreyim... Yanıyorum insaf..." ricasıyla ahlar saçmıştım. Kadın bana yüzünü çevirince budak deliği önünde, ne büyük bir pot kırmış olduğumu derhâl anladım. Fakat o, Mesrure'nin anası, bu ateşimi kendi üzerine alarak: "Sen de adam oldun da güzel kadınlara ah mı çekiyorsun? Bak... İşte doya doya gör yüzümü," demesin mi? O akşam Lütfiyar Hanım bize kendi eliyle pişirdiği bir tabak tatlı gönderdi. Her şeyde olduğu gibi kadınların beğenilmek hususunda da kendi nefislerine ne büyük iyi niyette bulunduğu ve bu hataları yüzünden ne gülünç patavatsızlıklara düştükleri fikrimde sabit oldu.

Ah bu, benim için düzeltmesi ne kadar tehlikeli bir hataydı. Lakin çok sürmedi. Hakikat meydana çıktı.

Bir yaz gecesi, her iki evde el ayak çekildikten sonra bizim taraftan öbür tarafa uzanan asmaya tırmanarak Mesrure'nin tahtaboşuna geçmek istedim. Kız da beni öte yanda tiril tiril sevda titreyişleri içinde bekliyordu. Fakat çürük tahta, ağırlığıma dayanamadı. Gürül gürül öbür tahtaboşa kapandı. Mesrure az daha altında ezilecekti. İki evden de gürültüye koştular.

Benden gece tahtaperdenin üzerindeki cambazlığımın sebebi sorulduğu vakit, koruk koparmaya çıktığımı söyledim.

Gece yarısından sonra döşeğimden kalkıp koruk koparmak... Bu yenir yutulur lakırdılardan değildi. Zavallı Mesrure, öyle vakitsiz tahtaboştaki gezintisine hiçbir sebep uyduramadı. Dayak yedi.

Sonra mektuplarımız ele geçirildi. İş anlaşıldı. Lütfiyar Hanım, benim kendisine değil kızına yandığımı öğrenince,

çaresizi dayak altında çürüttü. Benim çok fena bir çapkın olduğumu komşulara yaydı. Artık tatlı tabaklarına karşılık şimdi o taraftan bizim eve zehir zemberek sözler esiyordu.

İşte ilk aşkım böyle bir çökme faciasıyla göçtü. Fakat bu birinci tecrübe fazla fazla gözlerimi açtı. Ben bütün genç kızlarda toy bir Mesrure ve analarda kızlarının âşıklarını benimseme hatasına düşen birer Lütfiyar Hanım görüyorum.

***

Birkaç komşu kızıyla daha maceralar geçirdikten sonra evdeki hizmetçilerle nefsimi doyurmak mecburiyetinde kaldım. Bunun da ne belalı sakıncaları var.

Of Züleyha... Züleyha... Bu esmer, çatık kaşlı, abanoz karası gür saçlı, daima gözlerinden iki sevda damlası akacak gibi sulu bakışlı, iri yarı bir kızdı. Evi hep o çeker çevirirdi. Onun sarı mangalları ovan, galoşlarımızı temizleyen, çatlaklarına kir dolmuş, nasırlı, pürüzlü hizmetçi ellerini içim titreyerek koklaya koklaya öptüğümü şimdi hatırlıyorum da burnuma kirli çamaşır sepeti gibi bir koku geliyor. Gönlüm mü bulanıyor sandınız? Perim perişandır. Ben böyle kirli karılardan hoşlanmak marazına müptelayım.

İşini bitirsin de biraz seveyim diye çamaşırhane aralığında, kiler köşesinde, bodrumlarda beklerdim. O, kömür tozu bulaşmış is kokan yanağını bana uzatacak bir fırsat anı bulurdu. Bazen yanımdan geçerken çirkefli eliyle yüzümü sıkmak gibi kaçamak okşamalarla bana iltifatlar ederdi.

Gide gide pek kıskanç ve çekilmez oldu: "Sen sokakta giderken Ratibe Hanım'ın penceresine niçin öyle dikkatli bakıyorsun?" veya, "Neden bu akşam eve yarım saat sonra geldin? Neredeydin?" gibi sorular, kâhyalıklarla beni sıkmaya başladı. Benden yedi sekiz yaş büyük ve kuvvetli bu hırslı karının dayağını yemekten korkuyordum. Onunla sarmaş dolaşlarımızın arası seyreldiği vakit eline aldığı tabağı, bardağı kırar, verirken yemeklerin sularını üzerimize döker.

Söylenen lafı anlamaz. Titiz, öfkeli, lanet, itaatsiz olur. Beni gece koynuna davet edebilmek için tahtakurusu, sivrisinek bahanesiyle döşeğini evin en tenha, en kuytu köşe bucağına taşır. Bu gece davetlerine icabet edemediğim zamanlar içlerinde sevdanın gücenmeye dönmesinden derin bir kinle yanan gözlerini üzerime devirir. Sözlerime hiç önem vermez. O beni saymaz. Ben ondan titrerdim. O hanım, ben uşak.

Züleyha, üzerimdeki nüfuz, baskı ve işkencesini pek artırdı. Çatılmış kaşları, öfkeli gözleriyle başkalarının yanında beni kumanda etmeye kadar işi azıttı. Bir gün biz, kiler aralığında çekişirken annem üzerimize geldi. Bu bir dövüşme miydi? Sevişme miydi? Galiba o da anlayamadı.

Akşam döndüğümde Züleyha'yı evde göremedim. Çok memnun oldum. Nereye gittiğini sormadım. Kimse de bana bir şey söylemedi. Fakat herkesin suratında bana karşı sessizliğe bürünmüş bir ayıplama var gibiydi.

Ertesi gün çiçek bozuğu, kaşını, kirpiğini güveler yemiş gibi yer yer tüyü dökülmüş otuz beşlik bir hizmetçi geldi. Annem böyle şeylerden çekinir, ketum, tedbirli bir kadın olmasına rağmen mesele evde ağızdan kulağa yayılmış olmalı ki bu yeni gelen bana başörtüsüyle çıkıyor, somurtkan bir suratla bakarak: "Aklını başına al. Dikkat et ha. Ben onun gibi değilim..." demek istiyordu. Ben de içimden cevap veriyordum:"Aman kakanoz[6] başını, kaşını iyi ört. Güve yenikleri görünmesin. Senin bu namuslu bakışlarında tamah ettirmek için kaçındığını anlatan bir telaş var... Sen de mi kendini fasulye gibi nimetten sayıyorsun?"

Komşulardan, evin içinden boyumun ölçüsünü aldıktan sonra dışarıda satılık aşk aramaya çıktım. Ortaya çıkan böyle bir arzunun tatminini kolaylaştıracak etraftan çok eş-dost peyda oluyor.Kendi yaşımda birkaç arkadaşla biz dadandık mı dadandık. Aç kurtlar gibi daima bu eğlencenin peşini kol-

6 Kupkuru, çirkin ve yaşlı kimse

luyorduk. Bu evlerin adetleri, mevkileri, tabiri caizse, mallarının güzellikleri hakkında muhabbet tellallarından fazla bilgi edinmiştik. Filan sokakta, filan numarada bir tane yeni açılmış... Sıcağı sıcağına biz oraya hemen düşerdik.

Şaşılacak şey, harp esnasında alışveriş durdu. Birçok ticaret evleri söndü. Bankalar top attı. Ancak fırınlarla muhabbet satan bu tür alışveriş yerlerinin ticaretleri arttı. Demek halkın en büyük, en vazgeçilmez ihtiyacı bu iki şeyde duyuluyor: Ekmek ve sevda...

Bu sanattaki kaçakçılık diğer ticaretlerden çok daha fazla... Öyle kadınlar bu yola dökülmüşler, öyle kerli ferli adamlar muhabbet tellalı olmuşlar ki onlar söylerlerken siz utanır, ellerine para vermeye sıkılırsınız.

Buralara kendi evimden daha serbest girip çıkacak kadar alıştım. Direktris[7] karılara hala, teyze, evet böyle en yakın akraba namlarını veriyordum. Onlar da bana evlat diyorlardı. Dost tutmanın bütün ince hilelerini öğrendim. Çıkan patırtılarda tel ile sabun kalıbı ayırır gibi pürüzsüz racon kesiyordum.

Soğukluk hastalığı ehemmiyetsiz, fakat sürekli bir nezle şeklini aldı. Ceplerimde ilaç şişeleri, hap kutuları, *permanganat dö potas*lar,[8] *süblime*'ler,[9] şırıngalar. Bu hastalığa mahsus bir küçük eczane taşıyorum. Her şey var, yalnız havalanmış kafamda üç gün rahat durmak, perhiz tutmak metaneti yok.

Doktorlar elimden elaman çağırıyorlar. Bazen onlara büsbütün kızıyorum. Kendi kendime tedavi usulleri icat ederek uzun müddet semtlerine uğramıyorum. Nezlem azıyor mu azıyor. Berbat oluyorum.

Evdeki üst kat helanın musluk taşı altındaki küçük dolap adeta ufak bir laboratuvar hâlini aldı. Ayakyoluna kapanıyorum. Uzun müddet çıkmıyorum. Annem içeride ne yaptığımı

7 Fr. directrice: Kadın yönetici, müdire
8 Potasyum permanganat: Mikrop öldürücü olarak kullanılan bir madde
9 Çözünür ilaç

merak etmiş. Bir gün ben evde yokken musluk dolabını açmış. İçini karıştırmış, bulduğu şişeleri, kutuları, şırıngaları gözden geçirmiş bir şey anlayamamış.

Bir şişe, bir kutu, bir şırınga, bir suspansuar[10] almış. Bir kâğıda sarıp tanıdığı bir eczacıya giderek: "Rica ederim bana söyleyiniz. Bunlar hangi hastalıkta kullanılır?" demiş.

Eczacı gülmüş. Orada yaşlıca bir doktor oturuyormuş, ince bir tebessümle cevap vermiş: "Hanımefendi bunlar başları havalanmış zamane gençlerine mahsus bir hastalıkta kullanılır. Evlenmeleri geciktirilen delikanlılar bu maraza tutuluyorlar."

Annem: "Aman efendim tehlikeli bir hastalık mıdır? Allah kimin varsa bağışlasın. Artık olup olacağı yok. Bir erkek evlat..."

"Tehlikelidir. Hanımefendi nasıl söyleyeyim. Bu marazın öyle müthiş türleri de vardır ki..." demiş, doktor yutkunmuş...

Annem fitili almış.[11] Eve koşmuş. Gece ağlayarak tehlikeyi babama anlatmış. Pederim kalbi, aklı, ahlâkı tertemiz saf adam. O da annem kadar bu hastalıkların cahili... Ana tarafından Kazasker Lütfullah ve baba tarafından Hafız Aşir Efendilerin torunuyum... Bu iki mübarek zat birleştikleri vakit Türkçeyi tecvit[12] üzere konuşurlardı.

Aşir Efendi beni Şadan'ın son hecesini dört elif miktarı çekerek çağırırdı. Beni sevişlerinde, aksırışlarında, sedasının bütün titreşimlerinde izharın, ihfanın, meddin, idgamın, gunnenin[13] türlü şekilleri seçilirdi. O derece tilâvete alışmıştı ki âmâ hafız gibi sallanarak lakırdı ederdi. İşte ben böyle musalli[14] ve muhterem zatların torunuyum.

---

10 Fr. suspensoir: Erkek üreme organını sıkıca tutmada kullanılan iç çamaşırı

11 Birdenbire telaşlanmak, kaygılanmak

12 Sesli okurken, sözcüklerin söylenişinde, seslerin çıkaklarına, uzunluklarına ve kısalıklarına göre okunması. (y. h. n)

13 Arapça telaffuz kuralları

14 Beş vakit namazını kılan kimse

Annem, babam o akşam karşı karşıya müzakereye otururlar. Beni evlendirmeye karar verirler. Validem oraya buraya dolaşmaya çıkar. Ve eşe dosta da benim için münasip bir kız ısmarlar.

Anam babam ikisi de saf, Müslüman kalpli, insaniyetli lakin bu noktadaki menfaatlerini alelade kimseler gibi enine boyuna düşünmekten kendilerini alamazlar. Beni zengin bir kayınpederin yanına iç güveyisi vermek emeline düşerler. Bu kusurlarında yalnız menfaatperestlik değil koskoca bir bencillik de var.

Ben çapkınlıkta uçarı bir raddeye gelmiş, gizli hastalıklara uğramış, ahlakı bozuk bir gencim. Beni, yani oğullarını kurtarmak için zavallı, günahsız bir kızın başını ateşlere yakmaktan çekinmiyorlar.

Münasip bir kız buluncaya kadar çok üzüntü çektik. Hem anamın babamın arzularına, hem benim zevkime uygunu ele geçmiyordu. Çünkü onların seçme şartlarıyla benimkiler taban tabana zıttı.

Onlar şartlarından bazılarını değiştirmeye mecbur oldular. Ben de bazı yanlarına göz yumdum. Bir ikisine hemen hemen söz kesiliyordu. Lakin beni kız evine yermişler. Evlere şenlik uçarı çapkındır demişler. İş bozuldu. Nihayet bir kız bulundu. Bu anamın babamın fikirlerine pek uygun değildi amma benim mizacıma uygundu. Rubaizade Didar Bey ailesi. Çağdaş bir kayınpeder.

Nikâh kıyılacağı sıralarda yazılı ve sözlü beni Didar Bey'e de geçmişler. Fakat koca herif hiç önem vermemiş: "Ben zaten çapkın damat arıyorum. Uslu, durgun, aptal delikanlılardan hoşlanmam," cevabıyla gammazların sözlerini ağızlarına tıkamış. Gördünüz mü şapır şupur eli öpülecek kayınbabayı. Araya dedikodu, soğukluk karışmasın diye işi hızlandırdılar. Her şey oldu, bitti. Haftaya güveyi giriyorum.[15]

15 İç güveyisi evlenme

Beni yerenlerin haklarını nasıl inkâr edeyim. Lakin insanların tıynetlerinde yalnız şu tuhaflık vardır ki övmeye üşenirler. Yermekten haz duyarlar. Adam çekiştirmesi o kadar tatlı bir şeydir ki. Hele bizimki gibi toplumsal eğlencelerin kıt olduğu bir memlekette bu en zevkli bir uğraşın yerini tutar.

Beni çekiştirenlere hem kızıyor, hem hak veriyordum. Çapkınlık vücudumdan çatlak testi gibi sızıyordu. Böyle sürekli akıntılarımla meşru bir döşeğe giremezdim. Doktora koştum. Beni görünce zavallı adam bağırdı:"Perhiz etmezsin. Uslu durmazsın. Verilen tıbbi nasihatlerin hiçbirini tutmazsın. Bana niye geliyorsun?"

"Beni sıkı bir muayene geç... Üç dört günde tertemiz edecek bir fen mucizesi göster."

"Fende mucize yoktur oğlum. Her hastalığın bir seyri ve tedavi usulü vardır. Tıp tretiman'ında[16] dörtnala koşamaz. Kendi tabii yürüyüşü neyse işte o kadar gidebilir."

"Fakat doktorcuğum buna kesinlikle gerek vardır."

"Zaten tedavisi gerekli sayılmayacak bir hastalık düşünülebilir mi? Çocuk olma..."

"Her şeyde hızlandırma, imkân dahilinde mümkündür. Mümkün olabildiği kadar beni çabuk iyi edeceksiniz. İş başka..."

"Siz *Gut Militer*[17] ile kardeş olalı kaç seneyi buldu. Sizi ondan, onu sizden nasıl ayırabilirim? Beraber yer, beraber içer, beraber azarsınız. Siz çaresiz, onun bu sırnaşıklığına katlanıyor, uzun bir tanışıklık sayesinde onu kendinize dost olmuş sanıyorsunuz. Lakin o sinsi sizde öyle fena tahribata sebep oluyor ki..."

"Ah doktor ah... Siz beni muayene etmeyeli hayli zaman oluyor. Gut Militer, benim iyilik zamanımdır. Şimdi çok fe-

16 Fr. treatment: Tedavi
17 Fr. Goutte Militaire: Askerî gut, bir çeşit zührevi hastalık

nayım. Sizden yine hastalığımın 'Gut' devresine dönmesini rica ediyorum. Çünkü zamane icabı her şeyde bir azgınlık var. Bu hastalığım da zannederim *Gut Militer*'den *Gut De la guerre*'[18]e çevirdi."

Doktor gülerek beni muayeneye başladı. İnceden inceye sorduğu sorulara cevap verirken tabibin yüzündeki tebessüm eridi. Şimdi suratı gittikçe çatılarak idrar yolundaki musibetleri saya saya tüketemiyordu.

Derin bir yalvarma tavrıyla dedim ki: "Doktor esaslı bir tedavi isterim. Çünkü evleniyorum..."

"Ne söylüyorsun be çocuk?"

"Doğru söylüyorum."

"Bu evlilik ne vakit?"

"Hemen üç dört güne kadar."

"Çıldırmayınız, bu mümkün değil."

"Her şey bitti. Bir gerdek kaldı. Birkaç güne kadar o da olacak..."

"Olamaz... Olamaz..."

"İşte bunu oldurmalısınız. Maharetinize sığınıyorum."

"Üç aydan önce sizin elinize temiz belgesi veremem."

Bu doktorla uyuşamadık. Bir diğerine başvurdum... O da hemen aynı cevabı verdi. Sonunda bir genç uzman yakaladım. Dikkatli bir muayeneden sonra: "Merak etmeyiniz. Bir çaresini bulurum..." dedi. Hemen boynuna sarılıp şapadak yanağından öpecektim. İlave etti:

"Yeni bir ilacım var, onu sizde deneyeceğim."

"Deneyiniz."

"Fakat şırıngaların acısına tahammül etmeli."

18 Fr. Goutte de la Guerre: Savaş gutu

"Ederim."

Doktor içime bir ateş saldı. Yalnız acıya tahammül değil, bir daha çapkınlıkta bulunmamaya yedi ceddime tövbe ettim.

IV

Her gün doktora devam ediyordum. Böyle günahlarımın ateşiyle yakıla yakıla gerdeğime kadar temiz belgesi alacaktım. Nihayet bu izne eriştim. Doktor bana birçok ihtiyatlar,[19] perhizler, tedbirler tavsiye etti. Ah ah... "Alışmış kudurmuştan beterdir," derler. Doğru... Doğru... Pek doğru... Ben bu nasihatlerin tamamıyla zıddına hareket ettim.

Şeytana inanınız. Birçok kimsenin ona bağlı yaşadığına inanınız. Islahı mümkün olmayan ruhlar bulunduğuna iman ediniz. Çünkü işte onlardan biri de benim... Çünkü nefsime tabiyim. Ömrümce bu kör nefsi yarım saatçik kendi irademe boyun eğdiremedim. Daima o beni felaketten felakete sürükler... Uslanmış olmam, nasibimde yok. Adam olamadım. Olamıyorum vesselam.

Beyoğlu'nda 00 sokağında, evet sıfır sıfır sokağında ve yine madam sıfır sıfırın randevu evinde (yerli yerince, bütün bütün isimle, resimle haber versem reklam yapmış gibi olurum. Ben düştüm. Allah kimseyi düşürmesin) son göz ağrım var. Kalyopi... Ben ona yanarım. Güya o da benim için fıkır fıkır kaynar. Ben onu dost tuttum, lakin dünyada bundan büyük düşman tasavvur edemem.

Ben Kalyopi'ye on beş gün evvel gitmeyi kestim. Vücudumu tamire çektim. Kurnaz karı işi çakmış. Evleneceğimi soruşturmuş... Bir gün kalemde oturuyorum. Odacı geldi. Birtakım madamların beni aradıklarını haber verdi. Bu birtakım madamlar sözündeki kalabalık beynimde fena çınladı.

19 Ölçülü davranma, sakınma

Dışarı çıktım. Bir de ne bakayım, dört karı, küçük bir dişi çete hâlinde koridora dizilmişler, beni bekliyorlar. Teyzem, halam, baldızım hepsi orada... Kalyopi yüzünü akidelenmiş kızıl elma koyuluğunda boyamış, başındaki şapkanın tüyü Fransız generallerininki gibi yarım metre havaya fışkırmış. Ortalığı keskin bir lavanta kokusu sarmış. Bu karıların ne mal olduklarını tepeden aşağı bütün kıyafet ve tavırları söylüyor. Oralarını buralarını kaşıyarak bakan odacıların salyaları dudaklarından iplik gibi akıyor. Kalyopi beni görünce mekânın resmiyetine hiç önem vermeyerek:

"Ah bre çapkın Sadan, benim üstümde evleniyorsun? Bırakaram sana ki başka karı alasın? Nah bre kaka horononaki... Vurazayım sana da, ona da. Yakazayım bütün mahalle, oki nerede oturuyorsun... Ben hovarda karıyım... Sen bana bilmeyorsun?"

Yanındakiler de şöyle pohpohluyorlardı:

"Bu kıza acımazsın? Böyle keder koydu içerde, böyle büyük, böyle magalo keder koydu. İki gündür hiçbir şey yememiş, dün aksam altı patlar koynunda koymuş döşekte böyle yatmıs. Ah diyor ah, Sadan benim üstünde evleniyor... İste bu çok, amma pek çok lamusuna dokanmıs. Çünkü Kalyopi hepimizden lamuslu kızdır..."

Kalyopi bayılır gibi arkadaşlarından ikisinin kolları arasına düşerek: "Öldürezeyim... Ona da, bana da, matofeo öldürezeyim..."

Dairenin koridorunda rezalet misk gibi tütmeye başladı. Bu namuslu karıların tehditlerine benden başka gülmeyen yoktu...

Ah ne yalanlar, ne pohpohlamalar. Mümkün müdür ki Kalyopi iki gündür hiçbir şey yemeden dursun?

Bu sözlü ültimatomların şiddetlerini yenmek için davetlerine o akşam gitmeye söz verdim. Ayrılık meselesinde ta-

bancalar artık umumhanede[20] patlayacaktı. Namus üzerine sözleştik. Bu şekilde rezaletin önünü aldım.

***

Şırıngayı, ilaç şişelerini, hap kutularını ceplerime yerleştirdim. Bu davet ve icabet salı günü yani çarşamba gecesi gerçekleşiyordu. O cuma akşamı güvey girecektim. Bu hareketimi kınamaya yeter söz bulamıyorum. Ne çirkin şey... Ne müthiş şey... O gece hem mide hem bünyece iki şekilde perhizi bozacaktım. Evvela alabildiğimize içecektik. Sonra yiyecek daha sonra eğlenecektik.

Doktor, tedavime cidden büyük yardımlarla, gayretlerle çalışan doktor bu cinnetimi duyarsa ne diyecekti? "Bu perhiz ne, bu lahana turşusu ne?" sorularındaki şaşkınlık benim deliliğimi sayıp dökmede hiç kalıyordu. Bu benim dediğimin yanında lahana turşusu ne şifalı, ne mantıklı bir deva derecesine yükseliyordu.

Evvelden benim hususi evim gibi olan umumhaneye gittim. Karılar alay alay beni karşıladılar. Odama kadar kucakta çıkardılar. Kârlarına kesat ticarethanenin müdiresi diyordu ki:

"Hos geldin Sadan Bey... Duyduk, duyduk sen bize bırakup başka karı alıyormussun. Fakat âdet böyledir. Bıçak silmek için son defa buraya gelirler... Soram evlenirler..."

Ah ah, o gece ben bıçağımı silmek değil, büsbütün pisleteceğimi biliyordum.

Kalyopi, kederinden alnına bir mendil çatmıştı. Güya fiilî bir serzeniş olarak beni dövdü, dövdü... Yumruklarının altında ezdi. Öldürdü.

Sonra bütün öteki karıları kovdu. Kapıyı kapadı. Rakı çıkardı. Türlü türlü muzır mezeler... Ben içmem ısrarıyla çırpınıyordum. O, içeceksin ısrarıyla yumrukluyordu.

20 Genelevde

İki müthiş tehlike arasındaydım. İçki ile döşek... Karı kadehi zorla ağzıma döktü. Yarısı içeri yarısı dışarı gitti. İkinci döküşte biraz daha fazla yuttum. Rakı kokusu tahammülümü bitirdi. Nihayet perhizi tekmeyle kapı dışarıya kovduk. Kadehleri doldurduk. O bana... Ben ona...

Dünyada erkeğin acaba kadından büyük şeytanı var mıdır? İçtik, içtik, rakı beni sardı. Gözümden evlilik, hastalık, perhiz, korunma, her şey, her şey silindi. Yalnız o dakika, o içme ve eğlence anı kaldı.

Tepsi başından döşeğe, döşekten tepsi başına taşınıyorduk. Kalyopi boşandı... Aman ya Rabbi, o ne gülünecek nağmeler, o ne sahte gözyaşlarıydı. Evlendikten sonra haftada bir defa olsun kendini ziyaret etmeme söz almaya uğraşıyordu. Rakıyı içtikten, döşeğe yattıktan sonra böyle bir ziyaret vaadini esirgemekte ne mana vardı? Onu da verdik. İş tamam oldu.

Sonra evin bütün yosmaları odaya doldular. Beni karga tulumba dışarı çıkardılar. Diğer bir odanın ortasına tüller, çiçeklerle donatılmış bir cenaze döşeği yapmışlar. Etrafına mumlar yakmışlar. Beni üzerine yatırdılar. Ellerimi göğsüme koydular. Şarkılar okuyarak tavafa başladılar. Fahişelerin kimi okuyor, kimi gülmeden kırılıyordu.

Daha sonra öpüşme ayini oldu. Hepsi gelip birer defa yüzümden öpüyorlardı. Aşüftelerin en utanmazları kulağıma ağza alınmaz edepsizlikler fısıyorlar, en sarhoşları yüzümden ısırarak beni bağırtıyor, suskun durması gereken ölüyü diriltiyorlardı.

Ben kerhane ayini üzere böyle vefat ettim. Aklıma anam babam geldi. Kayınpederim olacak zat ve bilhassa bir gece sonra evleneceğim zavallı kız geldi. Hepsi gelip de bu kepazeliği görmeliydiler. Düğün demek her şey geri kalırdı. Belki validem pederim bile kendi evlatları olduğumu inkâr ederlerdi.

Cenaze döşeğimin etrafında rezalet taştı. Evin en ateşli sermayeleri şimdi birer birer koynuma giriyorlardı. Beni bitirdiler. Ölmedik yerim kalmadı... Bende o hafta içinde değil, altı ay sonra evlenecek takat bırakmadılar...

V

Eve döndüğüm zaman annem suratımı görünce benzimin bozukluğundan korktu: "Şadan," dedi, "Bu hâl ne? Ölü benzi bağlamışsın..."

Ben de içimden: "Ah anacığım, falcı mısın? Benim, ölüp dirildiğimi ne kerametle anladın?" dedim. Validem telaşla devam etti: "Söyle bana, söyle ne oldu sana? Üç ay hasta yatmış gibisin..."

"Üzüntüden böyle oldum. Evlenmek kolay iş değil..."

"Bu gece neredeydin?"

"Feridun Bey'e gittim..."

"Canım bu aralık evden ayrılmak olur mu? Baban seni kaç defa aradı. Bulamayınca kızdı. Hakkı yok mu? Artık çocuk değilsin oğlum."

"Anneciğim. Evlenmenin şartları şurtları var. Ben birkaç defa güveyi girmedim. Acemi, toy bir çocuğum... Feridun Bey'den bazı şeyler öğrenmeye gittim. Sana söylenmez. Erkekçe meseleler..."

"Pekâlâ... Pekâlâ oğlum... Sakın gerdek gecesi bir pot kırma. Güvey girmenin yolunu, esasını güzelce öğrendin ya?"

"Merak etme anneciğim, yüzünüzü kara çıkarmam..."

Validem: "Aha benim tosun evladım..."

Gönül almasıyla yüzümden öptü, arkamı okşadı. Fakat ben o kadar hâlsizdim ki bu tosunluğuma içimden bir türlü inanma gelmiyordu.

Validem bir akşam sonra oğlunun mürüvvetini görmeye hazırlanan bir ana gururuyla derin derin yüzüme bakarak:

"Yarın sabah erkenden amcan Hacı Münir Efendi gelecek. Babanla üçünüz beraber kabristana ölüleri ziyarete gideceksiniz. Büyükannen, teyzen seni ne kadar severlerdi. Mürüvvetini göremediler..."

Validem, gözlerine toplanan hüznünün sızıntılarıyla beraber burnunu da silerek:

"Sonra Hazreti Halit'e inip orada dua edeceksiniz. Ondan sonra koltuğa gireceksin."[21]

Ah, ben o mübarek yerlere nasıl gidecektim, kaynar sularla kırk gün yıkasalar temizlenmeyecek kadar kendimi manen, maddeten murdar görüyordum. Evliya ve kabir ziyaretinden evvel ben bir, belki birkaç doktorun vizitesine muhtaçtım. Ancak ne cesaretle, ne yüzle hangisinin karşısına çıkıp da derdime derman isteyebilecektim. Yıllanmış hastalığımın son suistimalle azan yaraları birkaç saatin içinde nasıl iyileşebilirdi? Böyle mucizekâr bir tabibi nerede bulacaktım? Günahlarımı onlara tamamıyla itiraf etsem en ustasından en beceriksizine kadar hepsi beni huzurlarından kovmaktan başka ne yapabilirlerdi? Ben işte böyle berbat bir hâlde gerdeğe girecek, her şeyden habersiz, bakir, masum bir kızın döşeğini, bedenini, bütün ümitlerini, saadetini kirletecektim.

***

Her şey oldu. Evlendim. Evet, dedikleri doğru, nikâhta başka keramet var. Sevdim. Galiba o da beni... Öyle bir ince diplomatlıkla işi idare ediyorum ki. Kendimden ummadığım bu maharetime yine kendim şaşıyorum.

Karım Sabiha Hanım fevkalade güzel değil. Fakat sevimli, kadınların tabirince cesur, terbiyeli, benzerlerine nispetle tahsili mükemmel, iyi piyano çalıyor, bülbül gibi Fransızca

21 Evlenmek anlamına gelen deyim. (y. h. n)

konuşuyor. Meşhur Fransız otör[22]'lerini bütün eserleriyle, öz geçmişleriyle tanıyor.

Herkesçe bilinen şekliyle ben yanında yayayım. Pek küçük düşmemek için bazen yarı atmasyon suretiyle bilgiçlik taslamaya kalkıyorum. Derhâl nezaketle hatamı düzeltiyor.

Bu düzeltme karşısında ben bir iki öksürük ve yutkunmayla hemen konuyu değiştiriyorum.

Bu hususta size bir örnek vereyim. Bir gece karım bana birçok şeyden bahsetti. Ben o kaba hayvanın kaval dinlemesi gibi dinledim. Konunun içinde Jorj San[23] ile Güstav Flober[24]'in isimleri geçti. Ben de bu vadide büsbütün kara cahil görünmemek için yaradana sığınıp şöyle bir şey attım:

"Jorj San'a da yaraşır mıydı?"

"Yaraşmayan nedir?"

"Karısına hıyanet etmek..."

Sabiha, keten mendilinin buruşukları arasında kahkahasını boğarak:

"A beyim, Jorj San kendisi kadındı."

Hay Allah zırıltısını versin. Hiç Corci, Yorgi kadın olur mu? Bu ne ters isim. Fena bozuldum. Jorj San kadın, sonra öte tarafta Lafonten[25] erkek. Bu ne münasebetsizlik. Bu defa öksürükle, aksırıkla cehaletimin tamiri mümkün olmadı.

Karım mahcubiyetimi hafifletmek için dedi ki:

"Jorj San'ın hıyanetlerini söylemek istiyordunuz. Yanıldınız. Bu edibenin en meşhur hıyaneti Alferd Dö Müse,[26] İtalya'da pek ağır hasta yatarken şairin derdine deva bulan doktorla kötülük ettiğidir."

22 Fr. auteur: Yazar
23 George Sand (1804-1876), Fransız yazar
24 Gustave Flaubert (1821-1880), Fransız romancı
25 La Fontaine (1621-1695), Fransız yazar
26 Alfred De Musset (1810-1857), Fransız oyun yazarı

"Evet, evet Jorj San'ın bu meşhur, edebi hıyanetinden bahsedecektim. Nasılsa ters söyledim."

Jorj San hakkındaki malumatımdan sıfırı aldım. Artık sussam ya... Hayır. Öyle fatih bir kadının kocalığına ispatı yaraştırmak için benim de edebî bahislerde mutlak birkaç şey bilmem lazımdı. Flober ismini çok işitiyordum. Bu zat sakallı mıdır? Bıyıklı mıdır? Hayatta mıdır? Değil midir? Ne resmini gördüm, ne öz geçmişinden okudum, ne de eserlerinden iki satır. Yalnız kuvvetli bildiğim şey pek meşhur bir yazar olmasıydı. Şimdi bu esas üzerine bazı malumat gümletecektim. Bir yazar nasıl meşhur olur? Şüphesiz çok eser yazmakla... Bu sağlam nokta üzerinde artık Jorj San'ı erkek sanmak gibi bir faka basmak tehlikesi görmüyordum. Bunun üzerine bütün hayretimi gözlerimin açılmasında toplayan bir takdirle:

"Hanımcığım... Flober, bu ne velut[27] bir akıl. Bu adam o kadar çok eseri nasıl yazdı? Millet kütüphanesine dağ gibi roman yığdı. Hayret, hayret..."

Bu defa karım kahkaha koparmadı. Cehaletimin çokluğuna kederlenir gibi yüzüne çöken bir hüzünle:

"Flober'in eserlerindeki fevkaladelik nicelik değil nitelik itibarıyladır."

Sabiha, *Madam Bovari*[28]'den başladı. Yazarın yediyi sekizi geçmeyen eserlerini birer birer saydıktan sonra:

"Genellikle yanlış bir sanı vardır. Büyük yazarların dehalarının kıymetini eserlerinin çokluğuyla tartarlar. Şan ve şerefi kaleme aldıkları eserlerinin nihayetsiz çokluğunda ararlar. Fransa'da Viktor Hügo,[29] Baalrak,[30] Aleksandr Duma,[31] Zola[32] gibi çok yazan büyük yazarlar gelmiştir. Fakat bunlar

27 Çok eser ortaya koyan, verimli
28 *Madame Bovary*, Gustave Flaubert'in 1856'da yayımlanan meşhur romanı
29 Victor Hugo (1802-1885), Fransız yazar
30 Honore de Balzac (1799-1850), Fransız roman ve oyun yazarı
31 Alexandre Dumas (1802-1870), Fransız yazar
32 Émile Zola (1840-1902), Fransız yazar

bir sıra şaheserler doğurmamışlardır. Hügo'nun eserleri içinde kıymetsizleri vardır. Beşeri komedya külliyatında cılızları çoktur. Çok veren ağacın bütün meyveleri beşli ve besleyici olmaz. Bu yazarlar zamanlarını şöhretleriyle doldurmuşlardı. Bugün neredeyse okunmuyorlar. Fakat Romeo Jülyet,[33] Tartof,[34] Faust gibi ebedi hayat suyuyla yazılmış daimi eserler var... Bunların kıymetlerini yazarlarının üretkenliğiyle ölçmek kimin aklına gelir? Sonra *Pol ile Virjini*,[35] *Ladam O kamelya*[36] ayarında şaheserler her neslin zihninden geçmek sihriyle ayrıcalıklıdır. Birer defa okumakla bu hikâyelere doyulmaz. İnsan tekrar tekrar okur ve her okuyuşunda ağlar. *Ladam O kamelya*, kim bilir daha ne kadar zaman okunacak. Operasının hazin nağmeleri duyanları kederlere düşürecek, dramının sahnesi önünde daha kaç nesil hıçkıracaktır. Bir sene zarfında mütemadiyen birkaç yüz defa oynatmak derecesinde büyük başarılar kazanan yeni eserler görüldü. Bunlar talaş alevi gibi birden parlıyorlar. Etraflarında bir hayhuy, bir gürültüdür gidiyor, takdir naralarıyla ortalık inliyor, sonra bu şaşaayı, bu velveleyi yoğun bir karanlık, derin bir sükût takip ediyor. Artık hep ani heyecanlar arkasından koşuluyor. İnsanlık ebedî canlı eserler selamlamak zevk ve şerefinde büsbütün kaldı zannediliyor... Büyük eserler geç ve güç anlaşılıyor. Fakat bu kevserden tadanlar artık lezzetini unutmuyorlar. Zihinlerimize tatlı bir sanat sarhoşluğu vererek düşünme gücümüzü uyandıran şaheserler artık sinemanın icadıyla bir hayal oldu, seraba döndü...

VI

Hangi taşı kaldırsanız karım altından çıkar. Saatlerce söyler. Bilmem ki hep dedikleri sağlam bir bilgiye mi dayanır? Fakat bilgi bakımından herhâlde ben ona layık bir koca değilim.

33 *Romeo Juliet*, İngiliz yazar William Shakespeare'in meşhur trajedisi
34 Tartuffe, Fransız yazar Molière'in oyunu
35 *Paul ve Virginie*, Fransız yazar Jacques-Henri Bernardin de Saint-Pierre'in romanı
36 *La Dame aux Cemalias*, Fransız yazar Alexandre Dumas'ın romanı

Daima okur. Gazetelere makaleler gönderir. İmzası herkesçe bilinir. Gazeteler, dergiler yazılarını paylaşamazlar. Bu daimî düşünmelerden onun zihni her gün dolan bir bilgi hazinesine döner. Bunun taşan fazlasını yalnız bulunduğumuz saatlerde daima ben dinlerim. Daha doğrusu dinlemem. İçimden tünel geçerim. Fakat dinler gibi görünürüm. Her günün düşüncesi o akşam benim kafamda patlar. Her ne kadar dinlemesem de, kurulu saat gibi daima işleyen bir ağıza muhatap olmak insana sıkıntı veriyor. Bir yazara koca olmak tecrübeme göre çekilir dertlerden değil...

Bu akşam Hippolyte Taine'nin hüzünle neşe hakkındaki derin düşüncelerini dinlerim. Neşe veya gam ne koşullarla sanatkârın zihninde doğar ve oradan sanata sirayet edermiş? İşte asla umurumda olmayan bir soru... Öbür akşam Niçe'den[37] insan ruhu ve sınırları ve bu hususta şimdiye kadar devrolunan tecrübe yığını hakkında ucu bucağı gelmez, sonsuz bir felsefe bahsi... İşte her gece böyle. Filozof değişir. Konu değişir. Dırıltı hep o dırıltıdır.

Bir gün dayanamadım, karımdan sordum:"Hanımcığım bana bir şey pek merak oluyor."

"Nedir?"

"Siz benimle modern bir şekilde evlenmediniz."

"Ne gibi?"

"Yalnız fotoğrafımı gördünüz. Yüz yüze görüşmeye, tanışmaya lüzum hissetmediniz."

"Ben geleneklere bağlı bir kadınım. Görüşüp tanışarak evlenenlerin mesut olamadıkları meydanda. Ecdadımız birbirini görmeden ve çoğunlukla ananın babanın seçimi üzerine evlenirlenmiş. Elbette bunda bir hikmet var. İşte bunu tecrübe etmek istedim."

37 Nietzsche (1844-1900), Alman filozof, filolog, yazar

"Tecrübenizde mesut bir neticeye ermenizi bütün yüreğimle temenni etmekle beraber ikinci bir meselemin çözümünü rica ederim."

"Buyurunuz..."

"Bilgi bakımından şehrimizde neredeyse eşsiz bir hanımsınız. Niçin tahsilce kendinize denk olabilecek bir koca aramadınız?"

Karım garip bir tebessümle göğsünün kırmasıyla oynadıktan sonra:

"Bilir misiniz iki âlim birbiriyle iyi geçinemezler. İki güzel, iki çirkin, iki zeki, iki ahmak daima uygun birer çift olamazlar. Bu aynılıkta bir *affinité,*[38] nasıl söyleyeyim bir kaynaşma olmaz. Âlim bir koca, karşısındaki kadının bilgi birikimini zayıf görür. Dinlemek istemez. Daima kendisini dinletmeye bakar."

Sonra karım, toplum için sanat ve sanat için sanat zeminine girerek uzun bir bahis tutturdu.

Onun bu açıkça itirafı önünde benim içimden bir hiddet damarı koptu. Ne demek? Bana bir koca diye değil, adeta edebî dırdır dinletmek için varmış.

İnsan herhangi bir bahsi anlamak isterse kitabına başvurarak merakını gidermeye uğraşabilir. Ancak böyle öğrenmek arzusunda olmadığınız birtakım karmakarışık bilgiyi zihninize zorla doldurmaya kalkarlarsa sıkılırsınız.

Ben bir eş istedim. Öğretmen, mürebbiye değil. Niçin itiraf etmeyeyim. Ayrıntılı düşünmekle, araştırmayla aram pek hoş değildir. Ne olursa olsun kütüphane karıştırmaktan zevk almam. Tabiat bu ya, ömrümde beş-altı yüz sayfalık kitap okuduğumu bilmiyorum. Hele ciddi eserlerden boğulurum.

Karıma karşı kalbimde tuhaf bir düşmanlık doğdu. Bana koca niyetine değil bir çömez bulmak için varmış. Bu bilgi-

38 Fr. çekicilik, eğilim, meyil

li, zeki, muhakemeli, düşünceli kadını aldatmak, zekâca ona üstün olmak sayılmaz mıydı? Ben cahil, o âlim. Bana bu şekilde yenildikten sonra onun ilmi kaç para eder?

Karıma olan ilmî yenilgimi bu yönde gizli bir galibiyetle hafifletmeye karar verdim. Onu bayağı karılarla aldatacaktım. Yine elleri, tabanları çatlak, bulaşık bezi gibi kokan hizmetçi kızlar gözümde tütmeye başladı.

Böylelerine tenezzül ettikten sonra her yerde birkaçını elde etmek mümkündü. Ancak babamın evindeki Züleyha'dan canım yanmış olduğu için kayınpederimin yanındaki hizmetçi kızların sevda mahremiyetlerine sığınmaktaki tehlikenin büyüklüğünü anlıyordum.

Dışarıda istediğim kadar hovardalık edebilirdim. Fakat kendisini en küçük bir şüpheye düşürmeksizin bu çapkınlığı karımın gözü önünde yapmak istiyordum. İşte asıl çapkınlık buna denir... Onun edebî zaferine karşı o zaman tamamıyla öcümü çıkarmış olacaktım. Erkeğin cahilinin kadının âliminden daha akıllı olduğunu ispat edecektim...

Her evde aile üyelerinin zihniyetlerine, ahlaklarına, terbiyelerine, tıynetlerine, ihtiraslarına göre birtakım dalavereler döner. İşe başlamadan önce hanede olan biten gizli maceraları mümkün olduğunca keşfe uğraşmam lazımdı.

Bir kayınbiraderim vardı. Halis Didar Bey. Tam kafasının üzerinde fırıl fırıl sevda değirmeni dönen bir çağda. Süse, düzene merakı çok. Erkek olmasına rağmen kız kardeşinin düşünme merakından bunda nebze yok. Havai bir çocuk. Zayıf, kansız, sinirli bir şey... Düzgün vücudu, uzun, gölgeli kirpikli, çekik, cazip siyah gözleri var. Delikanlıların yüzlerinde gönül macerası arayan kızlar buna karşı hissiz kalamazlar.

Halis Bey işsiz güçsüz, neredeyse serseri dolaşır durur. O yaştakiler için işsizlik tehlikelidir. Çünkü boş kalan bütün akıl ve organlarını sevda ele geçirir...

Bu çocuğun güç bir meselenin çözülmesine uğraşır gibi genellikle dalgın duran gözlerinde bazı bazı kalbinde yanan ateşin kıvılcımlarının saçıldığını görüyorum. Hiç şüphesiz, seviyor, ama kimi? İşte bu meçhulün keşfi lazımdı...

Bir de baldızım var. Karımın küçüğü. Ziba Didar Hanım. Kardeşlerinin içinde en güzeli. Sık ve kalın kumral kaşlı, biraz şehla gözlü, boylu boslu, gürbüz bir kız. Bunda ablası gibi yazarlık merakı yok. Ancak biraz roman meraklısı. Yazmak hevesi göstermeksizin okur. Giyinir, kuşanır. Sinema, tiyatro, gezme, eğlenmeden başka bir şey düşünmez.

Bu kızın da ya bir âşığı var yahut onu aramakla meşgul... İşte bu da çözülmesi gereken bir mesele.

Sonra kayınpederim Didar Bey'in psikolojisi de incelenmeye değer. Yaşı altmışı geçkin fakat henüz kanlı canlı, birçok konuda gençlikten hevesini alamamış gibi görünüyor. Sakalını bıyığını o kadar itinayla boyar ki, ben o ailenin içine girdim gireli bir tek kılının akını seçtirmek gibi küçük bir ihmaline rastlamadım.

O yaşta bir adam senelerden beri boya kullanıyorsa buna bir alışkanlık anlamı verilebilir. Hayatın o dönemine varmış bir ihtiyarın beyaz kıllarını birdenbire kararttığını görürseniz onun gönlünde bir taze kadına genç görünmek hevesi uyanmış olduğunu anlayınız.

Kayınpederim bu iki türün hangisindendir? Ben geldim. Onu kurum gibi boyalı buldum. Bu zatın da hâlini inceleyerek şüphesiz çok şey öğreneceğim.

Şimdi ailenin önemli üyelerinden bir kayınvalidem Nuriye Hanım kaldı ki onun da incelenmesi zor bir mesele değil. Çünkü bu hepsinden saf, hepsinden sade ruhlu bir kadın. Kocasından ancak yedi sekiz yaş kadar küçük. Fakat giyinme, süslenme itibarıyla ondan çok ihtiyar... Saçlarını bembeyaz ketenleştiren senelerin amansız faaliyetlerine karşı boşuna mücadelede değil... Onda tabiatın bahar ve hazanındaki renk-

lerin bulundukları mevsimlerle âhenklerine boyun eğmiş bir filozof tevekkülü var. Ağaranı karartmaya, buruşanı düzeltmeye uğraşmakla hayatta gerisin geriye varmanın asla mümkün olamayacağını kocasından ve o tür şaşkınlardan daha iyi biliyor. Beyefendinin gençlik merakını gönlünde kaynatan histen de haberdar. Bazen çocuklarına öfkelendiği zaman şöyle haykırırdı:"Oğlum, kızım, hanginize dert anlatayım? Bu evde benden ihtiyarı yok. Ben yalnız sizin değil bu ak saçlarımla babanız beyefendinin de annesiyim..."

VII

Erenköyü'nde çam ve diğer türden ağaçlarla küçük bir orman hâlini almış geniş bir bahçenin ortasına kurulmuş oldukça düzgün döşeli, büyük bir köşkte oturuyoruz.

Bize komşu kiralık bir köşk var. Birkaç senedir boş duruyormuş. Bir akşam eve geldim. Üstümü soyunurken karım:

"Bey... Bahçesi bahçemize bitişik kiralık köşk bugün tutuldu."

Biraz şaşkınlıkla karıma bakarak:

"Tutulsun, bize ne."

"Öyle demeyiniz. Fena komşu gelirse çok rahatsızlık oluyor."

"Adam sen de. Fena olup da bize ne yapabilir. Bahçemiz ayrı, kapımız ayrı, bacamız ayrı."

"Başınıza gelmemiş de bilmiyorsunuz. O köşkün yüzünden bizim bir çekmediğimiz kalmadı. Terbiyesiz insanlarla başa çıkılmıyor... Bizim ağaçlarda meyve, bağda üzüm bırakmadılar. Uşakları bizim hizmetçi kadınlara alenen sarkıntılıkta bulundular."

"Ey, daha?"

"Kendi kapılarından işlemez oldular. İstasyona kestirme diye bizim bahçeyi yol yaptılar. Hep buradan gelip giderlerdi. Duvar, kapı, tel örgü, ihtar, kavga hiçbir şey kâr etmedi. Hele o köşkte meydana gelen son olay... Of, aklıma geldikçe sinirlerim gerilir..."

Karım sustu. Uçuk benizle gözlerini boşluğa dikti, olay gözleri önünde tekrar canlanıyormuş gibi bir iki ürperti geçirdikten sonra beni omuzlarımdan tutarak yatak odamızın geniş penceresi önüne götürdü. Kiralık evin tam bize karşı gelen bir odasını ağaçların arasından göstererek:

"Osman Sadık Bey, karısı Raife'yi işte bu odada öldürdü."

"Niçin?"

"Yabancıyla yakaladı da..."

"Oh, ne vahşet..."

"Gerçekten vahşet. Fakat başka türlü ne yaparsın?"

"Ne yapacağım, boşarım. Karı öldürülür mü?"

"Öldürülmeyi hak ederse pekâlâ öldürülür."

"A, ne garip hâl? Ben erkekliğimle böyle ağır bir macerada kadını savunmaya çalışıyorum. Sen hanımcığım, kadınlığınla erkekliğin vahşetini mazur görüyorsun. Bu ne zıt düşünce."

"Doğru düşünmek gerekince nazarımdan kadınlık, erkeklik kalkar. Önümde yalnız hakikat kalır."

"Öldürmek doğru düşünmek midir?"

"Evet..."

"Senin kadar incelemem, araştırmam ve etraflıca düşüncem yok amma ta taş devrinden beri erkek kıskançlığı uğruna kadın öldüre gelmiş, öldüre gidiyor. O vahşet zamanlarıyla bu yirminci asrın hiçbir farkı olmayacak mı?"

"Olacak. Olmuştur. Ve her gün daha fazla oluyor. Ancak kocasını aldatan kadına ceza vermek istemez mi?"

"Öldürmek vahşeti ne olacak? Terk etmek yeterli değil mi?"

"Kadın kocasını sevmiyorsa terk etmek ona bir ceza olabilir mi?"

Son derecede hür fikirli, modern bir koca tavrı takınarak cevap verdim:

"Birbirine hıyanette bulunan karı kocalar için ölüm cezası bu asırda çok ağırdır. Bu usul genelleşse emin ol meydanda sağ koca, karı kalmaz..."

"Demek fikrince dünyada birbirini aldatmayan karı koca yok gibidir..."

"O kadar da ileri gitmiyorum ancak..."

"Ey, ancak ... Ben seni aldatsam, günahım meydana çıktığı gün beni affeder misin?"

"Affederim demiyorum. Fakat öldürmem..."

"Kuru sözden bir şey çıkmaz ya..."

"Sabiha, ben seni aldatmış olsam ne yaparsın?"

"Öyle bir şey yaparım ki öldürmek onun yanında bayağı bir hareket kalır."

"Bana merak verdin."

"Tecrübe et..."

"Allah esirgesin... Karıcığım maksadım laflamaktan başka bir şey değil. Ah fakat..."

Sustum. Karım son kelimelerimi tekrar ederek: "Ah fakat?"

"Ah fakat beşerin bu ebedî zaafına karşı niçin bu kadar merhametsiz, şiddetli davranıyorsun?"

"Çünkü aldatmak ve aldanmaktan nefret ederim... Bir kadın kocasını, yine bir koca karısını sevmiyorsa açıktan açığa söylemeli... Şer'i ve kanuni olarak birbirinden ayrılmalıdırlar. Aldatmak kepazece bir suçtur... Karı kocalığın değerine bundan büyük, bundan acı, bundan müthiş yara açılamaz..."

"Zekâ, araştırma ve etraflıca düşünmekte memleketimizde seviyesi yüksek bir kadınsın Sabiha. Ancak yaradılışta hercailiğin mizaç olarak bulunduğuna hiç önem vermeyerek bu karı koca sadakati konusunda büyükananın, büyükannesi gibi düşünüyorsun."

"Evet, öyle düşünürüm. Ve yerden göğe kadar da hakkım vardır. Benim nazarımda nikâh demek sadakate söz vermek demektir. Bu sadakatte devam edemeyecek kadar hercai meşrep[39] olanlar kendi zaaflarını bilip böyle ağır bir sözleşme altına girmemelidirler."

Karı koca karşı karşıya yine sustuk. Aramızdaki mesele sıkıcı bir sükûtun dalgalarıyla örtüldü, ikimiz de düşüncelerimizin ondan öteye olan kısımlarını birbirimizden gizlemek ister gibi kendi hislerimize dönerek düşünüyorduk.

Sabiha'yı aldatmanın kolay bir iş olmadığını anladım. "Seni aldatırsam ne yaparsın?" soruma karşı gözlerini üzerime açıp da, "Öyle bir şey yaparım ki öldürmek onun yanında basbayağı bir hareket kalır," mealinde verdiği cevabın her kelimesi kulaklarımda hâlâ çın çın çınlıyordu. Acaba ne yapacaktı? Bu bana o kadar merak oldu ki. Karım ne derse desin. Ondan daha hoşa gidecek bir kadınla, karısını aldatmaktaki lezzetin büyüklüğünü benimle beraber onaylamayacak hiçbir vicdan sahibi koca düşünemem. "Haram tatlıdır," sözündeki isabeti kim inkâr edebilir? Buna evli hanımlar gücenmesinler. Hakikati söylüyorum.

Bu hakikate itiraz edecek hanımlar olursa onları iki kelimeyle susturabilirim. Erkeklerin bu onayını kabul etmiyor-

39 Havai, kararsız yaratılışlı

larsa bu lezzetin büyüklüğünü yine kendi cinslerine mensup lâtif cinsten sorsunlar. Çünkü sunulan bu cennet suyundan bir yudum tatmak için intikam alan bir kocanın revolveri veya kaması altında can vermeyi göze aldıran kadınlar bu tehlikeye hangi zevkin itmesiyle atılıyorlar?

VIII

Ertesi gün köşke manda arabalarıyla eşya taşınıyor, biz de Sabiha ile pencereden seyrediyorduk. İçinde cinayet olan odanın panjurları açılmış, camları siliniyordu.

O korkunç hatıranın zihninde yenilenmesiyle karım kaşlarını çatarak:

"İşte o gece de bu panjurlar böyle açılmıştı. Raife al kanlar içinde pencereden sarkarak sevgilisine bağırıyordu: 'Hüsnü ben ölüyorum. Sen kaç...' Odanın içi kuvvetli lambalarla gündüz gibi aydınlıktı. Kendi ölürken hâlâ âşığının kurtuluşunu düşünen bu kadının meşru olmayan sevdası intikamcı kocayı büsbütün çıldırttı. Elinde revolverle bahçeye saldırdı. Kimse üzerine varamıyordu. Gecenin karanlığını vızır vızır kurşunlarla deldi. Fakat Hüsnü'ye yetişemedi. Karısının âşığı, Raife'nin son dakikada kanlara bulanan aşkını kalbinde götürerek kaçtı. Biz burada bir ev halkı pencerelerin arkasında üzüntüden titreşiyorduk. Çok geçmeden zabıta, savcı yetişti. Çırpınmalar içinde sönen kadının ağzından pek az söz alabildiler..."

"Günahkârlar nasıl olmuş da yakalanmışlar?"

"Kocası hayli zaman evvel işi sezinlemiş. O gece karısına pek mühim bir işi bulunduğundan bahsederek köşke gelmeyeceğini söylemiş. Berikiler bu fırsatı ganimet bilerek o akşam birleşmişler."

"Hanımcığım. Bilmem kaç sene evvel vuku bulmuş bu karı koca cinayetini hatırlamak hâlâ dehşetten rengini kaçırı-

yor da yine bu tür sadakatsizliklerin ölümle cezalandırılması vahşetini savunuyorsun."

"Bir şeyin korkunç olması doğruluğuna mani değildir. Ben doğruyu müdafaa ediyorum. Meseleyi ne kadar oradan buradan dolaştırsanız benden alacağınız cevap hep budur."

Ben iddiamda ısrar etmedim. Karım da besbelli konuyu değiştirmek için:

"Birkaç senedir köşk boş duruyor. Bu cinayetten dolayı adı uğursuza çıktığı için kimse kiralamaya cesaret edemiyordu. Bu cesur kiracılar nasıl adamlar acaba?"

Karım bir hizmetçi kız çağırarak sordu:

"Servinaz, bu uğursuz köşke taşınanların kim olduklarını öğrenebildiniz mi?"

Servinaz kirli, esmer ve sivrisinek yeniğiyle sivilceler dökmüş bacaklarının açıklığından utanır gibi mavi önlüğü altında biraz büzülerek cevap verdi:

"Oradan bize bir hizmetçi kadın geldi. Tulumbaları bozukmuş. Kuyudan su çekmek için de kovaları yokmuş. İki kova istedi. Verdik."

"E sonra?"

"Sonra efendim, bizim Muhsine Kadın'ın hiç ağzı durur mu? Sizin beyefendiye kim derler, diye

sordu. O da: 'Bizim beyefendi meşhur adamdır. Sarığı yoktur amma çok okumuştur. Müderris Hürrem Bey derler... Büyük mekteplerde ders okutur. Kitap yazar. Gazetelere bentler gönderir... Onu İstanbul'da bilmeyen yoktur. Siz tanımıyor musunuz?' dedi. Biz de: 'Biz kitap okumasını bilmeyiz. Beyi tanıyamadık.' cevabını verdik."

Karım hizmetçi kızın bu saflığına gülerek:

"A, meşhur profesör Hürrem Medari Bey..." dedi.

Sonra bana dönerek ekledi:

"Şadan bilmedin mi?"

Ben biraz tereddütlü cevap verdim:

"Bildim."

"Onu hangi eseriyle tanırsın bakayım?"

"Doğrusunu istersen hiçbir eserini okumadım. İsmini şurada burada işitirdim..."

"Gazetelerdeki makalelerinden de hiçbirini okumadın mı?"

"Doğrusu hayır."

"Türk olup da Hürrem Medari'nin hiçbir satırını okumamış olmak... Bu, hayretten çok teessüfe değer bir şeydir."

"Ben gazetelerde ne hikâye okurum, ne makale. Yalnız haber ararım. Bazen Hürrem'in yazılarına rastlarım, en kısası on iki punto ile dört sütundan fazladır. Satırlar Fransızca, Almanca, İngilizce kelimelerle çiçek çıkarmışa benzer. Bu efendi hangi lisandan yazdığını galiba kendi de bilmez. Öyle en çetin kelimelerle donanmış o dört sütunun karşısında başım döner. Gazetenin sayfasını hemen çevirirdim."

"Hürrem bir allamedir.[40] Elbette öyle yazacak."

"Allame midir? Ayıp değil a, bu kelimenin manasını bilmiyorum. Bu allame İstanbul'da nasıl yetişir? Bu, Langa Bostanları'nda biten bayır turpu gibi bir şey midir? Yoksa Sivriada'daki istiridye tarlasında mı yetişir?"

"Oh Şadan, gücenirim söyleme. Memleketimizin ilim insanı hakkındaki bu küçümsemene tahammül edemem."

"Küçümseme değil... Bilmiyorum dediğime inan ve bana anlat, allame nedir? Bunun bir belgesi var mıdır? Bu nereden elde edilir? Fatih'in Karadeniz kapısı medresesinden mi? Bi-

40 Çok âlim, çok bilgili, her şeyi bilen

zim Darülfünun'dan mı? Avrupa'dan mı? Koynunda böyle bir ilim belgesi olmayan bir kimse kendine nasıl allame dedirtiyor? Bizde halk o kadar saf, allamelerimiz o kadar cesur ki söylenen şeyde anlam aramak kimsenin aklına gelmiyor. Birine "allame, filozof, uzman" gibi bir lakap takınız. Bu unvan derhâl şehrin dört köşesinde çan gibi çınlar. Ve öyle bir raddeye gelir ki bu vasfı herkesin ağzından işite işite o zavallı adam da kendinin uzmanlığına inanmaya mecbur kalır. Zannıma göre allameler, filozoflar bizde böyle yetişir. Bu muhteşem unvan, orta oyunundaki Pişekâr'ın içi olmayan samur kürküne benzer.

"Canım yüzünü görmeden, bir kitabını okumadan, bir sözünü işitmeden Hürrem Bey aleyhindeki bu taşkınlığın nedir?"

"Böylelerine kızarım."

"Neden?"

"Sahte haysiyetlidirler de onun için. Sahte âlimdirler de onun için."

"Hakiki âlim nasıl olur?"

"Bu memlekette bir tanesine denk gelemedim ki nasıl olacağını bileyim. Hanım, yalan söylemiyorum. Ben içimizde öyle tarih öğretmenleri bilirim ki Osmanlı padişahlarını sırasıyla sayamazlar. Öyle hesap hocaları tanırım ki vallahi çarpım tablosu ezberlerinde değildir. Fakat gazetelerde yüksek matematikten bahsederler. Özne ile yüklemden habersiz yazarlarımız doludur. Çoğunun üzerinde hoca hakkı yoktur. Kataloglarda, kitapçı camekânlarında isimlerini görüp de kendi kendilerine okudukları rastgele kitaplarla allameleşen başıboş aydınlardır. Mektepsiz yetişmek harikası yalnız bize mahsustur. Ben cahilliğimi itiraf ediyorum. Bir şey bilmem. Fakat âlimlik taslayan cühelâya tutulurum. Daima koltuklarının altında birkaç iri cilt taşımadan sokağa çıkmayan öyle ukalamız vardır ki sırası gelince kendilerini Avrupa'nın büyük filozoflarına benzetmekte hiç fırsat kaçırmazlar.

Fakat o büyük kafalara lafla benzerlik iddiası gülünç değil acıklı bir şeydir. 'Onlarla boy ölçebilmek için şimdiye kadar memleketin irfan tarlasına saçtığınız fikir tohumları ne mahsul verdi? Hani eserleriniz?' denildiği zaman bu mübarekler ne varlık gösterebilecekler. Güve yemiş eski kitaplarımız olmasa kütüphanelerimizin rafları tamtakır duracak. Cinnetiyle tımarhaneyi şereflendirmiş olduğu için bütün Darüşşifa adayı dengesizlerin, Niçe ile benzerlikleri haklı görülecekse o başka. Bizde Feraşeri Sami Bey merhumdan başka ciddi, azimli, ansiklopedik bir adam yetişmemiştir. Milletin kütüphanesinde koca koca ciltlerini sıralamaya muvaffak olan yalnız işte o büyük zattır. Mektepte hocam bana: 'Şemsettin Sami Bey'in ruhuna rahmet okumadığım günüm yok gibidir. Çünkü ne vakit kalemi elime alsam merhumla istişareden uzak kalamam.' derdi. Şimdikiler iddiacı, makaleci, konferansçı... Kadın nineme de bir kürsü veriniz de dinleyiniz, bakınız size neler söyler..."

"Ooo, Şadan hakikaten ileri gidiyorsun. Bugüne kadar böyle konularda senin bu derece hararetlendiğini hiç bilmiyorum. Şimdikilerin üzerine de bu kadar göz yumma. Nankörlük lazım değil. Halûk Firdevsi Bey'in koskoca felsefe cildini inkâr mı edeceksin?"

"Ben böyle şeylerle meşgul olmam. Bu felsefe kitabından bir yerde bahsediyorlardı. İşittim. Arap'ın ne kadar çürümüş kelimesi varsa buna doldurulmuş. Eğer her satırın arasında metni açıklayan, izah eden Fransızca ibareler olmasa kitabından anlam çıkarmanın mümkün olamayacağını söylüyorlardı. Hâlbuki Türkçeyi Fransızca yardımıyla anladıktan sonra Frenkçede bu gibi eserlerin kıtlığı mı var? Fransızca bilenler bu esere tenezzül etmezler. Bilmeyenlerse nasıl anlasınlar?"

"Bey, bugün yaman bir eleştirmen oldun. Kitap sevmediğin için yazanlara atıp tutmaktan zevk alıyorsun. Ancak ne olursa olsun Hürrem Medari Bey'in bu komşuluğundan memnun değil adeta bahtiyarım."

"Memnuniyetinin neden böyle bahtiyarlık mertebesine vardığını pek anlayamadım."

"Yanı başımıza şöyle böyle bir kiracı geleceğine böyle bir dâhiyle komşu olmak elbette şerefli bir şeydir."

"Hah, hanım dur. Kelimeyi yakaladım."

"Hangi kelimeyi?"

"Dâhi kelimesini."

"Hürrem Medari Bey'e demedikten sonra bu memlekette kime dâhi diyeceğiz?"

"Tabii sana değil. Bana hiç değil... Açlıktan nefesleri kokarak bakir zeminler, büyük kelimeler, işitilmedik sözler, nazik kafiyeler arayan solgun yüzlü, avare hisli şairlere de değil..."

"A beyim, bu dediklerinin arasında cidden dâhileri var. Bunların bazı şiirlerini o kadar beğeniyorum ki."

"Hayır, yalnız senin beğenmenle kimseye bu yüksek unvan verilemez... Bunlarda dâhilik değil, on paralık akıl yok. Çünkü şu zamanda arabacılık şairlikten fazla kazanıyor. Ve daha saygın görülüyor. Ve yine çünkü zamanımızda bir şair şiirlerini baskıya götürdüğü vakit kitapçı büyük bir edayla kâğıtsızlıktan, baskının fazla masraflarından ve külfetlerinden bahsederek kafa tutuyor. Bastırılmak için getirilen eserleri bedava bile kabul etmiyor. Fakat bugün Eminönü'nden Hobyar'a bir araba sorduğun vakit müşterinin zararına Emanet'in tayin ettiği fiyatların fahişliklerine rağmen herif cevap vermek tenezzülünde bile bulunmayarak başını öteye çeviriyor. Arabacılar, hamallar, şairlerden çok umursamaz ve tok."

"Şairlerin, yazarların kıymetlerini tayin için bula bula bu kıyası mı buldunuz?"

"Dur hanım, dur. Ortada bir dâhi sözü var, güme gitmesin..."

"Dinliyorum..."

"Bizim Türk edebiyatçılarının çoğu kendilerini dâhi sanırlar. Ahmaklığımıza kanaat getirmektense nefsimiz hakkındaki bu iyi niyetimiz fena bir şey değil fakat ne yapayım ki kendini dâhi sanmak kadar bönlüğe parlak bir örnek olamaz. Bizde yazarlar hep dâhi, ilk hikâyeler şaheserdir."

"Aman bey, bugün uluorta yürüyorsun. Her çirkin kadın kendini güzel sanmak zaafına mağluptur. Evet, hakkın var. Çok budalalar da kendini dâhi zannederler. Ancak Hürrem Medari Bey bu gibilerden değildir."

"Ay, neden?"

"İspatı üstünde."

"Nedir? Söyle."

"Bak, kaç senedir şu köşk boş duruyordu. Uğursuz diye kimse tutmaya cesaret edemiyordu. Böyle batıl inançları çiğneyecek ayakların üstünde Hürrem'inki gibi ilimle dolu bir kafa lazım."

Sebebini bilmeden Hürrem'e karşı kalbimde bir düşmanlık kaynıyordu. Ben aleyhinde atıp tutarken karım onu savundukça büsbütün coşuyordum.

İlimle aptallaşıp da küçük dağları biz yarattık gibi insaniyete kafa tutan bu fodullardan hiç hoşlanmam. Behey adam, neye kuruluyorsun? Senin ilim dediğin nedir? Gökyüzünü mü ölçtün? Ecele çare mi düşündün? Seni büyük gösteren kendi ilmin değil, etraftakilerin cahilliğidir.

IX

Yeni kiracıların uğursuz köşke taşınmaları üzerinden bir hafta geçti. Bütün civarı birçok rivayet sardı. Her semtte dedikodu borsasına benzeyen haneler vardır. Bire on katarlar. Ne işitilmedik haberler uydururlar. Halk da mübalağalı ya-

lanları saygıyla selamlamaya pek heveslidir. Çünkü adi lakırdılardan herkes bıkmıştır. Hayretten ağızları açık bırakacak, sinirleri tambura gibi gerecek sözler duymak isterler. Şairlerimizi yalanın üst perdelerine fırlatan, işte halkın mübalağaya bu fevkalade ilgisidir. Bu abartıların bizde iki kaynağı vardır. Acem edebiyatı ve tandırname...[41]

Sokak kapısının anahtarını bir cebine, tütün tabakasını ötekine yerleştirdikten sonra ev ev dolaşan havadis tellalı çenesi düşük ne kocakarılar vardır. Dişsiz ağızlarına baktırtacak adam ararlar. Allah için söylemeli, o kadar da tatlı anlatırlar ki...

Bunlardan biri Didar Bey'e komşu idi. Latife Hanım. Biraz kambur, çenesinin ucu yukarı, burnunun tepesi aşağı kıvrılmış, aralarında neredeyse birbirine çatacak bir fısıltı var gibi duruyorlar. Ferhat ile Şirin'deki cadıyı andırır eski tip bir kocakarı. Bunun bir eline okkalı bir fincan kahve, ötekine yanmış bir cigara sunduktan sonra artık dinlemeli. Kaplumbağalar deve, sivrisinekler yarasa olur...

Bir sabah Latife Hanım köşke gelmişti. Dinleyiciler halkası ortasında, elinde cigara, kahve anlatıyordu. Sabiha'yla biz de konuşmacıyı dinlemeye indik.

Dedikodunun zeminini uğursuz köşkün yeni kiracıları oluşturuyordu. Latife Hanım, her yudum kahvenin arkasından çektiği her nefes cigarada gözlerini süzüp sözün balını akıta akıta diyordu ki:

"Uğursuz köşke taşınanlar, Mısırlı mı diyorlar, hasırlı mı diyorlar, yeni biçim bir laf var, işte o çeşit karı kocaymışlar. Beraber Paris'e gidip gelmişler... Herif karısını başka erkeklerden hiç kıskanmazmış. Frengistan'da[42] fena hayvanın etini yemişler. O zıkkımı tıkınan kocaların havsalaları genişlermiş.

41 Tandır etrafında oturulurken anlatılan masal türünden, aslı faslı olmayan saçma sapan sözler ve böyle sözlerin yazılı olduğu farz edilen kitap. (y. h. n)
42 Avrupa

Galiba şimdiki tazeler, kocalarına gizli mizli her ne şekildeyse bu etten yediriyorlar ki karıları ta topuklarından iman tahtasına kadar yarı çıplak sokağa çıktıkları zaman beylerin ağızları, dilleri bağlanıp bir şeycik söylemiyorlar. Raife de kocasına bu etten yedireydi... Belki ölümden kurtulurdu."

Kayınvalidem Nuriye Hanım, biraz çatkın bir kınama tavrıyla:

"Latife, yine sabahleyin insan eti çiğniyorsun. Ah, dedikoduyu ne kadar çok seversin."

Latife Hanım, uzun bir istiâze[43] nidasıyla ellerini havaya kaldırarak:"Rabbim esirgesin. Dedikodu sevmem, ödüm kopar. Kadınım ben, Allah'tan korkarım. Kendi günahım bana yetiyor. Bir de el âlemin murdar günahlarını yüklenmek istemem. Cenabıhak günde binbir ayıbımızı görüyor, yüzümüze vurmuyor. Dedikodu olan yerden ben kaçarım. Gideyim..."

Sabiha Hanım, annesinin kulağına eğilerek:

"Anne yapma, rica ederim. Latife Hanım'ı konuşturup yeni komşularımız hakkında biraz bilgi alalım."

Nuriye Hanım:

"Ben gideyim de kızım siz konuşunuz, kulaklarım duymasın. Daha buraya dün taşındılar. Bize bir fenalıkları yok. Paris'e gitmişler, domuz eti yemişler, kocası karısını kimseden kıskanmazmış neme lazım benim. Her koyun kendi bacağından asılacak..."

Nuriye Hanım odadan çıkar.

Kocakarı alaycı bir tebessümle gözlerini etrafındakilerin suratlarında gezdirdikten sonra Sabiha'ya dönerek:

"A!.. Hayırdır inşallah, bu sabah annene ne oldu kızım? Duyduğumu söylüyorum. Buna insan çekiştirmek denir mi?

43 "Eûzü billâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm", "neûzü billâh", "esteîzü billâh", "maâzallah", "el-iyâzü billâh" gibi Allah'tan yardım ve ilticâ talep eden sözlerden biriyle Allah'a sığınma. (y. h. n)

Bizim ilmimiz yok. Meziyetimiz yok. Kitap okumuyoruz. Bir şey yapmıyoruz. Duyduğumuzu da söylemezsek ne konuşacağız kuzum? Kim bilir ne oldu? Annenin bugün siniri tutmuş. Bey babanı çekiştirsem öyle tatlı tatlı dinler ki..."

Sabiha Hanım:

"Sen ona bakma Latife Hanımcığım. Bu yeni komşulara dair daha ne duydun? Anlat."

"İnsan insanın şeytanıdır. Bak beni zorla söyletiyorsunuz."

Ben teşvik eden bir tatlılıkla kocakarının yüzüne, gülerek:

"Söyle, söyle Latife Hanımcığım. Seni dinlemekten o kadar hoşlanıyorum ki."

Latife Hanım, büyük bir memnuniyet sırıtmasıyla:

"Damat bey, sen de öyle şeytan gibi damarıma girme. Ben özü, sözü doğru bir kadınım. İçimde kötülük saklayamam. Yalvarana yüzüm tutmaz."

Şadan Bey:

"Anlat kuzum Latife Hanım, daha ne duydun?"

Kocakarı:

"A neler de neler. Maydanozlu köfteler. Üç gün üç gece anlatsam bitmez."

Ben:

"İşte hep o tatlı ağzına bakıyoruz... Haydi."

Latife Hanım:

"Oğlum yerinde delikanlısın. Ağzımın tadını nereden anladın? Ben onu merhumdan başka kimseye tattırmamıştım."

Ben:

"Allah ağzının tadını bozmasın. O bellidir."

Kocakarı:

"Âmin. Sizinkini de bozmasın. Kırk bir buçuk kere maşallah, karı koca birbirinize o kadar uygunsunuz ki Rabbim kem nazardan saklasın."

Sabiha Hanım:

"Ey haydi ya, nazlanma."

Kocakarı:

"Sen affet ulu Tanrım. İşte beni zorla söyletiyorlar... Hürrem Bey'in karısı, Cevher Hanım. Adını duyunuz da ne mal olduğunu anlayınız. Karı oynak mı oynak. Çalparasız[44] göbek atıyor şöyle. Birbirini sevip de almışlar. Allah'ım affet beni, duyduğumu söylüyorum. Herife âlim, fazıl diyorlar. Okumuş adamın yiyeceği halt mı bu? Kocasına hiç bakmazmış. Zavallı adamı hizmetçilerin ellerine bırakmış. Karı yalnız kendi süsünü, giyimini kuşamını, gezmesini, tozmasını, eğlenmesini düşünürmüş. Herif bazen kütüphanesine kapanırmış. Burnunu kitapların arasına sokarmış. Haftalarca okurmuş, yazarmış. Karı ötede fink atarmış. Koca böyle yazıp çizip de âleme akıl öğretmeye uğraşacağına başını kaldırsın da ötede karısı ne haltlar yiyor ona baksın. Bu okumuşlar ahlaksız, inançsız oluyorlar. Rabb'imin işine karışıyorlar. Haydi oradan mımıntı senin ne haddine. Sen bir sivrisineğin bacağını yaratamazsın. Okumuşların nefesleri tesirli olur. Gelsin benim sızılarımı geçirsin de onun okumuşluğunu anlayayım."

Latife Hanım'ı kızdırdık, coşturduk. Ağzından saçma sapan epeyce lakırdı aldık. Birçok abartılı alayların içinde bazı hakikatler de pırıldamıyor değildi. Burnu kitaplara gömülü "ansiklopedik" bir koca; genç, hoppa, oynak, fingir fingir bir karı. Böyle komşulara sahip olmak hayalimden geçmeyen büyük bir nimetti. Elbette Hürrem Bey ailesiyle görüşecek, belki de sıkı fıkı dost olacaktık. Adamcağız alafranga meşrep bir filozof. Latife Hanım'ın tariflerine tamamıyla uygun

44 Köçek ve çengilerin oynarken parmaklarına takıp şakırdattıkları, ağaçtan yapılmış iki ya da dört parçalı zil, şakşak. (y. h. n)

değilse bile hiç şüphesiz karısını horozdan kaçıran takımdan da olmayacak. Avrupa'da jambon, sosis yemiş olması da pek inanılmayacak bir şey değil. Bakalım bir de tandırname hikmetini tecrübe edelim. Malum hayvanın etini yiyende kıskançlık gerçekten azalıyor mu? Anlayalım.

Bu esnada ancak tutulabilecek kadar bir uç kalmış olan cigarasının son dumanlarını fosurdatan Latife Hanım, pencereden bahçeye bakarak haykırdı:

"İşte... İşte... İşte, karı koca kol kola gezmeye çıkmışlar. Ağaçların altında dolaşıyorlar."

Hep panjurlara yapıştık. Hürrem Bey'in arkasında yakası açık renk ipekli, önü kordonlu barut rengi bir pijama. Saç sakala, sakal bıyığa karışmış koskoca bir Sokrat kafasının ortasında kulaktan takılı gözlüğün iki camı parlıyor.

Âlim adam, kıllarının içinde kaybolmuş küçük burnuyla biraz finoları da andırıyor. Tüylerini kırptırmaktan korkan filozoflarımızın, şairlerimizin düzensizliği bunda da var. Ancak Hürrem uzaktan göründüğüne nazaran genç, yallah yallah otuz beş, fazla yok.

Kadının gür saçları bir krep parçası içine torba gibi tıkıldıktan sonra etraftan fışkırmış taşmış. Arkasında hafif bir bluz. Gerdanında, göğsünde altın, inci, kehribar, akik epey şeyler parlıyor. Diz kapaklarını ancak örten bir eteklikten sonra ipek çoraplar arasından teninin tazeliği seçilen baldırları o kadar ölçülü, o kadar tam güzellikle dolgun ki çeşm-i çerez[45] geçinen erkek gözleri için heyecan veren iki güzel şey denmeye yaraşır...

Şimdiki kadınlar kıyafetleriyle ince baldır üzerinde, çanağı uzun narin, latif çiçeklere benziyorlar. Cevher Hanım, sapının üzerinde sallanan sümbül edasıyla geziniyordu. Toprağa, küçük iskarpinlerinin yalnız sipsivri incecik uzun ökçe-

45 "Göz ucuyla seyretmek, göz için atıştırmak" gibi anlamlara gelen deyim. (y. h. n)

leriyle mini mini burunları temas ettikçe bazı çevik hareketlerinde rüzgâr elbisesini havalandırdığı zaman hemen hemen uçacak zannediliyordu.

Hanımın tıknaz ve yuvarlak yüzü boyalıydı. Etrafı sürmeyle fazla gölgelendirilen gözleri bir çift loş pencereden parlayan mum gibi bir cazibeyle yanıyordu. Bu cazibe kalbimi uzaktan birkaç defa burktu. O bakışların ateşlerini yüreğimde duydum. Sadakatsiz gönlümde harama meyl, karşı koyulması mümkün olmayan bir şiddet aldı.

Genç bir servi gibi boylu kadının yanında tüylü, esmer, tımtıkız kocası bodur meşe manzarası alıyordu. Tam bizim pencerenin hizasından geçerlerken Latife Hanım kendini tutamadı:

"Aman ya Rabbi, ne günlere kaldık. Cevher midir, Cevahir midir, ne matahtır, şu karıya bakınız. Milletin dediği kadar yok mu? Bacaklar, kollar, göğüs, ense bütün vücudu tabak gibi meydanda. Erkeğin her tarafı kapalı. Tüyden tüsten yüzünün ucu bile görünmüyor. Bu ne ters iş. Erkeğin örtünüp de kadının böyle şakayık gibi açılacağı kimin aklına gelirdi? Şimdiki kadın elbiseleri incecik tiril tiril bir şeyler. Yaz kış bu kıyafette üşümüyorlar. Aman Allah'ım bu ne kızgınlık. Sen hayırlar ihsan et Tanrım."

Camilerin papuçluklarında vaaz veren yarı okuryazar softalar gibi Latife Hanım, biz dinledikçe coşuyordu. Dayanamadım:

"Sus, Latife Nine bu tarafa bakıyorlar. Dediklerini duyacaklar," dedim.

Kocakarı bu itiraza kızdı:

"Duysunlar. Benim Allah'tan başka kimseden korkum yok. Cevher Hanım tiyatroya çıkan kantocu kızlara benziyor. Fıkır fıkır genç karıyı gördün, galiba için çekti."

Sabiha Hanım:

"Kes büyük hanım, nasıl laflar onlar? Benim yanımda kocama böyle şeyler söylenir mi?"

Kocakarı:

"Yalan söylemiyorum. Kocana güvenme kızım o kadar."

Sabiha Hanım:

"Ben güvenirim."

Kocakarı:

"Allah akıllar versin. Gençliğimde kocam benim yanımda gözünü kaldırıp da dişi kediye bakamazdı. Zamane değişti. Adetler, ahlaklar bozuldu. O herif karısını çırılçıplak bahçeye çıkarmış, kıskanmıyor. Sen kocanı kıskanmıyorsun. Vallah erkeğin gönlü kendi karısından çirkin karılar için titrer. Yabancı kadın onlara öyle lezzetli gelir ki..."

Sabiha Hanım:

"Sus, sus Latife Hanım, ben kocama güvendiğim gibi, yakından tanımadığım hâlde Cevher Hanım'ın terbiyesinden de eminim. O bayağı bir kadın değil, bugüne bugün meşhur bir âlimin karısı."

Kocakarı:

"Kızım beni söyletme. Şu bahçede gezen Cevher Hanım eğer yanındaki o fino köpeği herifle otururşa cümle âlem benim yüzüme tuuu diye tükürsün. Kim bilir karının kaç oynaşı vardır... Benim gözlerim tecrübelidir, bir bakışta anlarım. Ha, (yüzüme dik dik bakarak) daha fazla söyletmeyiniz beni. Şimdi ha... Raife'yi burada kocası öldürdü. Bakalım bu karı koca da ne Ali Cengiz oyunu çıkaracaklar? Köşkün talihine böyle seçme kiracılar geliyor."

Zehirler saçan bu dedikodu menfezini güç bela kapatabildik. Suratsız kadının işe işleyen gözlerinde, tecrübeli sözlerinde bin isabet vardı. Ancak karımın önünde böyle gerçeklerden bahsetmek hiç doğru değildi.

Şeklen birbirine uymayan bu karı kocanın yan yana gezişlerinde hakikaten sahneye çıkan komikleri andırır bir hâl vardı.

Her taflanın dibinde, her ağacın önünde, filoksera[46] vurmuş kütüklerin aralarında duruyorlar. Hürrem Bey uzanıyor. Bir yaprak koparıyor, eğiliyor, yerden bir ot seçiyor. Bir taş alıyor. Kim bilir karısına ilmî nebatata, belki jeolojiye dair uzun uzadıya bir şeyler anlatıyordu. Fakat kadında kocasını dikkatle dinleyen bir ciddiyetten eser yoktu. Onun gözlerindeki avarelik, kulaklarındaki ihmal apaçık seçiliyordu. Kadın dalgın ve hasretli bakışlarıyla ufuklarda tatlı hayaller takip ediyor ve arada bir sıkıntıdan çatılan kaşlarıyla kocasının söylediklerinden pek başka teraneler duymak arzusunu anlatıyor gibiydi.

Karım bütün ruhuyla Hürrem Bey'i inceliyordu. Ben de Cevher Hanım'ı. Benim Allame'yi incelemeye değer bulmadığım kadar karım da kadının tavrına, tuvaletine, çehresine, ruh hâline asla önem vermiyordu, karımın kadınla bu alakasızlığı benim çok işime yarayacaktı.

Sabiha, Allame'nin sözlerini duymak için kulaklarını panjurun aralıklarına yapıştıra yapıştıra dedi ki:

"Ah Şadan, bilmezsin. Bu karmakarışık saçların örttüğü kafanın ne geniş, ne şaşkınlık veren ilim ufuklarını kuşattığını senin zavallı aklın kavrayamaz. Hürrem'in ruh hakkındaki son makalesi beni çok düşündürdü."

Karıma cevap vermedim. Yalnız içimden kendi kendime dedim ki:

"Zavallı Sabiha. Cevher Hanım'ın da bu kocaya hiç layık olmayan güzelliği beni ne kadar düşündürüyor bilsen. Bakalım bu zıt düşünüşümüzle işin sonu ne çıkacak?"

46 Asma filizi biti veya asma uyuzu

X

Tuhaf bir yaratılıştayım. Hayatımın yarısı hakikat yarısı hayal şeklinde geçer. Beraber yaşadığım kadından başka kalbimde, zihnimde gizli bir sevgili tasviri taşırım. Birkaç ayda, bazen birkaç haftada, birkaç günde bir bu hayalî sevgilim değişir. Sokakta, şurada, burada güzel bir kadın görürüm. Canım onu çekip de çok beğenirsem zihnim hassas bir plak gibi bu tasviri saklar. Artık zihnim hep onunla meşgul olur. Onunla gezer, onunla oturur, onunla yatar, onunla kalkarım. Ona bir daha rastlayamazsam bu sima yavaş yavaş zihnimden silinir. Bir diğerine rast gelirim. Bu yeni şekil eskisini zihnimden kovar. Artık şimdi beynimi dolduran ruhumun bu son sevgilisiyle meşgul olurum...

Onu, bahçede kocasıyla beraber gördüğüm dakikadan beri Cevher Hanım o saçılmış saçları, dolgun omuzları, pürüzsüz kolları, baldırlarıyla gönlümde taht kurdu... Geceleri ben karımın koynunda, Cevher Hanım'ın hayali benim ruhumda öyle yatıyordum.

Allame'nin güzel karısı beynimi işgal etmeden evvel zihnimin hangi güzelle meşgul olduğunu açıklamaktan sıkılıyorum. Gizli bir aşkla hizmetçi Servinaz'ı seviyordum.

Bu, on sekiz yaşında, gayet kirli, pasaklı bir kızdı. Gençliğinden başka sevgiye değer bir güzelliği de yoktu. Kirli kadın sevmenin lezzetini babamın evindeki Züleyha'dan almıştım. O kızın sevgisiyle ruhumda bir bayağılık açığa çıktı. Bulaşık bezi kokan bir sevgiliye sarılmayı rokfor peyniri yemeye, çürümüş tömbeki içmeye biraz benzetebilirim. Kokmuş et yiyen, çürümüş, tiksinç şeylerden hoşlanan, zevkleri normal psikolojiden sapmış hasta ruhlu kimseler yok mu; işte bu hastalıkla biraz ben de illetliyim. Temiz kadın sevmez değilim fakat anlayamadığım bir tiryakilikle bazen kirlisi için de içim titrer. Bu bana pek iyi temizlenmemiş işkembe çorbası, kuzu sarması gibi gelir. Asıl meraklılarına göre bu yemeklerin lezzeti kokularındadır.

Daima temiz kadınla yatmaktan bıkarım. Lavantalara, kolonyalara karşılık burnum biraz ter, kir, yağ kokusu ister. Güzel kokulu hanımlarda sunilik vardır. Kirli hizmetçilerin koyunlarında kadının asıl kendini bulurum. Nefis, temiz yemekler arasında bu, sarımsaklı tarator gibi iştahımı açar. Bir kere zevkine varıp da buna alışanlar bu eşi bulunmaz çeşnili alışkanlıktan kurtulamazlar.

Cevher Hanım'ın hayali zihnimde belirirken Servinaz'ınki oradan henüz çıkmamıştı. Daha bir hayal, oğulcuk hâlindeydi. Öteki gerçek... Ben Cevher Hanım'ı kocasıyla beraber bahçeye çıktıkça uzaktan görebilecektim. Onunla samimi bir sevda ilişkisinin kurulması da zamana muhtaç, tesadüfe, talihe bağlı bir şeydi. Fakat Servinaz her gün karşımdaydı.

Evde bir kız daha vardı. Kaynanamın evlatlığı Nevres. On dokuzunda ancak bu, kumral saçları, insana çocuk saflığıyla bakan iri, durgun mavi gözleriyle adeta güzel, temiz, sağlıklı bir ahretlikti. Ev kızı terbiyesi görmüştü. Biraz okuyup yazması da vardı.

Gönlüm bir müddet Servinaz ile Nevres arasındaki seçimde bocaladı. Nihayet Nevres'i tehlikeli buldum. Bu adeta kayınvalidemin ikinci kızı durumundaydı. Kayınbiraderim Didar Halis Bey'le Nevres'in arasında başlamış bir aşk bulunması da muhtemeldi. Onun zihnimden çıkmayan inatçı hayalini silmek ve yutkuna yutkuna bu kızdan uzaklaşmak gereğini hissediyordum. Ancak dünyada iyi ya da fena öyle tesadüfler vardır ki bunlar yıldırım gibi bir anda insanın kaderine hâkim olurlar.

Bu sevda hissi bende sara gibi, kleptomani[47] gibi bir şeydir. Bir kere sinirlerimi sardı mı artık kendimi buyuramam. Fırsat olur olmaz gönlümü yakan ateşi serinletmek isterim.

Servinaz'ı birkaç defa koridorun loşluğu ve iki kapının arasında sıkıştırdım. İlk saldırışlarımda sanki biraz telaş etti. Nağmeye benzer hâllerle kollarımın arasında debelendi. An-

47 Çalma hastalığı

cak gitgide alıştı. Hiç korku eseri göstermez oldu. Bu kapı aralarındaki gizli, seri, yasak, helecanlı sarılmalardaki zevki, lezzeti tarif edemem. Ben Servinaz'ın gerdanından derin buseler içerek, onun bulaşık suyunu andıran kokusu henüz burnumdan kaybolmadan karımın yanına girdiğim zaman, Sabiha'yı bazen en nazik bir estetik konusuyla meşgul bulurdum.

Bir gün yine böyle kapı aralığı kucaklaşması helecanı göğsümü döver, aldığım sulu öpücüklerin lezzeti dudaklarımdan akarken karımın yanına girdim.

Sabiha elindeki *Bedîî Hissiyat*[48] cildini masanın üzerine bırakarak bir müddet gözlerimin içinden kalbime doğru derin bir gözetlemeyle baktı. Yahut bana öyle geldi. Titredim. Sonra kelimeleri ağır, ahenkli bir telaffuzla:

"Yüksek zevk, bayağı zevk konusunu okuyorum." dedi. Bu bir tesadüf müydü, yoksa bir şey sezinleyerek mahsus mu böyle söylüyordu?

Kalbimin çarpıntılarından aldığı tutukluğu dilim belli etmemeye uğraşarak:

"Ah cahil beyin âlim hanımı. Oku karıcığım, oku. Benim bu cehalet günahımı Cenabıhak senin ilminin bereketiyle affedecektir."

O, bir öğretmen tavrı alarak başladı:

"Fahner[49] zevk, yücelik ve fikrin üç karmaşık anlamını inceleyerek tespit etmiştir.

Bu üç kelimeden doğru tek bir mana anladımsa Arap olayım. Fakat karıcığımı kızdırmanın sırası değildi. İşte bende tuhaf bir his, onu aldattığım zamanlarda yüreğimden kaynayan bir merhametle daha fazla severdim. Ah keşke her sadakatsiz koca benim gibi olsa, bu hissimi hercailiğime, çapkınlığıma karşı denk gelecek bir fazilet sayarım.

48 Estetik Duygular
49 Gustav Theodor Fechner (1801-1887), Alman filozof ve doğa bilgini

İşi pek komikliğe vurmadan hararetle ellerimi ovuşturarak:

"O araştırmacı zat bu üç kavramı inceleyerek tespitinde ne kadar isabet etmiş. Pek aklım ermez amma bu emek, ilim için kim bilir ne büyük bir hizmettir."

Karım bu övgülerimi dinlemez gibi görünerek devam ediyordu:

"Zevkin tarifi bütün genel anlamlar gibi hapsedilmek istenilen sınırlardan daima taşar. Fakat onun müstakil niteliklerinden başlıcası sezgi veya apansız olarak haz veya hazzın zıddıyla kendini göstermesidir. Hiçbir tefekkür bundaki zorluğu izah edemez. Çünkü bazı şeyden hoşlanır, bazısından hoşlanmayız. Bunun sebebini daima açıklamak mümkün değildir. Bu bir zevk meselesidir der, geçeriz. Ne dersin bey?"

Ne diyeyim? Karım Çince söyleyeydi, çehresinin hatlarıyla ağzından saçılan kelimelerin arasında meydana gelen ahenkten belki bir anlam kestirebilirdim. Fen vadisine girince Türkçelikten çıkan bu kendi dilimden bir şey anlayamadım. Sabiha, şüphesiz bu cümleleri okuduğu Fransızca kitaptan tercüme ediyordu.

"Hanımcığım," dedim, "Beni ayıplama, bir şey anlayamadım. Cümlelerinin arasındaki 'sezgi' 'apansız' gibi kelimelere bir mana tatbik edebileydim bir meal çıkarmaya uğraşırdım. Fakat..."

"A bey. Epeyce Fransızcan var. Azıcık düşünsen bunların Fransızcadaki karşılıklarını derhâl bulursun."

"Türkçe kelimelerimizin anlamlarını Fransızca karşılıklarını bulduktan sonra anlayacaksak vay bizim hâlimize..."

"A öyle ya. Öyle ya, mesela *caractere*'i[50] bilmesek seciye[51]'den ne anlarız? Ve yine mesela *conscience*'i[52] anlamını bilmesek şuur'dan ne anlam çıkarırız? Ve keza ve keza...

50 Fr. Karakter
51 Ar. Karakter, yaratılış
52 Fr. Bilinç

"Demek Türkçemiz yabancı dillerin ıstampası[53] üzerine işleniyor."

"Şüphesiz. Zihniyet, gelenek, ceddani,[54] şe'ni."[55]

"Demek hadsi, def'i, marsovani, hırpani hep bu intikaliye ailesinden. Aman ya Rabbi, Fransızcayı uyar uymaz Arapçaya naklettikten sonra sıkılmadan buna Türkçedir diyoruz. Böylece ilim ve felsefe dili düzüyoruz. Haydi ben de Fransızca bir kelime söyleyeyim. Sonra bu şarabya'dan[56] anlamayanlara kızıyoruz."

"Kızma, kızma. Böyle böyle bir dile sahip olacağız. Bundan dolayı öğren, hadsî, intuitif'in ve def'î, immédiat'nın tercümesidir. Ezberle, alışırsın. Dil bilgin genişler. Böyle böyle âlim olursun. İlerlersin."

"Teveccühüne, temennine teşekkür ederim. Ancak ben her ne kadar kuvvetli bir imanla otomobil niyetine öküz arabasına binsem bu kafayla arzu edilen semte varamam sanırım."

"Ah Hürrem Bey'le bir görüşsem... Halledilecek ne kadar meselem var. Ne kadar meselem var."

Haydi, yine derhâl aklıma Cevher Hanım geldi. Kalbim henüz Servinaz'ın kucaklamasının heyecanıyla sallanırken bu estetik meselesinin en verimsiz satırlarına cevap vermek çekilir bela mıdır? Şu Hürrem Bey ailesiyle bir görüşsek de karım Allame'yle meselelerini halletse. Ben de güzel Cevher Hanım'la ince bir mesele kurcalasam. Of, karım yüksek zevk, bayağı zevkten bahsedecekti. Ancak sözü karıştırdı. Yine dalgın dalgın kitabı eline aldı. *Bedii Hissiyat* kitabında bendeki bayağılık zevkini açıklayan bilgi var mıdır? Adam neme lazım karımın demirden leblebi gibi yutulmaz, ardı gelmez çetin sözlerini dinlemektense onun bu dalgınlığından

53 Mürekkeple veya kuru olarak bir şeyin üzerine basılan damga
54 Atadan gelen, atavistik
55 Gerçek
56 Fr. Charabia: Saçma sapan, anlamsız

faydalanarak yine müsait bir yerde sıkıştırabilirsem gidip Servinaz'a sarılmak benim için daha estetik bir eğlenceydi. Pratiğin teoriye üstünlüğünü kim inkâr edebilir.

Ben hizmetçi kızın bayat türlü gibi kokan göğsünü öpmekten lezzet alıyordum. Bu bendeki bayağı zevke estetik kitapları ve hocaları ne derse desinler. Ne umurumda... Karım en son anlaşılır bir iki şey söyledi. İnsanın bazı şeylerden hoşlanıp diğer bazılarından hoşlanmaması her zaman açıklanabilir değilmiş. Çünkü bu bir kaideye göre aydınlatılamayan bir zevk meselesiymiş. İşte bu kadar. Herifin biri kurbağanın gözüne âşık olmuş, kırk yıl dere kenarında oturmuş. Büyükannem bunu masal diye bana anlatırdı. Kadın ninemin masallarını ben şimdi yeni filozoflarımızın felsefelerinden çok yüksek buluyorum.

XI

Erkekliğin her sırrını döküyorum. Bütün erkekler tıpkı tıpkısına benim gibi olmasalar bile, bilirim çoğu bana benzer. Bir çiçekle yaz edemezler. Daima çeşni değiştirmek isterler. Eski kibarlarımızdaki, paşalarımızdaki odalıklar, sofalıklar, dörde ve daha fazlaya kadar evlenme izni, hep bunlar erkeğin kadına doymazlığını gösteren geleneklerimizden değil mi?

Bu satırlar okunurken karılarının yanında çok kocanın mahcubiyetten başları önlerine düşer. Yürekten bana atarlar, tutarlar. Diş bilerler. Ancak sözlerimin sırf hakikat olduğunu benim kadar onlar da bilirler. Erkeğin bu ezelî hercailik yaratılışını bilen hanımlar da çoktur. Kocalarını, kirli hizmetçi kızın çenesini okşarken yakalamış kadınları bu davama şahit kaydediyorum.

Servinaz'dan epeyce arzumu aldım. Bu kirli sevdam umduğumun üstünde bir başarı ve gizlilikle devam etti. Şimdi gözümde Nevres misk gibi tütmeye başladı. Fakat bunu okşamaya kalkışmak pek tehlikeli olacaktı. Çünkü bu okşama-

larımı bütün ev halkından gizlemede başarılı olacağımı düşünsem bile Servinaz'dan saklamak neredeyse imkânsızdı. Zira onun gözü daima benim üzerimdeydi.

Hizmetçi kızların ruh hâllerini iyi öğrendim. İlk hücumunuzda ürkmüş görünürler. Çırpınmalar içindeki birinci itirazları hemen daima şöyle olur:

"Ay etme. Utanmıyor musun? Vallah hanıma söylerim."

Bu karşı koymadan hiç yılmamalı. O dakikadan itibaren, eğer varsa, bunların iffet düğümleri biraz gevşer. Herkesin yanında göz göze geldiğiniz anlarda ikinize de bir şeyler olur. Kalbinizden birer helecan, yüzlerinizden birer pembelik geçer. Hizmetçi kızın gözlerinde hemen gülümsemeye meyilli garip bir kin akar. Tavırlarında, ilk ricanıza boyun eğer görünmediğine pişman olduğunu andırır bir şeyler seçer gibi olursunuz. Çoğunlukla ikinci hamlenizde göreceğiniz karşı koymanın çırpıntısı birinciden sönüktür. Kısa, kesik, helecanlı itirazı şudur:

"A olur mu hiç?"

Bu ufak soru neredeyse daima başarıyı müjdeler. Bu, "A olur mu hiç?" sorusu, "A niçin olmasın? Pekâlâ olur," iknasını bekleyerek söylenmiş gibidir. Meselede olmayacak bir şey bulunmadığını derhâl ispat etmelidir.

Evde herkes bir şeyle meşgul ya da derin uykudayken bu tavan arası, bodrum altı, hela aralığı muhabbetlerinde tadına doyulmaz zevkli bir helecan vardır.

Servinaz'la iyiden iyiye yüz göz olduk. Biraz da bu kokulu sevgilimin kontrolü altına girdim. Sevildiklerini anlayan kadınlarda sizi daima arzularına boyun eğdirmek isteyen bir hipnozcu ruhu vardır.

Servinaz, kendini okşayışlarıma sunmak için fırsat düşürebildikçe bir iş görmek bahanesiyle özellikle kuytu yerlere çekilir, gözleriyle bana davette bulunurdu.

O gün karımın yanından çıktım. Sofanın tenhalığından istifade eden Servinaz kulağıma yaklaşarak:

"Bodruma civcivlere yem vermeye gidiyorum, arkamdan gel. Köşkte bugün pek az adam var. Her biri de bir şeyle meşgul."

"Peki, haydi sen git, geliyorum," dedim. Bodrumda kümesten ayrılmış üç sepet kuluçka vardı. Birinin civcivleri çıkmış fakat henüz orada muhafaza olunuyor. Servinaz, ara sıra gidip bir tahtanın üzerinde bıçakla tık tık hazırlop yumurta kıyarak hayata yeni gelmiş bu hayvancıklara ilk gıdalarını veriyordu.

Kız, hırsızlama bir hızla yanağımdan öpüp koluma da kuvvetli bir çimdik bastıktan sonra yanımdan uçtu, gitti.

Tekrar döndüm, kapının aralığından karıma baktım. O elindeki *Bedîî Hissiyat* kitabıyla pek meşguldü. Bir insan bazı şeylerden niçin hoşlanır, niçin hoşlanmaz? Galiba hâlâ bu estetik bilinmezlerin anahtarlarını bulmaya uğraşıyordu. İçimden gülerek dedim ki:

"Karıcığım çalış, çalış meseleyi hallet. Sonra bana anlatırsın. Sen teoriyle ben pratikle elbette bir gün bu estetik kurallarının keşfinde başarılı oluruz. Fakat şimdi bana söyle; benim büyük bir tehlikeyi göze aldırarak bodruma inişim sezgisel, apansız bir delilik midir? Yoksa şuurlu veya şuursuz bir hareket midir?"

Bizi gözetleyen gözler olup olmadığını anlamak için her tarafa bakına bakına ben de kızı takip ettim.

Benim Servinaz'la bodruma civcivlere bakmaya inişim aslında bir kabahat ve hiçbir suretle ağır bir suç ortaya çıkarmazdı. Ancak gelip bizi orada bulacakların ikimizi kucak kucağa görmemeleri şartıyla...

Kuluçkalara bakmaya giden bir kimse böyle her saniyede bir etrafını kollayarak hırsız adımlarla yürümez. Benim

bu inişime dikkat eden olsaydı aşağıya ağır bir suç işlemeye gittiğimi anlardı.

Talihin bu müsaadesine yılda bir defa bile rastlanmaz. Etrafta ne kimse vardı, ne çıt, ne pıt... Merdivenden bir peri hafifliğiyle indim. Bodrumun loşluğuna daldım. Kuluçkalar köşedeki odadaydı. Kapı aralık duruyordu. İttim. Burası bel, kürek, kazma, küfe, el arabası gibi bahçeye ait eşya, kırık dökük sandalyeler vesair hırdavatla dolu bir yerdi.

İçeri girdim. Servinaz'ı düz bir tahtanın üzerinde kıyılmış yumurta ve küçücük bir tabak suyla civcivleri doyurmakla meşgul buldum. Beni görünce tahtayı yere bıraktı. Pek süzgün bir bakışla kollarını açtı. Atıldım. Sevgilim, bu sarmaş dolaşa temiz gelmek için bugün yıkanmış, üst baş değiştirmiş olmalı ki o pek hoşlandığım keskin kokuyu yaymıyordu.

Biz birbirimizin kolları arasında terleyip inlerken bir pıtırtı duyar gibi oldum. Hemen sordum:

"Kimse olmasın?"

O, baygın bir sesle cevap verdi:

"Merak etmeyiniz..."

"Bir gören olmasın?"

"Suçumuza şu sepetlerdeki kuluçkalardan başka şahit olan yok. Onların da gözleri kapalı..."

Biz, o meşhur hikâyedeki "Kırılırsa kırılsın, dökülürse dökülsün," vaziyetindeydik. Hislerimizi dünyanın bütün diğer alakalarından ayıran sevdanın kanatlarına binmiş, mest olmuş bir lezzetle uçuyorduk. Artık gözlerimiz görmüyor, kulaklarımız duymuyordu. Bizim için o anda kâinat yoktu. Yalnız sevda vardı. Onun parıltıları, onun ateşleri, onun fısıltıları, onun iniltileri...

O aralık, aman ya Rabbi, sevdanın bizi öldürdüğü işte o esnada odanın kapısı açıldı. Biz her şeye dikkat eder göründü-

ğümüz hâlde kapıyı içeriden sürmelemeyi unutmuşuz. Ah, ne tedbirsizlik. Ne müthiş gaflet. Artık çare var mı? Olan oldu.

Bizi böyle suç üstü hâlinde bastıran kim olsa beğenirsiniz? Nevres. Nevres... Bilmem utancından mı, bilmem nefretinden mi, bilmem hayretinden mi, kızcağız yukarıdan aşağı bir pembe alev gibi kızarmıştı: "Tuuuu utanmazlar..." diyerek yüzümüze birkaç parça tükürük attıktan sonra titreye titreye yüzünü duvara kapadı. Densiz bir çocuk hırçınlığıyla tepine tepine ağlamaya başladı.

O ne? Nevres, hakikaten utansaydı kendisini kızartan manzara karşısından hemen kaçması gerekmez miydi? Hayır. O, bilakis ara sıra kollarının arasından gözlerini uydurarak bize bakıyordu.

Oh, bu olsa olsa bir kıskançlık ağlaması olabilirdi. Niçin onu seviyor da beni sevmiyor? Korkum, üzüntüm hemen sevince döndü. Sevda meselesini karım gibi estetik bakımından hiç incelememiştim amma kadın kalbini pratik bir anlayışla öyle mükemmel öğrenmiştim ki Nevres olsun, Servinaz olsun, Sabiha olsun, Cevher olsun bunlar hep en büyük anaları hazreti Havva'dan huy kapmış mahluklardı.

Servinaz'ı bıraktım. Hemen koştum. Nevres'e sarıldım. Kollarımın arasında debeleniyordu. Fakat bunun, istemem yan cebime koyuver türünden bir nazlanma çırpınması olduğuna hiç şüphem yoktu. Kulağına eğildim, bütün yüreğimin ateşli çığlığıyla: "Ah canımın içi Nevres, ben sana kaç zamandır yanıyordum. Sen bana hiç yüz vermiyordun. Canımdan bezecek kadar ümitsiz ve karamsar kaldım. İntiharı bile kurdum. Böyle dehşetli bir üzüntü içindeyken Servinaz karşıma çıktı. Avunmak için onun kolları arasına düştüm. Emin ol Nevres, bu gayriihtiyari bir suçtur. Affet beni. Şadan senin kulun, kurbanındır."

Bu sözlerim, kıza sihir gibi etki etti. Her şeyi unutarak kendini kollarımın arasına bıraktı. Ancak şimdi Servinaz, üzerimize saldırarak:

"Benim gözümün önünde bu ne rezalet. Beyefendi ben buna tahammül edemem. Ben senin için her şeyimi fedadan çekinmedim."

Birbirini dehşetle kıskanan bu iki kızı karşı karşıya idare etmeye büyük bir diplomatlık lazımdı. Bunu hiçbir estetik kitabı yazmazdı. Ancak fırtınada ani bir tedbirle gemisini kurtaran tecrübeli kaptan gibi ben bilirdim. Düşünmedim. Taşınmadım. Sıkılmadım. Yılmadım. Güle güle seyircilerini aldatan bir hokkabaz maharetiyle Nevres'i bıraktım, Servinaz'a koştum. Onun da kulağına şöyle fısladım:

"Ne yapıyorsun elmasım, kendine gel... Bu kız suçumuzu gördü. İkimiz de mahvolacağız. Duyarlarsa şüphesiz bu akşam köşkten kovuluruz. Ağzını kapamak için Nevres'i aynı suçla lekelemeliyiz. Evet, evet... Tamamıyla kendimize benzetmeliyiz ki söyleyemesin... Sen dururken benim ona ne ihtiyacım var? Onu daha fazla seveydim, senden evvel ona giderdim... Senden ayrılmamak için onu kucaklamak işkencesine katlanıyorum... Kendini zapt et. Beş dakika sonra bütün köşk halkı sevdamızdan haberdar olacak..."

Servinaz afalladı. Zihnine ektiğim mantık tohumlarının çürüklerini sağlamlarından ayırmaya uğraşır gibi düşünüyordu. O düşüne dursun, koştum, tekrar Nevres'e sarıldım. Ta kulağının içine ruhumun bütün hararetini üfleyerek:

"Senin için bitiyorum yavrum. Üzüntümün son deminde melek gibi imdadıma yetiştin. Ancak Servinaz'ın gözü önünde sarılmalarımda bundan ileri varamam. Fakat bundan sonra sen benimsin, ben seninim. Artık tavan arası, bodrum, ahır, kümes hep bizim için. Neresini boş bulursak oraya çekiliriz. İki gönül bir olduktan sonra samanlık seyran olur..."

İkisi arasında mekik dokudum. Birini bırakıp ötekini öptüm. İş biraz yatıştı. İkisi de gözlerinde derin kinler, kalplerinde şüpheler saklayarak mecburi sustular. Sevdalarımızın o kargaşası sırasında civcivlerin birkaçını çiğnedik, kuluçka-

ların sepetlerini devirdik, sularını döktük. Kılık kıyafetimiz bozuldu, yakamız çarpıldı, kollarımız düştü. Vücutlarımızın orasında burasında kızartılar, çürükler belirdi. Fakat ben iki kızın gönlüne birden erişmiştim. Ondan sonra birbiriyle tepişen zıt araba beygirleri gibi bu çifti sevdamın kamçısı altında idare edecektim.

Kıyafetlerimiz, çehrelerimiz bizim orada, bir macera geçirmiş olduğumuzu apaçık söylüyorlardı. Daha fazla gecikmemizden tehlike çıkacağı şüphesizdi. Kollarına girdim. İki kızı da bodrumun karanlık aralığına çıkardım. İkisinin de yanaklarından eşit birer hararetle sıkı sıkı öptükten sonra:

"Haydi," dedim, "Allah'a emanet. Üstünüzü başınızı düzeltiniz. Kızarmış yüzlerinizi bol suyla yıkayınız. Bu sır üçümüzün arasında kalsın."

Kızlar bana karşı biraz şüpheli, dargın fakat birbirine karşı barış kabul etmez, pek husumetli birer duruş, birer bakış, birer diş bileyişle yanımdan ayrıldılar.

Bu sevda savaşında uğradığım hasarı tamir için ben de yüzüme su vurdum. Üstümü başımı süpürdüm. İşlediği kabahatin anlaşılmasından korkan bir çocuk gibi süklüm püklüm karımın yanına girdim. Beni görünce kitaptan başını kaldırdı. Sabit, derin, acayip bir bakışla süzdükten sonra:

"Neredeydin?"

"Bahçede. Yok kümeste. Of, hayır, bodrumdaydım."

"Ne yapıyordun bodrumda?"

"Civcivler çıkıyor da... Onlara bakıyordum."

Karımın üzerime dikilen o acayip bakışı birden tatlılaşarak: "Haber vereydin ben de gelirdim. Yumurtalar hayata dönüyor. Hayat... Hayat... Ne iyi şey. Esas hep sevda. Ben de şimdi estetikte hayat konusunu okuyordum... Bak, dinle: Estetikçilerin tariflerince sanat yoğunlaşmış hayat demek-

tir. Bu yoğunluk bazen fikir, bazen irade, bazen haz, bazen duygu şeklinde görünür. Artık yazar kendi çağrışımına göre bunlardan sonuç çıkarır. Sağlam, kuvvetli, dolgun bir hayat yaşamak 'estetik'tir. Hayatın yayılma vasıtası aşktır.

Sabiha'nın ilim ve irfanına hayretimi gösterir bir hayranlıkla boynumu eğerek:

"Şüphesiz karıcığım, şüphesiz... Oh ne derin, ne yüce fikirler."

"Sanatın başlıca maksadı duyguların ifadesidir. Çünkü bütün hayatı canlandıran ve ona hâkim olan duygulardır. Mesela benim aşkım. Kendimden daha canlı ve daha gerçektir."

"Şüphe mi var elmasım, şüphe mi var? Bu âlemde aşktan tatlı ne olabilir?"

"İnsanlar göçer. Hayatları da beraber yok olur. Fakat duyguları ebedi kalır."

"Öyle ya, ne büyük hakikatler. Mimar Sinan öldüyse duygularını yansıtan mükemmel eserleri yaşıyor."

"Mevzu sanatkâra, sanatkâr mevzuya işleyerek yekvücut olmalıdır. Aşk daima ikiyi birleştiren bir cazibedir."

Aklıma demin bodrumdaki yekvücutluk gelerek:

"Ah, bu büyük hakikatler nasıl inkâr olunur."

"Yazar, düşündüğü fikre ve düşünülen fikir yazara girerek aralarında *identification*[57] meydana çıkmalıdır. Yani sanat ruhu sanatkâra, sanatkâr ruhu sanata karışarak aralarında birlik, özdeşlik meydana gelmelidir."

"Evet, demin kuluçka sepetlerinin başında bu iki ruhun birleşmesi teorisini ben de düşündüm amma, zihnimde ilmî eğitim olmadığından meseleye böyle senin gibi fennî tutarlılık veremedim."

57 İng. Özdeşlik

"Bir manzarayı estetik bir zevkle seyredebilmek için ondaki ahenkle ahenklenmeli. Güneşi anlamak için onun ışınıyla beraber titremeli. Ve ayın şaireliğini hissetmek için gece karanlığında onun ışığıyla beraber titremeli ve keza yıldızların mavi veya sarı parıltılarıyla beraber kamaşmalıdır. Yani tabiatı canlandırmak için onun ruhunu kendimize, kendimizinkini ona ulaştırmalıyız, zira kalemimizden dökülen kelimeleri, fırçamızdan akan boyaları başka türlü canlandıramayız."

Sonra karım estetikte "mistisizm" meselesine girişti. Hayalle hakikati iki saat karşımda Karagöz gibi oynattı. O ne çetin meseleydi. Bu usulün uygulanmasıyla hakikat hayal oluyor. Sanat inkâr olunuyor. Aklımın ermediği böyle bir şeyler... Olup duruyordu.

Karım bahiste derinleştikçe bana uyku bastı. Sözlerinin beynime afyon tesiri verdiğini fark ederse kızar. Karşısında çevik bir zihinle dikkatli bulunmalı. Uyumamak için kendi kendimi en hassas yerlerimden çimdiklemeye mecbur oluyordum.

Güneşin ışınıyla beraber titremek, ayın ışığıyla titremek, yıldızlarla birlikte kamaşmak, tabiatı sanatta canlandırmak için onun ruhunu kendimize, kendimizinkini ona devretmek benim anlayacağım hezeyanlardan değildi. Ben follukta kuluçkaların arasında titreyerek ruh değiştirmeyi daha estetik buluyor, işte yalnız bundan anlıyor ve hoşlanıyordum.

XII

Hürrem Bey ailesiyle görüşmek için yanıp tutuşuyorduk. Karımın maksadı başka, benimkiyse büsbütün bambaşkaydı. Hangimiz daha kârlı çıkacaktık? O sonra anlaşılacaktı. Eğer Hürrem Bey de güneşi titretip aya göbek attırarak Sabiha'nın bana yaptığı gibi karısını uyutuyorsa, o kocasından, ben karımdan hınç çıkarmak için biz Cevher Hanım'la sağlam bağdaşacaktık.

Usulen "safa geldiniz"e önce bizim onlara gitmemiz gerekirmiş. Karımla ben bu ziyarete hazırlanıyorduk. Fakat bundan evvel bir akşam bahçede gezinirken karşıdan onları gördük. Karı koca ağaçların altında dolaşıyorlardı. Uzaktan selamlaştık.

Sonra her iki taraftan da tanışmak arzusu doğduğunu anlatır bir merakla onlar bize doğru ilerlediler. Biz de onlara yaklaştık. İskemle, masa getirttik. İki köşk arazisinin ortasında bir yer seçtik. İlk buluşmada Cevher Hanım karımın elini sıktı, ben de Allame'nin... Sonra kadın pek serbest bir tavırla geldi. Benim elimi tuttu. Sabiha da onu taklit ederek eğilerek öper gibi bir saygıyla âlimin elini yakaladı. Bu ilk görüşmede aramızda hemen samimi bir sıcaklık doğdu. Hürrem Bey'in siması tüylerinin karaltısına gömülmüş olmasına rağmen uzaktan zannedildiği gibi ruha sıkıntı verecek sevimsiz bir adam değildi. Gözlerinin içi gülerek tatlı bir bakışı, sizi samimi bir süzüşü vardı. Fennin kısırlığına dalmadığı zamanlarda sözlerine dinlenilir bir şirinlik geliyordu.

Ah ille karısı... İlle karısı. O, erkeğin gözünü şuhluklarına hayran etmek, yüreğini çarpıntılara uğratmak bakımından gerçekten emsalsiz bir cevherdi.

Biz iki çift karı koca karşı karşıya oturduk.

Allame hepimizin yüzüne birer parça tebessüm dağıttıktan sonra:

"Şuraya taşınalı epeyce zaman oldu. Konu komşudan hiç kimse hâl hatır sormaya gelmedi. Komşuluk geleneklerimizin de büsbütün değiştiğini görerek üzüldüm."

Ben:

"Beyefendi hazretleri, zatıâliniz memleketin yüksek simalarındansınız. Komşuluğunuzla gururlanmadan önce biz de herkes gibi ilmî şöhretinizi tanımakla övünüyorduk. Bildiğiniz gibi âdet, ahlak ve terbiyece bütün usullerimiz bozuldu. Bu

kaybettiklerimizden hiçbirinin yerine henüz yeni ve sağlam bir şey koyamadık. Kimimiz alafranga gidiyor. Kimimiz alaturka. Kimimiz ulu orta. Meşguliyetinizi biliyoruz. Rahatsız etmekten çekindik. Böyle ulu orta bir ziyaretin efendimizce ortaya çıkaracağı etkiyi kestiremedik. Düşünüyorduk."

Allame:

"Hakkınız var beyefendi, Babil Kulesi karışıklığı ve dillerin anlaşılmaz hâle

gelmesi bugünkü karmaşanın yanında hiç kalır. Herkes başka bir hava çalıyor. Başka bir dil söylüyor. Başka bir oyun oynuyor. Kutsal kitabın rivayetince bu dillerin karışıklığından yetmiş iki lisan meydana gelmiş fakat bugünkü bozgunluktan ne çıktığı malum değildir. Dinlerden, kanunlardan, filozoflardan, ilimden, fenden ne bekliyorduk. Ne açığa çıktı. Zamanın birikmiş kinleri... Bütün prensipler üzerine katil bir darbe indirdi. Asırlardan beri insanlığın inşasına uğraştığı bu muhteşem binanın her gün bir tarafı çöküyor... Ve az vakitte taş taş üzerinde kalmayacak. Eski temelin üzerine hiçbir şey kurulamayacak. Bir kere deliler tımarhaneden boşandı. Ne olacak? Bunu hakkıyla kimse kestiremez. Bugün hangi modelin önüne geçip de kendimize bir hayat tarzı, bir idare şekli yontabileceğiz? Bugün son derece iyi niyetle aransak acaba ortada dürüstlüğe örnek olacak bir millet bulabilecek miyiz? Cihan yolundan azdı. Âlem yörüngesini şaştı. Dünyanın düzelmek için hiç eskilere benzemeyen yeni zihniyetlerin, yeni prensiplerin, yeni idarelerin kurulması gerekiyor. Bunlar da nasıl olacak? İnsanlık işte bu bilinmezleri hâl ve keşfedinceye kadar birbirini yiyecek. Medeniyet daha uzun zaman gıdasını toptan, tüfekten, kılıçtan, ateşten bekleyecek... Hata ve suistimal yeni değildir. Asırlarca işleyen yaranın bugün yakısı kalktı. İrin göründü. Asırların biriktirdiği bu zehirli buharı yine asırlar dağıtabilir. Binlerce yıllar çılgın yaşayan insanları birkaç senenin akıllıca idaresi ıslah edebilir mi? Hem de bu akıllıca idare hepimizin hayalinde yalnız zan olarak mevcut.

Nasıl şeydir? Bunu tarif edebilecek kafa henüz yaratılmamıştır... Belki de bu söz daima hayal kalacaktır."

Ben Allame'nin bu sözlerinde derin bir araştırma, ince düşünceler, velhasıl zihinlere yeni düşünme sahaları açacak bir ilim kuvveti görmedim. Duyduğum şeyler herhangi bir makalede okuyabileceğim bayağı, kötümser fikirlerdi. Kimsede iyiliğe, düzelmeye itimat kalmamış olduğu için ümitsizlik, karamsarlık moda olmuştu: Hâlbuki arada bazı milletler ezilmekle beraber bu koca insanlık kendine yeni hayat kuralları keşfederek, çürük fikirleri ayıklayarak mutlaka yaşayacaktı. Bir doktorun ustalığı, hastası hakkında ümitsiz olmakla değil onu kurtarmaya uğraşmakla ortaya çıkar.

Karım bütün dikkat ve hayranlığıyla dinliyordu. Cevher Hanım, elinde getirmiş olduğu bir sarı gülün yapraklarını parmaklarının asabi hareketleriyle yolup yolup atıyordu. Kim bilir kaç yüzüncü defa dinlemiş olduğu kocasının bu zemindeki sözlerinden artık bıkkınlık getirdiği anlaşılmayacak gibi değildi. Yüreğinin sıkıntısını gülü parçalamakla yenebiliyordu.

Okumuş adamların çoğu gibi Hürrem Bey'de de söylemek merakı vardı. Bize söz sırası ancak onun susmasıyla gelebilecekti.

Cevher Hanım, böyle meclislerde kocasını idareye alışmış olmalı ki hemen onun nefes alması esnasında ağzından sözü kaptı ve herkese söz sırası dağıtmak için konuyu değiştirdi. Birden cümleleri kırpıp kısaltarak:

"Buralarda şimdi nasıl vakit geçiriliyor?"

Karım:

"Hanımefendi, buralarda şimdi daha doğrusu vakit geçirilemiyor."

Cevher Hanım:

"Bendeniz de öyle anlıyorum. Gönüllerde kasvet, her tarafta bir haraplık, bir sönüklük var."

Karım:

"Herhangi köşke baksanız içinde kederler, ıstıraplar, facialar saklar gibi sessiz, ümitsiz duruyor."

Cevher Hanım:

"Evet öyle görüyorum. İstanbul'un Türk mahallelerinden hangisi böyle değil ki. Önceden bu taraflarda Fenerbahçe gezintileri, mehtaplarda Kayışdağı, Alemdağı âlemleri olurdu."

Karım:

"Artık öyle kır eğlenceleri kalmadı. Kadıköyü'nde tiyatrolar, sinemalar var."

Bu sorularından Cevher Hanım'ın Allame'yle her gün burun buruna bulunmaktan içinin sıkıldığı anlaşılıyordu. Kadına samimi görünmek için söze atılarak:

"Hanımefendimiz burada aranacak şey iyi komşudur."

Cevher Hanım cazip bir tavırla:

"Evet beyefendimiz, buyurduğunuz bu gereği ben de hissediyorum," dedi, gözlerini önüne indirdi. Filozof böyle adi sözlere karışmak istemez gibi şimdi bizi dinliyordu.

Karım:

"İyi komşu bir saadettir. Fakat Hürrem Beyefendi hazretleri gibi muhterem bir Allame ile ev yakınlığı şüphesiz büyük bir rütbedir. Biz bu rütbeye eriştik. Bu yönden bahtiyarlığımıza son yoktur."

Cevher Hanım, pek gizli bir alay karıştırdığı bir hayretle karıma bakarak:

"İlmin kıymetini şimdi kimse bilmiyor. Kadınlığınızla bu takdiriniz bizim için çok kıymetlidir. Bu teveccühünüzden kocam kadar ben de mesut ve müftehirim."[58]

Ben işi pohpohlamak için:

58 Övünen, iftihar eden kimse

"Efendim, karım senelerden beri beyefendi hazretlerinin bilgisinin çokluğuna hayrandır. Çünkü kendisi de biraz yazar, çizer. Şunu da tam bir mahcubiyetle itiraf edeyim ki hazretin derin makalelerinden benden fazla o anlar."

Benim bu cehalet itirafım, allameliğe yabancılığım kadını memnun etti. Hemen tatlı bir tebessümle:

"Kocam âlimdir, fazıldır. Bununla gurur duyarım ancak yazdığı makaleler bana hiçbir şey söylemez. Bu yönüyle doğrusu kendilerine denk bir kadın değilim."

Bu kapalı cümlelerle ben karımdan, o da kocasından his ve zevkçe uzak bulunduğumuzu birbirimize anlatmış olduk.

Allame, bu sözlerin tahlilinden ziyade diğer şeylere dalmış görünüyor, bilgisinin hayranı karımı arada bir derin bakışlarla süzüyordu. Sabiha da ne benim sözlerime, ne de Cevher Hanım'ınkilerine asla önem vermeyerek fevkalade bir olay karşısında şaşıran bir mektep çocuğu hayretiyle dâhiyi inceliyordu.

O esnada Muhsine Kadın belinde mavi bir peştamal, başında kalın kirli bir örtü, adi bir tepsiyle misafirlere kahve getirdi. Kadını o hâlde görünce yüreğime inecekti. Çünkü bu karı evin en kaba işlerini gören yaşlı, çaçaron, terbiyesi kıt fakat pek eski emektarlığı sebebiyle kovulmaz, çekilmez bir baş belasıydı.

Gözlerini kıyafet ve süsüyle biraz "rokoko" olan Cevher Hanım'a dikti. Fincanları dağıtmak için tepsiyi burunlarımıza sokarcasına birer birer suratlarımıza dayıyordu. Hiçbir komedya hizmetçisi bundan daha gülünç kılıklı, bundan daha aptal tavırlı, daha alık salık, daha tuhaf olamazdı. İşaret etsem ahmakça karşılık verecek.

Büsbütün rezil olacağız. Hâlâ gözleri Cevher Hanım'da, elindeki tepsiyi ne yaptığını bilmez bir patavatsızlıkla oraya buraya uzatıyor. Neredeyse kahveleri üzerimize dökecek.

Karım bitkin, baygın bana bakıyor. Ben de dudaklarımı ısırarak ona bakıyorum. Böyle sıkılacak resmiyette bir misafir geldiği zaman yeni önlüklerini giyerek kahveyi ya Servinaz getirirdi ya Nevres. Bugün neden bu âdetin tersine misafirlere en kirli iş kıyafetiyle Muhsine kadın çıkıyor? Bundaki sebebi anlayamadık.

Neyse kahveler içildi. Şundan bundan biraz daha konuşulduktan sonra komşuluğumuzdan, dostluğumuzdan samimi memnuniyetler bildirerek misafirler gittiler.

XIII

Karımla yalnız kalınca sordum:"Ey, ne fikir edindin?"

"Hürrem Bey büyük adam..."

"Karısı?"

"Hiçbir şekilde ona denk değil."

"Kadının nesi var?"

"Daha ilk görüşümüz. Pek açılamadı amma hoppaya benziyor..."

"Nereden anladın?"

"Kıyafeti, tavrı, her hâli söylüyor. Öyle tanınmış bir âlimin karısı böyle tiyatro aktrisi gibi giyinmez."

"Hanım, emin ol ki kadın kadını, yani siz sizi erkeklerden daha fazla kınar ve yerersiniz... Hem daha içe işleyen, daha bilen bir eleştiriyle. Şüphesiz ki, siz birbirinizin giyinişindeki, söyleyişindeki, tarz, eda ve terbiyesindeki kusurları daha iyi görürsünüz. Erkekler hiç söze karışmadan sizi birbirinize çekiştirtip karşıdan dinlemelidirler. Bu suretle meydana çok hakikatler çıkar. Ancak ben Cevher Hanım'ın giyinişinde pek öyle aktris kıyafeti görmedim. O da bu zamanın kadınları gibi giyiniyor."

"Bey, bir sözün öteki sözünü resmediyor. Şimdi giyinişçe ve her suretle kadın kadının kusurunu erkekten iyi görür demedin mi? Bundan dolayı bu meselede benim sözümün, hükmümün seninkilerden güvenilir sayılması gerekir."

Karım, Cevher Hanım'ın süsünü, makyajını, kıyafetini ta saçının kıvrımından ökçesinin ucuna kadar eleştirdi. Ben bu sözleri sakinlikle dinledikten sonra:

"Peki," dedim, "Senin bu eleştirideki yetkini kabul ediyorum. Ancak bundan Allame'ye bir kınama hissesi ayırmalısın."

"Ne gibi?"

"Ne gibi olacak. Âlemi bilgiyle aydınlatmaya uğraşan bu adam o büyük bilgi ve zekâsıyla moda ve giyinme konularında karısına doğru yolu gösteremiyor mu?"

"Bu kadar faydalı, ciddi, derin incelemelerle meşgul olan bir Allame her hafta moda leyleğinin getirdiği şeyleri kendine iş güç edebilir mi? Bey, insaf et."

Konu uzadı. Ben karıma karşı Cevher Hanım'ın avukatlığını ediyordum. O da bana karşı şiddetle Allame'yi savunuyordu.

Biz böyle konuşurken karşıdan Muhsine Kadın'ı gördüm. Yine başında o kirli örtü, yine önünde o mavi peştamal, elinde bir kovayla dolaşıyordu. Birden tepem attı. Büyük bir hiddetle dedim ki:"Anamdan büyük amma ben bu koca karıyı döveceğim. İlk kez görüştüğümüz misafirlerin karşısına bu ölü yıkayıcı kıyafetiyle çıkılır mı? O ne murdar tepsiydi."

"Hakkın var Şadan. O hâli görünce benim de ne kadar sinirlendiğimi anladın..."

Hemen bağırdım:

"Baksana kadın, buraya gel..."

Muhsine, kovayı oraya bıraktı. Hamam soğukluğunda natır[59] gezinir gibi iki yanından kollarını sallayarak terbiyesizce bir sırıtmayla kırıta kırıta yanımıza geldi. Onun bu tavrından öfkem büsbütün parladı:

"Kadın utanmıyor musun? Bu kıyafet ve o tepsiyle misafir karşısına çıkılır mı?"

Muhsine'nin tebessümü birden söndü. Kırk senelik hizmetinin verdiği yetkiyle efendileriyle hukuken eşitlik iddia eden bir saygısızlık takınarak:

"Benim her günkü kıyafetim budur beyefendi. Karısı güzel bir misafir geldi diye bayramlığımı giyecek değilim ya."

Karımın yanında bu hatırlatma beni sarstı. Vücudumu hafif bir titreme aldı. Gözlerimi üzerine açtım:

"Bana iyi bak kadın. Ben bu evin beyiyim. Vakıa terbiye alacak zamanın pek çoktan geçmiş amma ben senin gibilerini de yola getirmenin usulünü bilirim."

Kocakarı aynı küstahlıkla cevap verdi:

"Evin beyiyseniz... Terbiye edecek adam arıyorsanız... Buyurduğunuz gibi ben bir kocakarıyım. Terbiye almak zamanım çoktan geçmiştir. Fakat bu köşkte terbiye edilecek gençler var. Onlara bakınız..."

Kocakarının bu ikinci kinayeden amacı neydi acaba? Huysuz kadın, mantığına güvenerek o kadar sert ve kuvvetli söylüyordu ki beni asıl şimdi titreme aldı. Karının ağzında bomba gibi patlayacak bir kelime olduğunu hissediyordum. Ben titremeler, kızarıp bozarmalar içinde karşımdaki bu müthiş ağzı kapayacak sihirli bir söz aramaktayken karım lafa karışarak:

"Muhsine Hanım, benim böyle üstü kapalı sözlerden hoşlanmadığımı bilirsin. Bu evde terbiye edilmeleri gereken gençler kimlermiş?"

59 Kadınlar hamamında hizmet eden kadın

Kocakarı:

"Kızım, Sabiha Hanım, ne olduğunu, ne bittiğini anlamadan, dinlemeden ananız yerindeki kadını azarlamaya kalkıyorsunuz."

Ne olmuştu acaba? Merak çarpıntısıyla tıkanıyordum.

Karım:

"Biz bahçeye çıkmadan evvel bir şey yoktu. Bu kadar az bir zamanda ne oldubitti? Söyle bakayım..."

Muhsine:

"Biliyorsunuz, büyük hanımefendi evde yok."

Karım:

"Biliyorum. Ey, sonra?"

Muhsine:

"Ah, evlere şenlik o iki kız."

Karım:

"Hangileri?"

Muhsine:

"Servinaz ile Nevres..."

Bu iki ismi telaffuzdan sonra kocakarı fitneler kaynayan gözlerini kısa bir sessizlikle bana dikerek:

"Bugünlerde bu kızlara bir şeyler oldu. Bir şeyler oldu... Bir şeyler oldu..."

Karım:

"Ne oldu?"

Muhsine:

"Ne bileyim hanım, onlara bir azgınlık geldi. Allah hayırlara ulaştırsın... Her gün kediyle köpek gibi hırlaşıyorlar,

didişiyorlar. Ellerinden gelse birbirini bir yudum suda boğacaklar... Bugün saç saça baş başa bir dövüştüler ki ayırıncaya kadar başımıza hâl geldi. Enseme bir yumruk yedim. Çürüdü. Şimdi boynumu bir yandan bir yana çeviremiyorum. Sonra efendicazıma, temiz kahve takımları büfede kilitli. Anahtarı vermiyorlar ki çıkarayım. Ben de şuradan, buradan elime kirli temiz ne geçtiyse bir kahve takımı uydurdum. Pişirdim. Getirdim. Teşekkür yerine beyefendiden azara uğradım."

Karım:

"Niçin dövüşüyorlar? Sebebi ne?"

Muhsine:

"Sebebi... Akıl alacak şey değil amma sanırım ki bugün gelen misafir hanımı kıskandılar."

Karım:

"Muhsine Kadın o nasıl laf? Misafir hanımı kimden ve niçin kıskanıyorlar?"

Muhsine:"Bilir miyim? Yukarıdan, pencereden burada, bahçede sizin oturduğunuz yere yumruklarını sallayarak erkekler gibi sövüyorlardı... Ben bundan kıskançlık anlamı çıkardım."

Karım:

"Sen bundan kıskançlık anlamını nasıl çıkarıyorsun?"

Muhsine:

"Misafir hanım, okumuşun karısı pek süslüydü. Boynundan inciler, mercanlar, altın köstekler bir şeyler sarkıyordu. Bu kızlar da süs budalası. Hanımın bu ziynetlerini kıskanarak ne yaptıklarını bilmez bir hâle geldiklerine hükmettim..."

Karım:

"Ben böyle saçma laf dinlemem. Komşunun süsünü kıskanıp da evde dövüş olmaz. Bunda başka bir iş var."

Muhsine:

"Bir de folluk, kuluçka, civciv meselesi var."

Hah, işte yaraya neşter vuruldu. Şimdi çıbanlar ortaya saçılacak. Yüreğim ağzıma geldi. Dinliyorum.

Karım:

"Folluğun, kuluçkanın, civcivin bu işle ilgisi?"

Muhsine:

"Bilir miyim hanım, bilir miyim? Bunlarda bilmece içinde bilmece... Çünkü dövüşürken birbirine, tövbe yarabbi tövbe, folluk bilmem nesi diyorlardı."

Karım:

"Haydi git, sen onları bana gönder. Ne olduğunu ben şimdi anlarım."

XIV

Hakikat şimdi tamir kabul etmez dehşetle patlayacaktı. Bu patlamayı engellemek için çare düşünmeye vakit yoktu.

Yaratılıştan çapkınım. Bir kadınla, iki kadınla doymam. Meşru olanından gayrimeşruları daha tatlı geliyor. Fakat karımı da seviyorum. Böyle delişmen hizmetçi kızların yüzünden karımdan ayrılmak istemiyorum. Hem Sabiha'yı seveyim, hem ötekilerle eğlenmekten gönlümü alıkoyamayayım. Bu nasıl iş? Kendi tıynetime kendi aklım ermiyor vesselam.

Şimdi ne yapayım? Hemen oradan sıvışayım mı? Bu da olmaz. Çünkü karımın gıyabi hükmünü[60] yersem bu yargılamanın benim için istinafı yoktu. Orada durup fırtınaya göğüs vermeli. Kızlar ne söylerlerse şiddetle ret ve kesinlikle inkâr etmeli... "İnkâr yiğidin kalesidir," derler. Tecrübe üzerine

60 Kişinin yokluğunda verilen karar

atasözü söyleyen atalarımız elbette bu sözü boşuna söylememişlerdir.

Karısına karşı benimki gibi iradesiz sadakatsizliklerde itiraf soğukluktur. Ebedî bir kırgınlığa sebep olur. Ancak inkârla her şey tamir edilir. Zaten bu acı hakikatin ıstırabından kurtulmak için kadının gönlü inkârı gizli bir sevinçle kabule meyillidir.

Sözde iki kızoğlankıza sataşmış bulunuyorum amma iş başka, gerçek sonra anlaşılacak. Bilmeden büyük bir belaya sataşmışım. Birer toy bakir sandığım bu mahluklar meğer benden ustaymışlar. Durum, hep onu öğrenenlerin sinirlerine, kanlarına dokunacak derecede berbat.

Muhsine Kadın, mübaşir gibi iki kızın önüne düşmüş, üçü bahçenin ta ilerisinden koptular. Kızları şimdi ne hâlde bulacaktım? Ne olursa olsun, kararıyla gemi azıya almış olarak mı geliyorlardı yoksa onları kaşımla, gözümle idare etmek mümkün olabilecek miydi? Ortada gizlenmesi gereken bir hakikat vardı. Acaba onlar da bu gerekliliği benim kadar menfaatlerine uygun buluyorlar mıydı? Yoksa beni mahvetmek için aralarında birlik mi meydana gelmişti?

Şimdi ilk yüzleşmede işin rengi belli olacaktı.

Üçü de geldiler, karşımıza sıralandılar. Muhsine'nin suratında iddianamesini ezberleyen bir savcı hazırlığı vardı. İhbarını ispat etmek için zihninden delillerini topluyor gibiydi. Kocakarılarda genç kızlara karşı kabarmaya sebep arayan daimî bir coşkunluk vardır.

Kızlarla bakışlarımız çarpıştı. Ancak derhâl vücutlarımıza küçük birer ürperme geldi. Gözlerimizi önümüze indirdik. Uğursuz cadı dik bakışlarla yüzlerimizi kargılıyor, en ufak bir kas hareketinden kendi varışınca anlamlar çıkarmaya uğraşıyordu. Gözlerimizin ilk buluşmasında fark ettiğim, ürkeklikten kızlarda gemi azıya almak gibi korkulacak bir isyan taşkınlığı olmadığını anladım. Yüreğime biraz su ser-

pildi. Fakat kocakarının bizi dürtüklediği çamurun içinden nasıl çıkacaktık?

"Efendim, biz Nevres'le her günün işini aramızda nöbete koymuştuk. Bugünkü misafirlere hizmet nöbeti ondaydı. Görevini yapmadı."

Karım:

"Kimden izin alıp da aranızda nöbet çıkarıyorsunuz? Bugün nöbet onundu ne demek? Misafir geldiği zaman ikinizin birden hizmetinize gerek vardır. Bugün benim nöbetim değil diye çekilip de işi yalnız ötekinin üzerine bırakmak olur mu? Kendi başınıza ne icatlar çıkarıyorsunuz. Hizmetçi kısmı kendi usul uydurmaz. Evin âdeti ne ise o geleneğe göre gider. Bizde de var kabahat. Sizi kendi keyfinize bıraktık. Elbette böyle olur. Sizi daima dizginlerinizi çekerek kullanmalı..."

Kızlar önlerine bakıyorlardı. Karım az bir bekleyişten sonra:

"Büfenin anahtarını neye sakladınız? Niçin kahve takımı çıkarmadınız?"

Servinaz:

"Büfenin anahtarı bir gün onda durur, bir gün bende."

Karım:

"Bu söz benim soruma cevap mı? Kimde olursa olsun anahtarı niçin saklıyorsunuz?"

Servinaz:

"Bugün anahtar Nevres'teydi, niçin vermemiş olduğunu kendisine sorunuz."

Karım:

"Niçin vermedin Nevres?"

Nevres:

"Vermedim. Çünkü efendim büfede bazı şeyler kırılmış. Benim üzerime atıyor. O mu kırdı, ben mi kırdım, hakikat anlaşılsın. Anahtarı vereceğim ve bir daha üzerime almayacağım."

Benim zannımca kızların arasındaki bu ziddiyetin sebebi kıskançlıktı. Muhsine kocakarısı da bu tahmininde haklıydı. Fakat onun bu hakkını teslim etmek hiç işime gelmezdi. Onlar zaten beni birbirinden şiddetle kıskanırken şimdi ortaya bir de komşu Cevher Hanım'ın çıkması ikisini de büsbütün kudurttu. O süslü, güzel kadının yarı açık bir vücutla karşımda oturmasına bir türlü tahammül edemediler. Ne yapacaklarını bilmez hâle geldiler. Birbirine bulaştılar. Büfenin anahtarını sakladılar. Kahve takımı vermediler. Şimdi karımın sorularına verdikleri cevaplar, hep son anda düşünülen şeylerdi. Ben böyle hissediyordum.

Karım kısa bir sessizlikten sonra usta bir sorgu hâkimi tavrıyla birdenbire sordu:

"Siz pencereden bize doğru yumruklarınızı sallayıp fena fena şeyler söylüyormuşsunuz."

Kızlar birden şaşaladılar. Bu soruya ne cevap uyduralım, mealinde en önce birbirine baktılar. Sonra şimşek kadar seri birer bakış da bana fırlattılar. Ben hemen gözlerimi önüme eğdim. Çünkü sorgunun tehlikeli kısmına gelmiştik.

Sonunda Servinaz uygun bir yalan uydurmaktan aciz kalmayarak:

"Kendi talihlerimize..."

"Acayip!"

"Hiç acayip değil efendim. Talihimiz olsa hizmetçi olmazdık. Herkes daima talihine karşı sitem eder. Biz talihlerimize karşı yumruk salladık. Size karşı haddimiz mi?"

Kızlar her soruya böyle uygun, uygunsuz birer cevap uydurdukça kocakarı ümitsizlikle burnundan soluyordu.

Karım tepelerinden topuklarına kadar ince bir dikkatle kızları süze süze yine birdenbire sordu:

"Follukta ne yapıyordunuz?"

Bu sorunun dehşeti önünde kızlardan önce ben titreyerek içimden kendi kendime:

"Hah, bu sefer yakalandık. Haydi sizi göreyim kızlar. Buna da uygun bir cevap uydurunuz," dedim.

Servinaz, Nevres'e baktı. Nevres, Servinaz'a. Sonra ikisi birden gözlerini bana dikerlerken bakışlarımız çarpışmasın diye ben hemen kendiminkileri önüme indirdim. Fakat kızlara zekâ açıklığı gelmesi için bütün ruhumla kalben dua ediyordum.

Cadının yüzünde derhâl zafer tebessümü belirdi. Servinaz zihnini toplamaya uğraşarak:

"Civcivlere yem vermeye gittim."

"Yalnız mı gittin?"

"Evet."

Kocakarı hemen atıldı:

"Hayır ikisi de beraberdi."

Nevres:

"Ben sonradan gittim."

Karım:

"Yem vermek için bir kişi kâfi değil mi? Sen niye gidiyorsun?"

Nevres:

"Civcivleri pek severim de..."

Kocakarı:

"Civcivleri o kadar çok seveydiniz üç dört tanesini öldürmezdiniz."

Servinaz:

"Biz öldürmedik. Ölmüş bulduk. Anaları üzerlerine basmış olmalı."

Kocakarı:

"Anaları üzerlerine basmakla civciv ölmez. Ben zavallıcıkları gördüm. Yamyassı olmuşlardı."

Nevres:

"Allah kuru iftiradan saklasın. Biz civcivleri niye öldürelim?"

Kocakarı:

"Mahsus öldürmediniz. Orada tepiştiniz. Ne yaptığınızı bilmez bir hâle geldiniz. Hayvancıkları çiğnediniz."

Servinaz:

"Allah Allah, niye tepişelim?"

Kocakarı:

"Ne bileyim ben? (Gözlerini bana dikerek) Beyefendi siz de bu sorguya karışıp da iki lâkırdı sorsanıza. İşi hep hanımın üzerine bırakıyorsunuz. Demin, 'Ben bu evin beyiyim. Terbiyesizleri yola getirmenin usulümü bilirim,' diyordunuz. Siz yalnız kocakarılara çıkışıp da gençleri paylamaya kıyamayan beylerden misiniz?"

Birdenbire sinirlerim kopacak gibi gerildi. Hemen iskemleyi kavradım. Kocakarının kafasına kaldırarak:

"Sen haddini aşıyorsun. Terbiyesiz, bunak... Defol karşımdan. Şimdi bir tarafını kırarım alimallah."

Gözlerimin dönüklüğünden, sesimin gürleyişinden öfkemin dehşetini anlayarak kocakarı fena hâlde ürktü. Homur homur anlaşılmaz sayıklamalarla kaçtı.

Sonra kızlara dönerek:

"Haydi gidiniz," dedim.

Onlar da çekildikten sonra karıma hitapla:

"Bir incir çekirdeği doldurmaz bir şeyi uzattıkça uzattın. Sorgu hâkimliğine bu kadar hevesli olduğunu bilmiyordum."

"Eve ilk defa gelen sıkılacak misafir bulunduğu bir zamanda büfenin anahtarını saklayıp da kahve takımı çıkarmazlarsa buna incir çekirdeği doldurmaz bir mesele mi diyeceğiz?"

"Sen durumu dallandırdın, budaklandırdın. İçinden çıkılmaz bir hâle getirdin. Evet, büfenin anahtarını gereken bir zamanda saklamak büyük bir kabahattir. Fakat meselenin işte yalnız o kısmını araştır. Folluğu, civcivi, yumurtayı, kuluçkayı bahse karıştırmakta ne mana var?"

"Bu meselede tuhaf esrar var. Anlamıyor musunuz? O folluk, kuluçka, civciv hep birbirine girift birer muamma. Biri, ikisi anlaşıldıktan sonra ötekiler çözülecek."

"Saçma canım, saçma. Servinaz ile Nevres follukta dövüşmüşler. Birkaç piliç ezmişler. Bu karmakarışık sözlerin arasından seçilen hakikat işte bundan ibaret."

"Niçin dövüşmüşler?"

"İki deli kız niçin dövüşür. Kim bilir ne münasebetsiz bir şey içindir."

"Münasebetli münasebetsiz işte ben bu sebebi anlamalıyım. Çünkü bu evin hanımıyım. Zaman acayip, akıl ve hayale gelmedik şeyler olabilir. Dikkat etmedin mi? Kocakarı ağzında bir şey çiğneyip duruyordu."

"Allah belasını versin o suratsız kadının. Adını anma ifrit kesiliyorum. O dedikodu kumkuması, uydurur uydurur söy-

ler. Eğer onun ağzına bakıp da ev hanımlığı edeceksen vay senin hâline, vay benim hâlime, vay bu evin hâline."

XV

Bu defalık tehlikeyi atlattık amma mesele pamuk ipliğiyle bağlandı. Bugün, yarın ve belki de birkaç saat sonra patırtı kopma ihtimali vardı. Ben o kocakarının ağzını nasıl tutabilecektim? O iki farfara deli kızı nasıl akıllandıracaktım?

Birkaç gün geçti. Mesele kendi kendine yatıştı. Karımla aramızda buna dair hiçbir söz olmuyor, kocakarı artık karşıma çıkmaya cesaret edemiyordu. İskemleyi kafasına kaldırıp da gözlerimi üzerine açarak haykırışımdan fena hâlde ürktü.

Yalnız bir rahatsızlığım vardı. Servinaz ile Nevres kapı aralarında sık sık okşanmak istiyorlardı. Koridorun loşluğu içinden geçerken bazen boş odanın kapı aralığından yalvarıcı, titrek bir ses işitiyordum:"Beyefendi, Allah aşkına bir dakikacık buraya gel."

Gidip bakıyordum. Nevres, gözyaşları serpen boğuk hıçkırıklar içinde:

"Beyefendiciğim artık sen beni sevmiyor musun?"

Hemen kısa kesmek için:

"Sevmez olur muyum hiç!"

"Yemin et."

"Vallahi..."

Damlalar şelale şiddetini alarak:

"Ben o Servinaz uğursuzunu çok kıskanıyorum. Onu sevmediğine beni inandır."

"Canım aynaya baksana. Sen dururken Servinaz sevilir mi?"

Bazen birkaç seri öpücükle kızı inandırmaya uğraşırım. Bazen de ileriden duyulan ayak sesleri beni bu sorgu işkencesinden kurtarır. O, bir tarafa kaçar. Ben bir tarafa...

Bazı gün de bodrum kapısından bahçeye çıkacağım esnada geceyle gündüz arasındaki esrarlı gölgeler içinden çekingen, ketum bir ses:

"Hişt hişt... Beyefendi rica ederim bir parça durunuz."

Döner bakarım. Bu defa Servinaz. Yavaşça sorarım:

"Ne var kızım?"

"Yeni civcivler çıktı bakmaz mısınız?"

"Sırası mı ya?"

"Muhsine Kadın bugün Kadıköy'üne indi. Büyük hanım rahatsız yerinden kımıldamıyor.

Küçük hanım derin düşünceyle meşgul. Nevres ta çatı arasında ütü yapıyor."

"Servinaz, tehlikeli kızım, tehlikeli."

"Önceden bana sarılmak istediğin zamanlar ben 'bırak tehlikeli,' diye çırpınırdım da sen hiç korkmaz, aldırmazdın. Şimdi beni sevmediğin için böyle söylüyorsun."

Küçük küçük ahlar, oflar, ağlamalar. İşte derde çatmak buna derler. Etraftan bir pıtırtı duyulursa kurtulurum. Duyulmazsa kızın bir yanağına bir cimdik, öbürüne birkaç öpücük kondurarak kollarımı da beline bir iki kere bağlayıp çözdükten sonra hemen kaçarım. Bu kısa ve yalancıktan sevme sevgilimi memnun etmek şöyle dursun büsbütün ateşlendirir. Arkamdan şu serzenişleri duyarak sıvışırım:

"Sen benim üstüme Nevres'i seveli böyle oldun. Fakat dur sen... Ben her şeyi göze aldıracağım."

İlk ateşli sarılmalardan sonra böyle sevgi anlarında erkeğin kolları gevşer, nefeslerinin eski harareti azalırsa kadının

düşkünlüğü artar. Çok sevilmek için az sevmelidir. Veya hiç... Fakat ben bu kızların bana olan sevgilerini artırmak için böyle yapmıyordum. Tehlikeyi atlatmak için birkaç zaman pek uslu durmak lazımdı. Benim bu ölçülülüğüm kızları büsbütün tahrik ediyordu. Lâhavle...

Bu kızlara karşı ateşimi küllendiren bir sebep daha vardı. Şimdi gönlümde Cevher Hanım'ın hayali pırıl pırıl ateş alarak adeta donanma yapıyordu. Bu gösterişli şenlik, hizmetçi kızların aşklarını tutulmaya uğrattı.

Âlimin karısından pek ümitliyim ve aramızda gül pembesi bir aşk macerası açılacağından adeta emin gibiyim. Onun gözleri bana pek çok şeyler vadetmiş, benimkiler ona şiddetli tutkunluğumu anlatmak istemişti. Birinci görüşmede iş böyle başladı. İkincide daha açılacak. Üçüncüde aşkımız kanatlanacaktı.

Fakat bu arada, bu derecesine pek ihtimal vermediğim Servinaz ile Nevres'in tehlikeli sırnaşıklıkları yeni aşkımda hesabımı çok bozuyordu. Özellikle bir şey fazlasıyla merakımı çekmeye başladı. Ben bu iki kızı da erkeği pek yadırgamaz birer hâlde buldum. İkisi de sevdaya pek alışmıştı. Acaba bu alışkınlık neden? Benden evvel bunlara aşk egzersizi yaptırtan bir veya birkaç erkek mi var?

Bu mühim meselenin incelenmesi benim için gerekliydi. Ben kendimi kurnaz bir ayartıcı sanırken onlar beni aldatmış olmasınlar. Maceranın ucu o kadar pürüzlü ve dehşetli ihtimallere yol açacak bir hâldeydi ki... Derin derin düşünmek gerekiyordu. Hakikati nasıl anlayayım?

Her şeyde duruma göre hareket edilir. Bizim durumumuz neydi? Ben bu iki kızı da sineye çektim. Şimdi onlar birbirlerini kıskanıyorlardı. Aralarındaki bu kıskançlık itişmesinden faydalanabilirdim. Servinaz'ı Nevres'in aleyhinde ve keza Nevres'i Servinaz'ın aleyhinde deşerek bunların kirli sırları varsa gıyaben birbirine söyletmek mümkündü.

Şimdi ben bu plana göre hareket etmek için fırsat bekliyordum. Bir gün kaynanam, karım, Nevres'i beraber alarak sokağa çıktılar. Muhsine cadısı da yellerini okutmak için haber almış olduğu bilmem neredeki keskin nefesli hocaya gitmişti. Halis'le Ziba da zaten evde durmazlardı. Evde birkaç kişi daha vardı amma biz onlara hiçbir şey sezdirmeden köşkün kuytu yerlerinde karambol yapabilirdik.

Zaten köşk böyle tenhalaşınca Servinaz'ın beni folluğa ya da daha münasip bir tarafa davet edeceğini biliyordum. Ben bu davete çanak açmak için aşk perimizin hoşlandığı izbe yerlerde dolaşmaya başladım. Tam kömürlük hizalarında arkamdan, "Hişt, hişt... Beyefendi..." nidaları koptu. Yer, sevdamızın esrarını örtecek bir akşam karanlığına gömülüydü. Hem kömürlüğün çeşitli yönlerde iki kapısı vardı. Kapının birinden tesadüfi bir tehlikeye uğrarsak diğerinden kaçabilirdik.

Durdum. Derhâl boynuma bir çift hararetli kol dolandı. Yanağıma sıcak, sulu bir ağız yapıştı. Bu ateşe, bu aceleye şaşırarak:

"Fakat burada nasıl olur?" dedim.

Beni şiddetle çekerek:

"Kömürlüğe girelim," dedi.

"Girelim ama pek uzun boylu durmaya gelmez."

"Ah beyefendi ah, daha ilk sarılışta ayrılmayı düşünüyorsunuz. Sizi o kadar çok seviyorum, o kadar çok seviyorum ki hemen şimdi gelip kollarımın arasından kapıverecekler sanıyorum."

Ağzından birkaç sır kapabilmek için bugün Servinaz'ı iyice sevdaya doyurmak lazımdı. Kömürlüğün karanlığına daldık. Sevgilimi kollarımın arasında kemiklerini çatırdatıncaya kadar sıktım. Of demiyordu.

Ufak bir pıtırtı duyar duymaz hemen çözülüp fare gibi birer köşeye siniyorduk. Ne kadar sarıldık. Çözüldük. Söylesem idmanıma şaşarsınız. Nazar değmesinden de korkarım. Bu kadar gayretime karşılık kıza bir türlü, "Oh, yarabbi şükür," dedirtemiyordum. Aşüfteyi sevdaya doyurmak mümkün değildi. O, her sarılma arasında, "Altı ay geceli gündüzlü bu kömürlükte otursam bıkmam. Ah bu fırsat kırk yılda bir düşmez..." diyordu.

Kömürlüğün tozları içindeki bu bulunuşumuzun süresini Servinaz'ın kararına bırakırsam her türlü tehlikelere rağmen akşamlayacağımızı anladım. İşe bir son verip asıl maksada girişmek lazımdı. Servinaz'ı sinirlendirip ötekinin aleyhine boşandırmak için onun yanında Nevres'in ismini anmak yeterliydi. Hemen dedim ki, "Ömrümde bugünkü kadar zevk aldığımı hiç bilmiyorum."

Servinaz göğsümün üzerine yatarak:

"Ya ben... Ya ben, beyefendi..."

"Nevres'in kulakları çınlasın."

Hazzının son anında bu isim onun sinirlerini birdenbire şiddetle burktu. Bulunduğumuz yerin tehlikesini unutarak ufak bir haykırmayla:

"O maymunun adını ağzınızı almanızı bile kıskanıyorum."

Tekrar başını göğsüme koydu. Sanki beni ona vermemek için boynuma sıkı sıkıya sarıldı. İnliyor, ağlıyordu. Tam işin kıvama geldiğini anlayarak:

"Nevres'in aleyhinde çok dedikodu işittim. İnanıp inanmamakta şaşırdım kaldım."

Servinaz hemen davranarak:

"İnanınız beyefendi, inanınız. O kızdan her kötülük beklenir. Onun bokluklarını en iyi ben bilirim. Sizden ne gizleyeceğim. Ben kendimi size teslim ettikten sonra onun sırrı-

nı mı saklayacağım. Benim söyleyeceklerimi hiç kimseden duyamazsınız. Çünkü bu sırlar köşkte birkaç kişi arasında gömülüdür."

"Söyle bakayım, benim duyduklarım seninkilere uyacak mı?"

"Hanımefendi Nevres'i kaç defa oğlu Halis Bey'in koynundan çıkardı."

Oh, yüreğim birden serinledi. Bu önemli sırra erişmek benim için önemliydi. Çünkü başıma açılması muhtemel bir kızlık bozma davasına karşı şimdi yasak yola ilk benim sapıtmamış olduğumu ispat kolaylaşıyordu. Kızı daha fazla söyletmek için ben bu ifşadan hiç şaşırmış görünmeyerek:

"Bunu ben de duydum."

"Ya büyük beyefendiyle olan rezaleti."

"Bak onu bilmiyorum..."

"Onu bir ben bilirim, bir Nevres, bir de büyük efendi kendisi. İşte bir de şimdi siz duyacaksınız..."

"Ne olmuş?"

"Ne olacak, oğlunun koynundan çıkıyor, babasının kolları arasına giriyor. Güya hanımefendi evlatlık yetiştiriyor. Bir kere düşününüz rezaleti. Nevres, hanımefendinin en önce gelini oluyor, sonra ortağı. Beyefendi de hem onun kayınpederi oluyor, hem âşığı."

"Canım, büyük bey onun rahat rahat dedesi yerinde."

"Ahlaksız ihtiyar... Bana da kaç defa el uzattı. Tenezzül eder miyim hiç. O yaştan sonra Nevres'e denk görünmek için saçını sakalını boyadı."

"Nevres'in midesi nasıl kabul ediyor?"

"Doğruyu söylemek gerekirse Nevres bu ihtiyarı uzun süre reddetti. Onunla çok cebelleşti. Başlarda gelip benimle

dertleşirdi. Nevres onu aşağılamak için, 'Ak sakalından sen utanmıyorsun amma ben utanıyorum,' demiş. Bu söz üzerine ertesi gün sakal ocak kurumu gibi karardı."

"Tüylerini karartmakla ihtiyara güç kuvvet gelir mi?"

"Nevres de öyle söylüyor. 'Zavallı adam kendini erkek sanıyor,' diyor."

"Hâlâ Nevres hem oğluyla hem babasıyla?"

"Hayır, Halis Bey'le bozuştular. Şimdi küçük bey dışarıda galiba başka bir kız seviyor."

"Babasıyla?"

"Kız artık babasına da yüz vermiyor. İhtiyarın aklı başında yok. Paralar, elmaslar vadedip duruyor."

"Büyük hanım işi duyarsa?"

"Duysun... Büyük efendi Nevres'i nikâhla almak sevdasında."

"Büyük hanım bu evliliğe razı olur mu?"

"Olsun olmasın. Erkeğin gönlü bir kere sevip de kızarsa dağları devirir."

"Şimdi kayınpederim Allah'ın emriyle Nevres'i alırsa bu kız benim nem olacak?"

"Sizin neniz düşerse düşsün, o bir şey değil. Halis Bey'in üvey anası olacak."

"Gizli fakat büyük rezalet..."

"Nevres, beylerin büyüğünden küçüğünden öç çıkarmak için onların üzerine sizi sevdi. Halis Bey'in artık ona önem vermeyerek dışarıdan bir başka kız sevmiş olmasına çok üzgündür. Bilirim."

"Bu söylediğin şeyler zihnimi karıştırdı. Nevres, maazallah gebe kalmış olsa çocuğun büyük beyden mi, küçükten

mi,yani babasından mı oğlundan mı olduğu nasıl belli olacak?"

Servinaz gülerek:

"Bu işe sizin de ortaklığınız var. Kendinize niçin hisse ayırmıyorsunuz?"

Evet, kız haklı söylüyordu. Cevap bulamadım. Önüme baktım.

Bir süre sustuk. Bu hamilelik ihtimali dehşetinden dolayı ben artık Servinaz'a el vurmaya korkarak derin derin düşünüyordum. Kız endişemi anladı. Boynuma atıldı, ittim. Bana tekrar cesaret vermek için en inandırıcı sedasıyla dedi ki:

"Korkmayınız, korkmayınız. Nevres'le ben artık böyle bir kazaya uğramayız. Bunun ihtimali yoktur."

"Neden?"

"Çünkü..." dedi. Servinaz, bu konuda birtakım fennî korunma usulleri saydı döktü. Hayretten parmaklarım ağzımda kaldı. Zira kızı bu vadide diplomalı bir ebe kadar bilgili buldum. Özellikle Servinaz'ın şu, "Korkmayınız, korkmayınız. Nevres'le ben artık böyle bir kazaya uğramayız. Bunun ihtimali yoktur..." sözü beynimin içinde bir kasırga gibi dönüyordu. "Artık böyle bir kazaya uğramayız," ne demekti? Daha önce uğramışlar mıydı ki kız böyle söylüyordu?

Ben kendimi çok kurnaz ve ekstra bir çapkın sanıyordum. Ancak böyle bir kazadan korunmak için kızın bana verdiği fennî dersi bir mektep çocuğu saflığı ve cehaletiyle dinledim. Toy kızcağızlar sandığım bu iki mahluk bu zeminin bazı kıvrıntı yerlerinde beni fersah fersah geçmişlerdi.

Ahlaksızlıkta, sakalı boyalı kayınpederimle, genç kayınbiraderim ve kendi aramda bir kıyas yaptım. Kendimi masum, edepli ve utangaç buldum. Karım o fennî, ilmî düşünceleriyle bu fışkılığın içinde nasıl yetişmişti? O, hanede olup

biten bu rezaletlerden büsbütün habersiz miydi? Burnunun önünde dönen bu ahlaksızlıklara engel olamayan kültüründen kendine ve insanlığa ne fayda umulurdu? Yoksa ilimle ahlak pek başka başka şeyler miydi? Eğer Sabiha hakikaten masumsa öyle bir babadan, kardeşten sonra benim gibi bir kocaya düşmesi çaresiz için ne büyük felaketti.

Ben de işi büyütüyorum galiba. Sakalını boyayan, genç hizmetçiyi okşayan her ihtiyara ahlaksız diyebilecek miyiz? Evdeki güzel beslemeye sarılması Halis Didar Bey için affolunmaz bir suç sayılacak mı? Bu maceralar hemen her evde olağan şeylerdir. Ahlakın sınırları kesin kurallarla sınırlanmamış. Çok defa onlara herkes kendi keyfine göre anlam veriyor. Herkes kendi vicdanına göre büyük bir cani değildir. Ancak evdeki hizmetçi kıza baba, oğul, damat, üç erkek birden saldırırsa bu ortaklıktan ne çirkin, ne vahim neticeler doğurabilir...

XVI

Kömürlükten yalnız yüzümüzü gözümüzü değil, ahlakımızı da eskisinden daha fazla kirleterek çıktık. Aşkımın ciddiyetini temin ederek Servinaz'dan pek dostane ayrıldım. Çünkü ondan daha öğreneceğim şeyler çoktu. Bu kız bütün günahları Nevres'in sırtına yığarak kendini bana bir melek gibi satmak istiyordu amma ben bu iki kızın da iffet kalelerini fethedilmiş buldum. Servinaz Nevres'ten namuslu olamazdı. O, hamilelikten korunma usullerini kimden ve ne lüzum üzerine öğrenmişti? Bunları nasılsa ağzından kaçırdı. Bu kızın bana verdiği bilgi herhâlde eksikti. Öte tarafını Nevres'ten tamamlayabilirdim.

Yine zaman gözledim. Fırsat düştü. Bu sefer Nevres'le tavan arasına çıktık. Tuhaf talih, ya temelde, ya çatıda mesele hallediyorduk.

Bu kızda da aynı özlem, aynı coşkunluk, aynı sitemler. Bu da gönlüne rahatlık gelecek kadar sevilmediğinden şikâyetçi.

Servinaz'ı çılgın bir şiddetle kıskanıyordu. Buna da ötekine söylediklerimin aynını fakat isim değiştirerek söylemekle aşkımı ispat edecek, ateşlerimi saçacaktım. Bu sabit eylemler, bu saçılışlar bana pahalıya mal oluyor. Dizlerimde derman kalmıyordu. Amma neler öğreniyordum neler...

Bu da erkeğin göğsüne başını koyup kalbini dinlemeye alışkın kadınlar gibi sineme yattı. Kıskançlıkla çırpınan ruhunun ıstıraplarıyla:

"Ah beyefendi ah sizi çok seviyorum. Fakat bir hâlinizle yüreğime kızgın şişler saplıyorsunuz..."

"Hangi hâlimle?"

"Bu Servinaz gibi adi, kirli ve ahlaksız bir hizmetçiye nasıl tenezzül ettiniz. Ve belki de hâlâ ediyorsunuz..."

"Söyleme Nevresciğim söyleme. Hissimin düşkün bir zamanında bir şey oldu. Bin kere pişmanım amma olanı olmamış şekline çevirmek mümkün mü?"

"Pekâlâ mümkündür..."

"Nasıl?"

"Korkmayınız. Çocuk düşürmenin cezası, ceza kanununun hangi maddesinde apaçık belirtilmiştir?."

"İşte her çapkın için ezberlenmesi gerekli olan bir madde fakat maalesef ben bilmiyorum."

"Bunu bilmelisiniz. Çünkü size çok lazım olacak."

Beynimin içine kızgın bir mil saplanır gibi oldu. Kızı kucağımdan iterek sordum:

"Neden?"

"Çünkü Servinaz'ın bir sözü aklıma geldi de."

"Ne demişti?"

"Bir daha gebe kalırsam düşürmeyeceğim, hangi erkeği gönlüm sever, babası işte odur diye üzerine atacağım, dediydi."

"Öyle boş laf olur mu? Kanun böyle bir hususta bir kadının kuru iddiası üzerine karar vermez. İspat ister."

"Servinaz onu da biliyor. Erkeğin vücudundan mahrem bazı kısımlarına dikkat etmek gerekirmiş."

"Bunları nereden öğreniyorsunuz. Yanlış, saçma şeyler... Fakat şimdi sen bana anlat, Servinaz kimden gebe kaldı? Ve nasıl düşürdü? O aksine bana böyle bir kazadan korunmak için fennî usuller bildiğini söyledi."

"Doğrudur, bilir."

"Bildiği hâlde nasıl oluyor da gebe kalıyor?"

"Hepsini anlatacağım."

"Çocuk kimden? En önce onu söyle."

"Benim hissettiğime göre Kerim'den. Fakat kim bilir belki büyük beyden, belki küçüğünden."

"Kerim kim?"

"İzin verilmiş bir uşak. Fakat Servinaz hamilelikten kurtulmak için bunu büsbütün başkasının üzerine attı. Bu suretle çocuğu düşürmeyi becerdi."

"Hep bunlar bilmece gibi sözler. Anlat, anlat, merakta kaldım..."

"Servinaz neredense işte gebe kalmış. Kâh Kerim'den dedi. Kâh beyden dedi. Günahı üstünde kalsın. Kimden olduğunu bir kendi bilir bir de Hak Teala hazretleri. Fena hâlde telaşa düştü. Düşürmesini bilmiyor. Ebeye başvurmaya korkuyor. Bir gün Servinaz sevinçle bana geldi. Gülerek dedi ki, 'Ben çocuğu düşürmenin kolayını buldum. Yakında düşüreceğim,' dedi. Ben de, 'Aman bana da öğret. Nasıl düşüreceksen göreyim. İnsan hâli bu. Allah muhtaç etmesin her şeyi

önceden öğrenmiş olmak iyidir,' dedim. 'Görürsün görürsün, amma bana yardım etmelisin,' dedi. 'Ederim,' dedim. Sonra Servinaz çocuk düşürmekten hasta yattı. Biz herkese kanlı basurdan mustarip olduğunu duyurduk. Hanımefendi bile hâlâ öyle zanneder. Zavallı kadın."

"Hayır, hayır... Dinleyiniz. Bakınız yaptığı şey kimin aklına gelir."

"Hey gidi toy kızlar hey... Sizin yanınızda ben mektep çocuğu gibi kalıyorum. Çünkü çocuk düşürmenin ne ilacını biliyorum ne de ceza kanunundaki açıkça bildirilmiş maddesini. Ve ne de şimdiye kadar bunları öğrenme gereğini düşündüm."

"Tesadüf Servinaz'a yardım etti. Tesadüften faydalanmayı bilmek hünerdir değil mi? Bakınız nasıl oldu. Büyük beyle büyük hanım ikisi birden tuhaf bir hastalığa tutuldular. Oraları buraları şişiyor, çok ağrı çekiyorlardı. Birkaç doktor gelip gidiyor, vücutlarına şişeler, lapalar, yakılar yapıştırılıyordu. Bu tedaviyi tıbbî bir şekilde yapmak için burada geceleri eczacı çırağı mı, doktor yamağı mı, güzel bir delikanlı kalıyordu. Servinaz'la ikisi küçük kilerde ispirto ocağında ecza kaynatıyorlar, ilaç ısıtıyorlardı. Bu delikanlı ceketinin yan cebinde, zarif bir şişe içinde gayet güzel kokulu bir içki taşır ve iş arasında bazen bundan bir kadehe boşaltarak birkaç yudum içermiş. Servinaz'a da ikram etmiş. O da zorlanmadan hemen içmiş. Kızın hoşuna gitmiş. Nasıl olduğunu bilmiyorum. İkinci kadehten sonra kendimi güzel eczacının kolları arasında buldum, diyor. Gece yarısı. Herkes uykuda. Kilerin kapısı örtülü. Pırlanta gibi genç... Talihin bu kadar seçilmiş fırsatları her zaman böyle bir araya gelir mi? Artık böyle bir gecenin âşıkane yalvarmasına naz olur mu? Servinaz'la delikanlı giderler hastaların sızılarına lapa vururlar, dönerler kendi sinelerine de yakı açarlar, kilerde eczalarla beraber ikisi de birbirine kaynarlarmış."

"Oh... Allah efendiye de hanıma da şifalar versin... Öyle tatlı anlatıyorsun ki ağzım sulandı," dedim. Nevres'in gerdanına yapıştım. Bir ufak vantuz da biz çektik. Sonra toy anlatıcım hikâyesine şöyle devam etti:

"Bilmem kaç günde bizim büyük beyle hanımefendi rahatsızlıklarından iyileşmiş fakat bu süre zarfında Servinaz'la eczacı çırağı aşk derdiyle hastalanmışlar."

"Ötekiler kurtulmuş. Berikiler tutulmuş."

"Fakat artık kapısı örtülü özel kilerde ecza kaynatmak, birbirinin ağzına içki akıtmak gibi mesut sevişme fırsatlarını nereden bulacaklar. Hâl böyleyken, o güzel kokulu içkiyle genç eczacının tadı Servinaz'ın damağında kalmış. Onunla görüşmeden evvel kazanmış olduğu yükü bu delikanlıya mal etmek için Servinaz bir tedbir düşünmüş. Eczacı çırağı mıdır, hekim yamağı mıdır, işte o genç elbette bunun bir çaresini bulur demiş... Bir gün başını örtmüş, doğru eczaneye gitmiş. Çocuğu dışarı çağırmış. İki üç sokak yürüyüp tenha bir köşeye saptıktan sonra, 'Ah cicim, seninle görüştüğüm gecelerden sonra ben böyle böyleyim. Aman karnımdaki bu yükü ortadan kaldırmaya etkili bir ilaç,' demiş. Böyle kanunun onayı dışında, sırf iki kalbin sevdasından doğan bir çocuğa ana olmak bir felaket ise baba olmak da saadet sayılmaz ya... Delikanlı fesini arkaya itmiş, alnını kaşıyarak düşünmüş, 'Merak etme, yüklettiğimi boşaltmak boynumun borcudur,' demiş. Doğrusu insanlıklı çocukmuş."

"Hakikaten."

"Fakat zeki değilmiş."

"Neden?"

"Yükletenin kendisi olmadığından şüphe bile etmemiş."

"Böyle şeyde insanlık para etmez. Şüpheye de gerek yok. İnkâr edivermelidir vesselam..."

Nevres, güvercin göğsü kumlu gözlerini derin bir bakışla bana dikerek:

"Sizin kanununuz böyle midir?"

"Böyledir."

"Vicdanınız size o çocuğun babası olduğunuzu söylerse..."

"Böyle bir meselede vicdanım bana hiçbir şey söyleyemez."

"Neden?"

"Büyük bey, küçük bey, Kerim ağa, eczacı çırağı... Böyle taksim-i guramâ[61] ile baba oluş hoşuma gitmez."

"Sevmeyi eğlence eden erkek böyle bir kaza gerçekleştiğinde kadını kurtarmayı düşünmelidir."

"Ah kızım ah, siz ne kadar çok biliyorsunuz."

"Zaman öğretiyor."

"Kabahati zamana bulmak şimdi moda oldu."

"A beyefendi biz kendimizi henüz anlar anlamaz küçük, hatta masum birer kızken büyük bey okşar, Mahtum Bey sever, damat bey sataşır. Sonra da bizden ne yüzle ahlak istersiniz?"

"Vallahi bu mantıklarının karşısında mahcup oluyorum."

"Estağfirullah... Bizim aklımız neye erer ki."

"Ey, sonra ne olmuş?"

"Eczacı çırağı yükü boşalttıktan başka daha böyle bir kazaya mahal vermeyecek fennî usulleri de Servinaz'a öğretmiş."

XVII

Zaten bu ailenin ahlakı pek bozuk düzen gidiyormuş. Şimdi içlerine ben de karıştım. Rabbim hayırlar vere.

61 Kârı veya zararı ortaklar arasında koydukları sermaye oranında bölüşmek. (y. h. n)

İnsan insanın şeytanı imiş derler. Bu, bir hakikat. Daima insan insanı azdırır. Düzelmeye pek az meyli olan insan azmaya o kadar yeteneklidir ki bunun önüne ne kitap, ne ceza kanunu hiçbir şey geçemiyor.

Veli olmak isteyenler bile dağ başlarına çekiliyorlar. Dergâhları, savmaaları şehirlerden uzaklarda bina ediyorlar. Ermeye nefislerinde yetenek görenler bile kalabalığın fena etkilerinden korkuyorlar. Çünkü ahlak güzelliğine, nefsini fısk ve zinadan temizleyerek hakkı kendinde bulmaya uğraşmakla erilir. Ahlakı güzelleştirmek mideyle, şehvetle, dille olur. Ah ben bunları amcam Hacı Münir Efendi'den kaç defa dinledim. Mideni mukavviyatla[62] doldurursan damarların kuvvetle şişer. Seni günaha sokar. Her gördüğün kadına azgın bakışlarla bakarsın. Fenalık fenalığı çağırır.

Şehirde gel de kendini tut bakalım. Her ne kadar mideni sakınmaya karar versen bir lokantanın camekânı önünden geçerken yeşil salata yapraklarıyla, kırmızı turplarla, pancarlarla, hazırlop yumurtalarla süslenmiş bir koca tabak mayonezli levrek görürsün. Paran varsa yersin. Kuvvetin artar. Damarların şaha kalkar. Bir güzel kadına rastlayınca nefsini zapt edemezsin. Eğer kesenin gücü buna da yeterse mayonezden yediğin gibi bundan tatmak isteyerek peşine düşersin. Sonra kıraathaneye girer eline bir gazete alırsın. Pek iyi, pek yakından içeriğini bildiğin bir meseleden bahsediliyor. Hakikat o kadar bozulmuş ki her satırı okurken titremelere tutulursun. Yine okurlara tuzlanmış, baharatlanmış, limonlanmış kol gibi dolmalar yutturuluyor. İçinden kendi kendine, "Hey Türk milleti. Bu baharatlı yalanları besleyici bir yemek sanma gafletinden uyanmayacak mısın? Bunun mideni, kanını bozan bir zehir olduğunu hâlâ anlamayacak mısın?" azarlarıyla için içini yerken akıllı, fikirli, haysiyetli sandığın birtakım kimselerin bu soysuzlaşmış fikirleri savunduklarını görünce beynin döner. Artık dilini tutamazsın.

62 Kuvvet için verilen veya kullanılan ilaç, kuvvet ilacı. (y. h. n)

Şehir içinde veliliğe ermek değil, maazallah veliler zındıklaşır... Onlar bile muhitin etkisinden korkarak kaçıyorlar. Dağları mekân tutuyorlar.

İyiliği eğlence şekline koyacak kadar ilerleyemeyen muhitlerde can sıkıntısını kovmak için fenalık yapıldığının farkına vardım. İşte ben de iç sıkıntısından ahlaksızlığa meyletmiyordum. Daha böyle benim gibi çaresiz fiili bozulan gençler çoktur. Küçük bir yol göstermeyle belki biraz yola geliriz. Fakat bu ulu önderi nerede bulalım? En büyük akıl sandıklarımızın ne olduklarını, ne yaptıklarını karıştırırsak altından çapanoğlu çıkıyor. Muhit o kadar bozuk.

Birinci Dünya Savaşı bitti. Zihniyeti kaldı. Açlık aşkta, yaşamda, hukukta her şeyde çapulculuk, vurgunculuk... Her ne pahasına olursa olsun karın doyurmak... Sonra şehvet, sonra dedikodu. Bugünün hayatı o kadar ezici, kavurucu ki bu bunaltıcı yaşayıştan kendimi ancak küçük sevdaların ruhuma verdikleri helecanlarla bir parça avutabiliyorum. Fenalığı bilerek yapıyorum. Yapmamaya güç yettiremiyorum. Bunu bir mazeret olarak kimse kabul etmez, biliyorum.

Ben şimdi helecanın âlâsını buldum. Servinaz ile Nevres'in beni sevmekteki rekabetleri... Cinnetleri... Fakat ikisi de ne malmışlar, ne mal. Onlar mı benim için bir tehlike? Ben mi onlar için? Hayır. Ne onlar benim için, ne ben onlar için. İki taraf da birbirini o kadar bozuk buldu ki daha fazla bozulmak yeteneğine artık imkân düşünülemez.

Zaten taşkın bir hevesle sevmediğim bu iki kıza karşı bayağı arzum hemen neredeyse doyum noktasına vardı. Artık bundan sonra onları yalnız ağızlarını kapatmak için sevda saldırılarımla oyalayacağım. Şimdi gönlümde, fikrimde bütün gösterişiyle Cevher Hanım parlıyor. Bu kadının ahlakını bozacak mıyım? Bozulmuş mu bulacağım? Yoksa o mu benimkini büsbütün bozacak? Ahlaksızlık bulaşıcı bir marazdır.

Karım bir gün dedi ki:

"Hürrem Medarı Bey ailesi yeni köşke artık yerleşmişlerdir. Ziyaretlerine gitsek..."

Yüreğim göğsümde zannederim aşağı yukarı bir karış hopladı. Fakat karımı kuşkulandırmamak için helecanımı zapta uğraşarak, "Fena olmaz," dedim.

"Hazır bugün Cuma. Hürrem Bey evde."

"Pekâlâ..."

Karım Servinaz'ı çağırarak:

"Ahmet'e söyle, yeni komşulara gitsin, 'Eğer rahatsız olmazlarsa beyle hanım ziyarete gelecekler,' desin."

Hayli vakit geçmiş Servinaz'ı okşayamamıştım. Serzenişler dolu gözleriyle bir önüne baktı, bir bana, bir de duvara... Birkaç defa yutkundu. Ödüm koptu. Karım sert bir sesle:

"Kız ne duruyorsun?"

Bu kısa uyarıya uğrayan Servinaz aldığı emri yerine getirmeye hiç acelesi olmadığını gösterir somurtkan bir rehavetle beni ve hanımını süzerek yürüdü.

Karım öfkeli bir bakışla hizmetçinin arkasından:

"Bu kızlar çekilmez birer hâle geldiler. Bu kadar kimden yüz buluyorlar bilmem ki?"

"Belki peder beyefendiden? Belki birader beyefendiden..."

"Hakkın var Şadan. Şimdiki hizmetçiler evde hanımlara önem vermiyorlar. Onların dertleri beylerle."

Sözü değiştirmek için lakırdı karıştırmaya uğraşarak:

"Şimdi biz ziyarete ne kıyafetle gideceğiz?"

"Ne kıyafetle olursa olsun. Hürrem Bey resmiyetten hoşlanan bir adam değil.

Görmüyor musun, bahçeye bazen pijama, bazen uzun ropdöşambır, bazen pamuklu hırkayla çıkıyor. Sanırım ki bu âlim adam her şey okumuş fakat böyle boşuna merasimle uğraşmak için bir *Savoir-Vivre*[63] sayfası açmamıştır. Öyle büyük adamların kafalarında beşerin bu tür gülünç âdetlerine ait bilgiyi koruyacak özel yer yoktur. Bu adabımuaşeretin fazlasıyla ancak işsiz güçsüz kimseler meşgul olabilirler. Bu müthiş bir şeydir. Salondan girerken önce hangi ayağını atacaksın? Ev sahibinin karşısında kaç defa reverans yapacaksın? Kanepenin neresine oturacaksın? Kaç kelime konuşacaksın? Bu âdetlere alışmamış kimseler için böyle misafirliklerde bir şey yemek, bir şey içmek maazallah büyük bir işkencedir. Her hareketinin şekli, süresi, tarzı, edası bellidir. Bir eksiklik yahut fazlalık yaparsan derhâl *ridicule*[64] olursun. Hep bunları eğitimli maymun gibi kendine yaraştırarak, bu âdetlere alışkınlığını göstererek yapacaksın, yoksa sonra sana *gauche*[65] derler."

Görülüyor ya, karımla iki lakırdı etmesi derttir. O her kelimenin içinden size koskoca bir ders çıkarmanın yolunu bulur.

Servinaz geldi, komşudan, "Buyursunlar. Memnun oluruz," haberini getirdi. Hizmetçi kızın suratı bir karıştı. Gözleriyle yiyecek gibi gözlerimi arıyordu. Ben hiç o tarafa bakmıyor, aldırmıyordum. O büsbütün sinirleniyordu.

Karım aynanın önünde saçlarını düzeltirken Servinaz oda kapısının biraz gerisine çekilerek bana yumruklarını göstermeye cesaret etti. Sonra Hürrem Bey'in köşkünü işaret ederek keskin bir serzenişle başını iki tarafına salladı. Ben hep bu pandomimayı göz kuyruğuyla süzüyordum. Aman ya Rabbi, bu kız, benim Cevher Hanım'ın evine ona karşı kalbimde doğan bir ateşle gittiğimi nasıl hissediyordu? Zeki

63 Adabımuaşeret, görgü kuralları
64 İng. alay konusu olma
65 Acemi, kaba

karımın hiç farkına varamadığı bu gizli arzumu bu kaba saba hizmetçi kız nasıl anlıyordu?

Karım, birdenbire dönüverse bu densiz, terbiyesiz mahlukun hep bu maskaralıklarını görecekti.

O esnada içeriye Nevres girdi. Elinde getirdiği bir makası aynanın önüne bıraktı.

Makas, içeri girmek için bir bahaneydi. Nevres, Servinaz'ı oda kapısı önünde bana işaret ederken gördü. Ne var, ne yok, ortada ne dönüyor, anlamak için içeri girdi. Karımdan yüz bulamadı. Benden de bir tebessüm görmedi. Öfkeyle dışarı çıkarken kapı önünde Servinaz'a çattı. Karımın karşısında hemen hemen kavgaya tutuşacak küstah birer tavır aldılar. Ah, suçlu olmak ne fena şey. Başkalarının yanında insanın ayıbının olması bayağılıkların en büyüğü. Çünkü efendi, hizmetçilerinin huzurunda korkudan titriyor...

XVIII

Cevher Hanım bizi merdiven başından samimi bir karşılamayla baş salonlarına aldı; en rahat, en yumuşak koltuklularına oturttu. Burası üslup ve renkçe aralarında hiçbir uygunluk, ahenk bulunmayan gelişigüzel eşyayla yerleştirilmişti.

Allame'nin karısını kan damlası kırmızı benekli beyaz muslin elbisesi içinde ilk görüşümden bugün daha hoş buldum. Taze tuvaletinin körpeliğiyle gerçek bir cevher kadar güzeldi. Karım bile bugün onun işlenmiş zannedilecek heykelî gerdanıyla omuzlarının yuvarlaklıklarına imrenir gibi bir dikkatle bakıyor, güzellik bakımından bu kadının kendine kat kat üstünlüğünü teslim mecburiyetinde kaldığını sanki saklayamıyordu.

Şuradan, buradan görüşüyorduk. Ev sahibesi hizmetçilere iş buyurur gibi arada bir dışarı çıkıyor, bir iki dakika sonra yine geliyordu. Cevher Hanım'ın bu kısa kaybolmalarından biri sırasında karım yavaşça dedi ki:

"Dikkat ettin mi?"

"Neye?"

"Bunlar da orada yatıyorlar."

"Nerede?"

"Osman Sadık Bey'in karısını öldürdüğü odada."

Şimdi durup dururken karımın bana bu cinayeti hatırlatmaktan maksadı neydi? Yüzüne dikkatle baktım. Hiçbir kast keşfedemedim.

Kısa bir sessizlikten sonra ekledi:

"Belki de bu cinayetten haberleri yoktur..."

"Bu mümkün mü? İyi bir şey olsa kimse bunu tekrardan lezzet almaz. Fakat böyle korkunç haberin tellalı çoktur."

"Üzerinden seneler geçmiş bir cinayetin hangi odada gerçekleştiğini ne bilecekler."

Cevher Hanım içeri girdi. Lakırdıyı kestik. Bir özür tavrıyla:

"Affedersiniz. Bizim bey düşünmeye daldığı zaman kendini unutur. Üstünü başını giyiyor. Şimdi gelecek..."

Gerçekten de beş on dakika sonra hazret, boyun bağını çarpık bağlamış, düğmelerini fena iliklemiş gibi giyinişinde dalgınlığının eserleri seçilen gelişigüzel bir kıyafetle salona geldi. Bu ihmalde en fazla hayretimi çeken şey kocası giyinirken karısının ona hiç dikkat ve yardım etmemiş olması oldu.

Fakat Allame hiç oralarda değildi. Kısaca bir hâl hatır soruştan sonra hemen başladı:

"Yazarlık tuhaf şeydir. İnsanın kafası âdeta küçük bir motor gibidir. İşlediği zaman hiç kesintiye uğramazsa faaliyeti artar. Fikirlerini güzel dokur. Bir arızaya uğrarsa dokumanın ipliği kesilir. Fikrin zincirleme düzeni bozulur. Bir müddet sonra yine bağlayacağınız vakit kesintiyi güzel düğümle-

yebilmek için önceden not almış olmalısınız. Yani kalemi elinizden bırakacağınız zaman düşüncenizde doğmaya hazırlanmış fikirlerin birer taslaklarını not defterinize hemen geçirivermelisiniz."

Bu sözlerin hiçbir kelimesinde beni alakadar edecek bir kıymet göremiyordum. Benim not defterim yoktu. Yazarken düşünce zincirimin kopması gibi bir kazaya uğradığımı da hiç hatırlayamıyorum. Allamece yazış besbelli onun tarif ettiği gibi olacak. Ben lakırdının salata gibi ince kıyımından hoşlanırım. Allame olsun, büyük hâkim olsun, her kim olursa olsun bir insan yazar veya söylerken saçtığı lakırdıların okuyucular veya dinleyiciler üzerinde ne etki gösterdiğini fark etmeyi bilmeli, bununla birlikte sözlerine onları kendine bağlayacak ahenk, cazibe ve kuvveti vermeye uğraşmalıdır.

Bu uzun cümlelerden Cevher Hanım'la bana birer iç sıkıntısı başlangıcı bastı. Fakat karım Sabiha Hanım, Hürrem Bey'in her kelimesinden birer fevkaladelik, adeta birer keramet keşfine uğraşır bir hayranlıkla dinliyordu.

Kendini dinleyen olsun olmasın, dinleyenlerde anlayan bulunsun bulunmasın Allame'nin söylemeye ihtiyacı vardı. O devam etti:

"Dün kalemi elimden, geleceği şimdiki zamana, şimdiki zamanı geleceğe bağlayarak bırakmıştım. Bugün aralarına birer eşittir işareti çizerek üç zamanı da birleştirdim."

Bu sözlerden bir anlam çıkarabilmek için söyleyen gibi allame olmak gerekir.

Ben hiçbir şey anlayamadım. Karımın da gözlerini büzerek düşünmesinden her bir kelimeye birer mana kestirmekle meşgul olduğunu sezdim.

Hazrete büsbütün Ahfeş'in keçisi gibi hiçbir şey anlamadan baş sallamış olmamak[66] için şöyle bir soruya cesaret ettim:

66 Deyim. Arap dil bilgini Ahfeş, kendisini dinleyecek kimse bulamazsa dersini keçisine anlatır ve keçinin başına bağladığı ipi çekerek kendisini onaylattırırmış. (y. h. n)

"Efendimiz geçmiş şimdiki zamana, şimdiki zaman geleceğe zaten ezelden beri bağlı değil midir ki zatı âliniz bunları birbirine bağlıyorsunuz?"

Âlim bu sorumdan memnun olarak tebessümle cevap verdi:

"Kolaylaştırarak insanlara anlatabilmek için hakikati bozarlar. Geçmiş, şimdiki zaman, gelecek namlarıyla zamanı üçe bölebilmek için onun ne olduğunu bilmemiz gerekir. Zamanın nicelik, nitelik kabul etmesi şöyle dursun acaba bu, mevcut bir şey midir? Bir hayal midir?"

"Zamana nasıl hayal diyebilirim? Ben bir bebek doğdum, büyüdüm insan oldum. Ben daima

geçmişin şimdiki zamana, şimdiki zamanın geleceğe ulaştırdığı bir varlığım. Her saniye bu üç şeyin etkisiyle değişiyorum."

Karım beni susturmak için gözünün kuyruğundan bana doğru taşırdığı bir öfkeyle bakıyordu. Ben aldırmayarak devam ettim:

"Affedersiniz efendim, yüce huzurunuzda ağız açışım büyük bir cesarettir. Cahil bir adamım. Fakat siz çapta büyük âlimlerin görevleri bizim gibi ilim ve irfan mahrumlarını aydınlatmaktır."

Hürrem Bey, hâlâ bana cehaletime acıyan o tatlı tebessümle bakarak:

"Evet. Siz mini minicik doğdunuz. Büyüdünüz. Değişe değişe bugünkü hâlinizi aldınız. Ve daha boyuna değişeceksiniz. Fakat bunun zamanla ne ilgisi var?"

Ben büyük bir şaşkınlıkla:

"Affedersiniz anlayamadım?"

"Efendim değişen sizsiniz. Zaman değil."

"Nasıl değil? Zaman kendi değişerek beni değiştirmiyor mu?"

"Hayır. Bu değişimi zamana atfetmek bir yanılgıdır. Demin söylediğim gibi

birçok kelimeyi bizim zavallı beynimiz kendi ihtiyacına göre uydurmuştur. Hakikat sandığımız şeylerin gerçekliği bizim fakir kafalarımıza göredir. Bizim beynimizin dışında onların hiçbir anlamları yoktur. Bundan dolayı bizim bakış ve düşünce tarzımızın, yani insanî düşünüşümüzün ötesine çıkınca ne geçmiş vardır, ne gelecek; yalnız nihayetsiz bir 'şimdiki zaman' vardır. Zamanı zaman eden bizim ona mal ettiğimiz geçmiş, gelecek vasıflarıdır. Bunlar yok olunca zaman nasıl var olabilir? Sonsuzluk, şimdinin ince makasıyla ikiye bölünemez. Geçmiş mevcut değildir. Gelecek ise henüz gelip çatmamış, bu yüzden de yoktur. Yalnız içinde bulunduğumuz, hâlihazırdan bu iki hayali şeyi nasıl yakalayabiliriz? Sonsuzluk tamamı itibarıyla başlangıçsız ve sonsuzdur. Biz hadiselere karşı hareketsiz bir seyirci mevkiinde bulunmuyoruz. O hadiselerin içinde yürüyoruz."

"Efendim merhametinizi rica ederim... Âlim âlimle kolay fikir alışverişi eder ve çabuk

anlaşırlar. Hüner, cahili ikna edebilmektedir. Benim zavallı boş kafam bu sözleri hiç kavrayamıyor. Maziyi inkâr edemem. Çünkü bütün izleri zihnimde duruyor. Şöyle bir düşününce beş sene, on sene önceki olayları açıkça görüyorum. Ömrümün bu geçmiş devreleri sinema gibi zihnimde kendini seçtiriyor. Şu görüştüğümüz saniye ise gerçek bir hâldir. Bundan öteye yaşayacağımız dakikalara, saatlere, günlere, yıllara ise gelecek diyoruz. Hayatımızın kökü geçmiştedir. Geçmiş olmasa hatıra olmaz. Hatıra olmayınca hayat şu an yaşadığımız nefes saniyesine ait olur. İnsan, yalnız maddeten değil manen, fikren de ruhunu geçmişle gelecek arasında çırpındırarak gezinmek için geniş sahalar ister. Fikren kâh geriye döner, kâh ileriye uçar. Şimdinin nefes saniyesi içine hapis olmak hayat değil, ölümdür. Bu mahpusluğu düşününce boğuluyorum."

Benim böyle koyu koyu cehaletimi itiraftan karım sıkılıyor, adeta utanır gibi yüzünü ekşiterek kâh bana somurtuyor, kâh büyük bir mahcubiyetle önüne bakıyordu. Fakat koca allame hâlâ yüzünü terk etmeyen küçük tebessümüyle cevap verdi:

"Siz tabiatın büyük olaylarını hayatın küçük olaylarına mahsus kelimelerle anlamak ve anlatmak istiyorsunuz. İşte hatanız burada. Sizi şimdinin nefes saniyesi içine hapseden kim? Bizim etrafımız tabiatta her şekilde sonsuzlukla çevrilmiştir, istediğiniz yöne fikren uçabilirsiniz. Her şey sınırsızdır. Aksine bu sınırsızlığa sınır çizmeye uğraşan sizsiniz. Siz zamanı üçe bölüyorsunuz. Sınırı olan şeyler bölünmeyi kabul eder. Biz bu bölümleri kaldırdık. Üçü birleştirdik. Söylediklerimi diğer şekilde bir daha tekrar edeyim. 'Şimdi' dediğimiz zaman bir geleceğin geçmiştir. Gelecek zaman ise bir gelecekte geçmiş zaman olmaya aday gelecek bir şimdiki zamandır. Bu ikisinin arasında aslında hiçbir fark yoktur. Şimdi, geçmişe göre oluşuyorsa, gelecek de şimdiye göre meydana çıkıyor. Yani şimdi, geleceğin içinde bulunuyor. Yani bunların üçü de daima böyle birbirinin içindedir. Bu üçünden birini düşünceyle diğer ikisinden ayırmak istesek ötekiler anlamlarını tamamıyla kaybederler. Bu bölünmesi mümkün olmayan bir, nasıl üç olabilir?"

Benim aklım bu sözlerden hâlâ belirli bir anlam çıkaramıyordu. Ben geçmiş dedikçe dünü, şimdi dedikçe hazır saniyeyi, gelecek dedikçe yarını düşünüyordum.

Yine açıklama için ağzımı açacağım esnada bu defa karım gücenmiş bir tavırla söze atılarak:

"Oh Şadan, zihnin böyle soyut şeyleri kavrayabilmek için hiç hazırlanmamış. Gelecek, şimdiki zamana dönüşmedikçe bilinmez. Yani var olamaz. Senin anlayacağın geçmiş ise hatırda kalmış şimdiden başka bir şey değildir."

Hürrem Bey karımın bu sözlerini ne kabul etti, ne de ret...

Cevher Hanım sıkılıyordu. Hakkı da yok muydu? Biz, iki kadın iki erkek dört kişi tatlı bir sohbet meclisi kurarak zamanın eğlenceli konularından söz açacağımız yerde böyle geçmiş, şimdiki zaman, gelecek gibi doğduğumuz günden beri zihinlerimizin alışkın olduğu hakikatleri inkâr alanında fen bilmecesine benzer anlaşılmaz, sıkıntılı, verimsiz zeminler içinde boğulmak tahammül olunur işkencelerden değildi.

Hürrem Bey zaman bahsini yine tazeledi. Söz bizim zihnimizin almayacağı şekillere girdi, derinleşti. Büyük bir dikkat, hadsiz bir zevkle yalnız karım dinliyordu.

Biz Cevher Hanım'la birbirini takip eden esnemeler arasında istemeden göz göze geliyorduk. Önce sadece bir can sıkıntısı ifade eden bakışlarımız gide gide derinleşmeye başladı. Onun hafif bir sürme gölgesi ortasında parıltıları artmış, iri mıknatıslı gözleri ruhumu okşarken sonra sonra kalbimi burkar gibi etkisini arttırdı. Cevher, gözlerini gözlerimin içinde unuttuğu vakit varlığımın, okyanusların gelgiti gibi ona doğru kabarıp indiğini hissediyordum.

Yavaş yavaş aramızdaki çekim gözden göze konuşmakla yetmeyecek bir noktaya geldi. Beri yanda karımla Allame sonsuzun sonsuzuna dalmışlardı. Onların bu dalgınlıklarından bir istifade yolu bulmak için Cevher Hanım'la göz göze seri bir soruşturmada bulunduk.

Salonun önünde kapısı açık duran, beyaz güllere, yaseminlere, hanımellerine bürünmüş geniş bir balkon vardı. Oradan arada bir, kanarya sesi geliyordu. Bana saadet vadeden aşkın lezzetiyle incelikle dolan yüreğimde bu küçük şarkıcının tril'leri[67] pek hoş bir tesir bırakıyordu. Aramızda bir söz başlaması için, "Kanaryanız ne güzel ötüyor," dedim.

Cevher Hanım başını balkona çevirerek, "Çapkın Karüzo[68] durmaz öter. Benim, yegâne canlı eğlencem... Bakayım

67 Fr. Trille: Ötüş
68 Meşhur İtalyan şarkıcısı. (Yazarın notu)

salatasını yemiş mi?" dedi. Bana hafif yan bir bakış fırlatarak balkona yürüdü. "Benim yegâne canlı eğlencem," sözü, kocası hakkında açık bir şikâyetti. Ben o yan bakışı da "Gel de biraz dertleşelim," makamında bir davet manasına aldım. Hürrem'le Sabiha'yı bahislerinin sonsuzluğu içinde bırakarak Cevher Hanım'ı takip ederek balkona yürüdüm.

XIX

Cevher Hanım başını kaldırmış balkonun tavanından sarkan kafese bakıyordu. Karüzo, küçük evinin tel çubuklarına yapıştırılmış yeşil yaprağın yarısını yemiş kalanını da gagalıyordu.

Kuşun yiyişini seyrederek kafesin önünde ikimiz de sustuk. Hayatımızda başlayacak yeni bir devrenin girişinde gibiydik. Meçhul lezzetinin tasavvuru başıma dönme getiren sevda eşiği üzerinde ilk tatlı helecanlarla sarsılıyor ve aynı ruh titreyişini kadında da hissediyordum. İkimiz de zor durumda kaldık. Yorumlayamadığımız gizli bir çekinmeyle şimdi birbirimize bakmaya korkuyorduk.

Ruhlarımızın galeyanı seslerimizde titreyeceği için ilk kelimeyi telaffuza ikimizde de cesaret yoktu. O ana değin hiçbir aşkın huzurunda bu kadar mahcup ve cesaretsiz kaldığını bilmiyorum.

Kurumuş boğazımdan çıkan yarı kısık bir sesle ilk sözümü kırık dökük hecelemeye uğraşarak, "Mesut kanarya," diyebildim. Bu sözümden aldığı cesaretle sanki onun da dili açılarak:

"Evet mesut. Çünkü sonsuzluğu düşünmez. Düşünenlerin uzun muammalarını dinleyerek sıkılmaz."

"Ben onun mesudiyetini sizin kuşunuz olmasında buluyorum."

"İltifatınıza teşekkür ederim. Ancak o hapishanesinde öter. Kimin esiri olduğunu bilmez. Onun bu mesut esaretiyle hürriyetlerini değiştirmek isteyenler vardır."

Cevher Hanım ince ince beni süzerek ezgin bir telaffuzla:

"Zanneder misiniz?"

"Tecrübesi sizin için kolaydır."

Âlimin karısı birden sözü değiştirerek:

"Bu hanımla evleneli çok oluyor mu?"

"Pek çok değil... Hemen bir buçuk sene..."

"Sizde ilme, edebiyata büyük bir merak görmüyorum. Niçin böyle ünlü bir yazarla evliliğe heves ettiniz?"

"Affedersiniz hanımefendimiz, aynı soruyu size sormama müsaade eder misiniz?"

Cevher Hanım güldü. İkimiz de bakışlarımızı birbirimizin ayakuçlarına düşürerek sustuk. Bir süre Karüzo'nun şakrak nağmelerini dinledik. Sonra muhatabım gözlerini ağır ağır yüzüme kadar yükselterek:

"Her şeyin kadere atfedildiği bir memlekette yaşıyoruz. Sizin evliliğiniz için de benimki için de çöpçatan çatmış demekten başka bir söz bulamayacağım."

"Hanımefendi karşı karşıya bu ilk görüşüşümüz. Fakat kırk yıldır tanışıyormuşuz gibi

birbirimizi anlıyoruz. Evet, çünkü dert bir, kader bir..."

Âlimin karısını biraz deşebilmek için hüzünlü bir bakışla dedim ki:

"Bu evliliğiniz dışarıdan pek mesut görünüyor. Size gıpta eden ne kadar çok kadın var bilseniz..."

Cevher Hanım, küçük bir göğüs geçirmesinden sonra kendini toplamaya uğraşarak:

"Bedbaht değilim. Ancak diğer bir kadın Hürrem Bey'i, başka bir erkek beni belki daha fazla mesut edebilirdi. Evet, bana gıpta eden kadınlar olduğunu biliyorum. Bunlar şöhret budalası olan zavallılardır. Bir insan hayatta bir can yoldaşı, bir eş bulmak için evlenmez mi? Ben bu adamla daima bir dam altında, hemen bir odada yaşadığım hâlde yalnızım. Aramızda bir sonsuzluk var. Hiçbir hisle dolmak imkânı olmayan bir boşluk... Onun gözleri beni hiç görmez. Hemen her an sınırsıza yönelmiştir. Bazen şaşırırım. Onun dalgın gözlerle fezalarda gezdiğini unutarak bir soru sorarım. Derhâl parmağıyla bana sükût işareti verir. Allame gibi değil, çoğu zamanını cinci hoca esrarı içinde yaşar. Sanırsınız ki iyi saatte olsunlarla haberleşmektedir. Daima gaiple onun arasında dönen bir şey vardır. Daima yakalamak için fennî bir sırrın, bir cümlenin, bir kelimenin, bir tabirin arkasından koşar. Siz ona bir laf söylerseniz gaiple onun arasındaki gizli haberleşme telini koparmış olursunuz. Bu dikkatsizliğinizle ona affedilmez büyük bir fenalık etmiş olursunuz. Ben de artık kanaryalarla, kedilerle, köpeklerle konuşurum... Pek nadir olarak bu garip dalgınlıklardan baş aldığı zamanlarda da sizinle herkes gibi konuşmaz. Sizi kendine denk bir âlim farz ederek mesela, 'Azm-i aharın azm-i zatî üzerine olan gayr-i kabil-i mukavemet tesirat mecmuundan sülüsünün azm-i rabiin nısfından tarhiyle matruhun tarafeyn kesrine darbı'[69] türünden şeyler konuşur. Çıldırırım. Benim basit kesiri bilmez bir kadın olduğumu hiç düşünmez. O, etrafındaki yabani hayvanların ve hatta bütün taş ve ağaçların kendi felsefe dilini anladıklarına inanır. Ah bey ah, bu çeşit âlimler derinlikleri nispetinde çocuk akıllıdırlar. Şu kanaryanın ötüşünde belki bir güfte hisseder ve ondan bir mana çıkarırım. Kocamın ne dediğini anlamam."

"Vah hanımefendi vah..."

69 Başkasının kararlarının kişinin kendi kararları üzerinde olan karşı koyulması mümkün olmayan bütün etkilerden üçte birini dördüncü büyüklüğün yarısından çıkararak büyüğünden çıkarılan sayının her iki tarafın kesrine çarpılması. (y. h. n)

"Ya siz?"

"Aynı felaket."

"Dinletir mi?"

"Gece gündüz."

"Vah beyefendi vah..."

"Dertlerimizin aynılığı ıstıraplarımızı birleştiriyor."

"Damdan düşen hâlden bilir."

"Şimdi bir üçüncü şahıs bizi dinlemiş olsa âlemlerimizin derinliğini anlayamaz."

"Bir allameye eş olmakta çokları kim bilir ne lezzetler, ne saadetler hayal ederler."

"Bir dişi filozofa koca olmakta aynı hülyalara düşenler de belki vardır."

İlk özel görüşüşümüzde birbirimize fazlasıyla açılmış olduğumuzdan sıkılır gibi sustuk. Yine Karüzo'yu dinliyorduk. Cevher Hanım balkonun kapısından uzanarak içeriye kulak verdikten sonra:

"Salondan kayboluşumuz uzadı sanırım?"

"Evet, fakat hayattaki mesut saatler saniye süratiyle kaçıyor. Sizinle yıllar geçirsem doymayacağım."

"İltifatınıza teşekkür ederim. Ancak içeridekilerin, filozofluklarından başka iki vasıfları daha var ki birisi sizin karınız, öteki benim kocamdır. Siz burada durunuz. Ben bakıp geleyim. Bahiste kaç milyon fersah derinleşmişler."

Hane sahibi nazlı bir edayla içeri yürüdü. Kadından yana talihim pek açıktır. Bütün tahminlerim doğru çıktı. Sekiz on dakika içinde birbirimize yüreklerimizi apaçık göstermiştik. Modern meselelerinkininden aşkına kadar her şeyinde fevkalade bir hız, bir şiddet var.

Beni balkonda bıraktı. Gitti. İçeriyi bir kolaçan edip gelecek. Demek benimle daha özel görüşmek arzusunda. Bu sohbetimiz ne kadar kısa sürerse sürsün bu sefer aramızda daha sıcak kelimeler, hisler alıp verileceğinden şüphe yok. Oh, kim bilir felek müsaade ederse belki ilk busemi alacağım. Hürrem'le Sabiha sonsuza uçarlarken belki Cevher de kollarımın arasında çırpınacak... Bu tayyare devrinde biz de ilk kavuşmada son devreyi bulacağız.

Cevher Hanım gözlerinde bir efsun, dudaklarında ince bir tebessümle döndü. Bitkin bir bakışla, "Ne hâldeler?" demek istedim. O, bu sessiz açıklama isteyişimi anlayarak cevap verdi:

"Göğün dokuzuncu katındalar."

"Bizi arzda bıraksınlar da onlar istedikleri kadar yükselsinler."

"Yanlarına gittim. İskemleye biraz iliştim. Bahislerini dinledim de benim varlığımdan asla haberdar olmadılar."

"Onlar dokuzuncu kat gökte uçarken tabii bu alçak arzda olanı biteni hissedemeyecekler."

Cevher Hanım güldü. Sonra sustuk. Gözlerimizden uzanan yansıma hatları sanki birbirine dolanarak bebeklerimizin içine gömüldü. Bakışının efsunu karşısında titriyordum. Muhatabım sessizliğin tehlikesini anlayarak:

"Kocam yine geçmişi, geleceği bütün ikna edici konuşmasıyla inkâr ediyor. Şimdiki zamandan başka zaman kabul etmiyor. Daha ne diyor bilir misiniz?"

Sabır ve tahammülüm bordasına[70] kadar suya inmiş ağır ağır batan bir gemi gibi boğuluyordu. Sıklaşan nefeslerimin arzusu sesimde titreyerek, "Ne diyor?" dedim.

"Yalnız sonsuzluk vardır. Bunun içinden çıkamayan mahlukat doğmak, yaşamak, ölmek gibi üç devre geçiriyor zan-

70 Geminin su üstünde kalan kısmının dış yan tarafı

nediyor. Ancak devre birdir. Bunu üç gören biziz. Yarın doğacaklar bugün geçmişte beklemiyorlar. Şu anda yaşayanlar geçmiş, gelecek dediğimiz zamanlardan ayrılmış değildirler. Yarın ölecekler genel hayattan çıkmıyorlar. Doğmak, yaşamak, ölmek aynı hadisedir."

Balkon eski, askılı gelin odaları gibi yapraklarla, çiçeklerle donanmış, örtülmüş yeşil bir gelin odası mahremiyetindeydi. Dişi kokusunu alan bir yırtıcı hayvan hâline geldim. Sinirlerim kıvranıyor, başım dönüyor, kendimi kaybedip yine buluyordum.

İşte böyle irademe sahip olmadığım bir fışkırma saniyesinde elimi Cevher'in beline attım. O güya şaşırdı. Her an kuvvetini biraz daha kaybeden bir karşı koyuşla beni iter gibi kendine çekerek:"Aaa kocam şuracıkta..."

"Evet. Benim karım da oracıkta..."

"Nefeslerimizi duyacak bir yakınlıktalar."

"Hayır, hayır... Onların cesetleri burada, ruhları sonsuza uçuyor. Nefeslerimizi değil şu anda kulaklarının dibinde bir bando muzika çalsa duymazlar."

"İlk kez görüştüğüm bir erkekle kocamın üzerine bu hıyaneti vicdanım kabul etmiyor. Ah ne büyük günah... Ne büyük günah."

"Böyle şeyler bir anda olursa olur. İnsan bu ilk fırsatları kaçırmak ahmaklığında bulunursa sonra iş sürüncemeye uğrar. Uzar. Çekilmez üzüntülere düşer."

Cevher Hanım gönlünün kapısını bana açmamış değildi. Yalnız benden meseleyi vicdanla uzlaştıracak sözler işitmek istiyor, bu düşüşünü hafif gösterecek teselliler bekliyordu. Bu nedenle giderek titremesi artan sesimle:

"Siz bu sarılmayı günah sayıyorsunuz amma kocanızın felsefesince günah yoktur."

"Nasıl?"

"O, geçmişi, geleceği inkâr ediyor."

"Evet."

"O hâlde şimdi işleyeceğimiz günah geleceği kapsamaz."

"Tuhaf söylüyorsunuz beyefendi."

"Tuhaf değil, kocanızın bilgeliğine göre doğru söylüyorum.

Geçmişsiz, geleceksiz bir hayatta ne fiil sabit olabilir, ne de ceza mümkün... Fiilin ortaya çıkması için mutlaka bir dün, bir bugün, bir yarın ister."

Âlimin karısı güldü. Kocasının felsefesinden çıkardığımız anlamla kollarının arasına düştü. O benim olmuştu, ben onun. İlk öpüşmelerin ateşleriyle ruhlarımız yanarak günahkâr oluyorduk.

XX

Hürrem'le Sabiha göklerde uçarken biz Cevher Hanım'la cehennemin derin kuyusuna dalmıştık. Kanaryanın sesiyle uyandık.

O, kollarının arasından sıyrılıp çıktı. İkimizde de birbirimizin yüzüne dik bakamayacak birer mahcubiyet gölgesi geziniyordu. Onu bu seri düşüşünden kaynaklanan bir pişmanlıkla sarsılıyor gibi gördüm. Bu an, kadının en fazla teselliye muhtaç olduğu nazik bir zamandır. Küçük günahlar ardından günah çıkaran papazlar gibi rahim ve tesliyetkâr sesimle:

"Hanımefendi size olan ateşim elliyse şimdi mutlak yüzü aştı."

O, zarif ökçeli terlikleriyle tepinip göz pınarında asılı duran bir damlayı yuvarladıktan sonra:

"Düşüşüm bu kadar seri olmalı mıydı?"

"Yok. Düşme tabirini kabul etmem."

"Herhâlde buna bir yücelme diyemezsiniz ya?"

"Aynı fiilden dolayı kadının günahını erkeğinkinden pek çok ağır bulmakta bir mana göremiyorum. Bu eski görüş usulü çoktan değişti. Günahkârsak ikimiz de aynı derecede günahkârız. Kadınla erkek arasında bir cazibe var ki bazı anlarda buna karşı koymak mümkün olamıyor. Tabiatın iradelerimizi yenmesiyle meydana gelen bu günahtan biz mi mesul olacağız?"

"Mesul tutmak için bizden başka bir üçüncü şahsın elde edilebilmesi mümkün müdür?" dedi. Yanımdan kaçar gibi bir hızla yürüdü. Salona uğramaksızın diğer bir kapıdan kayboldu. Kadınlığının çöküş eserlerini göstermemek için bir müddetçik benden gizlenmeye gittiğini düşündüm.

Hanımın karşısında biraz mahcup duruyordum ama kalbimde hiç pişmanlık eseri yoktu. Aksine bu seri zaferimden pek memnun fakat çehre ve kıyafetçe bozuktum. Balkonun camlı kapısından bir ayna gibi gözüken yüzüme baktım. Hamam halvetinden yeni çıkmış gibi al mor bir şeyler olmuştum. Boyun bağım sarkmış, yakalığım çarpılmış, iliklerim çözülmüş, saçlarım bozulmuş. Hemen çabuk el darbeleriyle oramı buramı düzeltmeye başladım ama yüreğimdeki helecan kalıntısıyla yüzümün kızartısını hemen çarçabuk gidermek mümkün değildi.

Cevher'in kaçtığı ve benim kendime biraz çekidüzen vermeye uğraştığım işte o esnada kulaklarıma bir mırıltı esti. Bir de döndüm baktım ki ne göreyim. Dudaklarında yüksek bir meselenin güçlüğünü ezerek konuşa konuşa ağır adımlarla Hürrem'le Sabiha geliyor.

Heyyy... Birdenbire küçük dilimi yutacaktım. Ne büyük tehlike atlatmışız. Sekiz on dakika önce geleydiler... Vay

anam babam, rezalet ayyuka çıkacaktı. Osman Sadık Bey'le Raife Hanım için uğursuz olan köşk bugünlük bize uğurlu geldi. Allah kazasından saklasın fakat böyle tedbirsizlik edersek yarın veya öbür gün aynı felakete uğramamız muhtemeldir. Ne belaya uğrarsa insan göz kızgınlığıyla uğrar.

Yüksekten uçan bu iki allame göğün dokuzuncu katından ne çabuk yere indiler. Ta yanıma geldiler. Şimdi de aralarında estetikten bir *Einfühlung*[71] meselesi tutturmuşlardı.

Karım bahsin derinliğinden zihnini kurtarmaya uğraşarak dikkatli dikkatli yüzüme baktıktan sonra:

"Hava o kadar sıcak değil amma sen adeta terlemiş ve kızarmışsın."

Ve sonra bu sözünü onaylattırmak için Hürrem'e dönerek ekledi: "Öyle değil mi hazret?"

Hazret gözlüğünün altından Molière'in komedyalarında doktorluk taslayanların bakışıyla beni süzerek:

"Evet yüzlerinde hem ter, hem kızartı görünüyor."

Vay yüreğime inecek. Buna çarçabuk nasıl bir guguk uydurmalı... Ben yutkuna mutkuna düşünürken Sabiha'nın aklına birdenbire bir şey gelmiş gibi hızlı bir sesle sordu:

"Cevher Hanımefendi de meydanda yok, neredeler?"

Allame bu mühim kaybın şimdi farkına varmış olduğunu anlatır bir şaşkınlıkla etrafına bakınarak:

"Sahi efendim, karım nerede?"

Saniyeler geçtikçe sorular artıyor. Cevaplar güçleşiyordu. Karım gittikçe merak uyandıran bu garip esrara ermek ister etkili bir bakışla gözlerini gözlerime saplayarak bir müddet durdu. Sonra bakışını değiştirerek düşündü. Tekrar yüzüme baktı. Bu bakışında, "Acaba iş aklıma gelen gibi mi?" an-

71 Alm. Nesnelerle duygusal bir özdeşlik ilgisi kurma, kendini bir başkasının yerine koyma

lamında bir soru görüyordum. Böyle anlarda hiç şaşırmaya gelmez. Kalıbı kalıbına laf uydurup cevap vermeli. Mevkiim nazikti. Fakat hâlimde her ne kadar şüphe uyandıracak, belki de gerçeği sezdirecek emareler görünse bile salonun bir ucunda onlar otururken öbür ucunda bizim ilk görüşmede birbirimizin kolları arasına atılmamıza, kötü niyete meyilli en cesur zihinlerin bile hüküm verebilmelerine pek ihtimal tasavvur olunamaz. Bundan dolayı hiçbir şüpheyi üzerime mal etmeyerek en serbest bir ifadeyle dedim ki:

"Buraya gelmezden evvel çok su içmiş ve soğuk algınlığı kırıklığını defetmek için iki de aspirin komprimesi[72] yutmuştum. Ter etkisini burada gösterdi."

Hürrem Bey'le karım bu cevabıma gülüştüler. Bu gülüşmeleri tuhafıma gitti. Hakikati anladıkları için benimle eğleniyorlar mıydı? Garip şey, hakikat sabit olunca gülünç durumda biz mi kalacaktık? Onlar mı?

Her meselede uzmanlığını taşırmaya vesile arayan Allame başladı:

"Arak, namıdiğer ter ve terlemek hayat derecesinin yüksek tabakasında bulunan hayvanların pek azına mahsustur. Terin soğutucu bir etmen ve dışarı çıkaran olması itibarıyla rolü büyüktür. *Anhydrous*[73] dedikleri terlemeyenler istisna olmak üzere insan sureti ortalama saatte kırk gram terler veya terleyebilir. İnsan vücudu mikyasülrutube[74] gibi az veya çok terlemek hususunda havanın kuruluğundan ve rutubetinden etkilenir. Kasların ve akciğerlerin faaliyetiyle yani bazı uzuvların hareketiyle insan terler."

Of, âlimin huzurunda yeni baştan terlemeye başladım. Çünkü bu kadar makama uygun olmayan bir nutuk düşünülemez.

72 Fr. comprime: Sıkıştırılıp yassı veya küçük bir silindir biçiminde hazırlanmış katı ilaç, hap

73 Terleyememezlik durumu. (y.h.n)

74 Havadaki nemi ölçmek için kullanılan bir araç, nem ölçer

O esnada Cevher Hanım geldi. Kılık kıyafetinde gereken tamiratı yapmış ve yüzüne tamamıyla bir tiyatro maskesi takmıştı. Sanki birkaç dakika evvel kollarımın arasından çıkan kadın o değildi. Karıma karşı çok ilgili bulunuyor, dudaklarında tatlı bir tebessümle kocasına iltifatlar ediyordu. Bununla beraber göz göze gelmekten korkuyor, bakışlarımızın engellenmesi mümkün olmayan buluşmalarında en ince sinirlerimizde titreşimler duyuyorduk.

Cevher Hanım ortadan kayboluşunu sordurmamak için onları hemen söze boğarak:

"Kanaryanın suyuna bakmak için balkona çıktım. Beyefendi de beni takip etti. Orada lafa daldık. Sizden ayrıldığımız zaman bahis pek enteresandı. Alt tarafını dinleyemedik. Geçmişle gelecekten kurtulduktan sonra fezada nerelere kadar uçtunuz?"

Allame biraz baygın bir meyille karıma bakarak, "Biz hanımefendiyle meseleyi hallettik," dedi.

İkisi aralarında bir sır bulunan kimselere mahsus bir samimiyetle bakışıp gülüştüler.

İnsan çiğ süt emmiştir. Vesveseli olur. Kendi kendime içimden: "Acaba? Ha?" dedim. Duyduğum bu inkârı, felsefesinden çıkardığım neticeye nazaran Allame de benim karımı kucaklamış olmasın? Öyle ya, geçmiş gelecek olmadıktan sonra hangi fiilin ispatı mümkündür? İspatı olmayınca günah, sevap nasıl belirlenir? Her fiil gerçekleştikten sonra geçmişe geçer. Geçmiş olmazsa...

Hürrem Bey bu vesvesemi anlamış gibi tuhaf bir tebessümle:

"Biz hanımefendiyle geçmiş ve gelecek tabirlerinin gereksizliğinden ayrı tutarak zihinle ebediyeti tespit ettik."

Hürrem'in felsefesince bu ne demekti acaba? Ne olursa olsun, mümkün değil iş benim aklıma geldiği gibi olamaz.

Hürrem devam etti:

"Ebediyeti tespitten sonra *einfühlung* meselesine geçtik."

İşte bu da Almanca bir kelime. Bakalım altından ne çıkacak diye dinliyordum. Günahımız hakkında düşünülmesi muhtemel şüpheleri örtmek için âlimi bol bol söyletmek lazımdı. Kelimeyi tekrarla, "*Einfühlung*. Bunu da yeni işitiyorum," dedim.

Bu sözüm bir nevi açıklama istemekti. Her açıklama isteği söze zemin açacağı için âlimin hoşuna giderdi. O hemen başladı:

"*Einfühlung* kolay tercüme edilemez. Robervişer[75] bu kelimeyi Alman romantiklerinden alarak felsefe sözlüğüne geçirmiştir. Bu, benliğimizden eşya üzerine yayılan *sempati* demek gibi bir şeydir. Fail ile konunun birbirine karışarak aynılık kazanmaları türünden bir kavram. Son senelerde *einfühlung* kavramının tahlili konusunda kıymetli ciltler telif edilmiştir. Bu mevzuu, rüyadaki görüşümüz gibi dalgın, dikkatsiz görerek onunla aramızda bir samimiyet doğamazsa yani, şuurumuzu mevzu üzerine bütün ruhumuzun kuvvetiyle yöneltemezsek buna kendiliğinden *estetik* denemez. Ruh, his ve şahsiyetimizin konuya işleyişi ne kadar derin ve samimi olursa işte fikrimiz o zaman *benzersiz estetik* olabilir. İşte *einfühlung* buna derler."

Hürrem'in karısını ayartmış olduğum için hiç zevkine varamadığım bu estetik bahsini hararetle dinler gibi görünerek onu memnun etmeye vicdani bir mecburiyet hissediyordum.

Allame'nin benim karımla ebediyeti tespit etmeleri ve benim gösterişten iki aspirin hapı yutarak terlememin estetiğin kaçıncı faslına gireceğini bilemiyordum. Bu, açıktan açığa hazretten açıklamasını istebileceğim bir mesele de değildi. Tepemizde kanarya öter, salonun öbür köşesinde karım fel-

75 Robert Vischer (1847-1933), Einfühlung terimini icat eden Alman filozof

sefî vaiz ederken benim karısını kollarımın arasında ezişim belki *Einfühlung*'un daniskasıydı. Fakat ben bu marifeti şuurlu olarak değil, farkına varmaksızın satırları arasına mecazımürsel düşüren cahil bir yazarın gafletiyle yapmıştım. Cevher Hanım keza kollarımın arasına düşünmeksizin düşmüştü. Hazret ise estetikte haz ve zevk için şuuru öncelikli şart sayıyor. Allame'nin kanaatince biz bu son fiilimizden dolayı da aklanmış oluyorduk.

Hürrem'i memnun etmek için sordum:

"Hazret, farz edelim ki bendeniz şimdi bir tiyatro sahnesi önündeyim. Bir komedya seyrediyorum. Estetiği kendimde mi arayacağım? Sanatçılarda mı?"

Allame'nin tüylü yüzünde gözleri sansar gibi parladı. Öğrencisine bir bonpuvan[76] vermeye hazırlanan bir hoca takdiriyle:

"Hah, meseleyi iyi kavradınız. Oyuncuların estetiği sizin estetiğinizi kabartacak. Herhangi bir vasıtayla güzelliğin kendini bize hissettirmesi ve karşılığında bizim duygulanmamız işte *einfuhlüng*, yani sirayetle olan duygulanmamız... Mesela Romeo'nun temsilinde onun Jüliet'e olan aşkını biz de onunla beraber yüreğimiz çarparak hissetmeliyiz. Kendi hesabımıza aşkın ne olduğunu bilmeliyiz. Bilmezsek hissiz kalırız."

Aman ya Rabbi sevmek, duygulanmak, zevk almak için estetiğin bu derin bahislerinde kulaç atmaya ne lüzum var. Yüz binde kaç kişi bir güzellikten hislendiği esnada acaba *einfühlung* gerçekleştiğinin farkında olabilir?

76 Fr. bon point: İyi not

İKİNCİ KISIM
Karım Beni Nasıl Aldattı?

I

Evimize döndük. Karımın bir şeyden şüphelenmiş olmasından çok korkuyordum. Fakat baktım ki Sabiha katiyen oralarda değil. Komşunun balkonunda, o apaçık havadar yerde benim zırıl zırıl terlediğimi, Cevher Hanım'ın bir müddet ortadan kaybolduğunu unutmuş gitmişti.

Cevher Hanım'a benim beş on dakika sahip olmamla o benim gözümden hiç düşmedi. Aksine aklımda, sinirlerimde, tenimde, dudaklarımda bıraktığı unutulmaz bir lezzetle hatıramda yükseldi. İnsan gayet hoş bir meyve yer de bir müddet kokusu burnunda, tadı damağında kalır... İşte âlimin karısına karşı kendimde daima şiddeti artan böyle bir iştah ve arzu duyuyordum.

Oh oh, kadının gönlünü fethettim. Zoru atlattık. Balkonda terlemek tedbirsizliğinden gerçekleşmesi muhtemel tehlikeyi de geçiştirdik. Artık Cevher benim demekti.

Bu mesudiyet ve memnuniyetlerimin arasında beni alabildiğine keyiflendiren başka bir taraf vardı. O da, balkonda gerçekleşen *einfühlung*'u Hürrem'le Sabiha'nın tümüyle ve gönül huzuruyla yutmuş olmalarıydı. Külhaniler[77] dilinde "keşe boğmak"[78] diye işte buna derler. Kafalarının kuvvetine,

77 Külhanbeyi, kabadayı, serseri
78 Utandırmak

zekâlarının inceliğine, harikulâde anlayışlarına, akıllılıklarına, bilgilerinin mucizekârlığına aldanmış bu dâhi taslaklarını biz keş edip bırakmıştık.

Bu zeki ahmakların dalgınlıkları karşısında bundan sonra bizim cesaretimiz artacak ve başarılarımız pek eğlenceli şekillerde devam edecekti. Onlar *einfühlung*'u kitaplarda araştırır ve incelerken biz manasını bilmeden onu ruhumuzda duyuyorduk.

Bu ilk ziyaretten doğan hislerini anlamak için karıma sordum:

"Sabihacığım, söyle bakayım. Hürrem'e karşı ne duydun?"

"Derin hürmetler... Sen de söyle, Cevher'e karşı ne duydun?"

Derin aşklar, çılgın sevdalar, diyecektim. Hemen kendimi toparlayarak:

"Hiç, ne duyacağım. Fakat fena kadın değil, insanı sıkmıyor. O cahil ben cahil. Birbirimizin dediğini anlıyoruz, konuştuk."

"Zavallı kadın."

İçimden bir gülme geldi. Fakat ciddiyetimi bozmayarak:

"Neden?"

"Her gün burun buruna yaşadığı kocasının ne dediğini anlamamak. Acınacak bir hayat sayılmaz mı?"

"Bu hususta tamamıyla senin fikrinde değilim."

"İzah et."

"Karılık kocalık başka, allamelik başka."

"Ne gibi?"

"Ne gibi olacak. Okuma yazma bilmeyen bir kadın eşlik bakımından kocasını âlim bir eşten daha fazla memnun ve bahtiyar edebilir."

"Bu noktada seninle tamamıyla hemfikir olamam."

"Aman karıcığım. Çok derin düşünme ve sürüp giden dalgınlıklar arasında bazı bazı sen de ne dediğini unutuyorsun..."

"Hayır, ben ne dediğimi unutmam."

"İnkâr etmezsen birçok zaman evvel ne demiş olduğunu şimdi tekrar edeyim."

"Dediğimi inkâr etmeyi hiçbir vakit kabul etmem."

"Ben söylediklerimi bir ilme, bir fenne, bir teoriye, bir prensibe, velhasıl bir bilgiye istinaden söylemem. Bu cahil kafa ve zayıf aklımla düşünüp bulabildiklerimi söylerim."

"Evet, bilirim. *Empirique*[79] bir zekâsın."

"Eyvallah. Fakat iki âlimin, iki cahilin, iki güzelin, iki çirkinin velhasıl yaratılışlarında aynılık olan iki mahlukun birbiriyle uyuşamayacaklarını söyleyen sen değil misin? Hatta benim cahilliğimi kocalığım için bir meziyet sayarak bana vardığını anlatmıyor muydun?"

"Ben söyledim. İnkâr etmem."

"O hâlde?"

"Affedersin bey... Mesele senin dar muhakemene kolay sığamayacak kadar muğlaktır."

"Dinliyorum... Benim muhakemem darsa senin geniş bilgin bunu zihnimin alacağı surette bana açıklamaktan âciz kalmaz sanırım."

"Evvela iki mahluk arasında tam manasıyla aynılık olamaz... Mesela iki koyun renkçe, ağırlıkça, bütün uzuvlarının ölçülerinde milimetre milimetresine tamamıyla birbirine eşit olsalar yine bu iki hayvan için birbirinin aynıdır diyemeyiz."

"Niçin?"

79 Fr. Deneyimsel

"Çünkü tüylerini sayıp bakmalıyız. Birinde ötekinden üç kıl fazla görünürse aynılık bozulur."

"İşte pösteki saymak[80] buna derler. Ben böyle meselelerde Hürrem Bey'le sana çömezlik etmek istemem. Malum ya eski zamanda tımarhanedeki delilerin akıllarını denemek için önlerine birer pösteki koyarak haydi bakalım bunu say derlermiş. Karıcığım, senin maksadın da beni böyle bir imtihandan geçirmekse, aklen nazarında bu kadar düşkün sayılmak için ne gibi bir cinnet eseri gösterdiğimi bilmiyorum."

"İlimce de tam aynılık olamaz. Bir sınıfın içinde beş on zeki bulunur. Ancak gördükleri aynı derslerden ilerlemeleri yeteneklerine göre farklı farklı olur. Mesela kimi edebiyatta, kimi matematikte, kimi iktisat ilminde ilerler. Ve sonra zeki olmakla beraber aralarında bünye ve mizaçça büyük farklar bulunur. Bazı zekâlar vardır, birbirini tamamlar. İşte sana bu hususta büyük bir misal göstereyim. Piyer Küri[81] ile Mari Küri'yi[82] düşünelim. İşte âlim karı koca... Radyumun keşfinde ortak çalışıyorlar. Eşinin o üzücü kaza neticesi vefatından sonra karısı gece gündüz laboratuvarından çıkmıyor, uğraşıyor. Dünya çapında bir başarı ve şöhret kazanıyor. Belki bu zamanın fen sahasında en muhterem bir kadın oluyor."

Cahil olmak ne fena şeydir. Senden fazla pek az şey bilenler sana allamelik taslar dururlar. Sözün arasına Fransızca birkaç fennî kelime karıştırıp okudukları şeylerin bir kısmına ön kısım uydurmasyon katarak dinletirler. Hiç şüphesiz karım da bana şimdi böyle yapıyordu. Bu cehaletimle ben onun bu gösterişli ilmini yine evire çevire çürütebilirdim ama mademki onu Cevher Hanım'la aldatıyordum, vicdanen ona bu vadide olsun "pes" demeye mecburiyet görüyordum. Karımın ilmini, Hürrem'in dehasını alkışlamakla iki aile arasındaki samimiyeti arttırarak güzel Cevher'le *einfühlung*

80 Hiç ilerlemeyen gereksiz ve tatsız bir işle uğraşmak
81 Pierre Curie (1859-1906), Fransız bilim insanı
82 Marie Curie (1867- 1934), Polonyalı bilim insanı

ayininden istifade edebilecektim. Yoksa Mari Küri nerede, Sabiha nerede, Hürrem nerede, ben nerede, Piyer Küri nerede... Örnek olarak bu isimleri bahse katmakla davayı kazanmış olmak pek gülünç bir şeydi.

Karımla böyle konuşurken koridorda bir gölgenin gezindiğini oda kapısının aralığından görüyordum. Bizi bir dinleyen, gözetleyen vardı. Acaba Servinaz mı, Nevres mi? Hürrem Bey'in köşküne gidip geldik ya, yine bu ziyaretin bizim evde karşı etkileri başladı. Ortada muhtemelen yine bir fitne dönüyordu.

Merak ettim. Su içme bahanesiyle birdenbire kapıya kadar yürüdüm. Koridora baktım. Son adımını çekerken Nevres'i gördüm. Elbisesinin renginden tanıdım.

Kızın bu gözetlemeleri boşuna olmasa gerek. Mutlak bir şey var. Bu iki baş belasına nereden sataştım. Karım salonda otururken biz Cevher Hanım'la balkonda sarmaş dolaş olduk da iki adım ötede onlar hiçbir şeyin farkına varamadılar. Nevres köşkten köşke o kadar mesafeden bu çapkınlığımın kokusunu nasıl aldı? Şaşılacak şey.

Döndüm, karıma baktım. Elindeki kitabı anlamaya birkaç kulaç dalmış ve gittikçe derinleşiyordu. O böyle dalar dalar sonra birdenbire karabatak gibi yine yüzeye çıkarak derinlerde ne gördüğünü bana anlatır. Alman estetikçisinin deneysel prensiplerinden, estetikle psikoloji hamur edilerek ondan çıkarılan anlaşılmaz konseptlerden, Fişer[83] ile Vol Kelt[84] ve Ribo'nun[85] çatışmalarından, her gün dinleyip de hâlâ anlayamadığım *einfühlung*'dan ve nihayet birbiri içine geçmiş uzun dürbünler gibi üç zamanın bire dönüştürülmesinden, Eineştayn'ın[86] zamanı büsbütün hayal mertebesinde hiçlendirmek için meselenin çok derin bir kapısından girip fakat öte tarafta

83 Robert Vischer
84 Johannes Volkelt (1848-1930), Alman filozof
85 Thèodule-Armand Ribot (1839-1916), Fransız psikolog
86 Albert Einstein (1879-1955), Alman teorik fizikçi

henüz bir çıkış kapısı bulamadığından, velhasıl zihnime çatal çutal batarak bir türlü aklıma yerleşemeyen zamanın inkârı felsefesini dinlemekten pek bıkmıştım. Hemen odadan sıvıştım.

II

Sofaya çıktım. Nevres'i bulmak için etrafıma bakınırken onu açık kapılardan birinin aralığından tehdit eder gibi bana şahadet parmağını sallarken gördüm.

Düşüncemde yanılmamışım. Mutlak bir şey var. Balkona doğru yürüdüm. Nevres de beni görmek için can atıyormuş. Hemen eline bir faraşla süpürge alarak balkona dökülmüş kuru yaprakları süpürmek için yanıma geldi. Benzi uçuk, kaşları çatık, dudakları fırlatacağı sitemlerin başlangıcını bulmak asabiyetiyle titriyordu.

Bir önseziyle benim yüreğime de bir ürperme geldi. Sordum:

"Kapı aralığından bana niçin parmak sallıyordun?"

Kız sadece şu cevabı verdi:

"Ben bugün Hacı Hüsnü Efendi'nin köşküne gittim."

Büyük bir şaşkınlıkla:

"Bu sözünde soruma bir cevap göremiyorum."

O, pek manalı bir tebessümle:

"Azıcık düşünürseniz bu cevabımın sorunuzla bağını anlarsınız."

Azıcık değil, epeyce düşündüm. Ancak benim sorumla bu cevap arasında hiçbir münasebet bulamayarak:

"Bilmeceni halledemedim kızım."

"Hacı Hüsnü Efendi'nin köşkünden Hürrem Bey'in öbür taraftaki balkonu görünüyor."

Derhâl ayaklarım suya erdi. Söylenen şeyin bilmece değil apaçık bir hakikat olduğunu anladım. Fakat böyle anlarda asıl metaneti her hakikat önünde yılmamakta göstermelidir. Hürrem Bey'in balkonu güllerin, yaseminlerin, mor salkımlarım sık dallarıyla örtülüydü. Hayli açık bir mesafede bulunan Hacı Hüsnü Efendi'nin köşkünden bizim balkondaki maceramızın seçilebilmesine pek ihtimal veremeyerek:

"Hacı Hüsnü Efendi'nin köşkünden Hürrem Bey'in balkonu görünüyormuş yahut görünmüyormuş bundan bana ne?"

"Siz Cevher hanımla balkona çıktınız."

"Evet çıktık."

"Sonra yeşilliklerin arasına saklandınız."

"Saklanmadık. Sandalyeye oturunca doğal olarak insan yaprakların arasına gömülmüş oluyor."

"Siz bilhassa en kuytu, en örtülü, en görünmez köşeyi seçtiniz."

"Aman Nevres, ne kadar saçma söylüyorsun."

"Saçma değil, gördüğümü söylüyorum. Hanımla siz pek neşeliydiniz. Gülüp oynuyordunuz."

"Ağlayacak değiliz ya..."

"Tepenizde öten kanarya gibi oradan oraya sıçrıyordunuz."

"İnsan oturduğu sandalyeye mıhlanmış gibi sabit kalmaz ya, elbette yer değiştirir."

"Çok neşeliydiniz."

"Üç yüz metre mesafeden çok neşeli olduğumuzu nasıl anladın?"

"Çünkü dürbünle baktım. Dürbün o kadar kuvvetliydi ki elimi uzatsam sizi tutabileceğim sanıyordum. Nefeslerinizi duyacağım gibi geliyordu."

"Sonra?"

"Sonra birbirinize sarıldınız."

"Galiba sen dürbünü iyi ayar edemeyerek aslı olmadık şeyler, âdeta hayalet görmüşsün."

"Dürbünü gözlerime göre pekâlâ ayar ettim. O gördüğüm şeylerin hakikat olduğuna eminim."

"Deli misin? İlk ziyarette namuslu bir aile kadınına nasıl sarılabilirim?"

"İşte bunu benim aklım da bir türlü almıyor. Ancak gözlerimin şahitliği kesindir."

"Kız çıldırdın mı? Salonda benim karımla onun kocası otururlarken..."

"İşte beni de hayretten hayrete düşüren, çıldırtan taraf bu ya..."

Balkon, bizi örttüğü yeşil perdeleriyle o kadar korunmuştu ki açık mesafeden dürbünle değil teleskopla bakılsa onun kuytu taraflarını seçebilmenin mümkün olamayacağını düşündüm. Nevres bizi görse görse macera hâlinde değil, oradan oraya gezinirken görmüş olacaktı. O iddiasında ısrar etti. Ben şiddetli bir inkârdan ayrılmadım. Meseleyi böyle kapatarak Nevres'i başımdan savdım. Fakat kıskançlıklarını komşunun evinden bizi dürbünle gözetlemeye kadar vardıran kızların bu müthiş merakları altında ben Cevher Hanım'la ilişkime nasıl devam edebilecektim? Mesele nazik, tehlike büyüktü. İşte bu nezaket, bu tehlike, bu güçlük benim Cevher'e olan sevdamı büsbütün biliyor, beni yerimde duramaz bir asabiyete düşürüyor ve her zorluğa karşı bir çare bulmak endişesiyle daima düşündürüyordu. Muhterem Allame'yle karımı aldatmak işten bile değildi. Adi bir hokkabaz el çabukluğuyla bunların gözlerini bağlayabileceğimden emindim. Ama Servinaz... Ama Nevres... İlle o kocakarı Muhsine... İşte beni yıldıran bunlardı. Bakalım bu pandomimanın sonu neye çıkacak.

Allame, güzel hanımıyla birlikte bize iadeiziyarete geldiler. Karım, Servinaz'la Nevres'in deliliklerini büyük bir maharetle idare etti. Bu iki kız Cevher'in yanında sönük kalmamak için üst başlarına alabildiğine özenerek pudralara, kokulara bulanmışlar, en çığırtkan renklerdeki en yeni, en açık, en kısa elbiselerini, en ince çoraplarını giymişler ve misafirleri ağırlamak için büfemizden, dolabımızdan en kıymetli takımları seçip çıkarmışlardı.

Onların itinalarındaki bu ileri gidişten karımın yine bir şüpheye düşmesinden çok korktum. Amma karıcığım melek Sabiha, hiç oralarda değildi. O bu hususta evvelce geçen birkaç dırıltıyı da büsbütün unutmuş görünüyordu.

Muhterem Allame'ye gelince, o babacan adam *einfühlung*'dan konu açıldı mı güzel karısını haydutlar dağa kaldırsalar farkına varamayacak kadar dalıp gidiyordu. Bizim evde yeşilliklerle örtülü bir balkon, öyle uğurlu bir gelin odası nerede... Her tarafta gözleri bize dikili yılanlar dolaşıyordu.

Cevher Hanım, bizim kızların hizmetçilikle bağdaşması mümkün görülmeyen bazı şımarıklıklarına dikkat etmeye başladı. Çünkü iki kızın ona: "Sen süslü, hoş, cazip bir kadınsan işte biz de güzeliz. Senden körpeyiz," mealinde rekabetkâr ve alayla süzgün birer bakışları vardı. Bir şey sezinleyecek diye şimdi karımdan çok Cevher'den çekiniyordum. Arada bir onunla göz göze geliyor, arzudan ikimizin de içi titrediğini hissediyorduk.

Hürrem'le Sabiha'nın derin bir bahse daldıkları esnada Cevher'i odanın bir köşesine çekerek aşkımın bütün aleviyle, "Ah sizin balkon..." diyebildim. O gülerek yavaşçacık cevap verdi:

"Ettiğimiz ani deliliği düşündükçe şimdi vücudumda ürpertiler geziniyor. Neyse bir şeydir oldu. Fakat artık tekerrürüne imkân yoktur."

"Beni çıldırtmak için mi böyle söylüyorsunuz?"

"Hayır beyefendi. Sizi insafla düşünmeye davet ederim. Dallarla ne kadar kapalı olsa herhâlde bina dışı sayılan bir balkonda..."

"..."

"Buna tımarhanedekiler bile cesaret edemezler. Üstelik ilk görüşmede, kim bilir aleyhimde ne fena fikirler peyda etmişsinizdir..."

"Hayır... Pek aldanıyorsunuz. Bu husus hiç düşündüğünüz gibi değildir. Çünkü ikimiz de iradesiz kalmıştık. Biz o ana değil, o an bize hâkimdi."

"Bana ne efsun okuduğunuzu bilemiyorum. Bu hâle rüyada uğramış gibiyim. Hakikat olduğunu hâlâ aklım almıyor."

"Beni bu kadar ümitsiz bırakmayınız."

Cevher Hanım garip bir düşünce tavrıyla önüne baktı. Ben yüreğim çarparak cevap bekliyordum.

Bu kısa sükûtumuz anında öbür köşede karımla konuşan âlimin estetiğe dair şu sözlerini işitiyorduk:

"Estetikte en büyük yer tutan cinsel duygulardır. Şehvet sanatın bir sebebi, önemli bir etkenidir. Yalnız en ilkel edebiyat ve resimlerde her hisse karşılık dine ve cenge ait mevzular tasvir edilmiştir. Musiki kendiliğinden hiçbir belirli ifadeye sahip değildir. Fakat güftelendiği zaman aşkı, şarabı ve diğer sarhoş eden şeyleri nağmeler. Ömürlerinde iki mısra yazmamış bazı kimselerin şehvetle ilgili ve içki düşkünü şiirler aleyhinde uzun makaleler ile bilir bilmez coştuklarını görüyordum. Herkes yetkisi dairesinde söyleyip yazmak insafını gösterse beyhude şeylerle kafamız şişmez. Halk şarkılarının güftelerini tahlil ediniz sevdadan başka ne bulursunuz. Bir çalgılı gazinodan gelen ahenge, bir meyhaneden duyulan avazlara kulak veriniz, 'Ah anam aman yanıyorum'dan başka ne duyarsınız? Bu his bazen pek zayıf, nezih kelimelerle ifade edilmiştir. Ancak anlam daima o an-

lam, ateş daima o ateştir. Karmen[87], Maskut[88], Favust[89] gibi ölümsüz operalarda nağmelenen nedir? Tekkelerden taşan nağmeler bile ebedî bir aşk değil midir? Bir gönül yaratıcısını bulmak için muhabbetten, cezbeden başka bir vasıtayla yükselebilir mi? Beşeri galeyana, heyecana getirmek için sevdasına dokunmalıdır. Diğer şekillerde görünen hayhuyların, hâllenmelerin, kederlerin esası hep sevdadır. İnsan hayatını sever, nefsini sever, ailesini, sanatını sever. O daimî mücadele hep bu sevdiği şeylerden ayrılmamak içindir. Hep onlara sahip olmak içindir. Estetiğin dilediği aşk aile haricindeki günahkâr sevdadır. Onu bütün kayıtlardan azade en serbest şekilleri ve hücumlarıyla yaşatmak ister. Toplumsal, ahlaki kanunların zorlamaları altında inlemekten onu kurtarmaya uğraşır. Hemen neredeyse ve her yerde şairlerin şikâyetleri nedendir? Kanundan, nizamdan, kadıdan, hakemden değil mi? Eski masallara varıncaya kadar bütün hikâyelere dikkat ediniz. Yazarı ve halkı daima aşkın lehinde ve ona muhalefet eden bütün düzen ve âdetlerin aleyhinde bulursunuz. Kızını âşığına vermeyen babaya lanet ederler. Sevgilisini aile yurdundan kaçıran sevdalıyı alkışlarlar. Kerem'in yandığına, Mecnun'un başına leylekler yuva yaptığına eskilerden gelecek nesle ağlayıp gitmiyor muyuz? Eski şairlerimizin sofu arzusu, pirimugan[90] muhabbeti nedendir? Yeni şairlerin en incelerini tetkik ediniz. Vezni değişmiş, nazmın ahengi yenilenmiş, dili daha sade, kuvvetli ve lezzetli bulursunuz. Fakat şairin kalbi hep o eski kalptir. Kendini kayıt altına almaya uğraşan amir kuvvetlere karşı sanattan daima bir isyan yükselir. Tiyatrolarda daima bu ince şikâyetten memnun olarak el çırparız. Sahne maceralarında yüreklerimiz eşler aleyhinde, sevda çekenler lehinde çarpmaz mı? Hiçbir yerde aşkı

87 *Carmen*, Fransız besteci Georges Bizet'nin dört perdelik opera eseri. (y. h. n)
88 *La mascotte*, müziği Edmond Audran'a, sözleri Alfred Duru ve Henri Chivot'a ait üç perdelik bir opera eseri. (y. h. n)
89 *Faust*, Fransız opera bestecisi Charles Gounod tarafından bestelenmiş beş perdelik bir "Grand opera" türünde opera eseridir. (y. h. n)
90 Neşeyi kadeh kadeh sunan mürşit, meyhaneci. (y. h. n)

mağlup görmek istemeyiz. Sanatta daima kurulu kanunlar ve ahlakiyattan daha ulu gayelere fırlamak şevk ve hayranlığı vardır. Bağnazlar ve Avrupa'daki kilise babaları bu hakikati anlamış oldukları için tiyatronun ve genel olarak sanatın amansız hasmıdırlar."

Hürrem böyle coşmuş, karım şaşkın bir dalgınlıkla dinliyordu. Her ikisi de bizim orada bir köşedeki varlığımızdan habersiz gibiydiler. Cevher'le ben, bir âlim kocanın eşler aleyhindeki bu estetik müsaadesinden adeta duygulanıyorduk.

Sevgilime dedim ki:

"Kocanızın bugünkü felsefesini çok beğeniyorum."

"Zavallı adam, bilmeyerek o kadar kendi aleyhinde söylüyor ki..."

"O kendi aleyhinde söylemiyor. Hakikat söylüyor. Hakikat insana karşı olunca artık buna çare bulunur mu?"

"Ahlaken münasip, pek iyi adamdır. Bana olan büyük güvenini suistimal ettiğime çok üzgünüm."

"Benim karım da öyle değil mi? Bakınız şurada bizim ne fısıldaştığımızı merak ederek bir kere başını çevirip baktığı var mı? Ben de iyi bir kalbin güvenini suistimal suçuyla vicdanım önünde suçluyum."

"İnsanların, iyilik ve sadakatine karşı bu hıyanetkârlıkları neden ileri geliyor?"

"İşte Hürrem Bey de bunun estetik sebeplerini tespite uğraşıyor."

"Ancak vaziyeti itibarıyla söylediği hikmetler kendi aleyhine çıkıyor."

"Evet, evet, çoğunlukla hakikatlerin aleyhimize olmasından dolayı değil midir ki biz hemen daima onları örtmeye uğraşırız."

"Kocam şu andaki vaziyetinin tuhaflığını ve bizim onu nasıl bir kulakla dinlediğimizi bilse acaba yine böyle söylemeye cesaret edebilir mi?"

"Onun aklında ne siz varsınız, ne ben, ne toplumsal vaziyeti. O, karşılıksız bir ilim diliyle estetik aşkın aile dışında ve kayıtlardan azadeliğe saldıran olduğu hakikatini söylüyor. Bu hakikatin zararına uğrayan yalnız o, kendi değil ki."

"İlimle ilgili teorileriyle kocam her gün dır dır beni boğmaya uğraştıkça ona karşı bir hınç duyardım. Fakat şimdi acıyorum."

"Niçin?"

"Aldattığım için."

"Estetik bakış açısından muafiyetimiz kararını kocanız kendi ağzıyla şimdi bize bildirmedi mi?"

"Hiçbir kadın kocasını benim kadar acıyarak aldatmamıştır."

"Karım hakkında aynı üzüntüyle acı içinde kıvrandığımı söylersem şaşmazsınız ya..."

Gülüştük. Hocanın anlatışı esnasında bir dershane sükûtuna gömülmüş salonun havasını kahkahalarımız fazlaca titretmiş olmalı ki Hürrem Bey bize dönerek bu gürültülü gülüşümüze bir izah ister gibi durdu. Cevap verdim:

"Hazret, bugünkü estetik teorileriniz o kadar yüksek ki..."

"Daha yükseleceğim ama bir dayanak bulamayarak düşmekten korkuyorum. Sanat sevapla günahın karışmasıyla canlanır. Halk meşhur hırsızların, çapkınların, ahlaksızların maceralarını ne büyük merakla dinler. Hikâyeciler, şairler, ressamlar, bestekârlar halkın bu merakından sanatlarına hisse ayırmıyorlar mı? Sanat, dolaylı anlatılan ve sessiz bir görüşle herkesin hürmet ettiği bir nevi sığınaktır ki günahkârlar

orada güzelleştirmeleri şartıyla günahlarını teşhir edebilirler. Estetik düşünürlerinden biri şöyle diyor:

'Des actions immorales trouvent une certaire excuse en devenant belles. [91]

Güzel şeyler gönülleri hemen daima lehlerine çekerler. Ceza gören bir güzel caniye bile herkes acır."

Hazret, yine taştı. Şimdi biz hürmetkâr bir sükût ve dikkatle dinliyorduk. Allame'nin karısını sevdikten sonra vaizini dinlemek bir boyun borcu sayılır. Asıl hürmet edilecek adamlar zararlarına yaşadığımız kimselerdir.

III

O gün Cevher Hanım'dan hüzünlü ayrıldım. Balkon sefası yapamadığımız gibi özel bir yerde birleşmek için ağzından bir söz de alamadım. Ne olacaktı? Sevdamızı tatmin için ne yapacaktık? Bütün görüşmelerimiz ya onların salonunda, ya bizimkinde hep onun kocasıyla benim karımın huzurunda mı gerçekleşecekti?

Bu güçlükler aşkımı gittikçe alevlendiriyordu. Karımdan hiç çekincem yoktu. Fakat hizmetçi kızların, Muhsine Kadın'ın gözcülükleri altında bunalıyordum. Pencereden pencereye işaretle veya diğer suretle birbirimize isteğimizi anlatmamız mümkün değildi.

Ben bu güçlükler içinde günden güne sinirlenmekteyken bir sabah karşıma kaynım Halis Didar Bey çıktı. Gençlik biraz kendini beğenmiş olur. Fakat bu büsbütün kendini beğenmiş bir mahluktu. İş güç yok. Hayatı sürekli bir eğlence şekline sokmaya uğraşır. Bütün meşgalesi giyim, kuşam, süs, tuvalet, gezme, tozma, aldığını, bulduğunu sarf etme... Olanca vaktini böyle avare zevklere ayırmak da nihayet müthiş bir sıkıntı hâlini alır.

91 Gayri ahlaki eylemler güzelleşince bir dereceye kadar mazur görülür. (Yazarın notu)

Böyle yetişkin oğullarını idare babalar için büyük derttir. Bunlar baba ekmeğiyle karınlarını doyurdukça işe, sıkıntıya yanaşmazlar. Fodul olurlar. Kendilerinde büyük bir zekâ zannıyla hiçbir şey beğenmezler. Gözleri daima yüksek mesleklerdedir.

Bunlar, bir işe güce alıştırılamazsa evvela kendi nefislerine, sonra ailelerine, daha sonra insanlığa zararlı olurlar.

Hazır ekmekle yaşatmak bu zavallılar hakkında şefkat değil, büyük fenalıktır. Onları maaş kuyruğuna, su başına göndermelidir. Ve bırakmalıdır ki orada bir damla için birbirini tepeleyen, boğan arbedecilerden kafalarına birkaç yumruk yesinler. Dünyayı Konya'yı öğrensinler. O zaman hayatın, geçinmenin zorluğuyla beraber kendilerinde bu zorluklara karşı koymaya yeter deha olmadığını da biraz anlarlar. Burunları kırılır.

İşsiz güçsüzlüğünden bir baltaya sap olma yeterliliği gösteremediğinden ve bu konuda israfından dolayı Halis'le babası arasında birkaç defa kavga yükseldi. Pederine, bu büyük velinimete karşı oğlan hiç minnet göstermedi. Hatta hakaretle karışık tavırlar bile aldı. Hayli müddet dargın durdular. Halis, hâlâ her tuttuğu altın olacak, düt dediği dağlar keçiyle dolacak sanıyordu. Anası ona el altından para gönderiyor, hiç sıkıntı çektirmiyordu. Nihayet babası oğlunu ıslah edemeyeceğini ve oğlu da babasından korkmaya gerek olmadığını anladı.

Artık yüze çıktılar. Şimdi Halis bazen haftalarca, aylarca evden kaybolur. Validesi, onun saklandığı yeri keşfettirmek için beni müfettiş gönderir. Onu ekseriya şehrimizin en pahalı otellerinden birinde bir ela gözlüyle kapanmış bulurum. Onun sevdadan yorgun düştüğü saatlerde şezlonga uzanıp bir elinde sigara saatlerce uyuklayarak tembel, miskin hülyalar, rüyalar içinde bir dinlenişi vardır.

Halis'i bu hâlde görenler, çalışmayanı beslemek için çalışan beyinlerin, kolların isyanına hak verirler. Babasının hâli

vakti de bugün hiç yerinde değil... Oğlanın bu israfı aile halkının birçok yoksunluklara katlanmasıyla ve pek zor ödeniyor.

Halis Bey sıkışınca anasına başvurur. Büyük hanım da beyefendiye, o da sarraflara, iş böyle oldukça fena bir devridaim içindedir. Onun yediğini, içtiğini, sevdiğini, eğlendiğini, israfını karşıdan seyretmek... İşte baba olmanın sefası. Kaynım elbisesini Londra'nın *High life tailor* modeli üzerine kestirtir.

O sabah, komplesinin arkası beline yapışmış şık kıyafeti ve yan cebinden bir demet menekşe kokusu saçan mendiliyle karşımda kırıtarak ümitsiz bir edayla:

"Enişte bey çok sıkılıyorum."

"Neden oğlum?"

"Bilmem, boğuluyorum."

"Gençlik, güzellik, şıklık, sevda, hürriyet, işsizlik hep senin için..."

"İşte bunların hiçbiri beni mesut edemiyor."

"Saadet unsurları böyle sendeki gibi lüzumundan çok fazla olursa insanı zehirler."

"Vallahi bilmem ne oluyor. Sıkılıyorum vesselam."

"Sıkıntının aslının ne olduğunu anlayamıyor musun?"

"Bir parça..."

"Nedir?"

"Sevmekten bıktım."

"Yorgunsun."

"Hakkın var."

"Biraz dinlen, yine seversin."

"Seviyorum ama iştahsız, ateşsiz."

"Azıcık bekle iştahın açılır."

"Kerem gibi yanarak sevmek istiyorum. Beni tutuşturacak bir Aslı arıyorum..."

"Herakliya'yla ne yaptın?"

"Puf... Bırak şu kokmuş fahişeyi."

"Mavi çini gözlü Rus kızı ne oldu?"

"Serbest bıraktım."

"Pembe Polonez?"

"Saatine, günlüğüne otomobil tutar gibi böyle kiralık karılardan bana nefret geldi."

"Demek artık haftalık, aylık tutacaksın?"

"Hayır. Artık kendi milletimi seveceğim."

"Şimdiye kadar kendi milletini sevmiyor muydun?"

"Anlamıyorsun. Türk kadını, Türk güzeli seveceğim..."

"Kendi milletini sevmek böyle mi olur?"

"İktisatçılarımız paralarımızı yerli malına verelim demiyorlar mı?"

"Bu da modern fikirlerden işte bir tanesi."

"Evet. Şimdiye kadar Rum'una, Ermeni'sine, Rus'una, Lehli'sine az mı lira yedirdim."

"Halis, tebrik ederim."

"Neyi?"

"Bu yeni usul milliyetperverliğini."

"Alay etme."

"Nihayet sana da milliyet duygusu geldiğine memnun oldum. Anan baban bu iyileşmeni işitseler çok sevinirler."

"Enişte bey alayı kes. Şimdi sana ciddi bir şey söyleyeceğim."

"Oh, oh, senin ağzından ciddi bir şey duymak..."

"Vallahi, bu sefer ciddi seviyorum."

"Kimi?"

"Keşfet, zekânı alkışlayayım."

"Oğlum senin gönlün seksen delikten başka türlü hava fışkırtan sevda orgu gibi bir şeydir. Bir makamda karar kılmazsın ki..."

"Şu aralık civardan tapınmaya layık bir mahluk aklına gelmiyor mu?"

"Hayır."

"Komşumuz Cevher Hanım'ı seviyorum."

Bu ifşaya karşı o derece şiddetle haykırarak sarsıldım ki başımdan fes iki metre öteye fırladı.

Halis şaşırarak:

"Ne oluyorsun enişte bey? Bu heyecan ne? Boğulacaksın. Küçük diline bak. Yerinde duruyor mu? Yoksa yuttun mu?"

"Oğlum, her kabahatini affederim. Bunu asla..."

"Niçin?"

"Öyle muhterem bir zatın karısını sevmek, bu ne cüret... Daha doğrusu ne alçaklık."

"Sevmekle hürmet... İkisi ayrı ayrı şeyler midir?"

"Kadının bu sevdadan haberi var mı?"

"Yok ama akşama sabaha olacak."

"Şiddetle ret göreceğinden hiç şüphem yok."

"Bakalım, deneyeceğim."

"Denemeye kalkıp da boş yere mahcup olma."

"Neticenin ne olacağını görürüz."

"Çocukluk etme Halis. Allame'nin kulağına gider. Sonra büyük dedikodu olur. Öyle bir adamın namusuna saldırmak senin terbiyene yaraşmaz. Bu iş sonra büyük fenalıklara netice verir."

"Ne olursa olsun."

"Öyle ya, bugüne kadar sen her hareketinde ne olursa olsundan başka bir şey düşünmüş bir delikanlı değilsin. Bu cesaret, bu cüret sana nereden geliyor?"

"Hanımın kendinden."

"Ya şimdi henüz onun bir şeyden haberi yok diyordun."

"Yine de yok."

"Bu tuhaf şeyi anlat bana."

"Ben kadını bahçede gördüm."

"O sana böyle bir cesaret verecek ne tutumda bulundu?"

"Hiç... O beni görmedi bile."

"O hâlde?"

"Ben onu gördüm ya... Benim için bu kâfidir."

"Nasıl?"

"Enişte bey, ben de biraz kadından anlarım."

"Bahçede görmekle bundan ne anladın?"

"*Foxtrot*[92] oynar gibi yürüdü."

"Ey, daha?"

"Badem ezmesi gibi nefis bir kadın."

92 Kadın ve erkeğin birlikte oynadığı dört tempolu bir dans ve bu dansın müziği. (y. h. n)

"Halis vallahi mideni bozar. Hem Hürrem Bey... O estetik âlimi bu badem ezmesi benzetmesindeki kabalığı duymasın...

Halis'le bu konuşmamız neredeyse kavga derecesine yükseldi. Bu kendini beğenmiş, şımarık, keyfinden başka âmir tanımayan, nasihat almayan delikanlıya söz anlatamadım. Birbirimizden yarı dargın ayrıldık.

IV

Bu oğlan Cevher Hanım'a ilanıaşk etmekle benim bütün planlarımı bozacaktı. Çünkü bilirim, yaptığı şeyi delice, hoyratça, farfaraca yapar. Sır saklamasını bilmez. Onun Cevher'e tutkunluğu üç günde bütün civara yayılacak, Allame'nin kulağına gidecek. İki aile arasındaki dostluk bozulacak. Ziyaretlerimiz kesilecek, artık Cevher'i göremez olacağım.

Her gün biraz daha sinirlenerek bir yerde duramaz bir hâle geldim. Tuhaf şey, Cevher Hanım'la aramda böyle bir rakip doğması benim ona yanan gönlümü gitgide yelpazeliyor, düşündükçe aklım çileden çıkıyordu.

Fena bir âdetim vardır. Zorluğa tesadüf ettiğim şeyde büsbütün ısrarcı olurum. Çıldırmamak için kendime teselli yolları aramaya uğraşıyor, bazen bu telaşlarımı beyhude bularak kendi kendime gülüyor ve şöyle düşünüyordum:

"Cevher Hanım değerinde bir allame eşi bizim Halis gibi henüz sağını solunu fark etmeyen bir zıpçıktının aşkını hemen kabul ediverir mi? Kendi kadınlık şerefini, kocasının namusunu düşünmez mi?"

Ve daha böyle sevgilimle kaynımın arasındaki âşıklık ihtimalini yıkacak kuvvetli sebepler, deliller arıyor ve gönlüme su serpecek bir hayli inanılır şey de buluyordum. Fakat ben bu ihtimaller içinde dönüp dolaşarak derinleştikçe yine birdenbire tesellilerim tükenerek çırpınıyordum. Çünkü kadının

gönlü bir kere meylederse hemen hiçbir düşünce tanımaz. Balkonda ilk buluştuğumuz gün kollarımın arasına düşen yine aynı Cevher Hanım değil miydi? Kadınlığın şerefini, kocasının namusunu düşündü mü? Âlimin karısı, Halis'i benden ziyade gönlünün fantezisine uygun bulursa iş bitmiş demekti.

Kaynım artık gece gündüz evden ayrılmıyor gibiydi. Anlıyordum, ya Hürrem Bey'in karısıyla bize gelmesini yahut bizim onlara gitmemizi bekliyordu. Bize katılıp beraber gidecekti. Onun bu maksadını anlayınca ben de her iki ziyareti mümkün olabildiği kadar engellemeye uğraşıyordum. Halis, şimdi işsiz hayatının boş saatlerini bahçede geçiriyor. Gözleri komşu köşkün pencerelerinde dolap beygiri gibi dolaşıyor, dolaşıyor. Yorgun düşünce Nemrut Dağı'nın tepesindeki kameriyeye çekiliyor, cebinden bir deste kâğıt çıkarıyor, kurşun kalemiyle sayfalar dolduruyordu.

Ne yazıyordu? Aşk mektubu mu? Daha yüz yüze gelmediği, meylini, fikrini tanımadığı bir kadına karşı bu duygu taşkınlığı nedir? Durumu kız kardeşine açmayı birkaç defa düşündüm fakat mesele nazik olduğu için üstüme bir şey sıçratmaktan korktum. Oldukça ölçülü hareket etmek lazımdı.

Ben, Servinaz'ın, Nevres'in, Muhsine Kadın'ın gözcülüklerinden bıkmışken şimdi bu bela, bu müthiş engel başıma nereden çıktı...

Cevher Hanım'ı yalnızca beş on dakika bir yerde görebilsem meselenin vahametini azaltacak bazı tedbirler düşünebilirdim. Küçük bir mektup yazsam göndermek için güvenecek adam bulamıyor, postaya vermeye de cesaret edemiyordum. Bu hâl böyle tesadüfe takılı bir tehlike içinde durdukça üzüntüm tahammülün zirvesine çıkıyordu.

Bir gün bahçede geziniyordum. Nevres yaklaşarak, "Beyefendi zerzevatlığa doğru yürüyünüz, size mühim söyleyeceklerim var," dedi. Ağır ağır yürüdüm. Evde yalandan

serbest yaşadığımız hâlde hakikatte bir şark hayatı geçiriyorduk. Ben açıktan açığa bahçede Nevres'le uzun uzadıya konuşamazdım. Görülürsek kayınpederim şüpheye düşer. Kayınvalidem kuşkulanır. Belki karım kıskanır. Sözün kısası damat beyin hizmetçi kız ile laubaliliği yüz türlü kötü yoruma uğrardı.

Sebzeliğe doğru gittim. Kız da geldi. Fasulye sırıklarının, ağaçların mümkün mertebe siperlerine sokulduktan sonra Nevres telaşla:

"Beyefendi, tenha bir yerde size iki çift laf söyleyebilmek için kaç gündür fırsat kollayıp duruyordum."

"Ne var kızım?"

"Ne olacak. Cevher Hanım'la Halis Bey'in kepazeliği."

Hemen yüreğim ağzıma geldi. Birdenbire benzim ne kadar atmış ki Nevres şaşırarak:

"Beyefendi ne oluyorsunuz? Çehreniz duvar kesildi."

Baygınlık geçirir bir hâlle, "Bir şey yok. Anlat, anlat," dedim.

"Cevher midir? Yakut mudur? Zümrüt müdür ne maldır işte o hanım sizi ayarttı. Küçük beyi baştan çıkardı. Şimdi büyük beyle uşaklar kaldı. Galiba birer birer nöbet onlara da gelecek. Sizin dünyadan haberiniz yok."

"Haberim yoksa anlat."

"Halis Bey, Cevher Hanım için yanıyor. Yanıyor. Yanıyor. Yangın kulesi belki bu yangına işaret çekecek. Siz hâlâ bir şey duymamışsınız..."

Nevres'in Halis'i hâlâ şiddetle sevdiğini, onun ismini anarken gözlerinde parlayan ateşten anlıyordum. Halis dedikçe süzülüyor, bayılıyor, bitiyor, o, bu sevdayı benden çok kıskanıyordu.

Bu kız kaynımla âlimin karısı arasında tutuşan bu yeni sevdaya dair gerçek olarak acaba ne biliyordu? Heyecandan lafı birbirine karıştırmaması için dedim ki:

"Kızım, helecansız tane tane söyle. Lazım olanı söyle. Kısa söyle. Belki şimdi araya bir engel çıkar. Lafı kesmeye mecbur oluruz. Söz yarım kalır..."

"Bunun kısası uzunu yok. Halis Bey, Cevher Hanım'ı seviyor. Hakikat bundan ibaret."

"Cevher de Halis'i seviyor mu?"

"Doğal değil mi ya..."

"Nereden anlıyorsun?"

"Kadın küçük beyi ümide düşürmese o böyle çılgın bir hâle gelir mi?"

"Halis kendi kendine gelin güvey olabilir. Cevher'in bu aşka karşılık verdiğine dair bildiğin kesin bir şey varsa onu söyle."

Bu soruma bir cevap alamadan bir çağırma duyuldu:

"Şadan... Şadan, neredesin?"

Karımın sesi. Hemen fasulye sırıklarının arasından ben bir tarafa, Nevres öbür yana sıyrılıp çıktık. Sözümüz tam can alacak noktasında kesildi.

Biraz süklüm püklüm karımın karşısına çıktım. O telaşlı telaşlı soruyordu:

"Canım neredesin?"

"Fasulye sırıklarının arasında geziniyordum."

"Bey, bazen çocuk olursun."

"Ne yaparsın, can sıkıntısı... Ne var?"

"Ne olacak... Hürrem'le Cevher şimdi bize gelecekler. Haber göndermişler."

Beynim birdenbire alabora oldu. Başım döndü. Düşecektim. Doğrusu bu ziyareti hiç beklemiyordum. Şimdi yine sahte tavırlar takınmalı. Allame'ye çene sallamamalı. Cevher'in duygularını anlamaya uğraşmalı, karımı idare etmeli. Servinaz'ın, Nevres'in, Muhsine'nin gözetlemelerini şaşırtmalı... Bu üzüntülerin hepsi neyse ne, en büyük bela Halis'in evde bulunmasıydı. Bu hoppa oğlan âlimin karısına kim bilir ne iltifatlar edecek, ne diller dökecek, ne potlar kıracak, ne çamlar devirecek, Allame'nin bize bu ziyareti de galiba son gelişi olacaktı.

Bu habere karşı yüzümün son derece ekşimesinden karım titizlenerek:

"Çehren ağlayacak gibi bir hâl aldı. Bu müjdeme hiç memnun olmadın."

"Ne yalan söyleyeyim, doğrusu olmadım."

"Neden kuzum?"

"Çünkü bugün *einfühlung* dinlemeye kafamın takati yok."

"Oh, Şadan oh... Ne acayip adamsın. Bütün âlem Hürrem'in konferanslarını dinlemek için kırılıyor. Birbirini çiğniyor. Böyle büyük bir nimet ayağımıza geliyor da sen kadrini bilmiyorsun."

"Vallahi hanım bugün başımda ince bir ağrı var. Dağıtmak için dolaşıyordum. Bana müsaade etsen de çekilsem. Rahatsızlığımı anlatarak misafirlere karşı gereken mazereti bildirirsen bana büyük bir iyilik etmiş olurdun."

Sabiha'nın soluk çehresi hiddetten pembeleşerek:

"Densizlik lazım değil Şadan. Onlar karı koca çok hassas insanlar. Senin kendini yalandan hasta gibi gösterdiğini anlarlar. Bundan bir soğukluk manası çıkarırlar. Kırgınlık olur. Çünkü onlar ihtimal ki şu anda senin bahçede gezindiğini pencerelerinden görüyorlar."

Karımın zorlamasından kurtulamadım. Bir tarafa çekilerek uzun uzadıya düşünmeye muhtaç olduğum öyle bir anda rolünü sunmak için mecburen sahneye çıkarılan hasta bir aktör gibi bu misafirlerin karşısında ev sahibilik komedyasını oynayacaktım.

Bu muhterem komşularımızı ağırlamakta kusur etmemeleri için hizmetçilere emir vermeye, içeride bazı hazırlıklarda bulunmaya giderken başımı kaldırdım. Halis'in odasına baktım. Geniş penceresi açıktı. Kaynım aynanın karşısında harıl harıl süsleniyordu. Aman ya Rabbi, ne hazırlık... Ne itina, ne telaş... Sürünüyor, taranıyor, saçlarını bozuyor, baştan yapıyor, boyun bağını çözüyor, yeniden bağlıyor. Yüreğinde taşan, etrafını dolduran bir heyecan, ellerinde yaptığını beğenmez bir titreme vardı.

V

Misafirler geldiler. Karım kaynımı Allame'yle karısına takdim etti. Cevher'le Halis tanışmamışlarsa bu resmi takdim komedyadan başka bir şey değildi. Cevher Hanım'ı bugün düşünceli gördüm. Dalıp dalıp gidiyordu. Acaba neden? Kendini kocasının, benim, kaynımın, yani kendine sevdalı bu üç erkeğin arasında bulması mı zihnini şaşırtıyordu? Bu hâline sağlam bir mana verebilmek için Halis'le olan münasebetlerinin derecesini bilmem lazımdı. Nevres bana bu hususta diyeceğini bitirmeden sözümüz kesildi.

Cevher, arada bir bana derin bakışlar fırlatıyor. Yine kendini topluyor. Halis'e pek kayıtsız bulunuyor. Onun hemen hemen acemi bir aktör tuhaflığına varan iltifatlarına pek hafif, isteksiz karşılık veriyor. Bazılarını da görmezlikten geliyordu. Duyduğumla gördüğüm, bu birbirine zıt hâllerin arasından hakikati bulup çıkarmak mümkün değildi.

Hazret, o, dünyadan habersiz. Karısını kim seviyormuş? Karısı kime meylediyormuş? Ortada ne pandomimalar dö-

nüyormuş? Bütün bu şeylere kayıtsız, şüphesiz. Hayatın bu küçük olaylarına dikkat etmeye vakti yok.

O, yolundan taşan coşkun bir nehir gibi başladı. Bir hiç onu coşturmaya yeterdi. Aynanın önünde balgamî taştan ufak sarı bir kâse gördü:

"Bir cisimde bize tesir eden üç şey vardır. Şekil, renk, vaziyet... Sarıdan ekseriyetle çok hoşlanmayız. Bu rengi bazen altın gibi kıymetli, yıldız gibi yüksek ve asil şeylerde, bazen de saman, kum ve güze uğramış yapraklar gibi adi, yaygın, ucuz şeylerde görürüz. Sarıda matemi bir etki vardır. Ölüm ve karantina rengidir. Sarı altında, sırmada, yaldızda, yıldızlarda olduğu gibi parlayınca bizi yatıştırır. Fakat donuk sarı bize adi ve sevimsiz gelir. Çünkü bu rengin sönük çeşitlerinden çok bayağı, hatta iğrenç şeyler vardır. Sarıyı yükselterek, şiirlendirerek nitelendireceğimiz zaman sarı yakuta, aya, yıldıza benzetiriz."

Allame, sarıdan yeşile geçti. Kırmızıyı, maviyi, siyahı, beyazı hep sıraladı. Biliyor musunuz, her rengin ne kadar özelliği ve aklın üzerine etkileri var? Bunların kiminden ferahlanıyoruz, kiminden üzülüyoruz. Kimini değerli görüyoruz, kimini aşağılanmış... Hazret, hep bunların sebeplerini açıkladı. Adamcağızın karısını sevince söylediklerini hayretle, takdirle dinlemeyi bir borç sayıyorduk. Halis bile karının güzelliğine olduğu kadar kocanın da derinliğine yapmacık bir hayranlık duymak gerektiğini anlamıştı. Can sıkıntımızı zoraki tebessümlerle örtmeye uğraşarak dinliyorduk. Fakat bu onaylamadaki tahammülümüzü hazret suistimalde pek ileri varıyordu. Renklerden şimdi şekillere geçti. Dışbükeyle içbükeyi tarif etti. Bir yumrukla bir avuç içi gördüğümüz zaman ne hissettiğimizi anlattı. Estetik bakımından fezadaki üç boyutun nispetlerinden bahse girerek: "Göz dik hareketten ziyade yatay harekette kolaylığa sahiptir. Bu sebeple gözün bu kolaylık ve zorluk bakışından dolayı çeşitli vaziyetlerde gördüğü şeyler hakkındaki etkisinin başka başka olması do-

ğaldır. Mesela yüz kadem[93] yükseklik, yüz kadem genişlikten fazla ve aynı kadem miktarındaki derinlikten eksik etki yapar. Çünkü dikine duruş yerçekimine karşı koymak vaziyetidir. İnsanı yorar, yatay duruş istirahat vaziyetidir. Yükseklik insanı daha yukarıya çekmez fakat derinlik dibine çeker. Beş duyumuz dışında cihanla her ilişkisinde böyle birçok katlı etkilere sunulur."

Bu bahisler, Halis'in ömründe hiç karıştırmamış olduğu sayfalardı. O vaazdan, konferanstan kaçar, kitaptan, kütüphaneden daima uzak yaşar, ilimden, fenden hoşlanmaz, estetik namına yalnız bir şeye tapardı: Kadın... Kadının güzelliğinden lezzet bulmak için kendi his ve zevkinden başka hiçbir estetik âliminin kitabını, vasiyetlerini rehber edinmeye ihtiyacı yoktu. Bir güzelin nasıl sevileceğini pratik bir derinlikle estetikçilerden iyi bilir, sevdaya yarayan kadınları bir bakışta kestirirdi.

Halis, Allame'yi onun her kelimesine alakadar görünür bir kurnazlıkla dinliyordu. Ancak aklı, fikri Cevher'deydi. Artık biz âlimin karısıyla hiçbir köşede, birkaç zamandan beri birikmiş dertlerimizin hasbihalini içine sığdıracak özel bir an bulamıyorduk.

Bilmem nasıl oldu, Hürrem Bey, bahsinin bir noktasında tereddüte düştü. Yine bilmem hangi bir kitaba başvurmaya gerek gördü. Eseri karımın kütüphanesinden alıp getirmesi hizmeti Halis'e havale edildi. Kaynım bu işi görmeye gittiği esnada yine Hürrem'le Sabiha'nın o derin bahiste övgüyle konuşmalarından istifade ederek Cevher Hanım'la hemen birkaç dakikacık görüşmek fırsatını bulabildik.

Hanım, Halis Bey'in tacizlerinden yaka silkerek:

"Bu zirzop da başıma nereden çıktı?"

"Ne yapıyor?"

93 30, 48 santime eşit İngiliz uzunluk ölçüsü, ayak

"Sormayınız artık..."

"Onun yüzünden benim çektiğim işkence tahammülümün üzerine çıktı."

"İltifatınızı çekmeye bir sebep bulabilmesi ihtimalini düşündükçe beynim yanıyor."

"Deli miyim?"

"Bu hususta güvencenize o kadar muhtacım ki."

"O çocuk... Siz de mi çocuk oldunuz?"

"Bilmem ki, zaman ve mekân müsait olsa şimdi huzurunuzda hüngür hüngür ağlayacağım."

Benim bu ağlamama Cevher Hanım güldü. Elime birçok kata bükülerek küçültülmüş bir kâğıtçık sıkıştırdıktan sonra:

"Alınız, işte size teminat..."

Ortam müsait olaydı içimi çeke çeke elini öpecektim. Bu mini mini kâğıdı yeleğimin cebine indirir indirmez henüz elimi oradan çekmeden Halis Bey kitapla içeri girdi.

Biz güzel misafirimle hemen sözü kestik. Âlim söylüyor, biz de Halis'i şüphelendirmemek için var dikkatimizle dinler görünüyorduk. Hürrem diyordu ki:

"İnsan bütün birbirine girift bu şeylerin merkezinde bulunur. Her şeklin, her sedanın, her hareketin, her durumun üzerimizde bir tesiri vardır. Ve bunlar kırgınlık, arzu gibi ruhumuzun maddi manevi bir niteliğiyle uygun olur. Her şeyden aldığımız etkiyi kendi varlığımızla yorumlayarak ve açıklayarak cansız şeylerde kendimizinki gibi birer ruh hayal ederiz. Mesela bir ağacın çırpınarak rüzgârla mücadelesi, gökte bir bulutun koşması bizi onlarda bir canlılık bulunduğu zannına düşürür. Bizden taşan hayatla her şeyi canlı ve anlamlı görürüz. Şiiri canlandıran işte bunlardır. Gecenin derin sükût ve hoşluğu içinde tepemizde pırıldayan yıldızların ince

kalpler için ne tatlı bir söyleşmeleri ve şiirleşmeleri vardır. Gök kubbesinden şiirler serperek yürüyen ay, bu en yakın uzay komşumuzu uyuyan sulara yansımalarını düşürerek bize bakıyor sanırız."

Allame'nin bu ağır telkinleriyle irademiz dışında şair oluyorduk. Kocasının ilmi, karısının aşkıyla ruhum şiire açılıyor gibiydi. Bazı etkilenme anlarında ayın ışığından, yıldız pırıltılarından, bülbül sedasından gönlüme incelik doğdurmaya uğraşıyordum.

Halis'in yine salondan çıktığı kısa bir müddet esnasında sevgilime usulcacık sordum:

"Şairlerin aşkı daha şiddetli, daha lezzetli mi olur acaba?"

"Ne şair sevdim. Ne de şiiri tarif edilen inceliğiyle ruhumda duydum. Kocam kadar estetikte derinliğiniz olmamasına rağmen sizi ondan çok fazla seviyorum," dedi. Gülüştük. Halis içeri girdi. Yine sustuk.

VI

Misafirlerimiz kalktılar. Onları bahçenin sınırına kadar uğurladık. Allame hâlâ bahsi kesmiyor, sokaklarda nutuk veren hatipler gibi iki adımda bir duruyor, biz de etrafında daire çevirerek dinliyorduk.

Muhterem misafirlerimizi bahçelerine bırakıp da köşke döndüğümüz zaman kafam davul gibi şişmişti. Ben can kulağıyla dinlemeyip tünel geçtiğim hâlde bu şişkinliğe uğramıştım. Karım bütün ruhuyla dinlemişken hâlâ yorgunluk, bıkkınlık eseri göstermiyordu. O aksine Allame'yle gittikçe artan dostluğundan, teklifsizliğinden memnundu.

Halis, Cevher Hanım'dan umduğu kadar yüz bulamadığına üzgündü. Aşkta zaferden zafere uçan bu talih kuşu nasılsa bu defa arzu ettiği dalda kolayca tüneyemedi.

Ben cebimdeki bükülmüş mektubun mealini anlamak merakıyla yanıyordum. Bu kâğıdı nerede okuyacak ve sonra nereye saklayabilecektim?

Kendi evimizde, kendi bucağımızda kendimizi sınırsız özgür biliriz. Ancak bazen en ehemmiyetsiz bir hizmetçiden, beş yaşındaki âciz bir çocuktan çekindiğimiz, yıldığımız, korktuğumuz mecburiyet ve çaresizlik anlarımız olur. Kocanın karıya, evladın babaya karşı saklanacak mühim sırrı bulunur. Artık o zaman bu esrarı en emniyetli çekmece, dolap ve sandıkların kilitleri altına emanet etmekten bile korkarız.

Bütün evlerde saldırıdan uzak yer neresidir biliriz. Bu, hanelerimizin en kirli fakat en gizli bir bucağıdır. Buranın ismi kati bir mecburiyet olmadıkça söze alınmaz. Fransızlar bile kendi lisanlarında genellikle bu yerin İngilizce adını kullanmayı bir tür zarafet sayarlar. Haşarı çocuklar ilk cigaralarını burada içerler. Etraflarını saran açıkgözlerden çekinen mahcup kızlar ilk aşk mektuplarını burada okuyup yazarlar. Burası, içine atılan her kabahat ve ağır suç belgesini yutan küçük ağızlı bir kuyudur. En tehlikeli zamanlarda defalarca ketumiyetine başvurduğumuz bir sığınaktır.

Bu güvenlik odasının mahremiyet köşesine, çekildim. Kapıyı sürmeledim. Oh kimsenin, "Orada ne yapıyorsun?" sorusuna hakkı yoktu. Yalnız lüzumundan fazla kalmak şüphe uyandırabilirdi. Sığındığım yerin bir adı da "destur mahalli" olması buranın aile hayatında her yönüyle bir hürriyet makamı olduğunu anlatıyordu.

Sandalye, koltuk olmayan bu yerde diz kesikliğime karşı bir dayanak bulmak için duvara yaslandım. Titreyen parmaklarımla binbir çiçek kokan mektubun katlarını açtım. Kâğıt hayli büyüdü. Meydana iki buçuk sayfa çıktı.

İnce kalemle yazılmış "f", "m" başları zayıf, cılız bir kadın yazısı, bana gereken güzel yazı değil, o sık satırların anlamıydı. İşte sureti:

Beyim,

Kaç zamandır bilmem nasıl zalim bir hissin oyuncağı oldum. Aklım sevginizden kaçmak istedikçe kalbim her dakika daha fazla size yaklaşıyor. Sevmemek istemenin sevmek olduğunu bu ana gelinceye kadar bu derece şiddetle tecrübe etmemiştim. Sizin de aynı hissin zulmü altında ezildiğinizi görüştüğümüz anlarda gözlerinizin hüznünden anlıyorum.

Bir allame eşi olmama rağmen çocuk akıllı, gayet saf bir kadınım. Hile, tuzak bilmem. Düşündüğümü söylerim. Aldatmak ve aldanmak nefretimdir. Bu tehlikeden kaçmak için katiyen birbirimizi görmemek lazım. Hâlbuki kocamın karınıza, karınızın kocama karşı o büyük iltifat ve muhabbetleri devam ettikçe iki aile arasındaki dostluğun birdenbire kesilmesine imkân göremiyorum. Bu garip vaziyetimizden birtakım mühim meseleler ortaya çıkıyor. Bunların çözümü için bir iki saat baş başa yalnız kalmamız lazım. Bundan böyle eskisine nispetle hayatın serbest bir devresine girmiş bulunuyoruz. Ancak damarlarımızda hâlâ şarkın koyu, katkısız kanı dolaşıyor. Karınız yokken size gelemem. Kocam bulunmadığı zaman sizi salonuma kabul edemem. Böyle teklifsizliklere cesaret etsek etraftan üzerimize uzanan keskin dillerin zehirlerini saçmalarına sebebiyet vermiş oluruz. İnsana her cüreti veren, her fenalığı yaptırtan mecburiyettir. İşte bu mecburiyetin zorlamasıyla sizi bir gece gizlice haneme kabul için gerekli hazırlıkları yaptım. Bu ayın yirmi üçüncü salı günü akşamı yani çarşamba gecesi kocam öyle gerektiği için İstanbul'da kalacak. Yalnızım. Gece alafranga saat birde hizmetçilerimiz derin uyudadır. Tuhaf bir güzel rastlantıyla dışarıdan benim yatak odama gelmeniz o kadar kolay olacak ki, bahçemizin kuzeyinde, iki duvar arasında mahsur kalmış bir kısmı var. Sokaktan oraya atlaması zor değil. Bu yoldan köşke doğru yürüyünce karşınıza küçük bir kapı çıkar. Burasını açık ve beni kapının arkasında bulacaksınız... Bu girişten girilip ufak bir aralığı yürüdükten sonra gizli bir merdivenden bizim yatak odamıza çıkılıyor.

Cevap yazmanıza lüzum yoktur. Belirlenen gece ve saatte gelmenizi beklemekteyim.

Cevher Hürrem

Gönlüm sevinçle ferahladı. Bilmem neden? Kalbimde bu saadetime bir güvensizlik vardı. Helecanla dikkatsiz okumuş, yanlış anlamış olmamak için bu güzel kokulu ince satırları defalarca süzdüm.

Hayır yanılmıyordum. Kocası evde yokken Cevher beni yatağına davet ediyordu. Ancak o küçük kapı, gizli merdiven bana hafif bir titreme verdi. Kocasının intikam silahıyla Raife'nin öldürüldüğü gece hiç şüphesiz âşığı bu kapıdan girmiş, aynı merdivenden çıkmış olacaktı. Bu davet ve icabette benim için de aynı akıbet gizlenmiş olmasın...

Cevher Hanım bu mühim mektubunda belirlenen gece ve saatte beni küçük kapıdan kabul edeceğini yazıyor fakat öyle bir zamanda, karımın döşeğinden benim nasıl kaybolabileceğime dair bir çare salık vermiyor, besbelli bu yanını benim zihnimin uyanıklığına bırakıyordu. Mektupta Halis hakkında bir kelime yoktu. Galiba bu da aramızda meydana gelen meselelerin çözümü sırasında o gece söz konusu olacaktı.

Düşünmeye başladım. Zihnime hücum eden fazla düşünceleri kovarak gerekli noktaları belirlemeye uğraşıyordum. Çünkü her şeye bu pis fakat sır saklayan destur mahallinde karar vererek dışarıya öyle çıkacaktım. Çünkü benim gibi karısının üzerine hıyanetle komşunun karısını azdıran zamparanın bir mesele üzerine etraflıca düşünmesi ancak burası olabilirdi.

Cevher Hanım'ın bu davetine icabet edebilmek için o gece benim de serbest olmam lazımdı. Bir bahane icadıyla karıma İstanbul'da kalacağımı söyleyip belirlenen vakit geldiğinde usulcacık duvardan sevgili komşumun bahçesine atlamaya karar verdim.

Bu gece kaybolması için ya valideyi hastalandıracaktım ya pederi... Ya bunlara benzer ertelenmesi mümkün olmayan diğer bir mazeret bulacaktım. Fakat davet mektubunun defalarca düşünülmesi ve karar alma için geçirdiğim vakit rahat rahat yirmi beş dakikayı doldurdu. Malum yerde bu uzun oturuşum beni gözetleyenler için şüpheyi davet edebilirdi. Mektubu dürdüm, büktüm, cebime soktum. Verdiğim yarım kararla dışarı çıktım.

Halis'i sofada beş aşağı beş yukarı gezinirken buldum. Yüzüme dikkatle bakarak:

"Enişte bey..."

"Efendim."

"Basurunuz mu var?"

"Nereden bildin?"

"Çünkü çıktığınız yerde diğer bir sebeple bu kadar uzun oturulmaz."

"Evet, biraz örseliyor."

"Fakat yüzünüzde bu hastalıktan eser verecek bir solgunluk, zaaf yok."

"Tuhafsın Halis, hastalığıma seni inandırmak için maddi, manevi emareler belirtmeye mecbur tutulacağımı bilmiyordum."

"Bu maraza tutulanlar sıkça sıkça dışarı çıkarlar. Cevher Hanım burada bulunduğu müddetçe hiç yanından ayrılmadınız."

"Birader, beni şimdi çirkin çirkin söyleteceksin. Sana hastayım dedimse kırk yıllık kronik bir dizanteriyle sıkıntı çekiyorum demedim ya..."

Sofanın iki yanındaki koridorlarda iki hayalet geziniyordu. Servinaz ile Nevres... Bunların da Cevher Hanım'ın ziya-

retiyle artan kıskançlıklarını yatıştırmaya, uyanan şüphelerini bir bir gidermeye mecburdum. Şimdi iki kız her biri bir kapı arkasından Halis'le olan konuşmamızı dinliyorlardı.

Sözü kısa kesmek için odama doğru yürürken kaynım arkamdan çağırdı:

"Enişte bey, bir parça durunuz. Rica ederim."

"Ne var?"

"Sizinle gizlice biraz konuşmak isterim."

Bu gizlice sözü içimi gıcıkladı. Durdum. Koltuğuma girdi. Beni yavaş yavaş kendi odasına doğru yürütmeye başladı. Biraz helecanlı bir telaffuzla:

"Duygularımı size dökmeme müsaade eder misiniz?"

"Hay hay..."

"Ben bu kadına karşı kendimde pek tuhaf şeyler duyuyorum..."

"Ne gibi?"

"Duygularımı evvela kendim iyi tahlil edemiyorum ki size anlatabileyim..."

"O hâlde beni kolumdan çekerek niçin buraya getirdin?"

"Lütfediniz, size söyleyeyim. Belki benim anlamadıklarımı siz inceleyerek bana anlatırsınız..."

"Gittikçe acayipleşiyorsun Halis."

"Rica ederim, dinleyiniz. Siz benim eniştem ve bu kadının da dostusunuz. Her ikimizin selameti namına düşündüklerinizi doğru söyleyerek beni aydınlatabilirsiniz. Çünkü ben bu işin sonunu fena görüyorum. Bu fenalığı ancak siz engelleyebilirsiniz."

"Oğlum, bırak beni odama gideyim. Ben bu delice laflardan hiçbir şey anlayamıyorum."

"Rica ederim sözlerime ehemmiyet veriniz. Çünkü gerçekleşmesi muhtemel bir felaketten dolayı belki ileride vicdanen bir sorumluluk duyarak acı içinde kıvranırsınız."

"Allah Allah, sen gittikçe çıldırıyorsun."

"Belki. Çünkü bu kadına karşı kalbimde, damarlarımda müthiş bir galeyan var. Bu şiddetli bir muhabbet midir, nefret midir? İşte bunu kestiremiyorum. Anlatayım, bunu siz tayin ediniz. Ne dersiniz?"

"Ne diyeceğim... Elin karısına karşı şiddetli bir muhabbet veya nefretle duygulanmanda hiçbir anlam ve ilişki göremiyorum. Böyle şeyleri aklından çıkar. Rahatına bak."

"Mümkün değil."

"Neden?"

"Çünkü o beni büsbütün kudurtmak için kurnazlık ediyor."

"Ne yapıyor?"

"Anlıyorum. O da beni seviyor. Ancak gayetle kayıtsız, hissiz ve soğuk durmaya uğraşıyor."

"Seni sevdikten sonra niçin soğuk durmaya uğraşsın?"

"Bana büsbütün hız vermek için..."

"Oğlum, sen kendi kendine gelin güvey oluyorsun. Senin bu kuruntularından hiçbirine o hanımın dikkat etmediğinden eminim."

"Enişte bey, hakikati bilmeden laf söylüyorsunuz."

"Hangi hakikati?"

"Ohooo..."

"Ne ohooosu?"

"Biz Cevher Hanım'la çoktan yüz göz olduk."

"Allahasen?"

"Vallahi..."

Kalbimin başından kopan küçük bir kasılma bütün sinirlerime yayıldı. Ancak renk vermemeye uğraşarak:

"Garip şey."

"Fakat benziniz attı enişte bey..."

"Benzim niçin atsın?"

"Vallahi attı. Aynaya gidip bakınız. Niçin üzülüyorsunuz?"

"Üzülmedim, şaşırdım."

"Niçin? Canım, niçin?"

"Hürrem Bey gibi bir zatın eşi seninle yüz göz olduğu için."

"O kadın bana önce iltifat, sonra hakaret etti."

"Nasıl?"

"İlk görüşümde ben bu hanımdan çok hoşlandım."

"Ey?"

"Yüzünü görebilmek için onu daima pencerelerde arayarak bahçede dolaşıyordum. O da bana büyük bir yakınlık gösteriyor, güler yüzle selamımı alıyor ve söyleyecek ilgili birkaç kelime buluyordu. Bu dostluğumuz o kadar ilerledi ki onun kalbinde de benim için bir sevda uyandığını, sürmeli gözlerinde parıldayan ateşten anladım... Ben o kadar mesut, o da beni her gün görmekten o kadar memnundu ki. Ve nihayet..." dedi. Kaynım sustu. Uğradığı hicranın acısını itiraftan sıkılıyor gibi düşünüyordu. Ben tahammül edemeyerek onun yarım kalan son kelimesini tekrardan kendimi alamadım:

"Ve nihayet?"

"Ve nihayet efendim ben bu pencere iltifatlarıyla yetinemez bir hâle geldim. İşi ilerletmek istedim. Zaten ona vermek için her gün bir aşk mektubu yazıyordum. Sunmak üzere bir tanesini karşıdan gösterdim. Ben onu memnun olacak sanırken aksine kızdı. Hor gören bir hiddetle panjuru kapayıp çekildi. Ve bir daha gözükmedi. Bu hakaretteki sahteliği ben anlamadım sanıyor."

"Hakareti neden sahte olsun?"

"Kadın kalbinde bazen öyle şımarıklıklar kaynar ki en sevdikleri erkekten en aşağılayan sözler ve tavırlarla hınç alırlar. Fakat o ne yaparsa yapsın. Bu hanımın beni şiddetle sevdiğini biliyorum."

"Nereden biliyorsun?"

"İlanıaşkımı izzetinefsine karşı hakaret sayan bir hanım kalkar da kendi ayağıyla benim evime gelir mi?"

"Şiddetle sevildiğine dair olan delilin bundan ibaret mi?"

"Daha ne istiyorsunuz? Bir yan bakış, bir göz süzüş, bir sahte dargınlık bana neler ispat etmez."

"Sen ona gönül vermişsin, o da seni şiddetle seviyormuş, tebrik ederim... Bu iki muhabbetin arasında benim ne yerim olabileceğini anlayamıyorum..."

"Görüyorsunuz ki pek asabi bir hâldeyim."

"Şiddetle sevildiğine emin olduktan sonra bu asabiyetin manası nedir?"

"Gönül tokluğunu hakaret derecesine vardırıyor, ben buna tahammül edemem..."

"İster et ister etme, bana ne?"

"Onun bu aşağılayan gönül tokluğunda sizi mühim bir etken görüyorum."

"Anlayamadım."

"Pekâlâ anlıyorsunuz ama anladığınızı bana anlatmak işinize gelmiyor."

"Bu saçmalardan tek bir hakikat çıkarabiliyorsam kömür gibi Arap olayım."

"Anlamıyorsanız anlayınız enişte bey ki Cevher Hanım'ı sizden kıskanıyorum..."

"Vah zavallı Halis, senin kolay anlayan olmadığını bilirdim ama aklen bu kadar düşkünlüğüne de ihtimal vermezdim."

"Enişte bey, zannettiğiniz kadar aklen düşkün değilim. Bugün salonda siz bulunmayaydınız Cevher Hanım bana iltifat edecekti. O kadın sizden çekiniyor. Bunun sebebini bana izah eder misiniz?"

"Böyle saçmalıklar üzerine nefsimde sana zerrece açıklama yapmak mecburiyeti görmüyorum!"

"Saçmalıklar değil Şadan Beyefendi. Eniştem olmanız itibarıyla ablam Sabiha Hanım'ın hukukunu savunmak adına size bir şey soracağım. Buna cevap vermeye mecbursunuz."

"Çok acayip sözler..."

"Hiç çok acayip değil. Kız kardeşimin kütüphanesinden Hürrem Bey'e bir kitap getirmek üzere salondan çıktığım vakit kapı arkasında durdum, bir müddet sizi gözetledim."

"Ey?"

"Âlimin karısı, kocasıyla ablamın bahisteki seksen kulaç dalgınlıklarından istifade ederek sizin elinize katlanmış bir kâğıt sıkıştırdı. Neydi o?"

"Gizli bir şey değil..."

"Gizli bir şey değil de onu size vermek için neden benim dışarı çıktığımı bekledi?"

Bu ani soru kuvvetli bir yumruk darbesi gibi beynimi sarstı. Kaynımın açıklama bekleyen gözlerinin dehşeti önün-

de bir müddet dondum kaldım. Aklımın bocaladığı bu sükût anımda Halis intikam alır bir sedayla devam etti:

"Bu sizin nazarınızda o kadar değerli ve aynı zamanda o kadar mahrem bir şeydi ki her türlü hürmetsizliği göze aldırarak onu doya doya inceleyebilmek için yarım saat helaya kapanmaya mecbur oldunuz. Ve şimdi o kâğıt üzerinizdedir. Ya ceketinizin ya yeleğinizin cebinde... Çarpılmadan korkmaksızın buna yemin edebilirim."

Kaynım beni çıkmaz sokağın ta sonuna tıktı. En küçük bir kaçamak yolu göremiyordum. Artık lama cime imkân kalmamış gibiydi. En açık hazırcevaplara karşı yılmamak da bir hünerdir. İnandırıcı konuşma yeteneği bazen büyük hakikatlere karşı kor. En haklı muhatapları şaşırtır. Hiç olmazsa bir müddet için oyalar. Böyle zor vaziyet ve anlarda insan bütün zekâsını birkaç saniye içinde o zorluk noktası üzerinde yoğunlaştırmayı bilmelidir.

Cebimde aynen öyle birkaç kata bükülmüş, başka bir kâğıt vardı. Onu çıkardım. Kaynıma uzatarak, "Al, işte bak," dedim. Halis kâğıdı aldı. Katlarını açıp büyük bir şaşkınlıkla okuduktan sonra bana iadeyle:

"Bu ne? Sigorta şirketleri hakkında birkaç soru..."

"Evet, sigorta şirketleri hakkında birkaç soru. Ya başka ne istiyordun ki olsun?"

"Cevher Hanım'ın size verdiği bu kâğıt mıdır?"

"Evet."

"Ne alaka?"

"Kız kardeşinin Kadıköyü'nde mülkleri varmış. Benim resmen sigorta şirketleriyle işlemde bulunduğumu biliyor. Bu konuda bazı bilgiler istedi. Araştırıp neticeyi bildireceğim."

Ben hakikaten Cevher'in kız kardeşi Gülizar Hanım'ın Kadıköyü'nde mülkleri olduğunu biliyordum. Bu bilgim-

le cebimdeki kâğıdın varlığı sayesinde meselenin zorluğu içinden silkinip çıktım. Halis, bu dolmayı tamamıyla yutmasa bile birdenbire reddedemedi. Yutkunarak düşünüyordu. Onun, sözün çürüğünü ayıklamasına meydan bırakmadan dedim ki:

"Evladım, yaşım senden büyük, tecrübem fazladır. Gençlikte sevda yüzünden insan itiraf olunur olunmaz türlü macera geçirebilir. Fakat her şeyi yap, kocalı kadın sevme... Bu baba nasihatine iyi kulak ver. Aile namuslarına hürmet lazımdır. Bir gün gelir sen de evlenirsin. Anlarsın. Karına yan gözle bakanın hasımı canı olursun. Bir koca için dünyada karı sadakatsizliğinden müthiş felâket olamaz. Sana hiçbir fenalığı dokunmayan masum bir adamın hayat saadetini yıkmaya vicdanın nasıl razı olur? Toplumsal ahlaksızlıkların en kötüsü işte budur. Genel ahlak bireylerin iyileşmesiyle oluşabilir. Sen, ben insani vazifelerimizin zıddına hareket edersek başkalarından ne bekleyebiliriz?"

Halis, derin şüphelerle beni süzerek dinliyordu. Benim gibi aynı fiilden kendi günahkâr bir adam ahlaksızlıkta sahayı kendine geniş bırakmak için çekindirerek başkalarına bu yolda ağız açmaya cesaret edebilir mi? Kaynım galiba işte bunu incelemeye uğraşıyordu.

Bu nasihatlerimi ben de beğeniyordum ama Cenabıhak bu iyi sözlerle hareket etmek ilham ve yeteneğinden beni mahrum yaratmıştı. Dünyadaki insanların çoğu da benim gibi değil miydi? İnsan kardeşlerine nasihat vermekle meşgul olanların tümü sözlerini nefis olarak yarı yarıya tutmak insafını gösterselerdi çoktan bu âlem iyileşmeye yüz tutardı.

VII

Birbirimizden dargın, birbirimizden şüpheli Halis'le öyle ayrıldık. Kaynım, Cevher Hanım'a olan sevdasında arada beni bir engel gibi görüyordu. Verdiğim nasihatleri kendim

tutamadığım gibi bunların bir sözünü onun da tutmayacağından emindim. O gün sahte bir sessizlikle yanımdan gitti. Hiç şüphesiz bu bir kurnazlıktı. Artık ondan sonra daima beni gözleyecek, her hareketimi gözetleyecek, kollayacak, söz götürmez, inkâr kabul etmez, amansız bir noktada yakalar yakalamaz yolumu kesecekti. Bundan dolayı çarşamba gecesi Cevher Hanım'ın duvarından içeri gayet dikkatle atlamak gereğini düşünmeye başladım. Bu benim için kurnazlığımın bütün inceliklerini uygulama yoluna koymaya ihtiyaç gösteren mühim bir işti.

O gece karımın yanına dönmemek için İstanbul'da anamı veya babamı hastalandırmayı şimdi amaca yeterli görmüyordum. Daha ince, daha ustalıklı bir önlem lazımdı. O gece köşkün etrafında dolaşması muhtemel olan Halis'i şaşırtacak tedbirler bulmalı... Eve dönüşüme engel olacak uydurma mazereti İstanbul'dan karıma telgrafla bildirecektim. Bu telgrafı mümkün mertebe geç vakit çekmeli ki Halis tedbirlerime karşı tedbirler almaya vakit bulamasın.

Durumun inceliğini Cevher Hanım'a herhangi bir vasıtayla haber vermeye imkân bulamıyordum. O, gece belirlenen saatte beni bekleyecekti. Ben ne yapıp yaparak kendimi kimseye göstermeden duvardan atlamak imkânını bulmak mecburiyetindeydim.

Halis, benim Cevher Hanım'dan bir mektup aldığım hususunda büyük bir şüpheye düşmüş olsa bile kâğıdın içeriğinden kesinlikle habersizdi. Bundan dolayı Hürrem Bey'in o gece evine dönmeyeceğini bilmiyordu. Benim Erenköyü'ne dönmeyeceğimi anladığı zaman bu kayboluşumun Cevher Hanım'ın köşküne girmek için bir manevra olduğuna pek ihtimal veremezdi. Ben gece yarısından sonra saat birde duvardan atlayacaktım. Halis, Cevher Hanım'ın köşkünü akşamdan gözetlese bile o vakte kadar uyurdu. Onun erken yattığını bilirdim. Benim alacağım tedbirlerin en birincisi tanınmayacak bir şekil ve simaya girmekti. Bir aktör dostum

vardı. Ondan bir iğreti sakal, büyük bir kalpak alacak, gece hırsızlarına benzer vahşi bir kıyafete girecektim. Bir patırtı koparsa köşkün bir tarafından girip öbür tarafından kaçabilirdim. Çünkü oralarını karış karış pek iyi tanıyordum.

Mühim bir meseleyle uğraşan bir matematikçi gibi zihnim hep bununla meşgul, dalgın dalgın, dolaşıyordum.

Sonradan insanın bazı sorgulara uğraması muhtemel olan bu tür vakalarda uzun, karışık, dolambaç yalanlar uydurması tehlikelidir. İnsan helecanla ne dediğini unutur. Başka türlü söyler. Foyayı meydana verir. Her şeyde sadelik iyidir. Her gün gerçekleşmesi muhtemel sade bir yalan uydurmayı düşündüm. Mesela köprüden son vapuru kaçırmış olabilirdim. Saatim beni aldatmış olurdu. Ben de karımı...

Dostluğundan emin olduğum kalem arkadaşlarımdan birine tembih ettim. O, köprüden son vapurun hareketinden sonra benim imzamla kayınpederimin köşküne İstanbul'dan şu telgrafı çekecekti:

"Merak etmeyiniz. Son vapuru kaçırdım. Pederimin hanesindeyim..."

Ben o geceki dalaveremde başarılı olayım da sonra babamla anneme geceyi onların yanında geçirmiş olduğuma dair kendi lehime yalancı şahitlik ettirtmek zor bir şey değildi.

Aktör dostumdan aldığım kalpağı, yapma sakalı, önü fişeklikli bir kadife ceketle pantolonu küçük bir paket yaptım, koltuğuma sıkıştırdım. Görülmekten çekinerek tramvaya binmedim. Bir araba tuttum. Geç vakit Beşiktaş İskelesi'ne geldim. Oradan Kuzguncuk'a hareket eden son vapurla karşıya geçtim. Üsküdar'a yürüdüm. Arabayla Haydarpaşa'ya indim. Kuytu bir kahvede bir müddet eğlendikten sonra diğer bir arabayla Erenköyü'ne geldim. Saat onu geçiyordu. Fakat bire daha çok vakit var.

Boş tarlalarda dolaşmaya başladım. Ay yoktu. Gece karanlıktı ama kötü bir tesadüfle tanınmak ihtimali vardı. Bu zampara rolümü mükemmel oynamak için nerede kıyafetimi değiştirecektim?

Semte yaklaştım. Aklıma Basri Bey'in boş köşkü geldi. Viranlığından dolayı kaç zamandır kimse tutmuyordu. Bahçeye girdim. Köhne binanın küçük kapılarından birini kuvvetlice omuzladım. Açıldı. Cebimden elektrik fenerini çıkardım. Örümcek ağları sarkan dar, tozlu bir aralıktan yürüdüm. Bir avluya, oradan basamakları çarpılmış, parmaklıkları kopmuş bir merdivenden yukarı çıktım. Orada burada kırık dökük, terk edilmiş eşya vardı. Elektriğin ortasında parlak bir S ile önümde yürüyen ışık dairesi mesafeye göre kâh büyüyüp kâh küçülerek harap parke ve duvarların üzerinde titredikçe, sağımdan solumdan kaçan gölgelerin hareketlerine, ayaklarımın altında gıcırdayan tahtaların sesleri karışarak manzara garip bir vahşetle canlanıyordu.

İyi saatte olsunlara inanmam. Çünkü şimdiye kadar ne yüzlerini gördüm, ne de bir fenalıklarına uğradım. Çektiğimiz felaketler cinden periden değil en ziyade âdemoğlundandır.

Göze görünmeyenlerden korkmam. Çünkü onlara bir kötülük etmeye gelmedim. Bana niçin sataşsınlar. Fakat o viran çatı altındaki tenhalıkta, gecenin etrafımı saran siyah sükûtunda, gezindiğim yerlerin ürkütücü yabancılığında yüreğe hafif çarpıntı getiren sıkıcı bir tesir var. Bilmem buna korku mu diyeceğiz?

Birdenbire esen küçük bir rüzgâr sağanağı çerçeveleri gevşemiş birkaç pencereyi titretti. Sessiz yerlerde ufak bir hareket, büyük bir gürültü yapıyor. Pencerelerin titremesiyle kalbimin de sarsıntısı arttı. Durdum. Etrafımı dinledim. Yine durgunluk, yine sessizlik... Gittikçe derinleşen sessizlik içinde tahtaları kemiren kurtların düzenli gacırtıları geliyordu. Ya Rabbi sekizi, onu bir parmak altında ezilen bu yumuşak mahlukçukların en sert tahtaları un gibi ufalayan bu ince törpüleri nerelerindedir?

Çoktandır mutfağı, kileri tamtakır duran bu viran evde hiç fare tıkırtısı yoktu. İnsanların zararına yaşayan bu zeki, muzır hayvanlar yiyeceksiz kalan evlerden yağlı kapılara göçü Avrupalıların kolonilere dökülen cinslerinden daha iyi bilirler.

Birkaç odaya girdim, çıktım. Birinde mermeri çatlamış eski bir konsolla üzerinde çerçevesi kararmış bir kırık ayna gördüm. Işığı aynaya gelecek surette elektrik fenerini tutulacak yerinden duvarın çivisine astım. Fesimi, ceketimi, pantolonumu çıkardım. Koltuğumda paketle getirdiğim kostümü giydim. Uç tellerini kulaklarımın arkasından geçirerek sakalı çeneme taktım. Kalpağı başıma geçirdim. Birdenbire kendi kendimi tanımayacak bir şekle girdim. Aynada ben kayboldum. Yerime vahşi, hatta korkunç bambaşka bir adam doğdu. Kendi kendimden ürktüm.

Kaşlarım, dudaklarım o koca kalpakla kaba sakalın arasında biraz ince kaldı. Başlığımı burnumun üzerine yıktım. Gözlerim sert birer parıltı aldı. Hain rolüne çıkan aktörlere döndüm.

Halis Bey değil, babam görse beni tanımayacaktı. Fakat küçük kapının arkasında Şadan'ı bekleyen Cevher Hanım, bu gece hırsızla göz göze gelince bir, "Ay..." çığlığıyla hemen kaçacak, belki de korkudan düşüp bayılacaktı.

Revolverimi yeni pantolonumun art cebine yerleştirdim. Çıkardığım elbiseyi paket yaptım. Koltuğuma aldım.

Saate baktım. On ikiye gelmiş. Belirlenen vakte daha bir saat var. Oradan Hürrem Bey'in köşküne yirmi dakikada gidebilirim. Bundan dolayı daha kırk dakika beklemek lazım. Dışarıda dolaşmaktansa bulunduğum bina içinde beklemesini daha uygun ve tehlikesiz buldum.

Fenerimi söndürdüm. Bir köşeye çekildim. Keten lifleri saçılmış, beli kırılmış, ayağının biri topal bir koltuğa dikkatle oturdum.

Bu gece ben ömrümün serüvenlerinden bir mühimini yaşıyordum. Kolayca tatmin edilen sevdalarda şehvetin seri titreyişlerinden başka ne lezzet var? Bütün bu tatminler kolaylıkları nispetinde aşkı öldürerek gönlünüzü çoraklık içinde bırakırlar.

Bu geceki maceram faciaya dönebilecek bir komedyaydı. Bunda silahla önüme çıkması muhtemel bir koca, aldatılarak evde bırakılmış bir eş, şüpheler içinde yanan genç bir rakip, velhasıl vicdanı üzecek engellerin, helecan verecek tehlikelerin hepsi vardı.

Biz Cevher Hanım'la bir kere gece görüşmelerinin bu türlüsüne başladıktan sonra ben bu viran köşkte daha çok kıyafet değiştirecek, duvarlardan atlayacak, pencerelere tırmanacak, kim bilir, kim bilir halk sahnelerinin adi aktörlerini hayrette bırakacak ne hakiki roller oynayacaktım.

VIII

Ben, viran evin tozları, örümcekleri ve huzur sessizliği içinde böyle düşünerek vakti getirdim. Saat bire yirmi kala oradan çıktım. Etrafta uzaktan uzağa köpek havlamalarından ve gece yarısını haber veren canlı saatlerin "öürü, ö"lerinden başka ses yok. Orada, burada gecenin karanlığı içinde daha siyah kümeler oluşturan evlerin, ağaçların arasından gidiyor ve fark edilmemek için mümkün olabildiği kadar duvar diplerini takip ediyordum.

Hürrem Bey'in köşküne dört beş dakikalık bir mesafede bulunduğum esnada karşı taraftan bir karaltı meydana çıktı. Bana doğru geliyordu. Bu hareketli gölgeyi sezince durdum. O da bulunduğu noktada kaldı. Şimdi uzaktan karşı karşıya birbirimizi keşfe uğraşıyorduk.

Bu adam kim olabilirdi? Gösterdiği kaçınmalarla herhâlde hayırlı bir şey olmadığı anlaşılıyordu. Bir hırsız mı?

Yoksa o da benim gibi bir zampara mı? Herhâlde gece macerası peşinde gezen bir mahluk olacaktı. Hırsızsa üzerimde kaptırmaktan korktuğum çok para yoktu. Böyleyken yakında başka arkadaşları yoksa teke tek onunla boğuşabilirdim. Fakat ne lüzumu var? Bu boğuşma esnasında takma sakalım herifin elinde kalırsa kimliğim hakkında elin itlerini şüpheye düşürerek başıma bir bela açmış olacaktım. En iyisi böyle bir saldırıdan mümkün mertebe kaçmaya uğraşmaktı. Fakat nasıl kaçayım? Şimdi birdenbire geri dönsem beni korktu zannederek herifin arkamdan gelmesi muhtemeldi... Ona doğru ilerlemenin de tehlikeli, şüphe uyandıran neticeleri vardı.

Ne yapacağıma karar vermek için iradesiz dururken birdenbire yüzüme fışkıran kuvvetli bir elektrik ışığı altında gözlerim kamaştı. Karşıki herif beni tanımaya uğraşıyordu. O zaman bilmem nasıl bana bir cesaret geldi. Koca kalpağım, kaba sakalımla belki hasımımı korkuturum ümidiyle hiç simamı saklamayarak ona doğru sert sert yürüdüm.

Bu cüretim derhâl etkisini gösterdi. Gerçekten herif şeklimden fena hâlde ürkerek fenerini söndürdü. Gerisin geri tabana kuvvet kaçmaya başladı. O zaman ben fenerimin düğmesine bastım. Firarinin arkasından ışık sütununu salıverdim. Pek iyi seçemedim ama boyu bosu, kıyafeti kaynım Halis'e benziyordu. Gerçekten eğer oysa, tehlikeyi atladım demekti. Çünkü o kestane kabuğu kadife kostümün içinde, o iri kalpağın, o korkunç sakalın altında eniştesi Şadan Bey'in gizlenmiş olmasına kaynım dünyada ihtimal veremezdi.

Kim olursa olsun karşımdan defoldu ya, istediğim buydu. Yoluma yürüdüm. Etrafımda meydana geleceken ufak pıtırtılara dikkat ederek Hürrem Bey'in köşküne yaklaştım. Hızlı adımlarla sekerek Cevher Hanım'ın tarif ettiği bahçe kısmının önüne geldim. Üzeri balıksırtı derz edilmiş alçak bir duvar. Şimdi buradan hırsız gibi içeri atlayacaktım. Gibi değil, ben hırsızın en müthişiydim. Adi hırsız mal çalmaya girer. Ben hane sahibinin en kutsal şeyini kirletmeye gidiyordum.

Sıçradım. Kollarımı balıksırtının üzerine attım. Tam ayaklarımı duvarın gövdesine vererek içeriye sıçrayacağım sırada son bir gözetleme için sağıma soluma seri bir göz atarken biraz ötede yine o deminki herifin gölgesini boylu boyunca görmeyeyim mi?

Kendi kendime, "Hah," dedim, "Mutlak bunda bir iş var."

Fakat şimdi ne yapayım? Yine herifin arkasından mı koşayım? Yoksa duvardan içeri atlayı mı vereyim? Bu takipçinin arkasından koşsam neticesi bilinmeyen bir gece macerasına atılarak köşke girmek için Cevher Hanım'la kararlaştırmış olduğum zamanı kaçıracağım.

Öyle havada yarı asılı duruşum uzun uzadıya düşünmeye müsait bir vaziyet değildi. Cevher'in aşkının efsunu beni içeri çekiyordu. Şeytan kulağıma, "Atla... Atla... Sevgilin seni küçük kapının arkasında bekliyor," dedi. Bu komuta uyarak bütün kollarımın kuvvetiyle duvara abandım. İkinci hamlede kendimi bahçenin yüksek otları arasında buldum. İleri doğru birkaç adım attım. Köşk, sımsıkı örtülü panjurları altında gözleri kapalı bir hikâye kasrı gibi uyuyordu.

Kulaklarımı yarı bahçenin içine, yarı dışına vererek yürüdüm. Burası her zaman kullanılmadığı için yabani otlar bürümüş iki duvar arasında uzanan bir kısımdı.

Deminden bana içeri atlamak ayartmasını veren şeytan, şimdi yüreğime türlü vesvese getiriyordu. Evvelki kiracılar, Osman Sadık Bey'in karısı maktule Raife Hanım'a gelen âşığın da bu uğursuz bahçe kısmından içeri girmiş olduğu rivayeti vardı.

Sokakta önümde beliren adam kimdi? Elektrik feneriyle beni tanımaya uğraştı. Ben üzerine yürüyünce kaçtı. Fakat sonra yine niçin takibe devam etti? Ben onu Halis'e benzettim ama bu pek zayıf bir ihtimaldi. Bu, kim olabilirdi? Bizzat Hürrem Bey mi? Yoksa kendisi evde bulunmadığı gecelerde güzel karısını gözetlemeye tayin ettiği onun bir bekçisi mi?

Herhâlde Hürrem'in kayboluşu, hanımın yalnızlığı ve benim bu gece köşke davetli bulunmaklığımla bu herifin peşimden gelmesi arasında bir ilişki vardı. Hep bunlar tesadüfi şeyler değildi... İşte bir uğursuzluk kokusu alıyordum. Tepemde bir uğursuzluk dolaşıyordu.

Hürrem Bey'in bu geceki kayboluşu acaba karısını denemek için yapılmış bir iş miydi? Ben içeri girdikten sonra elinde silahla karşıma mı çıkacaktı? Beni gözetleyen herif duvardan aştığını gördü. Elbette şimdi boş durmayacak, bu gözetlemeden kastı neyse icraya kalkacaktı.

Zihnimde böyle korkutucu bir kuruntu kasırgası döne döne köşke yaklaştım. Fakat vahşi kıyafetimle birdenbire Cevher Hanım'ı korkutmamak için başımdan kalpağı, çenemden sakalı çıkardım. El yordamıyla küçük kapıyı buldum.

Parmaklarımın tahta kanat üzerinde gezinmesini sevgilim içeriden hissetti. Nazik sesinin en pes perdesiyle:

"Şadan?"

"Efendim..."

"Sen misin?"

"Evet..."

Kapı ufak bir gıcırtıyla açıldı. İçeri girince hemen kanadı ittim. Sürgüyü sürdüm. Uzun bir aralığın ucunda görünen merdivenin ilk basamağında fitili kısılmış bir idare lambası yanıyordu.

Evvela bu aceleme ve sonra tuhaf kostümüme şaşıran Cevher Hanım sordu:

"Bu telaşın ne ? Bu nasıl kıyafet?"

"Anlatacağım..."

"Sesin titriyor."

"Tehlike geçirdim. Belki de daha geçiremedim..."

"Ne var?"

"Takip ediliyorum..."

"Kim takip ediyor?"

"Belki Hürrem Bey'in kendisi... Belki seni gözetlemesi için tayin ettiği sadık adamlarından birisi..."

"Emin ol Hürrem bu gece katiyen buralarda değildir. Ve sonra ona vardığım günden beri iffetim hakkında kocamı şüpheye düşürecek hiçbir harekette bulunmadım. Seninle olan sevdam ilk günahımdır. Sen kızlığımdan beri gönlümün aradığı, idealimin hayal ettiği tipte bir erkeksin. Onun için cüretin karşısında irademi kaybettim. Emin ol Şadan, katiyen emin ol. Bu gece ne kocam buralardadır, ne de onun beni gözetlemeye tayin ettiği bir adam vardır."

Bu esnada, girdiğim küçük kapının üzerindeki demir parmaklıklı pencereden içeri projektör aydınlığı gibi beyaz bir ışık girdi. Tavanda bir müddet gezindikten sonra söndü.

Parmağımla ışığı Cevher'e göstererek, "İşte," dedim, "Dışarıdaki gözetleme memuru elektrik feneriyle arkamdan hâlâ bahçede beni arıyor."

Cevher Hanım bu apaçık durum karşısında biraz bozuldu. Duvara dayanarak küçük bir helecan geçirdi. İdarenin aralığa serptiği donuk, sönmeye meyilli, vesveseli ışık yüzlerimizde titrerken tavanda ve duvarların yüksek kısımlarında elektrik fenerinin ay ışığını andıran beyaz ışığı yine dolaştı.

Fenerin böyle ısrarla araştırmasına karşı âlimin eşi iddiasını yine tekrarla, "Bu fenerin ışığını pencereden içeri sokan meçhul eli bilmiyorum. Fakat yine iddiamda sabitim. Kocam bu akşam bu taraflarda değildir. Beni gözetletecek onun hiçbir adamı yoktur. Bu, başka bir şey. Haydi, yukarı çıkalım..."

Kulaklarımızı dışarı vererek yürüyorduk. Eğildi. Basamaktan lambayı aldı. Dolaba benzeyen küçük kapının sürgüsünü içeriden itti. Bu suretle dar merdivenin girişi kapandı.

O önde, ben arkada küçük basamakları gıcırdatarak kasvetli bir aralıktan çıkarken ben yine sakalı çeneme taktım. Kalpağı başıma geçirdim.

Bu gizli merdivenin yük kanatlarını andıran yukarıki kapısını itti. Yatak odasına girdik. Geniş tuvalet mermerinin üzerinde kuvvetli bir lamba yanıyordu. Cevher birdenbire dönüp de beni öyle sakalımla, kalpağımla görünce dehşetinden bir yardım çığlığı koparmak için ağzını açtı. Fakat avazının odayı dolduran ilk dalgalarını hemen boğmak için eliyle seda kanalını tıkadı.

Onu bu derece korkutan şeyleri hemen yüzümden atarak, "Cevherciğim ne oluyorsun?" dedim.

O, korkudan büyümüş gözleriyle çehremde hâlâ evvelki korkunç simayı arayarak:

"Aman Şadan, o kadar mükemmel bir sinema haydudu olmuştun ki..."

"Korkma bak, yine haydut olacağım," dedim. Sakalı takıp kalpağı giydikten sonra sordum:

"Beni bu kıyafette gören Didar Bey'in damadı Şadan olduğumu tanıyabilir mi?"

"Katiyen... Katiyen. Fark edemez. Çehren o kadar değişiyor ki hakikati anladıktan sonra şimdi bile yüzüne baktıkça korkumdan avaz avaz bağırmak istiyorum."

"Sakın ha... Galiba gözetim altındayız. Buradan dışarıya hiç ses taşırmaya gelmez. Elektrik feneriyle önüme çıkan herif beni bu şekilde gördü. Evvela korkusundan hemen kaçtı. Sonra yine takibe başladı. Şimdi de köşkün etrafında dolaşıyor. Herhâlde ihtiyatlı bulunmalıyız. Bu lambanın ışığı çok kuvvetli, dışarıdan seçilmesin..."

"Seçilmez. Panjurlar sımsıkı kapalı. Saten astarlı dik perdeler de örtülü... Sen dışarıdan gelirken bu odada aydınlık gördün mü?"

"Hayır..."

"O hâlde ne merak ediyorsun? Dışarıdan odanın aydınlığı seçilse bile bunda ne sakınca olabilir? Benim lambamı söndürüp söndürmediğime kim karışabilir?"

IX

Biz aşkın baştan çıkarmasıyla korku arasında bir müddet tereddütle birbirimize baktıktan sonra Cevher Hanım cüretkâr bir tebessümle:

"Soyun Şadan, sana gecelik hazırladım."

"Hürrem Bey'in gecelikleri?"

"Onun fakat hiç daha arkasına giymedi..."

"Onun elbisesini kendisinden evvel giymek Allame'ye karşı büyük bir hürmetsizlik olmaz mı?"

Bu itirazıma hanım ince bir alay tavrıyla dudak bükerek, "Allame'nin karısını sevip de geceliğini kullanmakta hürmetsizlik düşünmek... Bu da sana mahsus modern bir düşünce..." dedi. Gülüştük. Cevher, saçlar çözük, arkasında kısa bir beyaz tunik, ellerinde meşale, bekâretlerini adamaya mabede giden masal güzelleri gibi diz kapaklarından aşağı ve göğsünün yarısından yukarı vücudunun bütün dolgunluk ve güzelliğini taşıran kolsuz, yakasız, önü, arkası ajurlu incecik bir keten kılıf içindeydi. Bakışlarım onun insanın içini titretecek bir saflıkla beyaz gerdanında gezindikten sonra bedeninin bütün tatlı kıvrımlarını dolaşarak, fazla toplu fakat nazik süzme baldırlarından, kiraz rengi kadife terliklerin içine gömülen sedef güzelliğindeki yumuk ayaklarına kadar uzanıyordu.

Cevher'in yardımıyla soyundum. Şüphesiz kocasından fazla bana özen gösteriyor, beni sevip okşayarak soyuyordu. Önü, kolları işlemeli, yanları yırtmaçlı bir gecelik gömleği giydirdi. Sırtıma fazlasıyla bol ve kısa geldi. Ayaklarımın

önüne ipek gibi ince meşinden ceviz kabuğu yeşili bir çift hantal terlik koydu. Giyindikten sonra aynanın önüne gittim. Hazretin bana taşkın ve şapşal gelen özel elbiseleri içinde kendimi bir gözden geçirerek, "Allame'nin çapı benimkine uymadı," dedim. Cevher, gülerek cevap verdi:

"Kocamı pek çok inceltmek için tornadan geçirmeli... Seni de boyundan biraz törpülemeli."

Gülüştük. Üçe bölünmüş, bir paravana gibi duran aynalı dolabın karşısındaki yine o takımdan çiçekli, yaldızlı geniş lake karyolaya yattık. Karşıki duvardan Hürrem'in donuk bir çerçeve içinden yağlı boya resmi sabit bir bakışla bize bakıyordu. Cevher Hanım birdenbire yataktan fırladı. Askıda duran havlulardan birini çerçevenin üzerine örterek:

"Of, öyle dik bakıyor ki bu gözlerin karşısında sizinle yatmayı bir türlü içim götürmeyecek."

"Emin ol Cevher, havlu kalındır. Onun altından kocan bir şey seçemez."

Ne kadar yattık bilmiyorum. Cevher Hanım vücudundan bir ürperti geçirerek:

"Aklıma korkunç bir şey geldi..."

"Nedir?"

"Sen girdiğin o küçük kapının, çıktığın dar merdivenin, yattığımız bu odanın uğursuz tarihlerini biliyor musun?"

"Buna dair şöyle böyle bazı rivayetler duydum ama hakikati pek ayrıntılarıyla bilmiyorum..."

"Bizden evvelki kiracılar zamanında bu köşkte müthiş bir cinayet olmuş."

"Öyle diyorlar..."

"Osman Sadık Bey, karısı Raife Hanım'ı başka bir erkekle yakalayarak öldürmüş."

"Vahşet."

"İşte bu odada vurmuş. Belki şu köşede, belki şu pencerenin önünde... Belki şu yattığımız yerde... Geçen akşam yine bu döşekte yatarken kocam bana bu boğazlamadan bahsetti."

"Ne dedi?"

"'Ben olsaydım kadını değil, herifi öldürürdüm,' dedi..."

Cevher Hanım'ın ürpertisi şimdi bana geçerek:

"Mademki kadın yaratılışta bünyece erkekten zayıf, akıl ve metanetçe hafiftir. Erkekle ortak işledikleri günahta dişiye nispetle erkeğin sorumluluk hissesi iki, belki üç katlı olmalıdır. Çünkü güçlü cinsin tabiattaki rolü eyleyen, latif cinsininki ise etkilenendir. Kadın fazlaca hoppa mizaçlı bile olsa mert bir erkek onu daima birçok aşk günahlarından koruyabilir."

Hiç böyle kadınlığı nedeniyle karısını hemen yarı mazur görüp de bütün hışım ve intikamını âşığa yönelten koca da görmedim. Bu da bir nevi modern felsefe olmalı... Biz böyle konuşurken kuvvetli bir yumrukla güm, güm oda kapımız vuruldu. Döşekte ikimizi de birdenbire gizli bir sıtmanın soğuk nöbeti aldı. Sanki titreyerek donuyorduk. Ağzımı Cevher'in kulağına vererek yavaşça sordum:

"Bu ne?"

O, yüreği katılan bir donmuşun son titreyişiyle iki çenesi birbirine vurarak cevap verdi:

"Bilmem..."

"Ne yapacağız?"

"Bilmem..."

Dışarıdan güm gümler artan bir şiddetle devam ediyordu. "Bu saatte kapıyı böyle gümleten kim olabilir?" dedim.

Yine ondan değişmez bir jestle, "Bilmem..." cevabını aldım. Meğerse biz bilmeden ne büyük belaya atılmışız.

"Fakat odayı sarsan bu darbelere karşı içeriden herhâlde bir hayat eseri göstermeliyiz. Ne yapalım çabuk söyle."

Cevher, bir saralı gibi sarsak sursak döşekten kalktı. Acele bir çare bulması için beynini iki avucu arasında sıktıktan sonra eliyle bana, deminden yukarı çaktığımız gizli merdivenin kapısını işaret etti.

Onun bu seri komutuna ben hemen itaat gösteremedim. Korkunç bir tereddütle göz göze bakıştık. Çünkü ikimizin de hatırasında Osman Sadık Bey ve Raife Hanım faciası canlandı. O gece de günahkâr kadın sevgilisini bu merdivenden kaçırmıştı. Bu gece de acaba yalnız şahıslar değişerek aynı vaka mı tekrarlanacaktı? Nasıl oldu da bu evin uğursuzluğu bizi aynı mahva sürükledi? Alın yazısı inanmayanları şaşırtacak bir hâl.

Böyleyken uğursuzluğu ne kadar açık olursa olsun bu gece o merdivenden başka gizlenecek bir yer yoktu. Hemen kendimi döşekten attım. Merdivene koştum. Suç arkadaşım orada burada dağınık duran elbiselerimi topladı. Merdivene fırlattıktan sonra üzerime kapıyı kapadı.

Ben, sahnelerde bir dakikada beş kıyafete girerek giyinmedeki hızıyla seyircileri hayrete düşüren sanatkârların el çabukluğuyla giyinmeye uğraşıyordum. Yukarıdan gelen olursa merdivenin alt kapısından, aşağıdan hücum eden bulunursa yukarıki taraftan kaçacaktım. Firar planım da bu kadar sadeydi.

Cevher Hanım odada yalnız kalınca bütün cesaretini toplayarak dışarıya ses verdi:

"Kimdir o?"

"Benim hanımefendi..."

"A... Hayriye, sen misin?"

Bu Hayriye ismini işitince yüreğim biraz ferahladı. Çünkü bu bir hizmetçi adıydı.

Hizmetçi kadın: "Evet..." karşılığıyla kimliğini onaylayınca Cevher Hanım da sedasındaki korku titremeleri azalarak sordu:

"Böyle vakitsiz niçin beni rahatsız ediyorsun Hayriye?"

"Efendim, evde hırsız var."

"Nerede?"

"Nerede olduğunu bilmiyoruz."

"Ne taraftan girmiş?"

"Ondan da haberimiz yok."

"O hâlde evde hırsız olduğunu nasıl keşfettiniz?"

"Bizim köşke girerken dışarıdan görmüşler... Koca kalpaklı, korkunç sakallı bir haydutmuş. Biz hizmetçiler hepimiz korkudan tiril tiril titriyoruz. Nereye saklandı acaba? Aşçıbaşı bıçağını çekti, bahçıvan belini hazırladı, Ahmet Ağa tabancasını doldurdu, fellik fellik köşkün içinde hırsız arıyorlar."

"Gece yarısı ne saçma sözler bunlar. Bize hırsız girdiğini dışarıdan kim görmüş?"

"Efendim, gören adam büyük bahçede uşaklarla beraber hırsız arıyor..."

"Kimmiş o?"

"Komşulardan biriymiş. Odanızın büyük bahçeye bakan yan penceresinden bakarsanız kim

olduğunu görürsünüz..."

"Bu karanlıkta onun kim olduğunu nasıl tanıyacağım?"

"Efendim, yüzünü göremezseniz de pencereden konuşur, kim olduğunu anlarsınız..."

Cevher Hanım, panjurun küçük kanadını açıp aşağıya seslenerek:

"Kimdir o?"

Aşağıdan:

"Kulunuz efendim."

"İsminizi söyleyiniz."

"Halis Didar kulunuz..."

"Bu gürültü nedir beyefendi?"

"Efendim, geç vakit misafirlikten dönüyordum. Evinize kalpaklı, sakallı müthiş bir haydudun girdiğini elektrik fenerimin ışığıyla açıkça gördüm. Tabii bu gözlem üzerine eve gidip rahat yatamadım. İnsanlık vazifem sizi uykudan kaldırarak tehlikeyi ihbara beni zorladı..."

"İnsanlığınıza teşekkür ederim beyefendi. Fakat hizmetçiler, uşaklar köşkün her tarafını aramışlar, kimseyi bulamamışlar."

"Hanımefendimiz, yüce varlığınızı kesinlikle temin ederim. Bu korkunç haydut duvardan atladı, küçük bahçeden yürüdü, doğru yatak odanıza girdi. Bu gece Hürrem Beyefendi'yle enişte beyimin burada bulunmamaları pek garip bir tesadüf değil mi efendim? Böyle zamanda her şey hatıra gelebilir. Herifin böyle bir akşamı seçmesinde pek fena bir maksadı olmasın?"

"Üzülmeyiniz beyefendi, her taraf arandı. Kimse yok..."

"Yatak odanız arandı mı?"

"Benim dairem küçüktür. Kimsenin saklanmasına müsait köşeli bucaklı bir yer değildir..."

"Tekrar el ayak çekildikten sonra melun herif gizlendiği yerden çıkarak bir düşmanlık edebilir. Müsaade buyursanız da yatak odanızı arasak..."

"Efendim beyhude üzülüyorsunuz, emin olunuz kimse yok."

"O hâlde herif nerede efendim? Bahçenize girdiğini pek ayan beyan gördüm..."

"Bizim bahçeden komşununkine atlamıştır."

Halis, Cevher Hanım'ın yatak odasını arama iznini almak için pencerenin altından pek fena sırnaştı. Bu belayı oradan savıncaya kadar çaresiz kadın son derece sinirlendi. Ben merdiven kapısı arkasında sıkıntıdan sucuk gibi terledim. Neyse sırnaşık oğlan Cevher Hanım'ın yatak odasına ayak atmak bahtiyarlığına ermeden güç bela defolup gitti. Hizmetçi kadın kapının önünden çekildi. Uşaklar tekrar döşeklerine girdiler. Hanenin gece sükûneti döndü. Fakat sabah yaklaştı, ben şimdi oradan nasıl çıkıp gideceğim?

Hanımla konuşmaya başladık.

"Ne dersin Cevherciğim? Ben buradan hangi kıyafetimle çıkayım?"

"Hangisi daha tehlikesizse..."

"İkisi de tehlikeli..."

"Nasıl?"

"Haydut kıyafetimle çıksam uşakların içinde henüz kuşkuda bulunanları varsa beni hemen sıkıca tutarlar. Tutulduktan sonra başıma geleceği bilirim. Evvela mükemmel bir dayak... Sonra karakola teslim..."

"A, Allah esirgesin."

"Her ikimiz de o kadar suçluyuz ki Cenabıhak'tan yardım dilemeye yüzümüz yok."

"Asıl kıyafetinle çık git..."

"O zaman kendimi açıktan açığa Halis'e tanıtmış olacağım... Çünkü oğlan buradan şüpheler içinde yanarak ayrıldı. Onun şimdi bu köşkün civarından pek uzakta olmadığına eminim... Düşündüğüm bu akıbet de benim için pek acıklıysa

da uşaklardan dayak yemeyi kaynıma tanınmaya tercih ediyor gibiyim."

Bununla birlikte göğsü fişeklikli haydut elbisemi giydim. Sakalı çeneme, kalpağı başıma geçirdim.

Cevher Hanım, küçük titreyişlerle birkaç adım geri çekilerek:

"Of... Şadan gitti. Yerine yine o müthiş haydut geldi. Korkma, seni bu hâlde görünce ne aşçı, ne bahçıvan, ne uşak hiçbiri yanma sokulamaz. Hele Halis, kırk yıllık yola kaçar."

"Evet, korkmayandan korkarlar. Güzergâhıma çıkarlarsa korkutmaya uğraşacağım... (Duvara bakarak) Kocanın yüzünden havluyu çek, zavallı adam altında bunaldı. Artık ortada onun için görülmesi sakıncalı bir şey yok. Beni görsün de biraz o da ürksün."

Uzun bir veda busesi alarak ondan ayrılırken:

"Aman Şadan, duvardan dikkatli atla. Düşersin de belki bir tarafın incinir."

"Merak etme. Hesaplı inerim. Bize kapı baca olmaz."

Dar merdivenden indik. Küçük kapının önüne geldik. Bir veda kucaklaşması daha... Cevher Hanım yavaşça kapıyı aralık ederek:

"Yüreğim ne kadar titriyor bilsen..."

"Niçin?"

"Sen bu kapıdan birkaç adım ayrılır ayrılmaz arkandan bir tabanca boşanacak sanıyorum."

"Korkma, Raife Hanım için uğursuz olan bu köşkün bize yalnız bu defa değil daha çok kere uğurlu gelecek. Görürsün... Önüme kim çıkarsa revolverimi patlatmam fakat karşıdan ışıldatarak hasmımı kaçırırım."

Bahçenin karanlığına doğru bir iki adım atmışken bir üçüncü veda için yine döndüm.

Sarmaş dolaş olurken sevgilimin kulağına:

"Garip hâl, bu gece senden ayrılamıyorum. Kalbimde büyük bir şefkat, göz pınarlarımda hemen taşacak bir hüzün var. Allah hayırlar vere."

"Söyleme, söyleme, fena oluyorum. Tıpkı ben de öyleyim."

"Bize en fazla kötü tesir eden bu köşkün korkunç sabıkasıdır. Başka bir şey değil."

Cevher Hanım, ellerini gözlerine götürerek:

"Ah öyle fakat..."

Baktım ki biraz daha yumuşarsam bir son veda daha yapmak için tekrar yukarıya çıkacağız. Sevgilimi ateşli fakat seri buselerime boğduktan sonra hemen bahçenin karanlığına daldım.

Hakikat hâlde içimde büyük bir korku yoktu. Çünkü bütün gürültülerin sebebinin bizim Halis olduğunu anlamıştım. Cevher Hanım'a fedakâr görünmek için gülünç cesurluklara kalkışıyor. Başından büyük haltlar yiyordu.

Ben pandomima haydutları gibi ellerimle karanlığı yoklayıp ayaklarımla şeytanlara basmaktan korkarak ciddi komik bir yürüyüşle ilerlerken atlayacağım duvara yaklaştığım esnada solumdan "Gümmm... Gümmm..." iki el revolver boşatıldı. Sessiz geceyi uykudan kaldıran bu gümbürtü beynimi sarstı. Kurşunların vızıltılarını duydum. Tehlikenin ciddiyetini, köşkün uğursuzluğunu o zaman anladım.

Tetiği üzerime çeken el kimindi? Aşçının mı, bahçıvanın mı, Halis'in mi, Hürrem Bey'in mi? Bu herhâlde iyi bir nişancı eli değildi. Karanlığa kubur tabanca sıkan bu rastgele hasmın önünden kaçmak istemedim. Nişancılığıyla vura-

mayan, bu el sakarlığıyla beni öldürebilirdi. Kaçsam, korktuğumu anlatarak düşmanımı cesaretlendirmiş olacaktım. Revolverin kalan ateşlerini üzerime saçacaktı. Onun korkup korkmadığını anlamak amacıyla ben silahımı karanlığa çevirdim. Fakat kimseyi öldürmemek için havaya sıktım. Hep bu ateşlerin karşılığında Cevher Hanım köşkten acı acı çığlıklar salıveriyordu. Gözle görünmeyen hasmım ateşlerime karşılık vermedi. Bu ara fırsatını kaçırmayarak hemen duvardan atladım. İçinde evvelce soyunup giyinmiş olduğum Basri Bey'in harap, tenha köşküne doğru kaçmaya başladım.

X

Sıkılan üç el silahın gürültüsü bütün civar komşuları ayağa kaldırdı. Galiba aşçıbaşı bıçağını kınından sıyırdı. Bahçıvan beli kavradı. Ahmet Ağa tabancaya davrandı. Herkes karanlıkta bir tarafa saldırıyor ve besbelli, müthiş haydudun koca kalpağı, kaba sakalı ağızdan ağıza dolaşarak heyecanlara sebep oluyordu.

Arkamdan çığlık koparken ben mükemmel bir şaşırtmayla bu komedya kişilerini andıran kahramanların önünden kayboldum.

Basri Bey'in köşküne can attım. Bu uyduruk takipçilerime karşı buraya bir kale gibi sığındım. İzimi keşfederek arkamdan gelen olmadı. Galiba onlar beni takipten ziyade durumu ihbar için zabıtaya başvurmayı daha doğru buldular.

Ben kurtuldum ya, ne olursa olsun. Viran köşkün yayları bozulmuş, kıtıkları dökülmüş kanepelerinden birine uzandım. Oohh, dedim. Ömrümde vücudumun hiçbir yumuşak karyolada bu kadar rahat ettiğini bilmiyorum. Sevda yorgunluğu, can korkusu, helecan içinde helecan beni bitirmişti.

Her şeyi unutarak dalmışım. Tozlu evin iri örümcekleri göz kapaklarımın üzerine ağlarını örseler duymayacaktım.

Sabahleyin Kayış Dağı silsilesinin arkasından doğan güneşin ilk ışınları perdesiz pencerelerden gözüme girerek beni uykudan uyandırdı. Hemen derlendim, toplandım. Henüz tehlikeyi tamamıyla atlatmamıştım. Sırtımdan göğsü fişeklikli haydut elbisesini çıkararak efendi kıyafetine girdim. Akşamki vaka üzerine zabıta araştırmaya kalkıp da beni bu viran inimde keşfederse gerçekleşecek şahitlikler, sorgularla her şey anlaşılarak rezaletin yayılma ihtimali vardı.

Sakalı, kalpağı, elbiseyi, bütün bu haydutluk dekorumu sıkıca sardım, sarmaladım. Bir paket yaptım. Koltuğuma sıkıştırdım. Dışarı çıktım. Ne gelen vardı, ne giden, ne soran, ne arayan. Zabıtayla beraber halk tabancadan, tüfekten o kadar bıkmış ve hatta kulaklar, her an camları sarsan top sedalarına, haydut vakalarının en müthişlerine o kadar alışmıştı ki o gece patlayan üç el revolverle, Cevher Hanım'ın yatak odası etrafında doğan sakallı haydudun caniyane kastına pek ehemmiyet veren görülmüyordu.

Vaka hakkındaki halkın bu kayıtsızlığıyla beraber ben, o sabah o civarda tanınmamak dikkatine son derecede uymaya mecburdum. Bundan dolayı yüzümü yarı yarıya örtmek için için başıma bir mendil sardım. Sahrayıcedid'in en ıssız yollarından Merdivenköyü'ne, oradan Uzunçayır'a indim.

Bağlarbaşı, Üsküdar, dolaşmadığım yer kalmadı. Üsküdar'dan Beşiktaş'a geçtim. İstanbul'da semtime gittim. Araştırmaya kalkışanlar olursa benim o gece babamın evinde kaldığıma annemin şahitliğini temin ve kalemde varlığımı ispatladım. Akşam hiçbir şeyden haberim olmadığını gösterir bir masumiyetle kayınpederimin köşküne döndüm.

Ben en çok Cevher Hanım'ı merak ediyordum. Çünkü gümbürtülerin ardından zavallının salıverdiği korkunç çığlıklar hâlâ kulaklarımda çınlıyordu. Bu hususta hiç kimseye bir kelime sormadan vakanın bana her ağızdan bir türlü ayrıntıyla hikâye edileceğini biliyordum.

Harem merdiveninin alt başında karşıma Servinaz çıktı. Bana haberi ilk yetiştirmek için kızın helecandan dudakları titriyor, göğsü kabarıp inmiyordu. Etrafına seri bir bakış dolaştırdıktan sonra usulcacık:

"Bey..."

"Ne var?"

"Burada bulunmanız gereken bir gecede bulunmadınız."

"Ne oldu?"

"Haydutlar Cevher Hanım'ı dağa kaldırıyorlardı. Halis Bey kurtardı."

Ben bütün hayretimle bu ürkütücü vakaya şaşmış görünmek için gözlerimi büyütüp ağzımı açarak birbirinden yüksek üç, "Ya... Ya... Ya..." salıverdim. Kız bende uyandırdığı hayretten memnun olarak devam etti:

"Tuhaf tesadüf değil mi? Dün gece Hürrem Bey de köşkünde değilmiş. Onun evine gelmeyeceğini eşkıyanın nasıl haber almış olduğuna herkes şaşıyor. Aman ya Rabbi, aileler içinde bunların muhbirleri mi var?"

"Tamiri mümkün olmayan bir fenalık olmadı ya..."

"Olmadı. Yalnız Cevher Hanım da Halis Bey de hastalandılar. Örtü döşek yatıyorlar. Hürrem Bey'e telgraf çekildi. Zavallı adam palas pandıras karısının döşeği başına yetişti. Şimdi hekimlerin biri gidip biri geliyor."

"Vah vah, zavallı kadın çok korkmuş olmalı. Halis'e ne oluyor?"

"Olay gizli tutuluyor. Etrafa yayılmasın diye ayrıntılarıyla anlatılmıyor. Galiba eşkıya Cevher Hanım'ı saçlarından bahçeye sürüklerken Halis Bey imdadına yetişmiş..."

Merdivenin üst başında Nevres, söyleyeceği sözlerin çokluğuyla avurtları şişkin görünür bir hâlde beni bekliyordu.

Esrarengiz bir tavırla:

"Servinaz vakayı size benden evvel yetiştirdi değil mi?"

"Evet... Üzücü bazı şeyler anlattı."

"Servinaz ne bilir. Haberin doğrusu bende. Durum söylenildiği gibi değil. İşin iç yüzü var. Cevher Hanım'a gelen şakı mı, âşık mı, belli değil... Her ağızda bir türlü rivavet dönüyor. Mahallede dedikodu kaynıyor. Latife Hanım'ı dinlemeli, neler işitmiş."

Sofanın öbür ucundan karım gözüktü. Ben hemen Nevres'le sözü keserek ona doğru yürüdüm. Sabiha'nın yüzünde derin bir üzüntü, gözlerinde muğlak bir dalgınlık vardı. Fakat kendime karşı bir şüphe emaresi seçemedim. Sessizce yan yana odamıza girdik. Karşı karşıya oturunca karım beni süzerek başladı: "Şadan, hiçbir şeyle izahı mümkün olmayan garip tesadüfler gerçekleşiyor. Bakıcı Madam Fraya'nın, Doktor Piyer Jan'ın vesair gaipten haber vermek iddiasında bulunanların dediklerine hemen hemen inanacağım geliyor... Senin son vapuru kaçırışının Hürrem Bey'in evine gelmeyeceği bir geceye tesadüf edişi, Cevher Hanım'ın o uğursuz odada yalnız kaldığı ilk akşamda bir haydudun saldırısına uğrayışı... Ömründe silah kullanmamış Halis'in böyle mühim bir gecede kahramanlık rolü oynayışı... Hep bunlar anlaşılmaz bir tesadüfün art arda garipliklerinden midir?"

Benim nazarımda hakikat açık ve sade olduğu için karımın şaşırdığı bu tesadüflere tabii hiç şaşmıyordum. Ben yalnız, bu gece vakasında bizim korkak Halis'in hissesine ayrılan kahramanlığa tutuluyordum. Demek koca oğlan patırtıdan dönüşünde önüne gelene, ben şöyle attım, böyle vurdum diye böbürlenmiş durmuş.

Sabiha:

"Haydi kardeşimin yanına gidelim. Hatırını sor. Zavallı oğlan büyük tehlikeler geçirdi."

Halis'in odasına girdik. Saçları tepeli horoz gibi gözlerine kadar dağılmış, beniz uçuk, ince bir gecelik gömlekle kaynım karyolasının içinde, oturuyordu. Bizi görünce elindeki kurşun kalemle kâğıdı hemen yastığının altına soktu. Yazdığı şeyi bize sezdirmekten fevkalade çekindiğini anladım. Ne yazıyordu acaba? Cevher Hanım'a aşk mektubu mu? Böyle olması çok muhtemeldi.

İlk buluşmada Halis'in gözleri yüzümde derin bir şüpheyle gezindi. Anladım ki oğlancağız hâlâ şüpheler içinde yanıyor.

Yarı alaycı bir tavır alarak dedim ki:

"Halis Bey, dün geceki gazanızı tebrik ederim. Soyumuzdan böyle umulmayan bir kahraman çıkması bu zamanda cidden iftihar olunacak bir şeydir."

O, hazin bir tebessümle hâlâ gözlerimin içine bakarak:

"Eğlenme enişte bey..."

"Her kahraman ününü hayatının büyük bir vakasına borçludur. Sizin de bu fırsatı Cevher Hanım'ın hayatını kurtarmakta buluşunuz garip, güzel bir tesadüftür. Kim bilir kadın size ne kadar minnettar, kocası müteşekkir kalmışlardır. Af edersiniz, sizin bu kadar cevherli bir genç olduğunuzu bilmiyordum... Cesaretin kimde olduğu her zaman kolayca bilinmez."

Karım, benim kardeşi hakkındaki bu pohpohlarımı hep tamamına almış gibi görünerek:

"Halis nasıl oldu, anlat..."

Kaynım paketten bir cigara çıkarıp bana uzattı, bir de kendi yaktı. Yalanla hakikati birbirine karıştırarak anlatacağı bu hikâyede faka basamamak için özenli davrandığını gösterir bir ağırlıkla başladı:

"Dün akşam Hidayet Bey'in köşkünde toplandık. Pokere daldık. Ne yalan söyleyeyim, yutuldum. Kumarda şansı

olmayanın sevdada olurmuş... Yalan laf. Bugünlerde benim ikisinde de şansım yok."

Hafif bir tebessümden kendimi alamadım. Kaynım devam etti:

"Beş altı kişi köşkten beraber çıktık. Yavaş yavaş herkes kendi semtine dağıldı. On dakika sonra sokağın ortasında yapayalnız kaldım. Geceleri etrafta ufak tefek vukuat eksik değil. Otuz, kırk adım ilerisi seçilmeyen bu kopkoyu karanlığın içinde adımlarımı sıklaştırdım. Bir an evvel kapağı eve atmak için âdeta koşuyordum. Uzaktan bir karartı belirdi. Gözlerim onun şeklini kavramaya uğraşırken kulaklarım adım seslerini duyuyordu. Ben durdum. O da durdu. Yanımda elektrik fenerim, revolverim vardı. Karanlıkta ne ben onu iyi seçebiliyordum, ne o beni. Bu karşı karşıya bekleyiş ve teşhis uzayınca canım sıkıldı. Fenerin düğmesine bastım, ışığı bu meçhul simaya tuttum. Heey! Bir de ne göreyim! Enişte bey. Koca kalpaklı, sakallı, göğsü fişeklikli bir haydut... Cüssece pek ayı değil. Benzetmemi af edersiniz, hemen siz boyda, siz çapta bir şey... Çok defa insanı tehlikeye düşüren korkudur. Revolveri çektim, herifin üzerine saldırdım, haydut tabanı kaldırdı, karşımdan defoldu..."

Hikâyenin burasında kendimi zapt edemeyerek birkaç alay "Öhö... Öhö..."sü salıverdim. Öksürüğümün bu alayı karşısında kaynım sözü kesti, gözlerini gözlerimin içine dikti çünkü yalan söylüyordu. O atarken ben onun düzme kahramanlığının tam "puf" noktasında öksürmüştüm. Ben ona rastladığım zaman Halis, Hidayet Bey'in köşkü tarafından gelip kendi köşkümüz tarafına gitmiyordu, aksine söylediğinin zıttı istikameti takip ediyordu ve sonra fenerin ışığını yüzüme çevirip de heybetli sakallı simamı gördüğü zaman tabanları kaldırıp kaçan ben değildim, o kendisiydi. Hidayet Bey'in köşkünden geldiğini iddia etmesi de yalandı. Kaynım o akşam Cevher Hanım'ın evini gözetlemekten ayrılmamıştı. Sakallı haydudun benden başkası olmadığını anlamış olsay-

dı hakikati böyle yüz yüze değiştirmeye cesaret edemezdi. Kim bilir belki de beni yoklamak için kurnazlığından böyle söylüyordu.

XI

Halis gücenerek:

"Enişte bey, tam haydudu kaçırdığım anda öksürdünüz. Bu bir alaysa hikâyemin sonunu keseyim..."

"Yok oğlum yok. Nasılsa öksürüğüm cesaretinizin zirvesine rastladı. Bundan kötü bir fikrime inanmayınız."

"Ben vakayı anlatayım da siz nasıl kulakla dinlerseniz dinleyiniz."

"Anlatınız efendim, anlatınız, çok alıngan olmuşsunuz, bir kuru öksürükten bu kadar mana çıkarmak..."

Karım:

"Anlat kardeşim. Şadan'ın öksüreceği geldi. Öksürdü. Sen yalan söylemiyorsun ki eniştenin öksürüğünden bir alay manası çıksın. Dün gece senin haydudu kaçırdığın sekiz on şahidin ifadeleriyle sabit..."

Halis devam etti:

"Herif kaçtı fakat bu vahşi mahluk kimdi? O, şimdiye kadar buralarda rastladığım bir çehre değildi. Ne maksatla bu civarda dolaşıyordu? Bu merakımı gidermek için revolverimi tetiğe aldım. Duvar kenarına sindim. Bu meçhul adam semtimizde bir cinayet fikriyle dolaşıyorsa kaçtığı noktaya mutlak yine dönecekti. Hakikaten durum düşündüğüm gibi gerçekleşti. Sekiz on dakika geçer geçmez, karaltı karşıdan aynı sokak başından yine belirdi. Bu defa kendimi sezdirmemek için duvar kenarına büsbütün sindim. O bana doğru ilerledikçe ben onu gözden kaybetmeksizin geri geri çekiliyordum. Herif benim vücudumdan haberdar olmaksızın böy-

le böyle geldi, geldi. Hürrem Bey'in bahçe duvarını enine boyuna kontrole başladı. Duvarın alçak bir tarafından içeri atlamak fikrinde olduğunu anlamak büyük bir zekâya muhtaç değildi. Bu meçhul kişi olsa olsa bir hırsız olabilirdi, evvela ben bu fikre kapıldım.

Ben sabırsızlıkla sordum:

"Bu ilk fikrinizi değiştirecek sonradan başka bir hâle mi rastladınız?"

"Müsaade ediniz, anlatacağım."

Anlatanın sözünü kesmemem için karım bana işaret etti. Sustum. Halis hararetle hikâyesine devam etti:

"Herif, bir iki tasarlayıştan sonra cop, bahçeye atladı. Hem bahçenin iki duvar arasında özel bir kısmı vardır. Doğru Cevher Hanım'ın dairesine açılan küçük kapıya gider. İşte oraya atladı. Bu yolun özelliğini nereden biliyor? Merak edilecek şey değil mi? Ben ne olacağını anlamak için müsait bir noktadan bahçenin içini gözetleyerek bekledim. Hırsız, karanlıkta yürüdü yürüdü, dairenin küçük kapısı kendi kendine açıldı. Teşrifi beklenen bir misafir gibi haydut içeri girdi. Yahut alındı... Orası maktul Raife Hanım'ın sevgilisini kabul ettiği uğursuz kapıydı."

Sözün burasında kaynım sustu. Üçümüz birbirimize bakıştık. Bu yeni vakanın eskisiyle bir benzerliği olup olmadığını bakışlarımızla sanki birbirimizden soruyorduk. Hepimizin yüzümüzde hakikati kestiremez birer şüphe uçuyor gibiydi.

Halis:

"Herifteki haydut şekille haneden gördüğü iyi ağırlamayı birbirine uzlaştıramayarak bundan ne mana çıkaracağını şaşırdım. Bu meçhul adam bir kişi miydi? Birkaç arkadaşı var mıydı? İçeride ne yapıyordu? Yarım saat, bir saat bekledim. Çıt yok. Köşkün etrafında fırıl fırıl dönüyordum. Dışarıya

eşya çıkaran bir hırsıza rast gelemedim. Hakikate ermek için daha bekleyeyim mi? Yoksa kapıyı çalıp içeridekileri derin uykudan kaldırayım mı? Beklemeye tahammülüm kalmadı. Selamlık kapısının çıngırağını çektim. Hiç aldıran yok. Bir daha... Bir daha... Gelen giden yok. Koparacak gibi çıngırağa asıldım. Sapı elimde kalacaktı. Nihayet, hele yarabbi şükür kapı açıldı. Bahçıvan bacaklarında uçkurlu don, Amerikan gömlek, bir elinde idare lambası, öteki eliyle henüz kendini bırakmamakta ısrar eden uykuyu kaçırmak için gözlerini ovuşturarak karşıma çıktı. Hiddetle, "Ne o bre gecenin bu vaktinde çıngırağı mı koparacaksın?"

"Bahçıvanbaşı, köşkte hırsız var."

Uyku sersemliğiyle benim bu ihbarımı herifin beyni birdenbire kavrayamadı. Hemen lambayı bırakıp, "Bre anasını..." köpürmesiyle gırtlağıma atıldı.

"Yok, yok, hırsız ben değilim," feryadıyla yakamı kurtarmaya uğraşırken bahçıvan, "Sen değilsin de ya kimdir? Hırsız nerede? Haydi, göster..." tehdidiyle beni tartaklarken gürültüden öteki hizmetkârlar da uyandı. Kimliğimi anlatıncaya kadar epeyce hırpalandım. Uşakların ellerinde, bel, kazma kürek siper alayı gibi köşkün içinde hırsız aramaya çıktık. Her tarafı döndük, dolaştık. Bütün eşya yerli yerinde, ortada hırsızdan eser yok.

İhbarımın ispatlanamamasından dolayı heriflerin gözleri yine bana karşı dönmeye başladığı esnada, hırsızın harem dairesine girmiş olduğunu söylemeye cesaret ettim. Harem kapıları vuruldu. Kadın hizmetçiler kaldırıldı. Hanımefendiye haber gitti. Fakat Cevher Hanım'ın kapısını vururlar, vururlar... Hiç cevap alınmaz. Uyanmaz uykudan, canan uyanmaz... Kocası evde bulunmadığından galiba en rahat uykusunu uyuyan hanım nihayet yatağından kalkar. Bu müthiş hırsız ihbarına karşı hiç ürküntü göstermez. Hatta kapısının sürmesini açmaya bile lüzum görmez. Kendini beyhude

rahatsız ettikleri için hizmetçilere çıkışır. Pencereden lütfen benimle biraz görüşür. Dairesinde hırsız olmadığına beni temine uğraşır. Fakat o sakallı, kalpaklı haydut nereye saklandı? Geliniz de bu muammayı hallediniz. Hakikati anlamak için beklemeye karar verdim. İçeri giren kalpaklı elbette bir taraftan yine dışarı çıkacaktı. Küçük kapıyı gözetlemek için müsait bir yere çekildim. Hayli bekledim. Sabah yaklaştı. Nihayet uğursuz kapı usulca açıldı. Galiba bu gece onun uğursuzluğu mutluluğa dönmüştü. Kimsenin burnu kanamadan herif çıkıp gidecekti."

Hikâyesinin tesirini yüzlerimizde okumak için kaynımın kısa bir sükûtu anında artık ben tahammül edemedim. Kendimi tutmaktan şişen göğsümü boşaltmak için dedim ki:

"Halis Beyefendi, sözlerinizde bu gece vakasının karanlığıyla örtülü siyah imalar görüyorum. Bu meselede, dürüst tanıdığımız muhterem bir zatın namusu söz konusudur. Cevher Hanım'ın iffeti yahut iffetsizliği hakkında muğlak bir matematik kuralı gibi meçhul cebir işaretleri kullanmayınız. Açık söyleyiniz. İma iftiradan daha fenadır, mertliğe yakışmaz. Görüp hissettiğinizi doğruca anlatınız. Dün gece Cevher Hanım'ın yanına girdiğini iddia ettiğiniz sakallı haydut bir hırsız mıydı? Bir zampara mıydı?"

Kaynım ateşlice:

"Köşkte hiçbir hırsızlık olmamasına rağmen bu herifin ne olması gerekeceğini siz tayin ediniz."

"Cevher Hanım'ın iffetsizliğini kabulde çaresiz kalsak bile o kadının gece evine haydutları davet etmesini vicdanımıza uygun gösterecek sebebi keşfedebilir miyiz?"

Kaynım biraz şaşalayarak:

"Anlayamadım, ne demek istiyorsunuz?"

"Cevher Hanım niçin beyden, efendiden bir adam çağırmayıp da içeriye haydut alıyor?"

Bu soruma kaynım bir kahkaha koparark:

"Haydut mu? Puf, bunu biz diyoruz."

"Bu herif hırsız, haydut değil de ya nedir?"

"Onun ne olduğunu ispat bana düşmez."

"Deminden bütün kanaatinizle onun haydut olduğunu söyleyen siz değil miydiniz?"

"Evet haydut... Tiyatro haydudu."

"Ne demek?"

"Eğer haydutluğun şekli buysa, birer kalpak, birer iğreti sakalla siz de bu adı kazanabilirsiniz. Ben de... Herkes de..."

Hiddetten başım döndü. Kendimi yarı kaybederek o köşkte damatlık vaziyetimi, karımın oradaki huzurunu, hepsini unuttum. Kaynar bir ifadeyle:

"Halis, senin ağzında evirip çevirdiğin hazmedilmez bir şey var. Yutamıyorsun, kusamıyorsun. Mert bir insansan bunu meydana koy... Ben el âlemin karısı aleyhinde böyle yalanlar dinleyemem. Kocasına âlemle beraber biz de hürmet ediyoruz. Evimize geliyorlar, evlerine gidiyoruz. Kendine bir kahramanlık anlatısı düzmek için başka bir zemin seçebilirdin. (Karıma dönerek) Sabiha, büyük bir dost diye konuştuğun zatın eşi aleyhindeki bu adilikleri dinlemeye nasıl tahammül ediyorsun? Dost musun? Düşman mısın? Dostsan onları rezil eden bu ithamları güler yüzle dinlememelisin."

Karım hâlâ tebessümle:

"Hiddetlenme bey, hiddetlenme. Ben Halis'in sözlerini tamamıyla dinlemem ki. Kardeşimi bilmez miyim? O, hangi kadının aleyhinde atıp tutarsa bence onun iffetliliği sabit olur. Çünkü kardeşime yüz vermediği için tu kaka olduğunu anlarım."

Halis, ekşi bir alayla her ikimize şu cevabı verdi:

"Cevher Hanım, benim aleyhdarlığımla kazandığı iffetlilik vasfını mutlak eniştemin lehdarlığıyla kaybeder. Bir erkeğin bir kadını yermesinde herhâlde bir garez iddia olunursa övmesinden de tarafsızlık anlaşılamaz..."

Akıllı adam kendi menfaatine uymayan noktalarda hiddetlenmemeyi bilendir. Öfkeyle ağızdan kaçan sözlerden çoğunlukla insan büyük zararlara uğrar. Ben zıddına söyledikçe Halis de benim damarıma basmakta ileri varacağını gösteriyordu. Benim Cevher Hanım'la olan macerama dair onun bildiği, hissettiği birçok şeyler vardı. Kaynımla zıtlaşırsam karımın huzurunda belki de ret ve kabul etmemekte âciz kalacağım bazı esrarı zorla söyletmiş olacaktım. Açıktan açığa tecavüz görmedikçe karşılık vermemek üzere sustum.

Kaynım kahramanlığını pohpohlamaya şöyle devam ediyordu:

"Uğursuz kapı açıldı. Ben duvar arkasının en müsait bir noktasından gözetliyordum. Meçhul herif dışarı çıktı. Birkaç adım yürüdükten sonra yine döndü. Yarı içeride, yarı dışarıda biriyle konuşuyordu. Ne dediklerini ne yazık ki işitemiyordum. Siz diyorsunuz ki Hürrem Bey gibi memleketimizin iftihar edilecek bir ilim adamına hürmet lazımdır. İşte bu hürmetimi ispat için onun bu büyük düşmanına karşı silah boşaltmaya karar verdim. Bu herifin adi bir hırsız olması zavallı Allame için daha zararsız felâketti. Zannederim ki uğursuz kapının önünde uzunca bir veda sarılması gerçekleşti. Sonra adam bahçenin karanlığı içine gömülerek yürüdü.

Bu bir hırsızsa üzerinde hiçbir şey götürmüyordu. Bir zamparaysa gönül avcılığında avare gezen gençlerin bu çokluğu zamanında böyle bir vahşiyi seçen kadının kalp muamması pek merak edilecek bir şeydi. Herif defolup giderken ben ne yapacağımı belirlemeye uğraşıyordum. Bırakayım da gitsin mi? Takip mi edeyim? Arkasından silah mı boşaltayım? O aralık boğazıma bir gıcık geldi. İradesiz hafifçe öksürdüm.

Haydut beni orada hissetti. Geri döndü. Üzerime saldırırken nişan aldım. Ateş ettim. 'Ah,' dedi. Oraya tekerlendi. Canavar avında başarılı olanların gururuyla göğsüm kabardı. Ölmeden haydudu sorgulatmak için duvardan atladım. Üzerine gittim. Fakat melun davrandı. Ateşle karşılık verdi. Hemen korunarak vurulmadım. Ateşine karşılık verdim. Tekrar o da bana. Karanlıkta bu ateşler alıp verilince köşkten bir kadın iniltisi geliyordu. O esnada iki karaltı daha doğdu. Üçü birden üzerime ateş açtılar. Üç silaha karşı nefsimi savunarak geri geri kaçıp kurtuldum."

Halis yine sabrımı tüketmek için karşımda böyle gümbür gümbür atıyordu. Biz bu sade maceranın karşı karşıya iki aktörüydük. Vaka hiç de böyle gerçekleşmedi. Fakat ne yaparsın? Karımın yanında, "Sus be yalancı oğlan... O kalpaklı haydut bendim... Neler uyduruyorsun karşımda..." karşılığıyla düzeltmeye kalkışmamın imkânı var mıydı?

XII

Kaynım Halis Bey, gerçek duruma tamamıyla vakıf mıydı, değil miydi? Eğer vakıfsa bir gün bana amansız bir saldırıda bulunmak için bu bilgisini gizlemekte epeyce kurnaz davranıyordu.

Bu gece vakası, sakallı haydut hikâyesi girip çıktığı her ağızdan diğer türlü bir renge boyanarak bulaşıcı, asabi bir hastalık gibi Erenköyü'nü sardı. Kadıköy'e kadar indi. Üsküdar'a, Boğaziçi'ne yayıldı. İstanbul'a geçti. Bu vakanın aldığı türlü şekiller içinde en tuhafı şu idi: Hürrem Bey, öteden beri karısından şüphelenerek hiçbir şey sezdirmeksizin daima onu gözetlemekle meşgulmüş. Karagöz'deki Yalova Sefası oyunu gibi o gece karısına İstanbul'da kalacağım deyip bahçenin bir köşesine gizlenmiş. El ayak çekildikten sonra revolveriyle o semtin ufuklarını titreten kalpaklı, sakallı haydut Allame'nin kendisinden başka bir kimse değilmiş. Asıl

zampara patırtı arasında firar etmiş. Köşk tekin değilmiş. Orayı tutanların mutlaka karıları güzel, oynak ve kocaları vahşi, kıskanç olmaları hiç şaşmaz bir tesadüf garipliğiymiş.

Ben bu binbir çeşit saçmaları dinlerken evvela güldüm, eğlendim. Sonraları sıkılmaya, kızmaya başladım. Her fert ayrı ayrı alınırsa birer vicdan, birer şuur sahibi görünür. Fakat insanlar kitle hâlinde bireysel faziletlerinden bazılarını kaybediyorlar. Kör, düşüncesiz ve insafsız oluyorlar. Herkesin derdinden kendilerine sırf eğlence çıkarmaya bakıyorlar. Halkın başlıca eğlencesi dedikodudur. Bir kocanın felaketi, bir kadının yoldan çıkması, bir aşığın üzüntüleri halkı tabii bir tiyatro gibi sade bir dedikodu sermayesi olması bakımından ilgilendiriyor. Vakit vakit ortalığı sarsan ne heyecan verici dedikodular olur.

Bunlarda herkesin birer sanatkârlık hissesi vardır. Bu vakalar dilden dile gezerken her ferdin zekâsına, hayal gücüne göre işlenir. Hiçbir tarihçinin anlatabileceği cinsten olmayan ayrıntılar ve hiçbir romancı hayal gücünün varamayacağı garipliklerle süslenir.

Bu dedikodunun içinde anonim bir kıyafette kendimi görüyor ve bazı bazı hakiki şeklimle seçilmekten korkuyordum.

Hürrem Bey, koca Allame, bu rivayetlerin içinde kalıbı kalıbına tespit edilmiş olmaktan hiç üzgün görünmüyor, buna dair aramızda lakırdı oldukça, "Halkı ben şimdi anlayacak değilim. Onun tuhaf ruhunu çoktan bilirim," sözüyle bol bol gülüyordu. Bu dedikodular büyüdükçe bizim Cevher Hanım'la olan sevdamız büsbütün kızışıyordu.

Bir gün biz, karım ve kaynımla üçümüz konuşurken Servinaz, Hürrem Bey'in bize geleceği haberini getirdi. Sabiha derhâl sordu:

"Cevher Hanım da birlikte gelmiyor mu?"

Hizmetçi kız:

"Bilmiyorum efendim. Haber getiren uşak yalnız beyin ismini söyledi," cevabını verdi. Sabiha, kardeşiyle benim yüzümde biraz endişeli bakışlar gezdirerek:

"Hürrem'in alışılmışın aksine böyle yalnız gelişine ne mana verirsiniz?"

Âdeta benzi uçan kaynım:

"Karısı üzüntüden hastalanmış olmasın..."

Ben:

"Zannetmem. Cevher Hanım rahatsız olaydı elbette duyardık."

Sabiha:

"Hazretin yalnız gelişinde mutlak mühim bir sebep olmalı... Hakikat neyse şimdi anlarız. Çünkü Allame sır saklamaz."

Ben:

"Aklıma fena şeyler geliyor."

Sabiha:

"Ne gibi?"

Ben:

"Sakın aralarında ayrılık yaşanmış olmasın."

Benim bu faraziyem üzerine Halis'in yüzü büsbütün soldu. Kaynıma böyle ne oluyordu. Helecanını bize hissettirmemek için ıslıkla bir kanto söyleyerek yerinden kalktı. İki elini arkasına kenetleyip pencereden bahçeye bakmaya başladı.

Delikanlının bu garip kederi bizi meraka düşürdü. Karı koca derin derin birbirimize bakıştık. Halis'in bu gocunması nedendi acaba?

Kaynım ezildi, büzüldü, kıvrandı, mıvrandı, salonun enini boyunu birkaç defa dolaştıktan sonra nihayet ellerini ovuştura ovuştura kız kardeşinin önünde durarak:

"Arkadaşlara söz verdim. Saat beşte Kadıköyü'nde bulunacağım. Müsaadenizle ben gideyim."

Kız kardeşinden evvel hemen cevaba atılarak, "Olmaz, olmaz..." dedim.

Halis:

"Niçin?"

"Çünkü Hürrem Bey gelecek. Senin bugün burada olduğunu biliyor. Hazretten kaçmışsın gibi olur."

"Niye kaçmışım gibi olacak canım. Her ziyaretinde Allame'nin huzurunda kendimi göstermeye mecbur değilim ya..."

"Mecbursun."

Bilmem nasıl oldu, bu zorlama sözü ağzımdan çıktı. Keyfinden başka amir tanımayan Halis ekşi bir suratla dik dik yüzüme bakarak:

"Bu mecburiyetimin sebebini izah eder misiniz?"

"Baş üstüne..."

"Buyurunuz, dinliyorum."

Kendime buyuramayacak bir asabiyete tutuldum. Bütün vücudumda hafif bir titremeyle:

"Allame'nin karısının geleceğini haber aldığın zaman onları kabul için iki gün evvelden hazırlığa başlıyorsun. Adamcağız yalnız gelirse evden kaçıyorsun. Her zaman kendi keyfinle hareket olmaz. Biraz da saygı lazım. Allame buralarının farkına varamayacak kadar anlayışı kıt bir adam değildir."

Kaynım bir cevap bulmak için yutkunurken kız kardeşi söze karışarak:

"Otur Halis otur. Enişten haklı söylüyor. Eğer Cevher Hanım'ın da beraber geleceğini haber alsaydın her şeyi feda ederek burada kalırdın. Hürrem'e bu aşağılama reva değildir. Terbiyene yaraştıramam. Hem Allame'nin bu ansızın ve neredeyse vakitsiz ziyaretinde mutlak mühim bir sebep var. Bunu anlamayı merak etmiyor musun?"

Biz kaynımla böyle çekişirken hizmetçiler âlimin geldiğini haber verdiler. Onu hemen merdiven başından karşılamaya koştuk. Halis kaçamadı, şaşaladı, kaldı.

Hürrem'i, salonun en değerli yeri saydığımız her zamanki koltuklusuna oturttuk. Hazreti biraz solgun hatta helecanlı bulduk. Belki o geceyi uykusuz geçirmiş, belki akşam ve öğle yemeklerini yememişti. Karısı niçin beraber değildi? Neredeydi? Sormaya korkuyorduk. Bizim de benzimiz kaçıyor, yüreğimiz atıyordu. Çünkü maceranın Cevher Hanım'la ilişkisini anlıyor, bundan bize de çıkarılmış bir hisse bulunduğunu hissediyorduk.

Hürrem Bey, üzülmüş, süzülmüş olmasına rağmen metin görünmeye uğraşır bir gayretle hepimize ayrı ayrı iltifatlar, tebessümler dağıtarak başladı:

"İnsanların tabiatları esasında pek o kadar bilinmez değildir. Ancak bunu tarif gerekince sözü karıştıran biziz. Çünkü insanlığa, yani kendi kendimize mal ettiğimiz bir şeref vardır. Buna zarar getirmemek için hakikati değiştirmeye mecbur oluruz. Vahşetçe insanların diğer hayvanlardan pek farkları yoktur. İyi insan bütün ihtiyaçlarını temin ettikten sonra rahat durabilendir. Canavarlar doyduktan sonra bir tehlikeye maruz kalmadıkça paralamazlar. Fakat insanlar doyduktan sonra yine rahat durmuyorlar. İnsanın ihtiyacı midesinin dolmasıyla bitmiyor. Hele medeniler kendilerine pek çok ihtiyaçlar icat etmiş oldukları ve bunları hafifletmedikçe rahat duramayacakları için hemcinslerini zarara uğratma ve mahvetmekte canavarları geride bırakırlar. Onlar için hak demek, işi vicdan ve düzene uydurarak zayıf bulduklarını ta kemiklerine

kadar soymaktır. İnsan karnını doyurduktan sonra cigarasını yakar. Kahvesini içer. Fakat henüz keyfi tamam değildir. Eğlenmek ister. Medeniyet denilen çamurun içinde kafaları *blasé*[94] olmuş öyleleri vardır ki bunlar gezmekten, tiyatrodan, sözden, sazdan, artık gına getirmişlerdir. Sinirlerine bunların üstünde gerginlik verecek şeyler ararlar. İnsanların en büyük eğlenceleri muzipliktir. İnsan insanın hüznünden, zararından ve hatta felaketinden hoşlandığı kadar hiçbir şeyden lezzet almaz. Şaka namı altında bazen birbirimize pek acı şeyler yaparız. Ve genellikle tahammülün üzerine çıkarak şakayı kaka ederiz. Çünkü şaka ne kadar kıyasıya yapılırsa o kadar tatlı olur zannındayız. Ben kendine, benim üzüntümden eğlence arayan insan kardeşlerimden birinin işte böyle bir şakasına uğradım. Ben anlayışlı bir feylozofum. Böyle şeylere güler geçerim. Ancak karım kederinden hastalandı."

Bu girişten ne çıkacaktı? Bu uzun dumandan parlayacak ateşi bekleyerek ürkek gözlerle birbirimize bakışıyorduk. Allame devam etti:

"'Bir hürmetkârınız' imzasıyla bir mektup aldım. Adını bana doğru söyleyemeyen bu hürmetkârımın diğer sözlerinin ne kadar hakikat olabileceğini siz düşününüz."

Hazret, ceketinin yan cebinden alelade yeşil bir zarf çıkardı. Halis'e uzatarak:

"İçimizde en genci, bundan dolayı en az günahkâr olanı sizsiniz. Bu kâğıdı okumak mutlak vebale vebal katar. Bizim günahımız başımızdan aşkın. Lütfediniz."

Kaynım özür dileyerek bir iki kekeledi. Fakat Allame ricasında ısrar etti. Kâğıdı okutmak için ısrarla kaynını seçmesi nedendi?

Halis, yeşil zarfın içinden dörde bükülmüş yine o örnekte bir kâğıt çıkardı. Giderek benzinin solgunluğuyla beraber ellerinin ve sesinin titremesi artarak okumaya başladı:

94 Fr. Yorgun

Beyefendi hazretleri;

Sizi uyarmak için gösterdiğim bu cüreti nasıl kabul edeceğinizi bilmiyorum. Bir insanlık mı, büyük bir suç mu? Emin olunuz ki bunu ben bir insanlık vazifesibilerek yapıyorum. Ben vicdanımla uzlaştıktan sonra sizin aksine düşünmenizden asla üzülmem.

Allame bir işaretle kaynımı susturduktan sonra:

"Bu günahı işleyen günahkâr, hareketinin hangi fiilden olduğunu bildiği için kararı bana bırakmayarak kendi kendini yargılıyor. Vicdanıyla uzlaştığını söylüyor. Güya onun vicdan dediği tam ayar bir şeymiş de onunla uzlaşmasından bir hakikat çıkacağına beni kandırmaya uğraşıyor. Devam buyurunuz efendim."

Halis devam etti:

Bazı hakikatler vardır ki söylenmemeleri yeğ sayılır. Fakat bu sakınma ham kulaklar içindir. Sizin gibi bir Allame'nin hakikatten, tabirimi af buyurunuz, ürkeceğini farz etmek ilim ve meziyetinize karşı bir hakaret olur.

Allame:

"Söylenmemesi uygun sayılan hiçbir hakikat yoktur. İfşasından korkulanlar hakikat giysisine sokulan fitnelerdir. İşte bu da o türden. Ne ilim ne de âlim boş sözlerden ürkmez. Ürken hayvanı ürküten onunla aynı hâlde olandır. Ham olmayan kulaklar olgun lakırdı isterler."

Allame sustu. Halis okuyordu:

Zatıâliniz alelade bir adam değilsiniz. Bir üstün yaratılıştasınız. Fiilleriniz hakkında diğerlerine kıyasla hüküm verilemez. İşte bu ince noktayı göz önüne getirerek düşünüyorum. Siz insan kardeşlerinize çok bilginizle üstünsünüz. Acaba size söyleyeceğim şey de evvelce malumunuz mudur? Malumunuz değilse size uzak olan şeylerle meşgul olup da özel hayatını-

za ait mühim olaylardaki bu cehaletiniz şaşkınlığa layıktır. Söyleyeceğim şey zaten malumunuz ise, ilim ve irfanınızdan pek geniş olan havsalanızın genişliğine şaşmamak mümkün değil.

Şimdi ilim tecrübi yollardan gidiyor. Bu modern usulü niçin eşinizin sadakatini tespitte kullanmıyorsunuz? Kimyasal cevherlerin basitliğinden şüphe edilen bu zamanda kendi cevherinizin saf namuslu oluşuna nasıl itimat ediyorsunuz? Yoksa kıskançlık vahşet, bu büyük hoşgörülülük serbest fikirliliğin medeni bir nişanesi midir? Vahşi bir eş olmayı bu medeni tahammüle tercih ederim.

Milyonların korunması için taş mahzenler, çelik kasalar var. Fakat haremlerin hisar duvarları yıkılıp kafesleri açılalı güzellik cevherleri için emin bir korunak kalmadı.

Kıymetli eşinizi hizmetçilerin aptalca korumalarına terkle hiçbir gece haneden çekip gitmeniz caiz değildir. Siz evde bulunmadığınız akşamlar eşlik mevkiinizi bir yabancının işgal ettiğine emin olunuz.

İşte yine tekrar ediyorum. Bilmem ki bu sözlerim bilineni tekrarlamak türünden mi oluyor? Eğer öyle ise rahatsızlığımı affedersiniz.

Bir iki sözüme daha müsaadenizi rica ederim. Siz karısını kıskanmayan anlayışlı bir koca olabilirsiniz. Fakat eşinizin harem dairesine bir yabancının girdiği herkes tarafından bilindi. Evinizin etrafında silahlar patladı. Siz, uğradıkları hıyanetlerde çaresiz sessizliğe ve tahammüle mahkûm kalan bedbaht kocalar gibi Cevher'inizi bozulmuş görüyorsanız kamuoyu sizi affetmez. Haysiyet ve namusunuzu ihmal edebilirsiniz. Fakat ilmin şerefini kurtarmaya mecbursunuz...

Bir Hürmetkârınız

XIII

Halis bu kâğıdı okurken artan bir üzüntüyle sarsılıyordu. Her satırda sesinin titremesi arta arta nihayet son kelimeleri zayıf, kararsız, anlaşılmaz bir telaffuz içinde boğarak bitirdi.

Mektubun anlamının bizde uyandırdığı etkiyi anlamak için Allame hepimizin yüzüne birer soru sorar bakış gezdirdikten sonra:

"Bu saçma mektubu yazan bu civardan ve hanemin durumuna yarı vakıf birisi... Her şeyde bir illet aranır. Bunu yazmaktaki sebep nedir acaba? Bunu beraber inceleyelim ve analiz edelim. Benim bu hürmetsiz hürmetkârım hayatın dedikodu sahasında yeni emekleyen bir genç olmalı. Vicdandan, hak ve hakkaniyetten bahsetmek gençliğin birinci işaretidir. Zavallı tecrübesiz çocuk, kutsal saydığı bu kelimeleri hangi haksız zeminde kullandığını hiç düşünmüyor. Şimdi bu gencin sebebini arayalım. Bir delikanlıda birinci mobil[95] sevdadır. Her genç bir sevda değirmenidir. İlanıaşk ettikleri kadınlardan yüz bulamayınca onları iffetsizlikle itham etmek tuhaflığına kalkarlar."

Bu meselede Hürrem Bey açıktan açığa bizim Halis'i tarif ediyor gibiydi. Birdenbire kaynıma hitaben, "Beyefendi rica ederim, yazıya dikkatli bakınız, tanıyor musunuz?" dedi. Halis, gözünün birini küçültüp yazıyı inceden inceye süzer gibi yaparak:

"Hayır..."

Allame:

"Lütfen mektubu kardeşiniz hanımefendiye veriniz."

Kaynım kâğıdı karıma uzattı. Satırlara ilk göz atışında Sabiha'nın yüzünden bir pembelik uçtu. Kâğıdı elinde evirdi çevirdi. Tanıyamadığını söyleyerek Hürrem Bey'e iade etti.

95 Fr. hareket

Şimdi inceleme sırası bana geldi. Gerçekten Allame kâğıdı bana uzattı. Aldım. Kaynımın helecanının arttığını görüyorum. Onu bir parça üzmek istedim. Yazılara şöylece bir göz gezdirdikten sonra başımı kaldırdım.

"Anladığımı söyleyeyim mi, söylemeyeyim mi?" makamında Halis'in yüzüne baktım. Siması soluyor, bozuşuyor, büzülüyor, acıklı bir mealle göz bebeklerime dikilen gözlerinde "Söyleme," ricası okunuyordu.

Ben hatıramı zorlar gibi bir düşünce tavrıyla:

"Tuhaf şey, bana bu yazı pek yabancı gelmiyor. Biraz düşünsem bu yazıyı yazanı tanıyacağım."

Allame:

"Tanıyamazsınız. Çünkü bu hat tabii bir yazı değil, bozulmuştur. Bunu size gösterişim bozulmayı nazarıdikkate alarak sanatkârı keşfe uğraşmanız içindir. Bir yazı tanınmamak için ne kadar değiştirilse yine üçte, dörtte bir, aslından eser bırakmamak mümkün değildir. Çünkü bildiğiniz gibi *Graphologie*[96] adında bir fen vardır ki bununla yazıdan, yazanın karakterini keşfe uğraşılır. Fikrin durduğu yer olan akılla, irade ve fikri yazı şeklinde tespit eden el arasında doğrudan doğruya bir ilişki vardır. Çizgilerin oluşma şekillerinden yazanın maneviyatına ve bazı derecede özelliklerini anlamanın mümkün olacağı iddia olunuyor. Bundan dolayı herhangi bir makinenin ürünü kendi ürettiğine göre olacağı gibi bir canlı makineden başka bir şey olmayan insanın da kabiliyetlerinin yaratılışına göre ortaya çıkacağı aşikârdır. Her insan tasavvurlarını tespit ve dış eşyayı alıp vermekte bir fotoğraf makinesidir. Her fabrikanın üretiminde başka meziyetler ve kusurlar vardır. Her makine kendini oluşturan parçaların niteliğine göre işler. Bundan dolayı her insan elinin çektiği çizgide beyninin yaratma nişanesi vardır. Benim yazım sizinkine, sizinki hanımefendininkine benzemez. Uzmanlar, ya-

96 Fr. Grafoloji, el yazısından karakter tahlili yapmaya çalışan bir çalışma sahası

zıdaki hareketlerden asıl gösterilenin dışında bin türlü mana çıkarıyor. Yazanın zekâsına, aptallığına, tembellik veya faaliyetine, cesaretine, korkaklığına, saflığına, hilekârlığına, merhametine, kabalığına, şefkatine, hainliğine dair özel işaretler buluyor. Hattını değiştirerek bu mektubu yazan hürmetkârım *Graphologie* fennine büsbütün yabancı değil. Mesela kendi eli 'kaf'ların çekmelerini bitiştirmemeye; 'lam'ları, 'elif'leri biraz bir yana çekmeye meyilliyse hürmetini bana pek garip bir surette eda eden bu genç yazıda parmaklarını kendi özel yatkınlığı dışında harekete zorlamış."

Mektubu alıp bazı harflerin yazılışlarını bize göstererek:

"İşte, bakınız. Bunu yazan elin, yaratılışta harfleri tamamlamada ihmali var. Fakat o, yazısını değiştirmek için bu ihmalini düzelterek harfleri tamamlamaya uğraşmış ama tabiat üçte dörtle bir onun bu dikkatini yenerek foyasını meydana koyuyor. Bu çocuğun asıl yazısından bir sayfacık elime geçse hattın onunla ilgisini huzurunuzda sizi iknaya yetecek delillerle ispat edebilirim."

Allame yazının bizim Halis'e ait olduğunu her nasılsa anlamıştı. Belki de bu hususta eşi Cevher Hanım'ın ona yardımı olmuştu. Ve bir kabahatli, nezaket dairesinde işte bu kadar azarlanabilirdi. Bu hakikati biz ve kaynım kendi de açıkça hep anladık.

Allame sözünün felsefi neticesini henüz bitirmemişti. Şimdi buna girişerek:

"Efendim, bir kadının sadakatsizliğini imzasız mektupla eşe ihbar etmek, genellikle bu pek alelade bir öfke ve arzudan doğan hasta ruhlara mahsus bir harekettir. Biraz hassas olan bir koca karısının sadakatsizliğinden mutlak koku alır. Bu malumu ona ilam bir insanlık değildir. Nasıl ki hürmetkârım bu tabiri mektubunda aynen kullanmış. Bir koca, karısının iffetinden şüpheye düşer, belki de bu hakikat bir gün nazarında açıkça sabit olur. Fakat karısını boşayamaz, buna

gücü yetmez. Bu güçsüzlüğünden dolayı o bedbahtı kınamak doğru bir hareket değildir. Şair bu hakikati şu iki mısrayla ne güzel anlatmış:

Beni levmeîmez idin bî perva
Hastayım baksana muhtacı deva[97]

Bu zor hâle düşenler daima yergiyi hak eden ahlaksız adamlar değildirler. Bu felakete yakalanmış namuslu zatlar vardır. Ahlaksızlık çok defa başkalarına tecavüz suretiyle gerçekleşir. Bunda tecavüz etmiyorsunuz, olunuyorsunuz. Fakat bu meselede ithamınıza sebep olan tahammülünüzdür. Halk acayip ve bu gibi öznel, *subjectif* hükümlerinde pek insafsızdır.

'Sadakatsizliği ispatlanmış bir kadını niçin bırakmıyor?' itirazıyla insanlar arasında bir galeyan kopar. Bu vicdani bir durumdur. Başkalarının vicdanını kendinizinkinin üzerine ayar ettirmek yetkisini nereden alıyorsunuz? Sizin gibi düşünmeyen, düşünemeyen felaketzedeyi aforoz ediyorsunuz. Bir diğerinin vicdanına muhalefet vicdansızlıktır. Bu ağır mesele için kamadan, tabancadan başka bir hâl çaresi bilmiyorsunuz. Dan... Dun... Haydi, kanlar içinde bir kadın cesedi önünüze serilince vazifenizi yerine getirmiş olduğunuza kanaat getirerek silahınızı kınına koyup başarıyla insanlar arasına çıkıyor ve şiddetle alkışlanıyorsunuz. Kanun ve kamuoyunu kendinize destek buluyorsunuz. Fakat kanun ve kamuoyu yanılmaz olsaydı kanun maddeleri daima hâl ve zamanın icabına göre değiştirilmez ve insanların geleceği Orta Çağ'daki bütün vahşet ve dehşetiyle sabit kalırdı. Bunlar her milletin âdet, ahlak ve medeniyetteki kıvamına göre değişen zihniyetlerdir. Karı kocanın topluma karşı vaziyetlerini, yaşlarını, mizaçlarını, görgülerini, terbiyelerini, güzellik ve çirkinliklerini ve benzeri birçok şeylerini ve en üste kadının zaafını nazarıdikkate almak gerekir. Kadın ne gibi şartlar içinde ve nasıl tesirlerle iffetli veya iffetsiz olur? Bunu

97 "Beni azar azar kınamasaydın pervasız / Hastayım, baksana devaya muhtacım."

bilmelidir. Çok defa kadını fenalaştıran kocanın idaresizliğidir. Eğer benim karım iffetsiz olmuşsa günahın yarısı da bana aittir. Onda sadakatsizliği doğuracak ve aramızdaki anlaşma ve dengeyi bozacak sebepleri elinde dürbünle, fırtına bekleyen kaptan gibi daima gözümün önünde bulundurmalıyım. Nikâhla bir kadına bağlandıktan sonra, 'Sen benim karımsın. Arzularımı yerine getirmekle yükümlüsün,' bencilliğiyle yan gelerek kendini dört üstü murat üstü[98] bilmek kusur içinde kusurdur. Kadın bize hep bizim istediğimizi değil, fıtratının, kabiliyetinin, kalbinin, meylinin, terbiyesinin bizim için ayırabileceği kadarını verebilir. Bu, silahla çözülecek bir dava değildir. Toplumsal, felsefi, fennî bir meseledir. Karım bana sadakatsizlik etmiş... Niçin? İşte ben bu niçini karımın bu günahı işlemesinden evvel düşünürsem onun ırzca, ve benim gerçekten cani ve katil-maktul olmamıza meydan kalmaz, birçok şeyde sebepler açıktan açığa hemen görünür. Mesela bütün binaları ahşap sıklık, sokakları dar bir mahalledeki evi sigorta şirketleri ya hiç güvencelemez ya da gayet yüksek bir ücret isterler. Fırtınalı bir havada kürekçisi ihtiyar çürük bir kayığa binip denize açılmazsınız. Çünkü kaza gözüküyor. Karı koca arasındaki dengesizlikler de tecrübeli gözlere işte böyle ayan olur. Eğer karım bana hıyanette bulunmuşsa ben onu öldürmek için silahla üzerine yürümem. Bu sadakatsizliği gerektiren sebepleri evvelce görerek fenalığa engel olamamış olduğum için kusurumu itirafla ondan af dilerim. Eyvah o kocaya ki onunla yaşadığı müddetçe karısının ruhunu incelemeye, özelliklerini keşfe muvaffak olamayıp da onun ne olduğunu dışarıdan gelen imzasız bir mektubun ihbarı üzerine anlamış olsun. Zavallı hürmetkârım beni de karıları aleyhindeki ihbarda silaha sarılan kocalardan sanarak aldanmış. Ve sonra bu imzasız muhbiri kendi tabirince beni uyarmaya sevk eden sebep nedir? Şimdi bu niçini de hâlletmeliyiz. Bu zamanda hiçbir kimse durup dururken bir hayır işlemek veyahut ki başkasına bir iyilikte bulunmak için böyle uzun bir

98 İşi her zaman yolunda olanlar için söylenen bir söz. (y. h. n)

mektup yazmak zahmetine katlanmaz. Mutlak bunda şahsi bir menfaat, bir amaç ve bedel vardır."

Hazret meselenin bu yönünü de ince bir düşünceyle açıkladı. Sözlerinde bize karşı açık bir itham yoktu. Fakat gayrişahsi bir hücumla beynimizi öyle cımbızlıyordu ki o kibirli, o küstah Halis'i yer yarılsa da içine geçsem durumunda kıvrandırıyordu. Kocalı kadınlara musallat olan bazı ahlaksız gençlerin ve genellikle dost namıyla girdikleri evlerden ırz çalan sevda haydutlarının cemiyet içindeki zararlarından bahsetti ve şöyle de bir tabir kullandı:

"Ahlak bunlarda bir leşi örten kefen gibi pek yüzeysel bir elbisedir. İçini hiç kurcalamaya gelmez. Derhâl kangren ve pis koku taşar. Şimdi şurada kocanın dostça elini sıkar, koridor dolambacında karısının memesini. Bunlar karıları güzel çiftlerin etrafında pervanedirler. Fakat nihayet ateşe düşen kendileri değil, bedbaht kocalardır."

Hazretin bu sözlerinde bana karşı da müthiş azar, kınama payları vardı. Bilerek mi söylüyordu, bilmeyerek mi?

XIV

Evimizde baş gösteren diğer bir mesele sakallı haydut olayını bize unutturdu. Nevres köşkten kaçtı. Bir sabah evin her tarafını aradık, kızı bulamadık. İntihar etmiş olması merakıyla havuzların, kuyuların, sarnıçların diplerini arattık. Yok.

Nihayet odasında kendi imlası bozuk yazısıyla bırakmış olduğu şu mektubunu bulduk:

Büyük hanımefendiye

Hanımcığım, o evde sizden başka vycdanı temiz kimse bilmiyorum. Allah omorlar versin, siz bana kızım dediniz, ben de sizi valide bildim. Fakat hanımcığım, beni berbat ettiler. Bugüne kadar dişimi sıkıp sustum. Yine bir şey söylemeyecektim ama iki canlı olduğumu anladım. Bunu açıktan açığa

söylesem bu hâlime sebep olanın tekmeleri altında inleyerek ölmekten korktum. Çocuğumun babası evdeki beylerin hangisidir. Bunu şimdi size haber vermiyeceğim. Şeriatın önünde söyliyeceğim.. Orada söyliyeceğim ki inkâra mecali kalmıyarak ısbatı kolay olsun.

Büyük bey, küçük bey ve damat beyle, evet bu üç erkekle şariatın hüzürunda yüzleşeceğim.

Siz gibarsiniz. Hatyırlısınız. Ben fakkirim, kimsesizim. Allahtan başka kimsem yok. Hanımcığım küsurumu af edersiniz. Allınımın kara yazısı böyley imiş... Ağlıyarak etteklerinizden öperim efendim.

Evlâtlık cariyeniz
Nevres

Şimdi büyük bey, küçük bey, damat bey, bizim evdeki üç erkek, üçümüz de fitili aldık. Nevres'in hamilelik kazasından katiyen aklanmış olduğumuz için değil. Allah'ın bildiğini kuldan ne saklayalım. Çocuğun babası üçümüzden hangimizdik? Dava şeriat huzuruna çıksa da bu pirincin taşı kolay ayıklanabilecek bir mesele değildi. Çünkü biz üçümüz de iyi niyetle bir araya toplanıp da bu babalık muammasının çözümüne uğraşsak yine hakikati belirlemeyi başaramayacaktık. Çünkü doğru sayıyı doldurmak için hepimiz de birer kesir bu günahtan hissedardık. Fakat üçümüzden kıyamet hangimizin başına kopacaktı? Galiba kazazede Nevres çocuğunun babalığına hangimizi seçme zevkinde bulunursa kabak onun başında patlayacaktı.

Böyle bir meselede zanlı olarak oğluyla damadının ortasında hâkim huzuruna çıkmak kayınpederimin pek gücüne gidiyordu. Üzüntü ve öfkeden kabına sığamaz bir hâle gelerek etrafını haşladıkça, kayınvalidem o güne kadar korumakta itina ettiği eşlik hürmetini artık tepeleyerek şöyle bar bar bağırıyordu:

"Behey adam, sakalını boyamakla kendini çocuk olmuş mu sanıyordun? Nedir bu telaşın? Çiğ yemeyenin karnı ağrımaz. Eşim dostum bana söyledilerdi. Hanım, kocana iyi dikkat et. O adam azdı diyorlardı. Bu süsler, boyalar, giyim kuşamlar boşuna değilmiş. Nevres'i nikâhla almaya çalıştığın birkaç defa kulağıma çalındı. Ah ben kafasız, (dövünerek) inanmadımdı. Hiç insan evlat dediği torunu yerinde bir kıza göz atar mı? Bu ne azgınlık. Savaş değil başımıza taş yağsa yeri var. Böyle büyük bir günahta damadınla oğlunun arasına nasıl katıştın? Ben el âlemin yüzüne nasıl bakacağım şimdi? Söyleyiniz... Söyleyiniz. Çocuk hanginizden?"

Zavallı kadın böyle söylene söylene bayılıp ayılıyordu.

Çocuk hangimizden? Bu sorunun cevabını en keskin bakıcıların cinleri bile veremezdi.

Bu ithamların karşısında susturulmuş görünmeyerek o da bütün öfkesiyle haykırıyordu:

"Vay filanını filan ettiğimin kahpesi... Ta küçük yaşından beri yedir içir, giydir kuşat. Naz ve bollukla büyüt de en sonunda böyle pis bir meseleye velinimetinin ismini karıştırarak defolup gitsin..."

Halis, şirretlikte babasından aşağı kalmıyor, o da evin içini şöyle yaygaraya boğuyordu:

"Kaldım kaldım da onun gibi besleme parçasına kaldım... Dünyada bir tek kadın kalmasa yine öylesine tenezzül etmem. Kazandığı piç kim bilir aşçıdan mıdır, bağcıdan mıdır?"

Baba oğul dil açıklıkları oranında birer telaşla kızı batırarak kendilerini temize çıkarmaya uğraşıyorlardı. Bundan dolayı olanca hararetimle ben de kendimi savunmaya mecburdum.

"Allah Allah, bu ne ahlaksız kızmış. İftirasına ehemmiyet verdirmek için benim ismimi de işe karıştırıyor. Her şeyden evvel bu hasta mahlukun aklını muayene ettirmeli. Aklından

zoru olduğu görülüyor. Bir kızın böyle bir kazaya uğraması bu ana kadar duyulmamış bir şey değildir. Ancak böyle bir vakadan dolayı üç erkeğin birden şüphe altında kalması hiç işitilmemiş bir garipliktir. Nevres, gebeliğin failinin kim olduğunu kendi bilmiyor da bizden mi soracak?"

Üçümüz de Nevres'i suçlayarak kendimizin açıkça birer iffet olduğumuzu iddia ediyorduk. Müsait bir anda Servinaz, kaçık bir benizle yanıma geldi. Sinirlerinin titreşimlerini kelimelerinde hissettirerek:

"Bravo beyefendiler, sizin erkeklik dediğiniz bu mudur? Bizi kandırmak için önce kullandığınız o ağızlar, döktüğünüz o tatlı diller nedir? Bugün kustuğunuz bu merhametsizlikler nedir? Canınızı, malınızı, saadetinizi, her şeyinizi fedaya hazır olduğunuzu anlatmaktan işe başlıyorsunuz... Sonra bir kılınıza hata gelmesinden korkarak bütün kabahatleri aciz bir kızın üzerine yığıp bu günahtan tertemiz sıyrılmaya bakıyorsunuz. Her kız bu hakikati böyle benim gibi kulaklarıyla duyup da gözleriyle görse erkeğin kalbini anlar, bu felaketten döne döne ibret alır. Onun yalancı sevdasına kapılarak bir daha kollarının arasına düşmekten kendini sakınır. Bu köşkte genç, ihtiyar üç beyefendisiniz. Her birinizin ayrı ayrı bu kızla yatıp kalktığınızı belki üçünüz de hissetmişsinizdir. Bütün kabahatleri kıza yükletmeye vicdanınızdan sıkılmıyorsanız birbirinizden utanınız. Beni şahitliğe çağırıp yemine çekerlerse her şeyi dosdoğru söylerim. Çünkü ben Allah'tan korkarım..."

"Allah'tan korkup da doğruyu söyleyeceksen elbette. Kerim Ağa ile çocuk düşürdüğün genç eczacıyı da söylersin. Eğer söylemezsen Allah rızası için ben işi meydana çıkarırım. İspatından da aciz kalmam."

Servinaz afalladı. Ben yürüdüm. Evvelden Servinaz Nevres'i bir kaşık suda boğmak isterken şimdi bu davada ona arka çıkması şaşılacak şeydi. Cenabıhak binbir ayıbımızı bi-

lir. Yüzümüze vurmaz. Biz birbirimizinkinden hemen faydalanmak isteriz. Artık Servinaz'ın ahlakı önünde de susacak değilim ya... Bu dünyada en büyük şirret kimse o kazanır.

Servinaz arkamdan bağırıyordu:

"Beyefendi ben zavallı bir hizmetçiyim, benimle uğraşma..."

"Ben de ev bark sahibi bir adamım, bana dil uzatma."

Sonra kayınpeder, kayınbirader ve damat biz birbirimize çatmaya başladık. Her birimiz işin içinden lekesiz sıyrılmak için çamuru, kendini savunmada yeteneği en az olanın suratına sıvamaya bakıyorduk.

Böyle evin içi birbirine girip de baba oğul karşı karşıya köpürüp taştıkça diyordum ki:

"Niye telaş edip duruyorsunuz? Nevres, ceninin babasının kim olduğunu şeriat huzurunda söyleyecekmiş. Çiğ yemeyenin karnı ağrımaz."

Kayınpederim sakalının rengine boyamış olduğu gür kaşlarını çatarak:

"Ya lanetli kadın bana iftira atarsa?"

Ben:

"Beyefendi hazretleri, yaş itibarıyla içimizde bu iftiranın kuvvetine en az maruz kalanı zatıalinizsiniz. Merak buyurmayınız..."

Kayınpederim kendine atfedilen bu iktidarsızlığa somurtarak ihtiyarlığı protesto etmek için kuvvetli cümleler arar gibi düşünüyordu.

Nihayet mesele acı veren bir surette açıklığa kavuşmaya başlar. Nevres, adliye erkânından bir zatın köşküne sığınır. Evvela tıbben muayenesini ister. Muayene neticesinde iddiası sabit olur.

O yüce zat, kayınpederime şu mealde bir mektup gönderir:

Beyefendi hazretleri,

Önü alınmazsa dava sizi üzecek bir şekil almak mahiyetindedir. Kız şiddetle yüzleşme ısrarında bulunuyor. Oğlunuz ve damat beylerle birlikte lütfen bende hanenizi teşrif buyurunuz, yüzleşmede davacının maksadı anlaşılacağından insanlık gereği eğer hata meydana çıkmışsa meydana gelen hatanın şeriat önünde düzeltmeye karar vermeden davanın aramızda çözülmesi gerektiği arz edilmiş ve herhâlde...

İçimize felfelek taşı[99] asıl şimdi düştü. Bu adliye memurunun gürültüsüz meseleye kanuni bir şekilde üstü kapalı bir çözüm yolu bularak bize bir iyilik etmek istediği görülüyor ancak gönderdiği mektup adeta hususi bir celpnameye benziyor. Üçümüzü de dehşet aldı.

Çok çapkınlıkta bulunmuştum. Fakat hiçbir zamanda kabahatim bu perdeye kadar yükselmemişti. İhtiyar kayınpederle genç kayınbirader ve damadın aynı zanla bir adliye memurunun karşısına çıkmaları ve bu üç zanlıdan her birinin günahı ötekilerin üzerine atmak için çare düşünmeleri işe epey garip ve nadir bir vaka şekli veriyordu.

Durumun daha az kötü taraflarını seçmek için düşünüyorduk. Herkesin iyiliğine görünen bu hususi davete icabet etmezsek birkaç gün sonra adlarımıza resmî celpnameler çıkarılacağı aşikârdı.

Nevres'in üçümüzle birden yüzleşme talebinden maksadı neydi? Acaba kabahati hangimize yüklетecekti? Yoksa hepimize birer parça suç bulaştırarak meseleyi içinden çıkılmaz berbat bir hâle mi getirecekti?

Biz üçümüz, süklüm püklüm adliye memurunun köşküne gittik. Adamcağız bizi gayet tatlı kabul etti. Fakat girdiğimiz odada iki sarıklı zat daha gördük. Bunların oradaki varlık-

99 Şüpheye düşüp tedirgin olmak

larından pirelendik. Alelade misafir miydiler? Yoksa bizim davayla ilgileri mi vardı? Şeri ve adli meselelerde neredeyse tam bir cehalet içinde bulunduğumuzdan düzenlenmiş bir hileye tutulmaktan korkuyorduk.

Nevres odaya getirtildi. Kız içeriye sımsıkı bir çarşaf içinde girdi. Ayakta durdu.

Hane sahibi efendi sordu:

"Kızım, bu beyefendileri tanıyor musun?"

Kız gayet serbest cevap verdi:

"Nasıl tanımam efendim. Biri velinimetim Didar Beyefendi, öteki damadı Şadan Beyefendi. En genci oğlu Halis Beyefendi..."

Nevres, kayınbiraderimin ismini sedasında bir gıcık oluşarak helecanla telâffuz etti...

Efendi:

"Beylerle muvacehe, yani yüzleşmek istiyordun. Kendilerine haber gönderdik.

İşte lütfen geldiler. İddian nedir?"

Nevres:

"İddiam malum efendim..."

Efendi:

"İddian yalnız biri hakkında mümkün olabilir. Üçüyle birden yüzleşme talebinden maksadın nedir?"

Kız bu soruya karşı iki üç defa yutkundu. Biz kayınpeder, kayınbirader, damat birbirimizin yürek gümbürtülerini duyacak birer helecan içinde davacımızın ağzından çıkacak cevabı bekliyorduk.

Nihayet kız, "Beni bu hâle getiren..." dedi. Sözü hıçkırıklar içinde boğuldu. Odanın havasında dalgalanan bir üzüntü

hepimizin ruhunda bir titreme meydana getirdi. Sekiz on saniye bekledik. Nevres titrek sesiyle, "Beni bu hâle getiren küçük beydir..."

Oh, geniş bir nefes aldım. Kayınpederimle ben yakayı kurtarmış, kabak Halis'in başına patlamıştı.

Kayınbiraderim hiddet dolu ateşler saçarak:

"Böyle ahlaksız bir kızın soyut iddiasıyla..."

Hane sahibi efendi:

"Müsaade ediniz efendim. Kadın sözünü bitirsin. Sizin savunmanızı da dinleyeceğim..."

Halis'in soluk benzi, fesi gibi al kesildi. Gözleri kedi gibi parlıyor, soluğu burnundan alıyordu.

Ev sahibi efendi:

"Kızım, mademki iddian küçük beye karşıdır. Öteki beyefendilerle yüzleşme talebinden amacın neydi?"

Nevres:

"Pederiyle eniştesinden utansın da kabahatini inkâra mecali kalmasın diye üçünün de bir arada bulunmasını istedim."

Garip önlem. Fakat neme lazım benim. Ben tehlikeyi atladım ya... İçimde bir ferahlık duyuyor, keskin nane şekeri yemiş gibi boğazımdan aşağı serin bir hava indiğini hissediyordum. Halis, kendini zapt edemez bir coşkuya düştü. Hane sahibinin sessizlik tavsiyesine rağmen bar bar bağırmaya başladı. Hane sahibi efendi bu defa biraz çatkınlıkla:

"Hiddetten, şiddetten bir şey çıkmaz beyefendi. Bize gereken hakikattir. O da ölçülülükle kendini gösterir."

Halis, bir öfke humması içinde kelimelerini zor anlaşılır bir kekemelikle birbirine katarak:

"Böyle çirkin bir yakıştırma, böyle alçak bir iftira karşısında kimse ölçüsünü muhafaza edemez. Kabul etmem. Katiyen kabul etmem. Kabul etmem... İspat etsin..."

Nevres:

"Nasıl ispat edeyim? O aralık insanın yanında melekler durmaz. Şeytanlar bulunur. Onları da buraya getirmek mümkün olsa elbette senin lehine şahitlik ederler. Ben senin vicdanına başvuruyorum. Sende öyle şey bulunmadığını görünce Allah'ıma güvenirim. Hak doğrunun yardımcısıdır. İspattan da büsbütün âciz değilim..."

Kızın böyle dürüstlük satışı hepimizin dudaklarımızda birer tebessüm uyandırdı.

Ev sahibi efendi:

"Kızım, nasıl oldu anlat."

Daima iki kişi arasından dışarıya taşırılmamasına alışılmış olan bu esrarın o kadar erkek huzurunda ifşasındaki zorluğu, nezaketi düşünerek durdu. Hakikati ifade için galiba örtüsüne sığınacağı en uygun, en nezih, en az yüz kızartacak kelimeleri arıyordu. Mahcup, hazin bir edayla başladı:

"Efendim, soğuk bir kış sabahıydı. Küçük bey sobasını yaktırtmak için beni odasına çağırdı. Girdim. Kendisi karyolasında yatıyordu. Ben çıra parçalarıyla sobayı tutuşturmaya uğraşırken... Döşeğinden sarktı. Eteğimden çekti. 'Bırak küçük bey ayıptır,' dedim. Dinlemedi. Soğuktan donuyor gibi iki çenesi birbirine çarparak, 'Sobayı bırak. Kapıyı sürmele. Döşeğe gel, beni ısıt,' dedi. 'Olmaz,' dedim. 'Mutlaka olacak,' dedi. 'Vallahi olmaz,' dedim..."

Ev sahibi efendiyle iki sarıklı zat ağızlarında sulu meyve varmış gibi dudaklarını yaya yaya yutkunmaya başladılar. Bodrumda civcivleri ezdiğimiz günü hatırlayarak benim de içime bir baygınlık geldi. Kayınpederim evladının mürüvvetini gören bazı babalarda meydana gelen garip bir hüzünle

dolu gözlerini kâh oğlanın, kâh kızın yüzünde dolaştırarak hakikatin ortaya çıkmasını bekliyordu...

Halis yumruklarını sıkarak bağırdı:

"Saçma söylüyor. Dinlemeyiniz efendim. Sizin gibi ciddi zatlara, böyle laflara kulak vermeyi yaraştıramam."

Sarıklı zatın birisi süzgün süzgün etrafına bakınarak:

"Devam etsin... Devam etsin. Hakikatin ortaya çıkışına kadar dinleyeceğiz."

Nevres, Halis'in aldığı aşağılayan ret tavrından büsbütün sinirlenerek:

"Eğer bir kelime yalanım varsa gençliğime doymayayım, huzurunuzda Allah hakkı için söylüyorum."

Hane sahibi efendi:

"Sonra ne oldu kızım?"

Nevres ağlayarak:

"Sonra efendim, kendisi döşekten fırladı. Oda kapısını kilitledi. Beni bütün kuvvetiyle çekti. Karyolaya düşürdü. Ah sonra efendim sonra..."

Halis:

"Niçin bağırmamış? Dağ başında değildik ya..."

Nevres:

"Köşkün her tarafından sesime koşacakları için utandım."

Halis:

"Şimdi huzurunuzda böyle edepsizce bir hikâye uydurmaya hiç utanmıyor..."

Nevres, hıçkırıklarla sarsılarak:

"Şeriat huzurunda yalan olmayacağı için doğruyu söylüyorum."

Halis, sinirlerinin buhranı içinde kendini kaybederek:

"Efendim yeter... İftiranın neden ibaret olduğu anlaşıldı. Bu kıza sonucu tasvir ettirmeye kadar sormaya devam ederseniz bu hususi bir yargılama değil, pek realist bir roman olur. Hepinizin abdestini bozar. Bu ahlaksız mahluk evde aynı iftirayı atmadığı erkek bırakmadı. Aşçı ile de söylendi. İşçi ile de, hatta bir zamanlar bey babam aleyhinde de aynı iftirada bulundu."

Kayınpederim sanki semadan dökülen felaket yağmurundan ihtiyar başını korumak için iki elini yukarı kaldırıp şemsiye gibi tepesine tutarak, "Haşa... Haşa... Haşa..."

Halis:

"Keza enişte beyim aleyhinde de aynı söz söylendi. Güya bodrumda, kuluçka sepetinin başında..."

Yakıştırmaları reddetmek için ben de hemen sık ve birbirinden yüksek yarım düzine kadar: "Haşa... Haşa... Haşa..." salıverdim. Birdenbire aklıma tehlikeden kaçmak için daha kuvvetli bir kelime gelmedi. Bizim bu şiddetli inkârlarımız üzerine Nevres başını çevirdi. Bebeklerinde gizli bir öfke yanan gözleriyle şimşeklemesine bize baktı. Ben onun bu bakışında, "İddiamı küçük beyin üzerine açıklayamazsam acele etmeyiniz, sıra size gelecek," mealini açıkça okudum...

Kızı dinlemek için Halis'i susturdular.

Hane sahibi efendi:

"Kızım sen bağırabilirdin. Niçin beyin bu gayrimeşru emrine itaat ettin?"

Nevres:

"Efendim, akacak kan damarda durmuyor. Kulağıma bir düzine, 'Allah'ın emriyle sen benim karım olacaksın,' vadini tekrar ediyor ve beni o kadar sever görünüyordu ki aldanmamak mümkün değil."

Ev sahibi:

"Bu hususta Allah'ın emriyle yasaklarını ayıramamak işte böyle çirkinliği davet eder."

Nevres:

"Efendim, aldatan zalimdir. Aldanan, mazlumdur. Ben kadınım. Şeriatın ince yollarını bilmem. O erkektir her şeyi bilmeli, böyle kötü yola beni sürüklememeliydi. Onun işlediği günahın cezasını niçin büsbütün ben çekeyim?"

Hane sahibi:

"Allah'ın emriyle küçük beye varır mısın?"

Nevres sevincini örtemez bir telaşla:

"Mademki çocuğumun babasıdır. Varırım..."

Halis:

"Birçok erkeğin koynuna girip çıktıktan sonra böyle bir iftirayla bana eş olmak isteyen bir kadını bu adla kabulde kusuruma bakılmasın."

Dava o günü bu hususi mahkemenin herkesin iyiliği isteyen dairesinde halledilemedi. Durum resmiyete dökülmek üzereyken Halis, İsviçre'ye kaçtı, kurtuldu.

XV

Ohh... Cevher Hanım'la aramdaki büyük engel kalktı. Fakat kadının durumu eskisine nispetle şimdi pek nazikleşmişti. Allame'nin imzasız mektup hakkında bize verdiği nutuktan ben kesin bir anlam çıkaramamıştım. "Bir hürmetkârınız" imzasıyla bu koca taşı başına atanın bizim Halis olduğunu felsefi hatırlatmalar ve hatta üstü açık imalar pek güzel anlatmıştı. Fakat eşi hakkındaki samimi fikrinin ne olduğu anlaşılamamıştı. Karısı aleyhindeki bu ihbarı bir iftira mı kabul ediyordu? Bir hakikat mı? Cevher'ini bu tür iftiraların

büsbütün üzerinde bir kıymette, bir yücelikte mi tanıyordu? Yoksa Hürrem'in kalbine kurt düşmüş müydü?

Bu meseleye dair karıma ağız açmaya korkuyordum. Kaynımın firariyle dedikodu biraz küllendi. Ancak bu uğursuz maceranın umulmadık bir taraftan aleyhime patlak vermesi ihtimali vardı.

Halis, gece haydudu vakasında beni karımın nazarında pek şüpheli bir konuma düşürecek sözler yumurtlamıştı. Patırtı gecesinde ben köşkte değildim. Kaynımın, sakallı haydudu boy bosça bana benzetmesi, bunun kıyafet değiştirmiş bir komedya haydudu olması ihtimalini öne sürüşü aleyhimde ne açık bir imaydı. Sabiha'nın bundan şüphelenmesi gerekmez miydi? Tuhaf şey. Hayır, karım hiç oralarda değildi. O gece benim hakikaten İstanbul'da babamın evinde kalıp kalmamış olduğumu bile asla sorgulamaya tenezzül etmedi. Bu, görünüşte bir kayıtsızlık mıydı, ciddi mi? Bu sessizliğin altında gömülü hakikati keşfedemiyordum.

Yavaş yavaş her şey örtüldü. İki aile arasındaki dostluk evvelki samimiyetle yine başladı. Hürrem Bey, Cevher'iyle beraber bize geliyor, ben Sabiha'mla oraya gidiyordum. Allame, yine ucu bucağı gelmez bahisler açıyor, ilim ve irfanının sonsuz genişliğine bizi batırıyordu.

Bahis pek derinleştiği zaman biz, Sabiha'yla âlimi baş başa bırakarak yine Cevher Hanım'la ikimiz bir köşeye çekilip hasbiâlimizi yapabiliyorduk. Bir gün bizim evin salonunda dört kişi bulunuyorduk. Biz, yine Cevher'le özel âlemimize çekildik. Her iki taraf da kendi muhabbetine daldı. Sanki onlarla aramızda taştan, tuğladan duvarlar varmış gibi pervasızca konuşuyorduk. Cevher'e dedim ki:

"Epey büyük bir fırtına atlattık."

"Aman söyleme. Tüylerim ürperiyor. Çok şükür hele kazasız geçirdik."

"Bu büyük dehasıyla beraber kocanın bu açık vaka karşısında gösterdiği saflığa şaşıyorum."

"Evet, şaşılacak şey... Pek akıllı adamlar bazı noktalarda çocuklardan daha saf oluyorlar. O kadar çabuk ve kolay aldanıyorlar ki. Bir kere cidden güvendikleri şeylere karşı artık dinî bir imandan ayrılmıyorlar."

"Senin kocan böyle, ya benim karım?"

"Evet, her şeyde kılı kırk yaran akıllı fikirli, dikkatli düşünen hanım. Nasıl oluyor da sevgimizin apaçıklığı önünde anadan doğma âmâ kesiliyor?"

"Bunların bu vurdumduymazlıkları pek ince bir kurnazlık eseri olmasın..."

"Hiç zannetmem... Bir ana kucağında büyüttüğü çocuğunun huyunu karakterini nasıl tanırsa ben de bu adamın her hâlini öyle öğrendim. Sen de elbette karının ahlakını, âdetini bilirsin."

Dillerimiz böyle söylediği hâlde bilmem neden kalplerimizi derin bir şüphenin karanlığı kaplıyor gibiydi. Hayatta bir hazır vardır. Bir gaip vardır. Hazır, görerek, hissederek, zevk veya ıstırap duyarak yaşadığımız andır. Gaip şüphe gibi yaşadığımız bulunmayan ikinci bir halattır. Bu ikinci hayalî yaşayışın da zevkleri, kederleri vardır. Bazen insana pek garip şeyler hissettirir.

Böyle bir maneviyatın belirsiz dakikaları bizi içine çekti. Sustuk. Daldık. Hürrem Bey, salonun öbür köşesinde cami kubbeleri altında vaaz edenlerin tatlı bağırmalarıyla sesini duvarlara aksettirerek anlatıyordu. Büyük bir sanat eseri nasıl doğar, mevzu buydu.

Karımın hayran, şaşkın dinleyişi karşısında hazret şöyle coşmuştu:

"Büyük bir eserin meydana gelişinde çok defa tesadüfün yardımı olur. Fakat bu tesadüf bütün lütufkâr şartlar dâhilin-

de gerçekleşmelidir. Bir tarlada tatlı ve kabak karpuzlar yetiştiği gibi her kafa sanata elverişli değildir. Ve deha, karpuz gibi alnın ortasına birkaç fiske vurmakla anlaşılmaz. Zihin evvela yetenek, ikinci olarak eğitim ve öğretim; üçüncü olarak heyecan ister. İşte böyle hazırlanmış bir kafa heyecan anında birden parlar. Sanat bütün sinirlerini sarsarak sanatçının ruhuna işleyerek esrarını bir süzgeç gibi onun beyninden dışarıya akıtır. Sanat sahasında kendini yaratıcı sanan birçok bal kabakları vardır. Bovalo'nun[100] dediği gibi, 'Bir ahmak kendi zekâsına hayran bırakacak daima kendinden daha ahmağı bulabilir.' Her ferde tabiat bir rol oynatır. Bu hayat sahnesi üzerinde her insan bir oyuncudur. Sanatçı kendinin hangi rol için yaratıldığını bilmeli ve bu yeteneğin sınırları içinde mükemmelleşmeye uğraşmalıdır. Hepimizde diğerlerinde bulunmayan bir özel nitelik, seçkinlik vardır. Çoğunlukla dâhiler kendilerinin ne olduklarını buluncaya kadar çok uğraşmışlardır. Yetenek olarak kendilerini ilerletecek yolu bulamayarak sanatta toplananlar hesapsızdır. Daha bitmez tükenmez bir sabırdan, hiçbir güçlük önünde yılmayan bir kuvvettir, diyorlar. Ancak ne derecede uğraşsa bir kurbağa öküz kadar şişebilir mi? Tabii cüssesini geçmek için ayak dirediği tecrübelerinin birkaçından sonra Lâfonten'in hikâyesindeki hayvan gibi çatlamaz mı? Mesele sanatın gurur sahasında ne kadar şişebileceğimizi bilerek derecemizi aşırıp tehlikeye düşmemektedir. Bir tarife göre deha, bitmez tükenmez bir usanmazlıkla çalışmaya deniyor. Eğer sadece usanmazlık ve çalışmak bu vasfı kazanmaya yeterse çift süren öküzler en büyük dâhilerimizdir.

Cevher Hanım usulcacık dedi ki:"İşte işitiyorsun ya? Kocam yine o eski kocam... Karın yine o eski karın... Biz birbirimize sevdalı olduğumuz gibi onlar da birbirinin sözüne âşık. Sanki onların bizim hakkımızdaki güven ve emniyetlerini sarsacak ortada hiçbir şey olmamış gibi görünüyorlar."

100 Nicolas Boileau (1636-1711), Fransız şair ve eleştirmen

"Her ne sebepleyse onlar bizden emin görünüyorlar. Fakat biz onların bu şüpheli güvenlerine bel bağlamasak iyi ederiz sanırım..."

"Sana tuhaf bir şey söyleyeyim mi?"

"Acıklı olmasın da tuhaf olsun."

"Kocam yarın akşam İstanbul'da kalacak."

Bu müjdeye karşı yüreğim göğsümde sallandı.

Cevher:

"Ne oluyorsun? Benzin attı."

"Atmaz mı? Bu müjdenin ruhumu nasıl titrettiğini bilsen..."

Birkaç saniye sustuk. Kalbimin çarpıntıları salonu dolduruyor sanıyordum. Bu sessizlikten sonra baygın birer bakışla göz göze geldik. İnler gibi, "Cevher..." dedim. O da aynı süzgünlükle cevap verdi:

"Şadan..."

"Bu defa da cesaret edebilecek miyiz?"

"Niçin etmeyelim?"

"Bizi bu sefer mükemmel bir tuzağa düşürmek için bu bir tuzaksa?"

"Emin ol ki değil..."

"Fakat Allame'nin köşkte bulunmayacağı bu gecede benim de ikinci defa olarak evime dönmeyişim yine sırf bir tesadüfe yorulabilir mi?"

"Tesadüflere kim sınır tayin edebilir?"

Biz böyle konuşurken Hürrem Bey ayağa kalktı. Oturmaktan uyuşmuş uzuvlarını alıştırmak ister gibi hem geziniyor, hem anlatıyordu. Bir aralık yanımıza gelerek büyük bir saflık tebessümüyle:

"Böyle bir köşeye çekilip de fısıl fısıl ne konuşuyorsunuz?"

Ben:

"Hiç hazret... Dereden tepeden."

Allame aynı saflık tebessümüyle:

"Ne dersiniz Şadan Bey, karım sizden çok hoşlandı."

Ben:

"Herhâlde Sabiha'nın sizden hoşlandığından fazla değil," dedim. Gülüştük. Karım da geldi. Şimdi sohbet meclisini bizim bulunduğumuz köşede kurduk. Şuradan buradan tatlı tatlı konuşuyorduk. Hürrem Bey, birdenbire uzanarak masanın üzerinde duran gazetelerden birini aldı. Sayfaları evire çevire bir şey arıyordu. Sordum:

"Hazret, ne arıyorsunuz?"

"Bu pazartesi Sahaf Çarşısı'nda önemli bir kitap müzayedesi olacak."

Hürrem Bey'in bu kadar önemle haber verdiği şeye ben biraz dudak bükerek gözlerimi, ilan sayfasının diğer bir tarafına dikip, "Gazetede beni cezbeden ilan kitap müzayedesi değil, işte budur..." dedim.

İkisi birden sordular:

"Nedir o ilan?"

"Beyoğlu'na bir opera kumpanyası gelmiş. Yarın akşam en meşhur oyununu verecekmiş. 'Vahşiler Kralı'"

Sabiha:

"Şadan, o kadar canın istiyorsa git."

Ben:

"Sonra gece nerede kalayım?"

Sabiha:

"Ah, babanın evine gidersin. Bu da düşünülecek bir şey mi?"

Allame:

"Yarın akşam İstanbul'da pek önemli bir işim var. Bunun ertelenmesi olsaydı Şadan Bey ben de sizinle beraber operaya giderdim. Fakat maalesef mümkün değil."

XVI

O gün birbirimizden ayrılırken Cevher Hanım bana en gizli, fakat en keskin ve manidar bakışıyla bakarak yarın akşam beni küçük kapının arkasında bekleyeceğini anlattı.

Hürrem Bey gerektiği için İstanbul'da kalıyordu. Ve aynı gecede karım benim operaya gitmeme müsaade etti. Cevher'le birleşmek için hiç bu büyük fırsat kaçırılır mı?

Kocanın gidişiyle, karımın müsaadesi, bu iki garip tesadüf içime korku getiriyordu. Hâli pek doğal bulmuyordum. Bu tesadüflerin sahteliği korkusuyla Cevher'in kavuşma arzusu arasında gönlüm bir hayli müddet bocaladı. Nihayet aşk her türlü çekinme kuruntularıma üstün geldi. Gidecektim. Kıyamet kopsa bu kavuşma yerine gidecektim.

Şimdi durumu olumsuz yanıyla düşünmeye başladım. Geçen defa bütün uğursuzluklar Halis'in başı altından koptu. Bütün patırtıları yapan, dedikoduları çıkaran, beni Hürrem'in köşkünde basmaya, bastırmaya kalkan hep o uğursuzdu.

Hürrem Bey'in benden bir şüphesi yoktu. Karımın asla... Kaynım "bir hürmetkârınız" imzalı mektubunda beni ele vermek için kuvvetli bir imada bulunmamıştı. Allah'tan olacak, bulunamamıştı. Beni itham için kesin, açık bir şey bilmiyordu. Halis defoldu gitti. Artık ben kimden korkuyor, neden çekiniyordum? Çekincelerimin çoğunu yersiz buldum. Yalnız

bazı noktalarda birinci ziyaretimden daha dikkatli olmak şartıyla gidebilirdim. Mesela, bu defa yukarı çıkarak soyunup dökünmeyecektim. Küçük kapının önünde Cevher'imle yarı içeride, yarı dışarıda görüşmekle yetinecektim. Artık sakala, kalpağa da lüzum yoktu. Çünkü Halis'in velvelesi o haydut kıyafetime o taraflarda fena bir şöhret kazandırdı.

O sabah, akşama operaya gitmek izniyle köşkten çıktım. Günü her zamanki meşguliyetlerimle geçirdim. Akşam semtlilerden kimseye rast gelmemek için yine Beşiktaş'tan Üsküdar'a geçtim. Araba ile Uzunçayır'dan Merdivenköyü'ne geldim. Sular iyiden iyi kararmıştı. Sahrayicedit'ten semte yaklaştım. Basri Bey'in boş köşküne kapandım. Saat bire doğru oradan çıktım. Gece yine karanlıktı. Fakat yollarda şüpheli kimseye rast gelmedim. Serbest serbest alçak duvardan atladım. Uzun bahçeyi yürüdüm. Ben hiçbir işaret vermeden peri eliyle açılır gibi küçük kapı önümde kendi kendine aralandı.

"Cevherciğim..."

"Efendim..."

İçeri girdim. Kapıyı sıkıca örttük. Birer kolumuzu birbirimizin beline doladık. Öteki ellerimizi birbirine kenetleyerek sarmaş dolaş dar merdivenden yatak odasına çıktık. Hemen sordum:

"Ne var, ne yok?"

"Hiçbir şey..."

"Bu gece o kadar rahat geldim ki."

"Ben de seni o kadar korkusuz kabul ettim ki."

"Âdeta kendi evime girer gibi."

"Âdeta kocamı kabul eder gibi."

"Yoo... Bak kıskanırım. Sen kocanı böyle sarmaş dolaş mı kabul edersin?"

Gülüşerek kanepenin üzerine yıkıldık. Hiçbir aksaklığa uğramamış olmamıza rağmen yine renklerimizde bir solgunluk, yüreklerimizde bir helecan, nefeslerimizde bir kesiklik vardı.

Cevher Hanım önüme işlemeli gül pembesi bir atlas bohça çıkararak:

"Haydi soyun Şadan..."

"Canım Cevherciğim. Bu defa pek akıllı uslu hareket etmeye karar verdim. Ne olur ne olmaz. Soyunmayacağım."

"Neden korkuyorsun? Geçen defa hep patırtıları çıkaran Halis Bey'di. Kim bilir o şimdi buraya kaç bin kilometre mesafede bulunuyor. Kocam İstanbul'da. Kadın hizmetçiler, uşaklar hep derin uykuda..."

"Ey, bilinmez geceler gebedir, neler doğurur, derler. Şu dakikaya kadar uygun olan bu kavuşma gecesi de bizim için ansızın bir canavar dünyaya getirmesin."

Bu sessiz, ketum gecenin derin sükûtu içinde tatlı tatlı konuşurken karım aklıma geldi. Hıyanet ettiğimiz kimseleri daima büsbütün sevmez değiliz. Fakat aleyhlerinde kötülük ettiğimiz vefasızlıklardan da nefsimizi kurtaramayız... Onları belki biraz üzüntüyle, acıyarak aldatırız. Fakat aldatırız.

Bulunduğumuz yatak odası Sabiha'nınkiyle karşı karşıyaydı. Garip his. O anda yüreğim karım için küçük bir şefkatle ezildi. O dakikada beni operada sanarak döşeğinde iç huzuruyla yalnızca uyuyordu. Hakikati anlasa kim bilir helecanlar içinde çırpınarak ne ıstırap saatleri geçirirdi. Karımın derin bir sessizliğe gömülü masum uykusunu karşıdan seyretmek için perdeyi, panjuru araladım. Bir kadife kutunun koyu lacivert zemini üzerine saçılmış irili ufaklı pırlantalar gibi gökyüzü fezanın baş döndürücü enginliği içinden kamaş kamaş kamaşıyordu. Gözlerimi karşıya diker dikmez sanki birdenbire beynimin içinde bir bomba patladı. Çünkü düşün-

cemin tamamen zıddıyla acıklı bir hakikatle karşı karşıya gelmiştim. Karım zannettiğim gibi karanlığa gömülü odasında masum bir uyku uyumuyordu. Yatak odamızın panjurları fora açılmış, içeride kuvvetli lambalar yanıyor. Geniş pencerenin storu aşağıya kadar inik fakat orası pencerelikten çıkmış bir karagöz perdesi hâlini almış. Ortasında türlü şekiller cilveleniyor... Ne oyunu oynanıyor? Bizim Cevher Hanım'la oynadığımız sevda piyesinin aynı. Şahıslar da gözlerime hiç yabancı değil. Hürrem Bey'le karım... Bazen yanak yanağa. Bazen dudak dudağa. Allame, koca kafası, kaba sakalı, dik ensesiyle o kadar komik ve hararetli bir âşık, onun kolları arasında karım dökük saçları, narin vücuduyla öyle uysal, taparcasına seven bir sevgili ki... Bu derece ateşli bir çift ne eski hikâyelerde görülür, ne şimdiki sinemalarda...

Bu manzara karşısında başım döndü. Gözlerim karardı. Boğazıma bir şey tıkandı. Sanki önüme cehennemden bir pencere açılmıştı. Bana ne oluyordu? Karımı mı kıskanıyordum? Yoksa böyle gözlerimin önünde eşlik namusumun gürül gürül göçmesine mi üzülüyordum? Pek fenalaşmıştım. Fakat ne olduğumu açık bir düşünceyle seçemiyordum. Hemen pencereden çekildim. Bir elim kalbimin üzerinde, öbürü beynimde bir dram aktörü gibi avuçlarımın içinde göğsümü ve kafamı sıkarak duvara dayandım.

Benzim kim bilir nasıl solmuş, gözlerim vahşi birer bakışla büyümüş, ağzım bir saralı gibi çarpılmış, öyle değişik ve korkunç bir hâle gelmişim ki Cevher yüzüme bakar bakmaz şaşırdı. İki elini şakaklarına yapıştırarak telaşlı telaşlı soruyordu:

"Ne oluyorsun Şadan? Ne var?"

Boğuk boğuk cevap verdim:

"Kocan... Kocan..."

"Kocam mı?"

Cevher de cin görüp de çarpılmış gibi oldu. Şimdi karşı karşıya, ansızın bir felakete uğrayanların matemli şaşkınlığıyla birbirimizle bakışıyorduk.

Cevher Hanım gözyaşlarını tutamayarak:

"Ah hain herif, meğerse beni senin karınla aldatıyormuş..."

"Ah hain karı, meğerse beni senin kocanla aldatıyormuş..."

"Ben bu hıyanete tahammül edemem."

"Erkekliğim itibarıyla ben hiç dayanamam..."

"Bu sadakatsizliği bu kadar açıklıkla görmek meğerse ne tahammül edilmez şeymiş."

"Müthiş hakikat... Ömrümde bu derece şiddetle beynimi cızlatan bir manzara düşünemiyorum."

Bu, bize göre en tuhaf, en acıklı sinemayı seyretmek için yalnız perdeyi değil, panjurları da iki kanadıyla arkasına kadar açtık. Çünkü bir anda vaziyetimiz değişmişti. Biz onları o hâlde gördükten sonra onların bizi görmelerinde artık ne korku, ne sakınca olabilirdi?

Bu tabii sinemanın felsefeden, sanattan, estetikten, edebiyattan, edepten büsbütün hariç bazı kısımları Cevher'in o kadar sinirlerine dokundu ki bazı bazı kendini tutamayarak: "Yeter artık reziller. Bize göstermek istediğiniz bu kemer altı oyununu belki bu anda bütün mahalle seyrediyor," ayıplamasıyla bağırdı. Cevher'i kolundan çekerek: "Ne oluyorsun? Bu kederin ne? Kocanı mı kıskanıyorsun?"

"Evet kıskanıyorum."

"Demek onu şiddetle seviyormuşsun..."

"Seviyormuşum..."

"Bu sevgini evvelden bilip üzerine sadakatsizlikte bulunmamalıydın."

"Bir şeydir oldu..."

"Ya beni de şiddetle sevdiğini söylüyordun?"

"Seni de seviyorum."

"Aynı şiddetle iki sevgi bir kalbe sığmaz. Ya kocanı sevdiğin yalan, ya beni sevdiğin yalan. Doğru söyle. Bu yalanlardan birini itiraf et..."

"İnan, yalan söylemiyorum."

"İnanamam. Bu iki aynılık, iki eşitlik birbirini götürür. Ortada bir şey kalmaz. O hâlde meydana bir üçüncü ihtimal çıkıyor..."

"Hangi ihtimal?"

"Ne beni, ne kocanı sevmediğin ihtimali."

"Anlatamadım Şadan. Ben seni kocamın benim olması şartıyla seviyorum."

"Ne demek?"

"Hürrem Bey'in karısı kalmak şartıyla Şadan'ın metresliğinden bir zevk alabilirdim."

"Kadın kalbinin kâinatta en anlaşılmaz bir muamma olduğunu şimdi idrak ediyorum. Kocanın üzerine beni sevmek, benden daha fazla hoşlandığına işaret etmez mi?"

"Evet fakat söylediğim şartla... Kocamın karısı kalmak şartıyla."

"O hâlde sana tatlı gelen ne benim, ne kocan. Sen ancak sadakatsizlikten zevk alıyorsun. Kocan sana yetmiyor. Tek başına bir âşık da yetmiyor. Meşru bir bağ içinde bulunarak gayrimeşru kolların arasında lezzet arıyorsun."

"Fakat Şadan... Sen yalnız beni kınıyorsun. Kendini düşünsene. Nedir bu hâlin? Yüzün sarardı. Gözlerin büyüdü. Ağzın çarpıldı. Karını şiddetle kıskanıyorsun..."

"Bu hakikati inkâr edemem..."

"Kıskançlık sevgiden gelir."

"Belki."

"O hâlde hem onu, hem beni nasıl seviyorsun?"

"Karımı kaybedeceğimi hissedince sevmeye başladım."

"Erkeğin kalbi acaba kadınınkinden daha küçük bir bilmece midir?"

Evet, karımı umduğumdan fazla sevdiğimi anlamıştım. Fakat karşımdaki Cevher de dökük saçları, yarı çıplak gecelik hâliyle o kadar cazip ve iştah getiriyordu ki... Onun gözlerinde bana karşı yanan arzu da hâlâ kalıcı, hâlâ sönmemişti. Bu dargınlığında bile bakışlarının daveti apaçık seçiliyordu.

Üzüntümün bütün coşkusuyla Cevher'e sarılarak:

"Söyle dedim, söyle... Beni mi seviyorsun, kocanı mı?"

"Ah ne yapıyorsun, bu açık pencerenin önünde?"

"Ne yapacağım... Sinemaya karşı sinema gösteriyorum. İntikama karşı bundan âlâ, bundan seri intikam mı olur?"

"Fakat Şadan, onların bu suretle intikam almaya kalkışmaları bize olan şiddetli sevgilerine işaret etmez mi?"

"Evet."

"Zavallı kocamın o büyük fazileti ve olgunluğuyla beraber böyle çocukça bir rezalet kötülüğü gülünmekten ziyade ağlanacak bir hâldir."

"Tasdik ederim."

"Bundan dolayı hasmın sitemini anlamamak hasma sitemdir. Pencereyi kapayalım. Bu kepazeliği hiç görmemiş olalım... İkinci defa bize bu karşılığı vermek için bakalım bundan daha açık, daha edepsizce nasıl bir intikam zemini bulabilecekler? Zavallı kocam... Zavallı karın... Zavallı ben...

Zavallı sen... Ne istiyoruz? Ne yapıyoruz? Kimi seviyoruz? Kimi sevmiyoruz? İnsanlığın yalnız başlangıç yaratılışı değil, bugünkü hissi, bugünkü kalbi de tamamıyla meçhul. Bütün hareketleri çılgınlıktan başka bir şey değil. Ahlak ahlak diye bağıranlarda bu cinnet döngüsünün içinde hu, hu çekiyorlar."

Sevgilime daha fazla tapınışla sarılarak:

"Pek doğru söylüyorsun âlimin karısı dedim."

Mazimiz karanlık, hâlimiz kararsız, geleceğimiz meçhul, hislerimiz muamma, ahlakımız dermansız... Ortada dibe çökmüş hangi hakikatler var? İnsanların içinde bize benzemeyenler varsa el kaldırsınlar. Hep gülüncüz. İliklerimize kadar gülünç... Birbirimizden ibret almaya kalkışmamız daha gülünç değil midir? Ben neyim ki diğer insan olan benden ibret alıyorum.

Şimdiye kadar aldığımız ibretlerin tümünden çıkan şey bugünkü hâlimizse buna ağlamak hafif gelir. Gülelim. Sen ayıplayarak bana gülüp ağlarken bil ki aynı insani vazifeyi ben de senin için yapıyorum. Çünkü ben, senim. Sen, bensin. İkimizi otopsi masasına yatırıp en ince sinir ve kaslarımızın mikroskopsuz görünmez liflerine kadar inceleseler birbirimizin tamamıyla aynı görünürüz. Çünkü aynı fabrikanın bir model üzerine imal edilmiş makineleriyiz. Hepimizin de hatalı kısımlarımız, fena işleyen anlarımız vardır. Kendimizi kime tamir ettirtelim? Allah yapısını yine ancak Allah düzeltebilir. Benim ona yaptığım hıyanetin bir aynısını onun bana yapmasından niçin bu kadar üzülüyor, aynı davada ahlak itibarıyla ve kalp yönünden kendimi haklı, onu haksız buluyorum? Bu karşılıklı iki fiildeki aynılık birbirini götürmüyor mu? Hıyanette berabere kalmış değil miydik? Suçumuzu daima bölümlere ayırmak hastalığı; biz yapalım fakat aynı şeyi başkası bize yapmasın...

XVII

Ertesi akşam evime, karımın yanına döndüm. Aman ya Rabbi! Sabiha ne müthiş bir gizli sıtmaymış. Beni her zamanki yüzüyle, bir sükûnet ve güler yüzle karşıladı. Aldanıyor muydum? Rüya mı gördüm acaba? Bir akşam evvelki pencere sinemasının arlanmaz sanatkârı bu kadın olduğuna bin ispat, bin şahit lazımdı. O kadar masum ve gülümseyen bir çehreyle bana bakıyordu. Macera aklıma geldikçe ben utanıyor, kızarıyordum.

Tarif ve tahammül edilmez bir vaziyette kaldım. Yüreğim şiddetle çarpıyor, beynimde bir şeyler kaynıyordu. Ne söyleyeceğimi, hakikati nasıl saklayabileceğimi şaşırıyordum.

Bugün karım gözüme her zamankinden güzel görünüyor ve bu sadakatsizlik rolünde zekâca bana üstünlüğünü her hareketiyle ispat ediyordu.

Elindeki keten bezinin mavi kurşun kalemiyle çizilmiş ajurlarını iğneyle çevirirken bana şöyle güvercin bakışı meyliyle bir göz atarak:

"Şadan, nasıl dün akşam operada eğlendin mi?"

Aman ya Rabbi... Bu sorusunda ne ince bir alay ve alınmış bir intikamın ne büyük bir sevinci vardı. Vahşi bir koca gibi üzerine atılarak onu yerden yere çarpmakla sözünün cevabını vermek istedim. Fakat karımın bu sanatkârlığına karşı pek adice, aptalca hareket etmiş olacaktım.

Komedyaya karşılık komedya lazımdı. Ama bu açık hıyanet komedisine sinirlerimin ne dereceye kadar dayanabileceğini kestiremiyordum. Son tahammülümle dişimi sıkmaya uğraşarak cevap verdim:

"Çok eğlendim. İzin verirsen iki akşam sonra bir daha gitmek niyetindeyim."

"Mademki eğleniyorsun, git. İzne ne hacet. Köşke dönmediğin geceler operada olduğunu anlar, merak bile etmem..."

"Teşekkür ederim."

Bu teşekkürü, gördüğüm kayıtsızlığın tesiriyle yüreğim titreyerek ettim. İçimde bir şey kaynıyordu. Karımın da iğneyi beze daldırıp çıkarmak meşguliyetinin sessizliği altında örtülü bir heyecan fıkırdadığını hissediyordum.

Aramızda patlayacak bombanın etrafa saçacağı tanelerin dehşetinden çekinerek ikimiz de fitili ateşlemekte önayak olmaktan korkuyorduk.

Aramızda, en büyük gürültülerden fazla sinirleri tahriş eden kısa bir sessizlik geçti. Sonra karım sordu:

"Opera ne oynadı?"

"İsmin ehemmiyeti yok."

"Niçin?"

"Çünkü dünyada bir mevzu vardır. Şairler, yazarlar, hikâyeciler yalnız başlığı değiştirerek daima bu aynı şeyi anlatırlar. Sevdanın meşru, gayrimeşru türlü türlü şekilleri sanat namını alır. Kâh kadın erkeği aldatır, kâh erkek kadını, kâh ikisi birbirini... Kâh biri zalim, biri mazlum, kâh biri katil, biri maktul olur, kâh ikisi denk gelirler... Bestekârlar nasıl bir oktavlık bütün ve yarım perdelerden türlü havalar meydana getiriyorlarsa, kalem sanatkârları da bu sevda kelimesini evirip çevirerek halkı heyecanlandıracak hünerler gösterirler. Bütün kalpleri, sanatı, ilmi, dünyayı dolduran hep bu sihirli sözdür. En meşhur komedyaları, faciaları incele. Şimdiye kadar bundan başka bir şeye gülüp ağlamış olduğumuzu gösterebilirsek aşkolsun derim."

"Bey, seni bir parça telaşlı, hatta heyecanlı görüyorum. Dün akşam seyrettiğin operadan sinirlenmişe benziyorsun."

Bu cesurca tevriyenin cevabını, gözlerimi öfkeli bir bakışla karımın gözlerine dikerek sessizlikle verdim. O da hiç gözlerini kırpmaksızın bu dik bakışlarıma aynı sertlikle kar-

şılık verdi. Aramızda başlamış bir aile melodramının ilk perdesinde olduğumuzu görüyordum. Oyun uzun sürmeyeceğe benziyordu. Fakat bunun ikinci perdesi ve özellikle neticesi ne olacaktı?

Tiyatro sanatkârları bir yazarın düzdüğü olayı temsil ederler. Ben hakiki hayatımın bir ahlaksızlık safhasını oynuyordum. Bir başkasının eşini zapta karşılık, ona kendi karımı devretmiştim. Bu ancak romana, tiyatroya sığabilir bir vaziyetti. Şarklı bir beyin, böyle hususi bir komedyaya uzun süre göz yumamazdı. Şimdi ne olacaktı? Yine eşlerimizi birbirimize iadeyle meseleyi kapatacak mıydık? Biz bu şekilde halletmeye razı olsak da bakalım ötekiler kabul edecekler miydi?"

Meselenin ne olacağını karımla müzakere edemezdim. Kendi kendime düşünmem lazımdı. Kabahat kimsenin değil benimdi. Bu zorluğun içinden nasıl çıkacaktım?

Karımın zihninde fışkıracak bir volkan bulunduğunu anlıyordum. Bu parlama gerçekleşmeden onun yanından savuşmayı uygun gördüm. Çünkü karşı karşıya o tutuşacak, ben parlayacağım, mesele büsbütün çığrından çıkarak düzeltilmez en acıklı bir safhaya girecekti.

Bu fenalıktan kendi nefsim için en az zararla çıkmanın yolunu bulmam lazımdı. Şöyle bir kenara çekilip sessizce düşünerek karımla Cevher Hanım arasında gönlümü bir terazileyecektim. Hangisini daha fazla seviyorum? Aşkımın ağır bastığı tarafa göre rahat bir fikirle karar vermek lazımdı.

Aramızdaki meseleye ateş aldırmamak için akşamları çabuk yatıyor, sabahları erken savuşuyordum.

Dört beş gün sonra bahçede dolaşırken Cevher Hanım'ı gördüm. Kendi bağlarında yalnızca geziniyordu. Adımları dalgın, bakışları ateşliydi. İşaret ettim. İki bahçeyi ayıran parmaklığa kadar gittim. Pek süzgün bir edayla:

"Şadan... Yarın akşam kocam İstanbul'da kalacak."

"Ne yapalım?"

"Gel, beklerim."

"İşi büsbütün berbat etmeyelim."

"O, berbat olacağı kadar oldu. Bundan sonra tamamıyla temizlenmesi mümkün mü?"

"Doğru fakat artık durum tamamıyla temizlenemezse de fenalığı şu vardığı derecede durdurmaya uğraşmamız gerekmez mi?"

"Fenalığı nasıl durduracağız? Biz iki erkek, iki kadın dört kişi karşı karşıya böyle görülmedik bir komedi oynamakla mı? Ara yerde inkârı mümkün olmayan koskoca bir hakikat mevcutken onlar mı bizi aldatacaklar, biz mi onları, yoksa kendi kendimizi mi? Bu gece sözde kocam İstanbul'a gidecek fakat hakikatte senin evinde karınla kalacak."

Tuhaf bir üzüntüyle, "Doğru," dedim.

"Sen güya operaya gideceksin. Fakat bizde geceleyeceksin."

"Doğru."

"Daha tuhafı bizim şimdi burada konuştuğumuzu kocam köşkten görüyor. Karın pencereden gözetliyor. Ne görüştüğümüzü duymasalar bile sözlerimizin yarın akşam birleşmemize dair olduğunu anlamayacak kadar aptal değildirler. Kocam, karınla olmak için beni sana alenen terk ediyor. Bakalım yarın akşam yine pencereden pencereye hiçbir ekranda benzerine rastlanmayacak nasıl bir sinema oynayacağız? Gel Şadan, gel. Meseleyi onlardan evvel biz kendi lehimize halletmeye uğraşalım."

Cevher Hanım yürüdü. Ben orada taş gibi donup kaldım. Kendi karımı ona terk etmek şartıyla âlimin karısına sahip

olmak, geleneğimize sığmayan bu değiş tokuş şarklı ruhumu eziyordu.

Ertesi gün sabahleyin yine çarçabuk savuşurken karım:

"Şadan, böyle erkenden nereye?"

"Mühim bir işim var, köprüde birini göreceğim."

"Gazetede okudum. Yine bu akşam opera var."

"Biliyorum."

"Gitmeyecek misin?"

"Bakalım."

"Bakalıma bırakma, mutlaka git."

"Niçin zorluyorsun?"

"Senin eğlenmen için..."

"Teşekkür ederim, fakat... Ya giderim, ya gitmem."

"Rica ederim git."

"Israrını biraz tuhaf buluyorum."

"Bunda hiç tuhaflık yok. Geçen defa kendi arzunla gittin. Bu sefer de benim hatırım için git."

"Sabiha, o kadar üstüme varma. Israr arzuyu öldürür."

"Senin arzun ısrarla ölecek türden değildir."

"Demek gittiğimi pek istiyorsun?"

"Pek."

"Öyleyse seni memnun etmek için gideceğim."

"Çok çok teşekkürler."

Yürüdüm. Çehremin çok bozulduğunu, asabi hareketlerimle gülünç tavırlar aldığımı hissediyordum. Karım arkamdan birbiri arkasına kandilli kahkahalar salıverdi.

Evet... Doğru düşünülürse ben artık hâline gülünür bir koca olmuştum. Allame'nin güya İstanbul'a gitmek için opera akşamını seçmesi, belki farkında olmam korkusuyla karımın o gece oyun olduğunu bana hatırlatması ve o ısrarı... İşte hep bunlar bile bile lades demekti.

Üzüntüm arttıkça ben komikleşiyordum. Karımda taşkın bir galibiyet neşesi ortaya çıkıyordu.

XVIII

İstanbul'a indim. Fakat derin derin düşünüyorum. Akşam eve mi döneyim? Cevher Hanım'ın davetine mi icabet edeyim? Düşündükçe sinirleniyordum. Eve dönsem mutlak karımla bir gürültü çıkaracaktık. Cevher'in yanına gitsem bu da Allame'ye karşı, "Ben sizdeyim. Sen de bize git," demek olacaktı.

İnsafla düşünülürse ben haksızdım. Hürrem Bey'in karımın yanına gitmemesi şartıyla ben gidip Cevher'le eğlenmeyi pek zevkli buluyordum.

İnsan bazı noktalarda haksızlığını itiraf edecek kadar insaflı olsa da bu insafını fiilen gösterebilecek derecede cömert olamıyor.

Fakat ne olursa olsun bu kötü vaziyetten çıkmak lazımdı. Nasıl çıkacaktım ya Rabbim? Allame ile aramızda geçen macerayı hiç olmamış saymak mümkün değildi. Ben onun karısıyla bulunmuştum, o da benimkiyle. Bu karşı karşıya geliş diğer bir hususta olsa insan "fit olduk," der, işin içinden çıkar. Ama nikâhlı kadın maddesinde bu değiş tokuşu bir türlü zihnim kabul etmiyordu.

Bir davranış biçimi bulmak değil düşündükçe mesele aklımla beraber büsbütün karışıyordu. Güç bela akşamı ettim. Nereye döneceğimi hâlâ belirleyemedim. Cevher Hanım'ın yanına gitmeye de karar versem artık Beşiktaş'tan dönüp do-

laşarak gizli yollar takip etmek zahmetine gerek yoktu. Hürrem'in köşkünde hizmetçiler uyuduktan sonra küçük kapıdan oraya girebilirdim.

Allame, bizim eve nasıl giriyordu? Hane kalabalıktı. Bunu pek merak ettim. Kimseye bir şey sezdirmeksizin karım bu sakallı zamparasını ne suretle içeri alıyor? Bu merakımı halletmek için o gece bizim köşkün etrafını gözetlemeye karar merdim. Allame'nin de benim gibi bu kavuşmaya gece yarısından sonra gidebileceği şüphesizdi. Bununla beraber ben tedbiren bir iki saat evvel bahçenin dış hududunu dolaşmaya başladım.

Gece ilerledikçe evin pencerelerinden evvela ışıklar, sonra sesler sönüyordu. Her zaman serbest serbest gezindiğim yerlerde bu akşam hırsız sakınmasıyla dolaşışım bana tuhaf geliyor, kendi kendimi böyle zor bir vaziyete düşürmüş olduğum için nefsime lanetler ediyordum.

O gece, dışında dolaştığım hanemde benim döşeğimi işgal etmek için Hürrem'in içeri girdiğini görünce ne yapacaktım? Revolverle üzerine mi yürüyecektim? Hayır. Ben karıma kavuşmaya giden bir erkeğin yakasına yapışarak, "Nereye?" sorusuyla alıkoyma yetkisine sahip olamayan cani bir kocaydım. Onun evime girdiğini belki karşıdan sadece seyredecektim. Çünkü o adamın karısı da harem dairesinde beni bekliyordu. Bu takas tokası vicdanım şimdi o kadar tiksintiyle reddediyordu ki... Ne yapacaktım? Ne yapacaktım Allah'ım?

Köşkümüzün her tarafında lambalar söndü. Sanki karımın odasında bir şenlik başladı. İçeride kaç lamba birden yanıyordu bilmem ki... Ben o eve damat oldum olalı yatak odamızın bu kadar nurlara gark olduğunu bilmiyorum. Büyük pencerenin yalnız storu inik, panjur kanatları tamamıyla açıktı. Ben hayatımın en ibrete değen, en yürek yakan, velhasıl en heyecanlı sinemasını bu gece o perdenin üzerinde seyredecektim.

Ah ah, işte bu müthiş filmin birinci kısmı başladı. Karım narin endamı, incecik gecelik kıyafetiyle odanın içinde geziniyor, arada bir aynanın önünde durarak süsleniyordu. Lambaları, odanın içinde cilvelenecek bütün hareketleri dışarıya seçtirecek birer noktaya yerleştirmişti.

Yine acı acı düşündüm. Sabiha bu zahmetlere neden gerek görüyordu? Eğer benim üzerime Hürrem'i hakikaten şiddetle sevmiş olaydı bu sevişmeyi son derecede mahrem tutmaya mecbur olmayacak mıydı? Onu, yatak odasına bin türlü önlemlerle gayet gizli kabul etmesi gerekmeyecek miydi? Zavallı karım pencereden kendini en kötü şekillerde teşhir cinnetine düşecek kadar neden aklını kaybediyordu? Hiç şüphe yok hep bu delilikleri beni kıskandırmak için yapıyordu. Kıskandırmakla hız vererek kendini sevdirmek için...

Şimdi şüphesiz bir hakikat saydığım bu hükmü, beş dakika sonra şüpheli buluyordum. Böyle garip bir hakikat zihnime sığmıyordu. Fakat niçin, evet niçin karım Hürrem'le olan kucaklaşmasını pencereden bana gösteriyordu? Nefretimi çekerek kolayca benden boşanmak için mi?

Ne için olursa olsun... Ben karımı çok seviyormuşum. Onu çılgınca sevdiğimi bilmeyerek seviyormuşum. Her şeyden evvel nazarımda bu hakikat sabit oldu. Bu gece benim gözümün önünde Hürrem, bizim eve girerse üzüntümden çıldıracağımı anlıyordum. Şimdi buna engel olmak için heyecanımın aklıma getirebileceği cüretlerin hiçbirinden çekinmeyecektim.

Fakat beş on adım ötede de beni diğer bir kadın bekliyordu. Ona da söz vermiştim. Cevher'i de büsbütün unutmak insanlık değildi.

Of... Zihnime nasıl birbirine zıt fikirler hücum ediyor. Cevher Hanım, kocasını benim karımla görünce ne kadar sararmış, titremeler, bayılmalar geçirmişti. İşte bir niçin daha. Niçin olacak? Kocasını sevdiği için. O hâlde eşinin üzerine

neden benimle sevişmeye kalkıştı. Gönül eğlendirmek için. Aynı hâl bana da olmadı mı? Ben karımı severken neden onun üzerine çiçek kokladım? Kadın erkek ikimizin de psikolojisi ne kadar birbirine benziyor. Kocasını elinden kaçıracağını anlayınca, benim karım hakkında hissettiğimi onun da Hürrem hakkında duyduğuna kıyasla hükmediyordum.

Zihnimde bu fikirler karıncalanırken gözlerimin önünde de pencere sineması devam ediyordu. Karım aynanın karşısında süsleniyor, süsleniyor... Kâh saçlarının bir kısmını parmaklarının ucuyla toplayarak bir firkete iliştiriyor, kâh saç tarağının yerini değiştiriyor, kâh göğsüne, ensesine, kollarına yanaklarına ponpon gezdiriyordu...

Ben, kollarımın arasında sıkmak hakkına şeriata göre sahip olduğum karımı kedi ciğere bakar gibi böyle içimi çeke çeke karşıdan seyrederken, "Süslendiğin yeter artık Sabiha, güzelsin. Bu ana kadar senin bu güzelliğini göremeyen bir körmüşüm. Şimdi kıskançlıkla gözlerim açıldı. Yok, yok... Süslenme, hazırlanma. Senin bu gece sevdalı sıcak başınla başka bir erkeğin göğsünü ısıtmana müsaade, tahammül edemeyeceğim. Düello, cinayet her ne yapmak gerekirse yapacağım," diye karanlıkların içinden bağıracağım geliyordu. Doğu tarafı biraz ağardı. Yarıdan fazla küçülmüş mahzun, sönük, ihtiyar, ağır bir ay çıktı. Yarı açılmış kederli bir göz durgunluğuyla karanlığın esrarını seçmeye uğraşır gibi bakıyordu. Uzaktan çizgileri belirsiz, şüpheli, hayali ufuklar, esrarlı manzaralar belirdi. Gölgeleri hafif bir nur karıştı. Rüzgârdan titreyen yaprakların gölgeleri canlandı. Etrafımda siyah kelebekler uçuşuyordu. Dünyamızın habercisi sihirli ruhuyla ortalığı canlandırarak etrafıma şiirler, manalar serperken ben her yanıma göz gezdiriyordum. Vakit gece yarısını geçti. Karımın sevdalısı hâlâ gözükmedi. Hangi taraftan gelecekti? Galiba geç kaldı. Çünkü karımın pencereden pencereye koşarak Hürrem'in yolunu beklediğini görüyordum.

Zihnim gece sessizliği içinde kararsız, korkunç fikirlerle bocalarken ta karşıdan bir karaltı gözüktü. Acaba Hürrem miydi? O ise ne yapacaktım?

Karaltı hemen eğitim yürüyüşü denecek düzgün adımlarla yaklaşırken ben de ona doğru yürüdüm. Arkadan vuran ay aydınlığıyla Hürrem'in sakallı koca kafası, enli omuzları, dolgun kısa vücudu, siyah bir karikatür gibi kendini seçtirdi. Ben hâlâ yapacağım şeye karar vermemiştim. Ruhum teskini mümkün olmayan yalnız bir helecanla sarsılıyordu. Hürrem'i bize, karımın yanına salıvermemek...

Artık bende tedbir, düşünme, düşünce, irade, hiçbir şey kalmamıştı. Yalnız beynimi sızlatan kör bir his, "Rakibinin önüne çık. Yakasına yapış. Ne yaparsan yap, öl, öldür fakat salıverme..." diyordu. İki kolumu çapraz göğsüme kavuşturdum. Gecenin perili izbe köşelerinden uğrayan bir kara hayalet gibi birdenbire Hürrem'in karşısına dikildim.

Hazret iki adım geriye irkilerek revolveri tetiğe aldı. Ay, benim yüzüme onun arkasına vuruyordu. Birbirinin can damarına atılacak iki canavar gibi bir müddet bakıştık.

Hürrem beni tanıyarak:

"Şadan bey?"

"Efendim."

Sesimde ruhumun bütün ıstırabı titriyordu.

Hasmım tabancasını aşağı indirerek:

"Geç kalmışsınız. Sapkın bir kadın şu anda size olan sevdasının ateşleri içinde yanarak bekliyor. Koşunuz. Onu bu acı bekleyişten kurtarınız. Yazıktır."

"Aynı acı bekleyişle yanan diğer bir kadın da sizi bekliyor."

"Biliyorum. Yolunuza gidiniz. Bırakınız yoluma gideyim."

"Hayır, hayır bırakamam. Bu gece cesedimin üzerinden yürümedikçe oraya gidemezsiniz."

"Tuhaf şey, karımı zapt ederek karınızı bana bırakan siz değil misiniz?"

"Evet, bu büyük suçumu, bu açıklığı huzurunuzda nasıl inkâr edebilirim?"

"Peki, arzu buyurmuş olduğunuz bu tuhaf macerada, bu hoş mübadelede, bu modern değiş tokuşta devam edelim. Bu tatlı işin tam kıvamında niçin oyunbozanlık ediyorsunuz?"

"Buna mübadele deyiniz, değiş tokuş deyiniz, ne ad verirseniz veriniz. Bu macera hiç benzerine tesadüf edilmemiş bir şey değildir. Fakat ben karımı bırakırım, siz alırsınız, siz bırakırsınız ben alırım. Bu ancak böyle olabilir. Şimdi aramızda gerçekleşen şekilde devamı mümkün değildir."

"Yanılıyorsunuz beyefendi. Cevher'in size tatlı gelmesi benim karım olduğu içindir. Sabiha'nın bana hoş görünmesi keza sizin eşiniz olduğu içindir. Birbirimizin karısıyla evlenirsek bu tat kalmaz."

"Fakat beyefendi, ikimiz de namus, haysiyet sahibi kimseleriz. Bu hâl bazen yakıştırılan mum söndürmek fenalığını da geçiyor."

"Uğradığımız bu macera zannedildiği kadar ender değildir. Bu hâl medeni toplumlar içinde her gün gerçekleşir durur. Şu farkla ki üstü kapalı gerçekleşir."

"Fakat efendim, bunu benim aklım kabul etmiyor, edemeyecek. Bu büsbütün tahammülün dışında bir şey."

"Her koca da işte tıpkı böyle sizin gibidir."

"Şimdi buna hiç şüphe etmiyorum."

"Bu hakikati onaylamakta çok gecikmişsiniz."

"Günahımın büyüklüğünü itiraf ediyorum."

"Kocalı bir kadını ayartırken daima nefsini kıyaslamalıdır."

Üzüntüm birdenbire gözlerimden taşarak dayak yemiş bir mektep çocuğu hüngürtüsüyle başımı Allame'nin omuzuna dayadım. Ayakta duramıyordum. Cidden bir dayanağa muhtaçtım. Sarsıla sarsıla göğsümün, gözlerimin bütün dolgunluğuyla tatlı tatlı ağlayarak:

"Hazret ocağınıza düştüm. Bu gece benim için bir günah çıkarıcı olunuz. Gözyaşlarımla yıkayarak söyleyeceğim günahlarımdan beni boşaltınız. Dehanızın seviyesi beni düştüğüm çamurdan kurtaracak bir yüksekliktedir. Buna imanım var. Günahkârlar daima merhamete layıktır. Evinize dönünüz, evime döneyim."

Hürrem Bey cebinden bir şey çıkarıp bana uzatarak üzüntüden titreyen bir sesle: "Alınız dairenizin anahtarı. Vakit ne kadar geç olsa kimseyi uyandırmadan bu demir pasoyla karınızın yanına gidebilirsiniz."

Bu, karımın dairesine yol veren harici küçük bir kapının anahtarıydı. Eve geç döndüğüm gecelerde ben yanıma alırdım.

Allame, "Haydi beyim, olanları unutmak kalenderliğini gösteriniz. Zaman her şeyi tamir eder," dedi. Vücudunu yakan ateşin bütün kuvvetiyle elimi sıkarak geri döndü. Seri adımlarla uzaklaştı.

***

Karımın sevgilisiyle böyle dost olarak ayrıldık. Hürrem, bu gece bana karımı iade etmek cömertliğinde bulundu. Benim gibi bir günahkâra karşı bu fevkalade bir cömertlikti. Bu ağır namus meselesi ahlaki muhitimizde her zaman tesadüf edilemeyecek yüksek bir zihniyetle çözüldü. Bu bir tür toplumsal hülle[101] oldu.

Bektaşi'nin şeri hülle bahsinde, "Cezayı erkeğe çektirmeli, kadının ne kabahati var..." dediği gibi bütün suç bendeydi.

101 Şeriata göre kocasının üç kez boşadığı bir kadının, eski kocasıyla bir kez daha evlenebilmesi için, yabancı bir erkeğe bir günlüğüne nikâh edilmesi ve bir gün sonra boşanması. (y. h. n)

Köşke doğru yürüdüm. Başım dönüyor, sinirlerim çekiliyordu. Tahammül edilmez bir kâbus ağırlığı altında eziliyordum.

Usulcacık anahtarı sokarak kapıyı açtım. Tahtalara yükümü vermeden hafif hırsız adımlarıyla merdiveni çıktım. Karımın kapısı aralıktı. Kendimi hissettirmeden içeri baktım.

Sabiha şemsiye kadar geniş abajurlu lambanın turuncu ışığı altında bir kitap açmış okuyor, belki de gözleri baktığını görmez bir dalgınlıkla satırlara dikili duruyordu. Kendini yalnız sandığı için el koymalarında, çehresinin ifadesinde hiç yapaylık yoktu. Bana karşı sadakatsizlik rolü oynayan bu simanın samimiyetini inceleyebildiğime çok memnun oldum.

Yüzünde âşığını bekleyen bir kadının hasret kıvılcımları saçılmıyor, arzu ateşi tütmüyor. Belki yapay rolünü oynamaya hazırlanmış bir aktrisin isteksiz bir tevekkülü seçiliyordu. Ya da bencilliğiyle her şeyi kendi lehine yorumlamaya alışmış gönlümün yanıltmasına aldanıyordum.

Elimde anahtarla birdenbire içeri giriverdim. Beni görünce bir tehlikeden kaçmak isteyenlerin çılgın telaşıyla yerinden fırladı. Yüzüne dökülen saçlarını avuçlarıyla geriye iterek ani bir hayretin sarsıntısıyla haykırdı:

"Şadan..."

"Efendim."

"Onun yerine sen?"

"İşte görüyorsun."

"Ona verdiğim anahtar senin elinde..."

"Evet."

"Anahtarı bir cinayet işleyerek mi ele geçirdin?"

"Hayır."

"Nasıl aldın? Söyle."

"Kendi rızasıyla verdi."

"O nereye gitti?"

"Karısının döşeğine... Beni de buraya gönderdi."

Sabiha boğazıma sarılacak gibi büyümüş gözleriyle bir adım yaklaşarak:

"Hürrem'i öldürmediğine yemin et."

Kalbimin ortasından bir kıskanç damarı burkularak:

"Emin ol. Arada ölüm yok. Halkın kanla temizlediği bu meseleyi biz ara bulan yüksek bir felsefeyle çözdük. Hürrem, geçmişi unutmamızı, zamanın her kötülüğü onaran bir anlaşma amiri olduğunu söyledi. Seni çok sevdiğimi anladım Sabiha. Halkın düşünce seviyesinden yükselelim. Saadetimiz, birbirimizi affetmektedir."

Sözlerimin ciddiyet kıvılcımları gözlerimden saçılıyordu. Bu itiraflarımın, pişmanlığımın samimiyeti önünde bir saadet iksiriyle sarhoş olmuş gibi Sabiha sallandı. Kollarımı açtım. Kalbimin üzerine düştü. Hıçkırıklarımız birbirine karıştı.

Birbirini samimiyetle affetmek, üzüntü ve heyecandan sonra huzur ve sessizlik...

***

Kul günahsız olmaz. Hakiki pişmanlıklar affa layıktır. Gafururrahim[102] bile kullarına bir tövbe kapısı açmıştır. Af bir caniyi günahından kurtarmak demektir ki, eden de, edilen de ruhunda ferahlık duyar.

***

İki gün sonra Hürrem Bey'in, karısıyla İtalya'ya seyahate çıkmış olduklarını haber aldık. Hareketleri ansızın meydana gelmiş olduğu için vedaya vakit bulamamış olduklarından dolayı mazeret bildirerek selam göndermişler.

***

102 Kusurların örten, adaletle en fazla merhamet eden, Cenabıhak

Uğursuz köşkün yine panjurları kapandı. Boş kalan odalarında maktul Raife'nin ruhuyla Cevher'in hayali dolaşıyor. Ne vakit gözlerim o tarafa kaysa Allame'nin karısını sürmeli kıvırcık kirpikleriyle küçük kapının arkasından beni bekliyor sanıyorum.

Hürrem'in de karım için o boş evden iki zeki gözle daima bakan bir hatıra bıraktığına hiç şüphe etmiyorum.

Bazen elimde olmadan gözlerim o tarafa kaçınca Sabiha, piyanoda Verdi'den bir parça çalarak bana İtalya'yı hatırlatıyor.

Karımı seviyorum ama Cevher'e de doyamadım. Biri, yanı başımda bir hakikat, öteki sisli ufukların arkasından bana bakan hüzünlü bir hayal. Vedalaşmadan ayrıldık. Zannediyorum ki benim onda olduğu gibi hâlâ onun da bende gönlü var.

Eşlerine sevgililerini feda edenlerin yüreklerine açılan sonsuz yara bende de işliyor. Zaman her bereyi saran bir deva imiş. Allame öyle demişti.

Şu satırları bitirirken işte bir daha söylüyorum: Belki bu itiraflarımla gülenler, beni ahlaksızlıkla itham edenler olur. Bazı özelliklerinden ayrılırsa bu macera toplumsal hayatımız içinde ender bir vaka sayılmaz.

Yalnız, bu maceramda şarkın geleneksel ırzını ebediyen lekeleyecek ayıplı bir taraf var. Bu da, karımın gözlerimle gördüğüm o müthiş rezaletini kendimin yine o türden günahımla karşılaştırarak affetmiş olmamdır.

Bile bile bu hıyanete tahammül etmek her akla sığmaz. Fakat bu hususta size vicdanımı söyleyeyim mi? Ben karılarının sadakatsizliklerine bilmeye bilmeye tahammül edenlere daha fazla acırım. Çünkü bu ikinci türden zavallılar birincilerden çok daha fazladır.

Heybeliada 23 Mayıs 1338